

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Kongresi

“Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de
Terörizm ve Terörizmle Mücadele”

Bildiri Özet / Tam Metin
Kitabı

e-ISBN: 978-605-72243-1-6

Mart 2023

MİLLİ MÜCADELE’NİN YÜZÜNCÜ YILI

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

bilim bizde toplanır
bizden yayılır

ULUSAL KONGRE

TERÖRİZM VE RADİKALLEŞME İLE MÜCADELE KONGRESİ

**"CUMHURİYETİN
100. YILINDA TÜRKİYE'DE
TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELE"**

03-05 MART 2023
(ÇEVİRİM İÇİ)

Ayrıntılı bilgi için

<https://sam.baskent.edu.tr> • <https://www.teram.org/>

0312 246 67 33
Bağlıca Kampüsü Eskişehir Yolu 18. km.
Etimesgut TR06790 Ankara

Önsöz

Terörizm, dünyanın birçok ülkesini olduğu gibi Türkiye’yi de en çok etkileyen güvenlik sorunlarından birisidir. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana geçen 100 yıllık süre içerisinde bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu’ndan miras kalan, bir kısmı Cumhuriyetin kuruluş ideolojisine yönelen tepkilerden kaynaklanan, bir kısmı ise ideolojik nedenlerle oluşan terörizm tehdidiyle mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Türkiye’nin maruz kaldığı terörizm tehdidinin en belirgin özelliği; etnik, ayrılıkçı, ideolojik, radikal din motifli olmak üzere neredeyse bilinen tüm terörizm türlerinin Türkiye’de ortaya çıkmış olmasıdır. Bu çerçevede, 1880’lerden itibaren 1918’e kadar anarşizm, sosyalizm ve milliyetçilik ekseninde Balkanlar, Kafkasya ve Doğu Anadolu’da Osmanlı İmparatorluğu’nun maruz kaldığı siyasal şiddet hareketleri, 1918-1938 arasında genç Türkiye Cumhuriyeti döneminde Cumhuriyet karşıtlığı olarak kendisini göstermiştir.

1960-1990 yılları arasında yaşanan Soğuk Savaş rüzgârı, sosyal ve ekonomik değişimler ile “yeni sol dalga” akımlarının ilerleyen yıllarda ayrılıkçı etnik terörizme esin kaynağı olduğu da görülmüştür. 1979 İran İslam Devrimi’nin ardından ise din motifli terörizm tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye’yi de etkilemeye başlamıştır. 1990’lardan itibaren ise Türkiye’de eş zamanlı olarak ayrılıkçı/bölücü terörizm, radikal dini motifli terörizm, radikal devrimci “sol” terörizm tehditleri yaşanmıştır. 15 Temmuz 2016 tarihinde ise Türkiye, Fetullahçı Terör Örgütü’nün terör/kalkışma eylemlerine maruz kalmıştır. 2015-2016 yılları arasında ayrılıkçı/bölücü, radikal devrimci sol ve radikal dini motifli terör örgütlerinin eylemleri sonucunda yüzlerce vatandaşımız hayatını kaybetmiş, binlercesi ise yaralanmıştır.

Tüm bu gerçekler ışığında, Başkent Üniversitesi SAM ve Terörizmle ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi - TERAM iş birliğinde 03-05 Mart 2023 tarihlerinde “Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele” başlığı altında düzenlenen kongrenin temel amacı; Türkiye’nin terörizmle mücadelesini tarihsel bir perspektife oturtarak, mücadelenin teorik, pratik ve hukuki boyutlarını kapsayıcı bir bakış açısı çerçevesinde değerlendirmek ve Türkiye’de terörizm sorunsalına dair akademik çalışmalar bütünü ortaya koymaktır.

Kongre çerçevesinde akademisyenler, araştırmacılar, düşünce kuruluşu çalışanları, sivil toplum örgütü üyeleri ve kamu kuruluşu mensuplarını bir araya getirmek; Cumhuriyetimizin 100. yılında Türkiye’de terörizm ve terörizmle mücadele konularında farkındalık oluşturmak ve konuyla ilgilenenlerin görüşlerini paylaşabilmelerini sağlamak ve Türkiye’nin terörizmle mücadelesi konusunda ortak akılla çözüm üretilebilmesine katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	I-II
Kongre Düzenleme Kurulu/ Kongre Bilim Kurulu / Kongre Asistanları	III-III
Kongre Programı	V-VIII
Türkiye'nin Etnik Terörizmle Mücadelesi: PKK Örneği / İskender KARAKAYA.....	1
Devlet Destekli Terörizm ve Vekil Aktör Olarak PKK Terör Örgütü / Ali GÖK, Çağla MAVRUK	2
Türkiye ve Fransa'nın Ayaklanmalara Karşı Koyma Yöntemleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: Şeyh Said ve Büyük Dürzi Ayaklanması Örnekleri / Arman SERT.....	3
PKK'nın Ormanlık Alan Sabotajları ve Türkiye'nin Çevre Terörizmiyle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi / Emre ÇITAK.....	4
Bir Terörizm Metodolojisi Olarak İntihar Eylemleri ve Eylemcilerinin Psikolojisi: PKK Örneği / Bora İYİAT.....	5
Türkiye'de Dini Radikalleşmeyle Mücadelenin Teorik ve Pratik Çerçevesi / Halil AYDINALP	6
Türkiye'de Radikal Selefî Terörizmle Mücadele: 20 Yıllın Anatomisi /Serhat Ahmet ERKMEN.....	7
Din Motifli Terörizmin Önlenmesi Bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'nde Laiklik İlkesinin Önemi / Seda DUNBAY	8
Türkiye'de Yabancı Savaşçılığın Tarihsel Dalgaları / Ahmet Yusuf ÖZDEMİR	9
Türkiye'de Radikal Sol Terörizmin Dünü ve Bugünü / Hatice VAROL	10
Türkiye'de Devrimci Hareketlerin Silahlı Propaganda yahut Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi / Oğuzcan ACAR.....	11
Terörle Paramiliter Mücadele: Anti-Komünizmden Kürt Meselesine Türk Aşırı-Sağının Terörist İmgesi / Tuncer BEYRİBEY.....	12
Türkiye'de Yaşanan Ekonomik Krizlerden Sonra Gerçekleşen Terör Hareketlerinin İncelenmesi: 1990- 1994 Yılları Örneği / Seyfican GÖRGÜLÜ	13
Türkiye'de Geçmişten Günümüze Terörizm Çalışmaları ve Terörizm Literatürünün Evrimi / Ahmet Yiğitalp TULGA	27
Türkiye'de Terörizm Çalışmalarında Görülen Genel Sorunlar / Ömer ÇONA.....	40
Terörizmi Özneleri Üzerinden Anlamak: Türkiye'nin 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu İçin Bir Tanım Önerisi / Hüseyin ARAS	41
Avrupa Birliği Uyum Perspektifinden Türkiye'de Terörle Mücadele Mevzuatının Durumu / Volkan KOCAGÜL	42
Terörizmde Yükselen Tehditler / Şaban KARDAŞ, Haldun YALÇINKAYA, Elif Merve DUMANKAYA.....	59
Türkiye Karşıtı Terör Örgütlerinin Söylemsel İnşası: Amerikan Basınında YPG Örneği / Mustafa Onur TETİK	60
Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde Stratejik İletişimin Yalan Haber ve Dezenformasyona Karşı Koymadaki Rolü / Oğuzhan YANARIŞIK	61
Dönüşen Güvenlik Paradigmasında Hibrit Tehditler, Dirençlilik, Dezenformasyon ve Türkiye'nin Dezenformasyonla Mücadelesi / Hatice SÜRURİ	62
Terör Örgütü DAESH'in Türkiye Eylemlerinin Nebe Dergisine Yansımaları / Büşra İÇEN	63
Terör ve Anlatı: PKK'nın Ölen Terörist Hikayeleri / Zafer YILMAZ, Ahmet GÜVEN.....	64
Terörizm, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın: Türkiye Örneği / Fatma Anıl ÖZTOP.....	66

PKK Terör Örgütünde Kadın Kimliğinin Şiddet Yoluyla Yeniden İnşası ve Kadınlara Yüklene Rol ve İşlevler / Merve ÖNENLİ GÜVEN.....	67
PKK Terör Örgütünde Faaliyet Göstermiş Kadın Teröristler Üzerine Nitel Bir Araştırma / Engin AVCI, Naci AKDEMİR, Arman SERT.....	69
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Sorgulamaların Terörizm Çalışmalarına Entegrasyonu: Türkiye'deki Çalışmalara Bir Bakış / Seda ÇOLAKOĞLU.....	70
Radikalleşmenin Önlenmesinde İstihbaratın Rolü: PKK Örneği / Merve SEREN YEŞİLTAAŞ.....	72
Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde İstihbarat Seviyelerinin Uygulama Alanları / Kazım Murat ÖZKAN.....	73
Terörle Mücadele Kapsamında Teolojik İstihbaratın Stratejik Önemi: Türk Hizbullahı Terör Örgütü Örneği / Kadir Murat ALTINTAAŞ.....	84
Nükleer Terörizmin Kilit Taşı Yasa Dışı Nükleer Madde Kaçakçılığında Türkiye'nin "Geçiş Ülke" Niteliği / Tümer DEMİR.....	86
Terörle Mücadele Kapsamında Radikalleşmenin Önlenmesinde Kolluğun Rolü ve Önemi: Mersin İl Emniyet Müdürlüğü Örneği / Buğra SARI, Yakup ŞAHİN.....	87
Türkiye'de Çatışma Dönemi Ekonomilerinin Terör ve Terörle Mücadeleye Etkisi: Lice ve Şemdinli Örnekleri / Başar BAYSAL.....	89
Hoybun İttifakının İç Yüzünün Oyun Teorisinde Analizi / Şeyda ÖCAL ARSLAN.....	90
Teknolojinin Terörle Mücadele Üzerindeki Etkileri: PKK/KCK Örneği / Tolga ÖKTEN.....	92
Terörizmle Mücadelede Silahlı İnsansız Hava Araçlarının Rolü: Türkiye Örneği / Haluk KARADAĞ.....	93
Türkiye'nin Terörizm Ve Biyoterörizmle Mücadelesi: Salgın Hastalıkların Oluşturduğu Tehditler / Semanur BİLGİÇ ÇİFTÇİ.....	94
Türkiye'de Teröristle Mücadelede Caydırıcı Yöntemler ve Mantık-Caydırıcılık İkilemi / Ömer Furkan DEMİRCİ.....	107
Türkiye'nin Sınır Ötesi Terörle Mücadele Operasyonları <i>fait accompli</i> İşgal midir? / Hasan YÜKSELEN.....	108
Türkiye'nin Sınır Ötesi Harekâtları ve PKK'nın Propaganda Stratejisinin Dönüşümü: Süreklilikler ve Farklılıklar / Çağatay BALCI, Ferit MALKARA.....	109
Türkiye'nin Terörle Mücadele Kapsamında Yürüttüğü Sınır Ötesi Operasyonların Güvenlik Konsepti Üzerindeki Yeri ve Önemi: Pençe Kilit Operasyonları Örneği / Ayyüce Erva YALÇIN.....	111
Terörle Mücadelede Sınır Ötesi Operasyonların Türk Dış Politikasına Yansımaları / Melike TOPUZ.....	123
Allah'ın Partisinden Şeytanın Partisine: Suriye İç Savaşı Bağlamında Hizbullah-Türkiye İlişkileri (2010-2020) / Nail ELHAN.....	124
Başkent Üniversitesi ve Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Merkezi Derneği (TERAM) İnternet ve Sosyal Medya Adresleri.....	126

Kongre Düzenleme Kurulu

Erol BURAL

Dr. Öğr. Üyesi Cihan DİZDAROĞLU

Prof. Dr. Serhat Ahmet ERKMEN

Dr. Öğr. Üyesi Burak GÜNEŞ

Doç. Dr. Haluk KARADAĞ

Doç. Dr. Süleyman Sezgin MERCAN

Kongre Bilim Kurulu

Prof. Dr. Deniz Ülke ARIBOĞAN, Doğu Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa AYDIN, Kadir Has Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI, ODTÜ

Doç. Dr. Kıvılcım ROMYA BİLGİN, Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Sadi ÇAYCI, Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Hilmi DEMİR, Hitit Üniversitesi

Doç. Dr. Cenker Korhan DEMİR, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Prof. Dr. Banu ELİGÜR, Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Çağrı ERHAN, Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur GÜNGÖR, Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Gökhan KOÇER, Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. H. Yelda ONGUN, Başkent Üniversitesi

Doç. Dr. Ali Şevket OVALI, Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN, TOBB ETÜ

Doç. Dr. Özgür ÖZDAMAR, Bilkent Üniversitesi

Prof. Dr. Çınar ÖZEN, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Fatma Anıl ÖZTOP, Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Burak TANGÖR, Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Özlem TÜR, ODTÜ

Prof. Dr. A. Kadir VAROĞLU, Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA, TOBB ETÜ

Kongre Asistanları

Arş. Gör. Göktuğ İstemikaan TURGAY

Arş. Gör. Meryem TEMİZ

Simay DOĞAN

Hatice VAROL

Kongre Programı

TERÖRİZM VE RADİKALLEŞME İLE MÜCADELE KONGRESİ

“CUMHURİYETİN 100. YILINDA TÜRKİYE’DE TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELE”

03-05 Mart 2023

AÇILIŞ OTURUMU: TÜRKİYE’DE TERÖRİZMİN VE TERÖRİZMLE MÜCADELENİN TARİHİ, ANA KAVRAMLAR		
MODERATÖR: Prof.Dr. Yelda ONGUN		
03 Mart 2023 Cuma		
10.00-12.00		
SAAT	AÇILIŞ KONUŞMALARI	KONUŞMACI(LAR)
10.00-10.15	Açılış Konuşması	Prof. Dr. Yelda ONGUN
10.15-10.30	Açılış Konuşması	Erol Başaran BURAL
10.30-11.00	Terörizm ve Terörizmle Mücadelede Kavramsal Çerçeve	Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA
11.00-11.30	Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadeleye Tarihsel Bir Bakış	Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN
11.30-12.00	Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde TSK'nın Rolü ve Önemi	Em. Korg. Mehmet DAYSAL
I.OTURUM: TÜRKİYE’DE ETNİK AYRILIKÇI / BÖLÜCÜ TERÖRİZM / AYAKLANMALAR		
MODERATÖR: Doç. Dr. Emre ÇITAK		
03 Mart 2023 Cuma		
13.00-14.40		
SAAT	AÇILIŞ KONUŞMALARI	KONUŞMACI(LAR)
13.00-13.20	Türkiye'nin Etnik Terörizmle Mücadelesi: PKK Örneği	Dr. Öğr. Üyesi İskender KARAKAYA
13.20-13.40	Devlet Destekli Terörizm ve Vekil Aktör Olarak PKK Terör Örgütü	Dr. Öğr. Üyesi Ali GÖK Dr. Öğr. Üyesi Çağla MAVRUK
13.40-14.00	Türkiye ve Fransa'nın Ayaklanmalara Karşı Koyma Yöntemleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: Şeyh Said ve Büyük Dürzi Ayaklanması Örnekleri	Öğr. Üyesi Arman SERT
14.00-14.20	PKK'nın Ormanlık Alan Sabotajları ve Türkiye'nin Çevre Terörizmiyle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi	Doç. Dr. Emre ÇITAK
14.20-14.40	Bir Terörizm Metodolojisi Olarak İntihar Eylemleri ve Eylemcilerinin Psikolojisi: PKK Örneği	Öğr. Gör. Bora İYİAT

II. OTURUM: TÜRKİYE'DE DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZM / YABANCI SAVAŞÇILAR**MODERATÖR: Prof. Dr. Halil AYDINALP****03 Mart 2023 Cuma****15.00-16.40**

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
15.00-15.20	Türkiye'de Dini Radikalleşmeyle Mücadelenin Teorik ve Pratik Çerçevesi	Prof. Dr. Halil AYDINALP
15.20-15.40	Türkiye'de Radikal Selefi Terörizmle Mücadele: 20 Yıllık Anatomisi	Prof. Dr. Serhat Ahmet ERKMEN
15.40-16.00	Türkiye'ye Yönelen DEAŞ Terör Örgütü Tehdidi: "Hilafet" Devleti Ordusundan Otonom Cihatçılara Dönüşen Yapı	Dr. Öğr. Üyesi Haydar KARAMAN
16.00-16.20	Din Motifli Terörizmin Önlenmesi Bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'nde Laiklik İlkesinin Önemi	Dr. Öğr. Üyesi Seda DUNBAY
16.20-16.40	Türkiye'de Yabancı Savaşçılığın Tarihsel Dalgaları	Dr. Ahmet Yusuf ÖZDEMİR

III. OTURUM: TÜRKİYE'DE RADİKAL DEVRİMCİ TERÖRİZM / AŞIRI SAĞ**MODERATÖR: Dr. Öğr. Üyesi Burak GÜNEŞ****04 Mart 2023 Cumartesi****10.00-11.20**

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
10.00-10.20	Türkiye'de Radikal Sol Terörizmin Dünü ve Bugünü	Hatice VAROL
10.20-10.40	Türkiye'de Devrimci Hareketlerin Silahlı Propaganda yahut Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi	Oğuzcan ACAR
10.40-11.00	Terörle Paramiliter Mücadele: Anti-Komünizmden Kürt Meselesine Türk Aşırı-Sağın Terörist İmgesi	Dr. Tuncer BEYRİBEY
11.00-11.20	Türkiye'de Yaşanan Ekonomik Krizlerden Sonra Gerçekleşen Terör Hareketlerinin İncelenmesi: 1990-1994 Yılları Örneği	Seyfican GÖRGÜLÜ

IV. OTURUM: TÜRKİYE'DE TERÖRİZMİ VE TERÖRİSTİ TANIMLAMAK: TANIM, LİTERATÜR, MEVZUAT**MODERATÖR: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ARAS****04 Mart 2023 Cumartesi****12.30-14.10**

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
12.30-12.50	Türkiye'de Geçmişten Günümüze Terörizm Çalışmaları ve Terörizm Literatürünün Evrimi	Dr. Ahmet Yiğitalp TULGA
12.50-13.10	Türkiye'de Terörizm Çalışmalarında Görülen Genel Sorunlar	Ömer ÇONA
13.10-13.30	Terörizmi Özneleri Üzerinden Anlamak: Türkiye'nin 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu İçin Bir Tanım Önerisi	Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ARAS
13.30-13.50	Avrupa Birliği Uyum Süreci Perspektifinden Türkiye'de Terörle Mücadele Mevzuatının Durumu	Dr. Volkan KOCAGÜL
13.50-14.10	Terörizmde Yükselen Tehditler ve Türkiye Örneği	Prof. Dr. Şaban KARDAŞ Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA Elif Merve DUMANKAYA

V. OTURUM: TERÖRİZM, PROPAGANDA, MEDYA ve DEZENFORMASYON
MODERATÖR: Doç. Dr. Sezgin MERCAN
04 Mart 2023 Cumartesi
14.20-16.00

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
14.20-14.40	Türkiye Karşıtı Terör Örgütlerinin Söylemsel İnşası: Amerikan Basınında YPG Örneği	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Onur TETİK
14.40-15.00	Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde Stratejik İletişimin Yalan Haber ve Dezenformasyona Karşı Koymadaki Rolü	Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan YANARIŞIK
15.00-15.20	Dönüşen Güvenlik Paradigmasında Hibrit Tehditler, Dirençlilik, Dezenformasyon ve Türkiye'nin Dezenformasyonla Mücadelesi	Dr. Hatice SÜRURİ
15.20-15.40	Terör Örgütü DAES'in Türkiye'de Düzenlediği Saldırıların Nebe Dergisinde Yansımaları	Büşra İÇEN
15.40-16.00	Terör ve Anlatı: PKK'nın Ölen Terörist Hikayeleri	Doç. Dr. Ahmet GÜVEN Zafer YILMAZ

VI. OTURUM: TERÖRİZM VE TOPLUMSAL CİNSİYET
MODERATÖR: Doç. Dr. Engin AVCI
04 Mart 2023 Cumartesi
16.20-17.40

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
16.20-16.40	Terörizm, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın: Türkiye Örneği	Doç. Dr. Fatma Anıl ÖZTOP
16.40-17.00	PKK Terör Örgütünde Kadın Kimliğinin Şiddet Yoluyla Yeniden İnşası ve Kadınlara Yüklenen Rol ve İşlevler	Dr. Merve ÖNENLİ GÜVEN
17.00-17.20	PKK Terör Örgütünde Faaliyet Göstermiş Kadın Teröristler Üzerine Nitel Bir Araştırma	Doç. Dr. Engin AVCI Doç. Dr. Naci AKDEMİR Öğr. Üyesi Arman SERT
17.20-17.40	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Sorgulamaların Terörizm Çalışmalarına Entegrasyonu: Türkiye'deki Çalışmalara Bir Bakış	Seda ÇOLAKOĞLU

VII. OTURUM: TERÖRİZMLE MÜCADELEDE İSTİHBARAT
MODERATÖR: Prof. Dr. Kadir Murat ALTINTAŞ
05 Mart 2023 Pazar
10.00-11.20

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
10.00-10.20	Radikalleşmenin Önlenmesinde İstihbaratın Rolü: PKK Örneği	Doç. Dr. Merve Seren YEŞİLTAAŞ
10.20-10.40	Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde İstihbarat Seviyelerinin Uygulama Alanları	Dr. Kazım Murat ÖZKAN
10.40-11.00	Terörle Mücadele Kapsamında Teolojik İstihbaratın Stratejik Önemi: Türk Hizbullahı Terör Örgütü Örneği	Prof. Dr. Kadir Murat ALTINTAŞ
11.00-11.20	Nükleer Terörizmin Kilit Taşı Yasa Dışı Nükleer Madde Kaçakçılığında Türkiye'nin "Geçiş Ülke" Niteliği	Tümer DEMİR

VIII. OTURUM: TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ÖRNEK OLAY İNCELEMELERİ**MODERATÖR: Doç. Dr. Buğra SARI****05 Mart 2023 Pazar****12.30-13.50**

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
12.30-12.50	Terörle Mücadele Kapsamında Radikalleşmenin Önlenmesinde Kolluğun Rolü ve Önemi: Mersin İl Emniyet Müdürlüğü Örneği	Doç. Dr. Buğra SARI Dr. Öğr. Üyesi Yakup ŞAHİN
12.50-13.10	Türkiye’de Çatışma Dönemi Ekonomilerinin Terör ve Terörle Mücadeleye Etkisi: Lice ve Şemdinli Örnekleri	Dr. Öğr. Üyesi Başar BAYSAL
13.10-13.30	Dini Motifli Radikal Yapılanmalara Yönelik Önleyici İstihbarat Faaliyetleri: Esertepe-Yayla Mahallesi Hattında Profil Çalışması	İsmail Çağlayan ÇELİK
13.30-13.50	Hoybun İttifakının İç Yüzünün Oyun Teorisinde Analizi	Şeyda ÖCAL ARSLAN

IX. OTURUM: TERÖRİZMLE MÜCADELEDE TEKNOLOJİ VE YÖNTEM**MODERATÖR: Doç. Dr. Haluk KARADAĞ****05 Mart 2023 Pazar****14.00-15.20**

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
14.00-14.20	Teknolojinin Terörle Mücadele Üzerindeki Etkileri: PKK/KCK Örneği	Öğr. Görevlisi Tolga ÖKTEN
14.20-14.40	Terörizmle Mücadelede Silahlı İnsansız Hava Araçlarının Rolü: Türkiye Örneği	Doç. Dr. Haluk KARADAĞ
14.40-15.00	Türkiye’nin Terörizm ve Biyoterörizmle Mücadelesi: Salgın Hastalıkların Oluşturduğu Tehditler	Semanur BİLGİÇ ÇİFTÇİ
15.00-15.20	Türkiye’de Teröristle Mücadelede Caydırıcı Yöntemler ve Mantık-Caydırıcılık İkilemi	Ömer Furkan DEMİRCİ

X. OTURUM: TÜRKİYE’NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİNDE SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR**MODERATÖR: Dr. Öğr. Üyesi Cihan DİZDAROĞLU****05 Mart 2023 Pazar****15.40-17.20**

SAAT	BİLDİRİ BAŞLIĞI	YAZAR(LAR)
15.40-16.00	Türkiye’nin Sınır Ötesi Terörle Mücadele Operasyonları <i>fait accompli</i> “İşgal” midir?	Dr. Hasan YÜKSELEN
16.00-16.20	Türkiye’nin Sınır Ötesi Harekâtları ve PKK’nın Propaganda Stratejisinin Dönüşümü: Süreklilikler ve Farklılıklar	Çağatay BALCI Ferit MALKARA
16.20-16.40	Türkiye’nin Terörle Mücadele Kapsamında Yürüttüğü Sınır Ötesi Operasyonların Güvenlik Konsepti Üzerindeki Yeri ve Önemi: Pençe Kilit Operasyonları Örneği	Ayyüce ERVA YALÇIN
16.40-17.00	Terörle Mücadelede Sınır Ötesi Operasyonların Türk Dış Politikasına Yansımaları	Melike TOPUZ
17.00-17.20	Allah’ın Partisinden Şeytanın Partisine: Suriye İç Savaşı Bağlamında Hizbullah-Türkiye İlişkileri (2010-2020)	Dr. Öğr. Üyesi Nail ELHAN

Türkiye'nin Etnik Terörizmle Mücadelesi: PKK Örneği

İskender KARAKAYA*

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü ile uzun süredir mücadele etmektedir. 1978 yılında Abdullah Öcalan'ın liderliğinde kurulan örgüt, 1980'lerle beraber Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı sivil ve askeri unsurlara saldırılar düzenlemiştir. Rapoport'un Terörizmin Üçüncü Uluslararası Dalgası olarak adlandırdığı (1960 – 1980) “Yeni Sol Terör” akımı içerisinde etnik taleplerle Marksizm-Leninizm ideolojisini benimseyen PKK, kendisini “Kürt proleter devrimci” hareket olarak tanımlamaktadır. Soğuk Savaş'ın bitişi ile PKK'nın ideolojik dönüşümü, “demokratik konfederalizm” ekseninde olmuş ancak bu durum PKK'nın Türkiye içerisindeki askeri ve sivillere saldırılarını engellememiştir. PKK terör örgütü dünyanın her yerinden “finansman, insan gücü, silah ve teçhizat” başta olmak üzere kaynaklar sağlamakta, bununla birlikte, “uyuşturucu ticareti, insan ticareti, kara para aklama ve kaçakçılık” gibi yasa dışı yollardan gelirler elde etmektedir. Abdullah Öcalan'ın 1990'larda Suriye'deki varlığı Türkiye-Suriye ilişkilerinde gerginlik yaratmış, iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiş sonraki süreçte Öcalan, 1998 yılında, Suriye'den ayrılmış, önce İtalya sonra Kenya'ya gitmiş ve Türk istihbaratı ve güvenlik güçleri tarafından yakalanmıştır. PKK'nın 1999-2004 arası bu dönemde faaliyetleri görece gerilemiş hem Abdullah Öcalan'ın yakalanması hem de 11 Eylül Saldırıları ile bütün dünyada baskın olan “terörizmle mücadele” sürecinden etkilenmiştir. 2005 yılı sonrası PKK, KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği) adını almış ve PKK/KCK olarak anılmıştır. PKK bu dönemde Irak'ta varlığını sürdürmüş, KYB (Kürdistan Yurtseverler Birliği) ve KDP (Kürdistan Demokratik Partisi) ile çatışma süreci yaşamıştır. 2009 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin başlattığı ve “çözüm süreci” ya da “Kürt açılımı” olarak isimlendirilen süreçle başlayan dönemde (2009 – 2015) yapılan siyasi reformlar ve diyalog çabalarına rağmen 2010 yılında başlayan Arap Baharı süreci Suriye'de Suriye rejimi, radikal selefi gruplar, Özgür Suriye Ordusu gibi unsurların dahil olduğu uluslararasılaşmış bir “İç Savaş” dönemini başlatmış, Suriye Kürtleri de YPG/PYD altında örgütlenerek, hem Suriye rejimi hem radikal selefi gruplar hem de Türkiye ile silahlı mücadeleye girişmiştir. Çözüm süreci olarak adlandırılan dönem PKK'nın silahlı güçlerini Suriye ve Irak'a kaydırarak, Suriye'de Rusya ve ABD ile iş birliğine giriştiği, Suriye'nin kuzeyinde toprak hakimiyetine kavuştuğu bir süreci de beraberinde getirmiştir. Başka bir deyişle PYD/YPG güçleri PKK'nın Suriye kolu olarak adlandırılmıştır. Bu bildiriye PKK'nın etnik ve yeni sol terörizmle başladığı mücadelesinde, Soğuk Savaş sonrası dönemde değişim geçirdiği, örgütün liderinin tutuklanmasına rağmen, Suriye ve Irak'ta küresel güçler (ABD ve Rusya vb.) iş birliği yaparak uluslararası bir aktör olarak Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tehdit eden bir terör örgütü haline geldiği iddia edilmiştir. Bu sürecin PKK'nın kendi içerisindeki ideolojik, örgütsel ve stratejik değişim ve dönüşümlerin yanında, küresel siyasetin ve Ortadoğu'daki güç dengelerindeki değişimlerin de bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Bildiriye tarihsel süreç, Ortadoğu'daki reel-politik güç mücadelesi ve PKK'nın dönüşümü bu kapsamda ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: PKK, Suriye, ABD, Türkiye, YPG/PYD

* Doktor, Yozgat Bozok Üniversitesi Öğretim Üyesi, iskenderkarakaya@gmail.com

Devlet Destekli Terörizm ve Vekil Aktör Olarak PKK Terör Örgütü

Ali GÖK*, Çağla MAVRUK**

ÖZET

Terörizmde devlet sponsorluğu, hedef alınan devlette siyasi, ekonomik ve sosyokültürel istikrarsızlık yaratmak için tasarlanmış düşük ölçekli bir vekalet savaşı biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bir devlet, bölgesel etki alanını genişletmek, siyasi, askeri ve ekonomik çıkarlarını korumak veya ideolojik sebeplerle herhangi bir terör örgütüne sponsor olabilmektedir. Söz konusu sponsorluk, insan kaynağının sağlanmasını, lojistik desteği, finansal kaynaklara erişimi ya da medya gibi yumuşak güç unsurlarının kullanımını içerebilmektedir. Bu noktada terör örgütlerini destekleyen devletler, 21. yüzyılın en önemli güvenlik sorunlarından biri olmakla birlikte, Türkiye'ye yönelik tehditler açısından devlet destekli terörizmin önemli örneklerinden birini de PKK terör örgütü oluşturmaktadır. PKK, birçok devletin terör örgütleri listesinde yer almasına rağmen, ilk terör eylemini gerçekleştirdiği 1984 yılından bugüne Türkiye'ye komşu devletlerin tamamı ile Avrupa devletlerinin çoğunda örgütlenmiş, başta ABD ve Rusya olmak üzere başat aktörler tarafından desteklenmiştir. PKK'ya sponsor olan devletlerin destekleri genellikle eleman/taftar temini noktasında ideolojik eğitim ya da propaganda olanağı sağlamak ve finansal kaynak yaratmak ile silah temin etmek şeklinde olmuştur.

PKK terör örgütüne, 1984 yılından bugüne devletlerin desteklerinin kapsamı ve etkisi sabit kalmamakla birlikte, bu desteklerin oluşturduğu Türkiye'ye yönelik tehdit potansiyeli de giderek artmıştır. Bu çalışma, PKK terör örgütüne devlet sponsorluğunu 1980'ler, 1990'lar ve 2000'ler olmak üzere üç farklı zamansal aşamada ele alacaktır. Ayrıca ilgili dönemlerde PKK terör örgütüne hangi devletlerin ne gibi sebeplerle ve ne şekilde sponsor oldukları analiz edilecektir. Çalışmanın temel amacı ise, PKK terör örgütünü destekleyen devletlerin arkasındaki nedensel faktörleri ve yoğunluğu ortaya koyabilmektir.

Anahtar Kelimeler: Devlet Destekli Terörizm, Devlet Sponsorluğu, Vekil Aktör, Vekalet Savaşı, PKK Terör Örgütü.

* Doktor, Gaziantep Üniversitesi Öğretim Üyesi, aligok86@gmail.com

** Doktor, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi, caglamavruk@nevsehir.edu.tr

Türkiye ve Fransa'nın Ayaklanmalara Karşı Koyma Yöntemleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: Şeyh Said ve Büyük Dürzi Ayaklanması

Arman SERT*

ÖZET

Bu çalışmada, devletlerin ayaklanmalar karşısındaki yaklaşımları ve uyguladıkları yöntemlerin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, Cumhuriyet'in ilanını müteakiben Türkiye'de 1925 yılında ortaya çıkan Şeyh Said Ayaklanması ile Birinci Dünya Savaşı sonrasında Fransa mandası olan Suriye'de Fransız yönetimine karşı aynı tarihte meydana gelen Büyük Dürzi Ayaklanması birer örnek vaka olarak incelenmektedir. Araştırmada cevap aranan temel soru; aynı dönemde ortaya çıkan, yakın coğrafyalarda meydana gelen ve literatürde biri Kürt milliyetçiliği diğeri ise Arap milliyetçiliği açısından önemli birer dönüm noktası olduğu belirtilen ayaklanmalar karşısında Fransa ve Türkiye'nin nasıl cevap verdikleridir. Araştırma, her ayaklanmanın kendine özgü dinamikleri içerebileceği ve Türkiye'nin kendi egemenliği ve toprak bütünlüğü içerisinde, Fransa'nın ise Suriye'de mandater devlet olarak bulunduğunu göz ardı etmemektedir. Aksine, aynı dönemde ve yakın coğrafyalarda ve etnik milliyetçi motivasyonlarla meydana gelen ayaklanmalar karşısında biri kendi ülkesinde diğeri ise manda devlet topraklarında ortaya çıkan ayaklanmalara bu devletlerin pratikte verdikleri yanıtlar karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar belirlenmektedir. Diğer taraftan bu çalışma her iki ayaklanmanın ortaya çıkış nedenlerinin, gelişiminin ve tarihsel anlatımının derinlemesine incelenmesi iddiasında da değildir. Bunun yerine çalışmanın odak noktası, ayaklanmalar karşısında uygulanan yöntemler ve davranış biçimleri üzerinedir. Temel varsayımı ise Türkiye ve Fransa'nın ayaklanmaya karşı koyma (AKK) uygulamaları her ne kadar yönetsel açıdan birtakım benzerlikler gösterse de temelde bu ülkelerin AKK yaklaşımlarında kendilerine özgü farklılıkların mevcut olduğudur. Nitekim her iki devlet de benzer şekilde, öncelikle güvenliği yeniden tesis etmeye odaklanıp çoğunlukla düzenli ordu birlikleri ve konvansiyonel bir askeri yaklaşımla ayaklanmalara müdahale ederken; yasal çerçevede hareket etme, ayaklanmacılarla halkı birbirinden ayırt etme ve meşruiyeti gözetme konularında farklılıkların bulunduğu araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ayaklanmaya Karşı Koyma (AKK), Şeyh Said Ayaklanması, Büyük Dürzi (Suriye) Ayaklanması.

* Öğretim Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Terörizm Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü, armansert23@gmail.com

PKK'nın Ormanlık Alan Sabotajları ve Türkiye'nin Çevre Terörizmiyle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi

Emre ÇITAK*

ÖZET

Terör örgütleri nihai amaçlarına ulaşabilmek için ortaya koydukları stratejinin başarıya ulaşması adına karşı toplumda korku ve panik oluşturabilecek pek çok saldırı yöntemi uygulamakta ve taktikler geliştirmektedirler. İntihar saldırılarından siber casusluğa kadar uzanan saldırı imkân ve kabiliyetleri ile verebilecekleri her türlü fiziksel, psikolojik ve ekonomik zararı sürekli kılmaya çalışmaktadırlar. Onlarca yıldır terörizm tehdidine ve terör örgütlerin çeşitli saldırılarına maruz kalmış bir devlet olarak Türkiye de bu alanda kapsamlı bir mücadele vermek zorunda kalmıştır. Terör örgütlerinin uyguladığı saldırı yöntemlerine karşı dinamik ve ön alıcı politikalar uygulaması gereken Türkiye'nin, terörle mücadelesi diğer ülkeler için de örnek oluşturmıştır.

Kurulduğu günden beri Türkiye'ye her alanda tehdit yönelten PKK'nın özellikle yaz aylarında ormanlık alanlarda gerçekleştirdiği sabotajlar terörizmin gerçek yüzünü ortaya koyması açısından özel öneme sahiptir. Terör örgütleri amaçlarına ulaşmak ve karşı devletten taviz elde etmek adına hiçbir hedef gözetmeksizin ve faaliyetleri sonucunda neyin ne kadar zarar göreceğini hesaplamaksızın saldırılar gerçekleştirmektedirler. On yıllardır sivil ve askeri hedeflere yönelttiği saldırıların yanı sıra orman yakma eylemleri şüphesiz ki PKK'nın genel stratejisinin bir tamamlayıcısıdır. Bu sabotajlarla çevre bölgelerde yaşayan halk paniğe sevk edilmekte, turizm faaliyetlerine zarar verilmek istenmekte, Türkiye'nin ekonomik kayıplar yaşaması hedeflenmekte ve farklı noktalarda yapılabilecek eylemler için dikkatler farklı yöne çekilmektedir. Bu doğrultuda tam koruma ve kontrolün neredeyse imkânsız olduğu ormanlık alanlar PKK için kolay bir hedef oluşturabilmektedir. Türkiye de 1990'larla beraber yüzleştiği çevre terörizmine yönelik stratejiler geliştirmekte, teknolojik imkanlarla izleme-takip faaliyetleri gerçekleştirmekte ve yerel unsurlarla kurduğu yoğun iletişim kanallarıyla erken uyarı ağı kurmaktadır. Tüm faaliyetlere rağmen çevre terörizmi diğer ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de ciddi bir meydan okumayı temsil etmektedir.

Bu çalışmada PKK'nın gerçekleştirdiği ormanlık alan sabotajları, çevre terörizmi çatısı altında ele alınacaktır. PKK'nın uyguladığı bu saldırıların ardındaki motivasyon ve Türkiye'nin terörle mücadelesi kapsamında ormanlık alanlarını koruma adına ortaya koyduğu strateji derinlemesine incelenecektir. Çalışmanın temel amacı PKK veya herhangi bir terör örgütünün geleneksel sivil ve askeri hedef saldırılarının yanı sıra gelecekte ormanlar, tarımsal alanlar ve gıda üretim çiftlikleri gibi hassas noktalara yönelik gerçekleştirilebilecekleri eylemleri için bir ihtimal analizi yapmak ve karşı/ön alıcı önlemlerin neler olabileceğini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Çevre Terörizmi, PKK, Orman Yangınları, Terörle Mücadele

* Doçent Doktor, Hitit Üniversitesi, emrecitak@hitit.edu.tr

Bir Terörizm Metodolojisi Olarak İntihar Eylemleri ve Eylemcilerinin Psikolojisi: PKK Örneği

Bora İYİAT*

ÖZET

Günümüz dünyasında intihar eylemleri, son yirmi yıldır ve özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu yeni tarz eylemde eylemi planlayanlar, seçilmiş ve sözde gönüllü bir teröristi çoğunlukla üzerine bağlı ya da bulunduğu araca yüklenmiş bir patlayıcı ile hedefe yönlendirirler. İntihar saldırıları hem toplum üzerinde yaşattığı şok hem de eylem sonrası psikolojik şaşkınlıkla bambaşka bir eylem tarzı olarak uluslararası ilişkiler ve ülkelerin politik, ekonomik ve günlük sosyal yaşantıları üzerindeki yıkıcı etkileriyle kazandığı stratejik önemiyle gittikçe yaygınlaşmış ve tercih edilir bir model olarak terörist gruplarca benimsenmiştir. Örneğin; Filistinli gruplar tarafından İsrail'in Gazze ve Batı Şeria'yı, Tamil Özgürlük Kaplanları tarafından Sri Lanka Hükümeti'nin işgal ettiği toprakları ve El Kaide tarafından ABD'nin Arap yarımadasını terk etmesi için bir baskı unsuru olarak intihar saldırıları düzenlenmiştir. Bu örnek bile farklı kesimlerden, farklı siyasi görüşü benimseyen ve amaçları farklı bile olsa bu benimsemişliğin en açık göstergesidir. Bu tür terör saldırılarının gücü aslında tamamen psikolojik bir temelden kaynaklanmaktadır. İşte bu yüzden yapılan eylemlerin ardındaki motivasyon unsurlarını, intihar saldırılarını gerçekleştiren eylemcilerin psikolojik alt yapılarını ve intihar saldırılarının stratejik mantığını incelemek, artık günümüz dünyasının çokça karşılaşılan ve terörizmin önemli bir parçası olan bu olguyu anlamayı kolaylaştıracaktır. Söz konusu bu çalışma dünyadaki örnekler üzerinden daha mikro ölçekte PKK terör örgütünün anılan tür eylemlerin ardındaki psikolojik motivasyon şartlarını, eylem tarzlarını ve ideolojik alt yapısını incelemek üzere hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İntihar Eylemleri, İdeoloji, Canlı Bomba, Terör, PKK

* Öğretim Görevlisi, Amasya Üniversitesi, bora.iyat@gmail.com

Türkiye’de Dini Radikalleşmeyle Mücadelenin Teorik ve Pratik Çerçevesi

Halil AYDINALP*

ÖZET

Öncelikle bildiride din-terör-köktencilik ekseninde dini radikalizm kavramının anlamı ve sınırları üzerinde durulacak; dini radikallikleri anlamada işlevsel olacak bir özellikler seti üzerinden kavramın sosyal bilimlerde ifade ettiği düşünsel yelpaze özetlenecektir. Bu girişim çözüm üzerine hangi sınırlar üzerinden düşünmemiz gerektiğini netleştirecek; çözümün teorik ve pratik boyutlarını daha somut tartışabileceğimiz bir alan açacaktır. Daha sonra, özellikle İslam dünyası ve Türkiye’deki dini radikallikler merkeze alınarak muhtemel mücadele önerileri üzerinden analizlerimiz geliştirilecektir. Bu anlamda dini radikalliklerle mücadele özellikle şu açıklama seviyeleri üzerinden tartışılacaktır: (1) Dini radikallik bütünüyle ortadan kaldırılabılır mi? (2) Makro sosyolojik düzeyde radikallikle mücadelenin dinamikleri neler olabilir? (3) Bu anlamda egemenlik krizi, sosyal bütünleşme krizi, siyasal temsil krizi ve dini yorum krizleri üzerinden mücadelenin anlamı ve çerçevesi nedir? (4) Resmi ve gayri resmi din eğitimine dair süreçler dini radikalleşmeyle mücadelede ne ifade eder? Yeraltına kaymış dini eğitimin taşıdığı potansiyel riskler neler olabilir? (5) Radikal hareketleri bastırma ve rehabilite etme arasında üçüncü yol ne olabilir? De-radikalizasyonda ikna programı nedir ve nasıl kullanılır? (6) Dini politik ile dini radikalizm arasında ne tarz bağlantılar olabilir? Tarihsel deneyim aşırılıkları hangi dini politiklerle regüle etmiştir? (7) Radikallerin dini zihniyetleri karşısında karşı dini argüman üretme kapasitesi nedir ve nerelerde işe yarar? (8) Eylem kapasitesi yüksek aktör ve grupların takibatının önemi; bu anlamda sınır güvenliği ile dini aşırılık arasındaki ilişkiler neler olabilir? (9) Özellikle çatışma bölgelerine gidenlerin aile ve çocuklarının rehabilitasyonun önemi nedir? Dini radikalizme mücadelede rehabilite edilmeyen kadın ve çocukların potansiyel riskleri neler olabilir? (10) “Dünya Ekonomik Sistemi” içinde Orta Doğu zemininde İslam dünyasının konumu radikalliği nasıl etkilemektedir? Bütün bu sorular etrafında elde edilen çıkarımlarla tebliğ sonuçlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dini Radikalizm, De-radikalizm, Yapısal Dinamikler, Çatışma Bölgeleri, Dini-politik

* Profesör Doktor, Marmara Üniversitesi, halilaydinalp@hotmail.com

Türkiye’de Radikal Selefi Terörizmle Mücadele: 20 Yıllın Anatomisi

Serhat Ahmet ERKMEN*

ÖZET

Türkiye’de radikal selefi terörizm 20 yıldan uzun bir süredir varlığını devam ettirmektedir. Türkiye’de radikal selefi hareketlere militan düzeyinde katılım 1980lerin ortalarında başlamıştır. 1990lı yıllarda Çeçenistan, Bosna ve Afganistan’daki çatışmalara katılımla genişleyen Türkiye’deki radikal selefi hareketler asıl etkilerini 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra göstermeye başlamışlardır. Türkiye’deki ilk küçük çaplı eylemleriyle güvenlik güçlerinin dikkatini çeken bu hareketlere karşı yürütülen ilk güvenlik güçleri operasyonları ise yine Eylül 2001’de başlamıştır. Bu tarihten 2014’e kadar El Kaide, 2014 yılından sonra ise El Kaide ve DEAŞ militanlarına karşı yürütülen operasyonlarda binlerce kişi gözaltına alınmıştır. Bu operasyonlar aslında çok önemli bir gerçeğin altını çizmektedir. Türkiye, 20 yılı aşkın bir süredir radikal selefi cihatçı hareketlerin hedefinde olan bir ülke olarak bu örgütlerle mücadelede önemli bir yol kat etmiştir. Bu çalışmanın temel çalışması sorusu, radikal selefi örgütlenmelerin Türkiye’nin güvenliğine nasıl ve hangi boyutlarda bir tehdit oluşturduğudur. Bu araştırma sorusunu yanıtlamak için veri analizi yapılacaktır. Veriler, 20 yılı aşkın bir süredir yürütülen güvenlik güçleri operasyonlarını içeren bir veri tabanı üzerinden elde edilecek, bu süre zarfında örgütün coğrafi dağılımı ve örgütlenmenin boyutları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Terörle Mücadele, El Kaide, Radikal Selefilik, DEAŞ, Türkiye’de Terörizm

* Profesör Doktor, Altınbaş Üniversitesi, serhat.erkmen@altinbas.edu.tr

Din Motifli Terörizmin Önlenmesi Bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'nde Laiklik İlkesinin Önemi

Seda DUNBAY*

ÖZET

Hristiyanlığı geçirdiği dönüşüm bakımından Müslümanlıktan ayıran en temel fark reform hareketidir. Bu bağlamda, Türkiye'yi, nüfusun büyük bir kısmının İslam dinine mensup olduğu diğer devletler karşısında özel kılan ise laiklik ilkesidir. Söz konusu ilkenin Türkiye coğrafyasında varlık göstermiş olması modernleşme yönünde atılan adımların sonucudur. Daha somut bir ifadeyle, 1937 yılında devletin laik olma niteliği anayasada açıkça ifade bulana kadar geçen süredeki batılılaşma yönünde izlenen hareketlerin neticesidir. Laiklik kısaca, devletin kurumsal olarak dinin baskın gücünden kurtulması yahut ilahi alanın dünyevi alandan ayrılması şeklinde tanımlanabilir. Türk devrimi kapsamında laiklik, hukuki ve siyasal kurumlardan başlayarak devlet hayatına yerleştirilmesi hedeflenen bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin laik niteliği, Türkiye'de, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olmaya devam etmesini sağlayacak taşıyıcı kolonlardan biri kabul edilmiştir. Böylelikle, imparatorluk bakiyesi üzerinde kurulmuş olan “yeni vatan, yeni devlet, yeni toplum” dan, yüzyıllar boyunca varlık göstermiş teokratik monarşi izlerinin silinmesi amaçlanmıştır. Laiklik, devletin geleceğini uzun vadede güvence altında tutması düşünülen bir anayasal ilke olarak benimsenmiştir. Diğer bir anlatımla, laik devlet, kurumsal düzeni bozabilecek her türlü din motifli ayrılıkçı yapılanmanın ortaya çıkışını engelleyebilecek bir önlem olarak tayin edilmiştir. Laiklik, Şubat 1937'de anayasal bir ilke olarak kabul edilmiştir. Sonraki dönemlerde yürürlüğe giren tüm diğer Anayasalarda da varlığını sürdürmüştür. Laiklik, 1982 Anayasası'nda cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılmasının dışında başlangıç kısmında da “hiçbir faaliyetin...kutsal din duygularının, devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı” yönünde bir ifadeye yer verilerek ayrıca vurgulanmıştır. Türkiye'de laik devlet olma özelliği her ne kadar anayasal güvence altına alınmış olsa da daha çok teorik çerçevede kalmıştır. İlkenin en temel gereklerinden biri olan devletin gerek yönetiminden gerek siyasetinden ayrı tutulması beklenen “kutsal din duyguları” tekrar eder nitelikte uygulamada varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle, din motifli bölücü, ayrıştırıcı terör faaliyetlerine karşı bir çeşit panzehir olarak gördüğümüz laiklik ilkesinin Türkiye'deki gelişimine ve mevcut durumuna ilişkin bir bildiri sunmayı öneriyoruz. Bu çerçevede, öncelikle kısaca laiklik kavramının Batı'da nasıl ortaya çıkıp şekil aldığına değinilecektir. Ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesinde her türlü din temelli ayrışmayı engelleyeceği öngörülen laiklik ilkesine verilen önem ve anayasal bağlamda nasıl tasarlandığı konusuna açıklık getirilecektir. Son olarak da farklı hukuki ve siyasi uygulamaların Türkiye'nin laik devlet olma niteliğine ve toplum yapısına etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Laiklik İlkesi, 1921 Anayasası, 1924 Anayasası, 1961 Anayasası, 1982 Anayasası

* Doktor, Başkent Üniversitesi Öğretim Üyesi, seda_dunbay@hotmail.com

Türkiye’de Yabancı Savaşçılığın Tarihsel Dalgaları

Ahmet Yusuf ÖZDEMİR*

ÖZET

İnsanların vatandaşı olmadıkları ülkelerdeki savaşlarda direniş gruplarına katılmaları şeklinde, en geniş tabiriyle, tanımlanan Yabancı Savaşçılık özellikle 2011’de başlayan Suriye savaşında tanık olunan gönüllü hareketliliğinin ardından Türkiye ve dünya gündeminde kendisine yer etmiştir. 21. yüzyılın ilk yirmi yılında uluslararası güvenlik sorunlarının başındaki yerini koruyan Yabancı Savaşçılık önemli ölçüde, Uluslararası Terörizm çalışmalarının alt araştırma alanı olarak incelenmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 2014 yılında aldığı 2170 ve 2178 sayılı karar ile birlikte literatüre kazandırılan Yabancı Terörist Savaşçılık kavramının özel olarak Irak Şam İslam Devleti, el-Nusra Cephesi ve el-Kaide bağlantılı kişi ve grupları tanımlaması ile süreç daha karmaşık bir hal almıştır. Bu tarihten itibaren hareketliliği konu alan çalışmaların sayısında önemli bir artış yaşanmış olup kişileri bu seyahati gerçekleştirmeye iten psikolojik, sosyolojik, ekonomik sebepler, kullanılan ideolojik söylem, örgütlerin adam devşirme politikaları ve propagandaları ve geri döndükleri ülkeye olası tehditleri konuyu inceleyen çalışmaların kapsamını oluşturmaktadır. Her ne kadar bu konuya değinen bütün çalışmalar konunun tarihselliğinin altını çizseler de müstakil olarak Türkiye’de bu tarihsel gelişim sürecinin nasıl geliştiğini, devamlılık ve farklılıkların neler olduğunu analiz eden araştırmalar açısından yazında önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında belirtilen boşluğa analitik bir katkı sunmayı amaçlayan bu çalışmada açık veriler ve gönüllülerin kendileri tarafından kaleme alınan anı kitaplarından faydalanılarak Türkiye tarihinde Yabancı Savaşçılık olarak değerlendirilebilecek örnekler tartışılacaktır. Tarihsel bir bakış açısıyla yapılacak incelemede değişen oranlarda olmakla birlikte Türkiye’den İspanya İç Savaşı, Yunan İç Savaşı, Arap-İsrail Savaşı, Afganistan, Pakistan, Bosna, Etiyopya, Tacikistan, Keşmir, Çeçenistan, Irak ve Suriye’ye gönüllü savaşçı hareketlerine rastlamak mümkündür. David Rapoport’un dalgalar metaforunun Türkiye’deki Yabancı Savaşçılardaki iz düşümlerini analiz eden bu çalışmada iki temel ideolojinin (Sol-Devrimci ve İslamcı) baskın itici gücü oluşturduğunun altı çizilecektir. Bu araştırmanın en çarpıcı bulgularından birisi her dalganın kendi içerisinde de “artçı dalgalar” barındırdığıdır. Bir diğer önemli sonuç ise Milliyetçi fikriyatın ülke dışındaki savaşlara kitlesel ilgisi olsa dahi Sol-Devrimci ve İslamcı örneklerden farklı olarak Yabancı Savaşçı hareketliliğine zemin hazırlamamış olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Savaşçılar, Yabancı Terörist Savaşçılar, Uluslararası Terörizm, İslamcılık, Sol-Devrimcilik

* Doktor, Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi, a.yusufozdemir@gmail.com

Türkiye’de Radikal Sol Terörizmin Dünü ve Bugünü

Hatice VAROL*

ÖZET

Türkiye 1960’lar sonu itibariyle radikal sol dalganın etkisine girmiş ve önce öğrenci hareketleri ile başlayan bu süreç daha sonra örgütlenme ile devam etmiştir. 1970’lerin ilk döneminde faaliyet gösteren üç temel örgüte karşı yapılan güvenlik müdahaleleri ile bu yapılar dağılmış olsalar da bugün dahi faaliyetlerini yürüten fraksiyonları mevcuttur.

Türkiye’de ortaya çıkan bu yapıları anlayabilmek için uluslararası ortama, Türkiye’nin mevcut şartlarına bakmak elzemdir. Çalışma içerisinde öncelikle örgütlerin kurulmasına giden tarihi süreçten kısaca bahsedilecek olup daha sonra örgütlerin yapılanmaları, eylemleri ele alınacaktır. Son kısımda ise radikal sol örgütlerin günümüzdeki faaliyetleri, oluşturdukları güvenlik sorunu ve eylemleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Radikal Sol, Devrimci Şiddet, Örgütsel Öğrenme, THKO, TKPM/L, THKP-C

* Doktora Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi, hvarol28@gmail.com

Türkiye'de Devrimci Hareketlerin Silahlı Propaganda yahut Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi

Oğuzcan ACAR*

ÖZET

1970'li yılların başında Türkiye'deki devrimci hareketin meşhur ismi hâline gelen Mahir Çayan (1946-1972), kaleme aldığı metinlerde Marksizm üzerine düşüncelerini “somut durumların somut tahlili” ilkesine göre düzenler. Önderliğini üstlendiği ve kendisini Marksist-Leninist çizgide tanımlayan Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) de eylemsel pratiğinin çerçevesini bu teorik ön kabule göre çizer. Bu bağlamda pratiğe ışık tutma gayesiyle geliştirilen kuramsal söylem, Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi (PASS) başlığında tecessüm eder. Temel itibariyle devrimci mücadelenin kitlelere yayılması için gerilla savaşı uygulanmasını ifade eden kuram, aynı zamanda silahlı propaganda olarak da adlandırılır. Çayan, 1971 (Aralık) tarihli mektubunda, iki kuramsallaştırma arasında muhteva olarak bir fark bulunmadığını belirtir. Çeşitli metinlerde ihtiva ettikleri anlam anlatılan bu ifadeler, 1970'li yılların başına damga vuran THKP-C örgütlenmesi için temel şiar bellendir. Ayrıca ilerleyen yıllarda hem örgütten kopan yahut ardılı olarak kurulan çeşitli oluşumlar (örn. Marksist-Leninist Silahlı Propaganda Birliği) hem de İslamcılık gibi farklı tabandan gelen ancak örgütlenme modelinden ilham alan oluşumlar (örn. İslami Büyük Doğu Akıncıları-Cephesi) tarafından kullanılır. Bu çalışma Mahir Çayan'ın silahlı propaganda veya Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi olarak tanımladığı, şiddet temelli politik mücadele yöntemine odaklanmaktadır. Çalışmada Çayan'ın kaleme aldığı metinlerin yanı sıra, THKP-C bildirimleri gibi çeşitli dokümana başvurulacaktır. Çalışmanın hedefi, Türkiye Cumhuriyeti anayasası dışında konumlanan örgütlerin düşünsel zemininin daha iyi idrak edilmesine katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Mahir Çayan, Marksizm, Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi, Silahlı Propaganda, THKP-C

* Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, oguzcanacar7@gmail.com

Terörle Paramiliter Mücadele: Anti-Komünizmden Kürt Meselesine

Türk Aşırı-Sağının Terörist İmgesi

Tuncer BEYRİBEY*

ÖZET

2010'lı yıllardan itibaren Norveç'te (Utoya Katliamı), ABD'de (Oak Creek Katliamı, Charleston Katliamı, Pittsburgh Sinagog Katliamı, El Paso Katliamı), Kanada'da (Quebec City Cami Katliamı) Yeni Zelanda'da (Christchurch Cami Katliamı) ve Almanya'da (Hanau Katliamı) gerçekleşen ve sayısı giderek artan ırkçı ve beyaz üstünlükçü saldırılar ve katliamlar terörizm çalışmalarında yeniden bir tartışmanın meydana gelmesine neden oldu. Ana akım terörizm çalışmalarının yeni bir terörizm dalgası olarak yorumladığı ve 'yerli terörizm' (*domestic terrorism*) olarak adlandırdığı bu toplu katliamlar hem akademik çalışmalarda hem de güvenlik aygıtlarınca bir 'tehdit' olarak betimlenmeye başlandı. Fakat, oldukça 'yeni' bir durum olarak ifade edilen bu 'dalğanın' tarihsel analizi yapıldığında, oldukça köklü bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Nitekim, çeşitli analizler ırkçı ve beyaz üstünlükçü şiddetin 'nitelik' olarak aynı olmasına rağmen, bugünden kıyasla 2010'lu yıllardan önce nasıl 'unutulduğunu' ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, aşırı sağcı şiddetin tarihsel boyutlarını ortaya koymak, bugünkü şiddet pratiklerini anlamının yollarından biridir.

Türkiye bağlamında, aşırı sağcı şiddetin örgütlenmesini tarihsel bir bağlamda yeniden ele almak önem arz etmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma Türkiye'de aşırı sağcı şiddetin mobilizasyonunu mümkün kılan terörist imgenin tarihsel inşasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, 1960'lı yılların sonunda anti-komünizm çerçevesinde seferber edilen şiddetin 1990'lı yıllarda 'bölücülük karşıtlığı' bağlamında tekrardan devreye sokulması, Türkiye'de aşırı sağcı şiddetin derin köklerini göstermektedir. Bu nedenle, bu şiddeti devreye sokmak için meşrulaştırılan bir 'terörist' imgesinin aşırı sağ kesimlerce tekrardan üretildiğini görmek mümkündür. Buradan hareketle, bu çalışma eleştirel terörizm çalışmalarının ontolojik ve epistemolojik tutumlarından hareket ederek, aşırı sağcı matbuatta ve meclis konuşmalarında aşırı sağcı şiddeti meşrulaştıracak şekilde 'terörist' imgesinin nasıl inşa edildiği analiz edilecektir. Terörist imgesi, bir yandan bir kurucu öteki olarak aşırı sağın öznellik iddialarını yeniden inşa ederken, diğer yandan terörist ötekiyle yapılacak 'her türlü' mücadelenin söylemsel altyapısını kurmaktadır. Böylece, 'terörle mücadele' adı altında aşırı sağın şiddet mobilizasyonunu paramiliter bir örgütlenme olarak nasıl tahkim ettiğini analiz etmek mümkün hale gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Terörizm Çalışmaları, Aşırı Sağ, Türkiye, Paramiliterizm, Söylem Analizi

* Doktor, Bağımsız Araştırmacı, t.beyribey@hotmail.com

Türkiye’de Yaşanan Ekonomik Krizlerden Sonra Gerçekleşen Terör Hareketlerinin İncelenmesi: 1990- 1994 Yılları Örneği

Seyfican GÖRGÜLÜ*

GİRİŞ

Türkiye, 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilan edilmesinden günümüze gelinen süreçte çeşitli terör gruplarının yarattığı terör olaylarından hem maddi hem de manevi olarak etkilenmiştir. Cumhuriyetin ilanından 100.yılına kadar gelinen bu süreçte yaşanan terör olaylarının yaşanmasına ortam hazırlayan sebeplerin başında ekonomik düzenin bozulması gelmektedir. Türkiye içerisinde gelişmişliğin ve okuma oranının diğer bölgelere göre düşük olduğu bölgelerde ortaya çıkan terör olaylarının arkasında yatan ekonomik sorunlar 1923 yılından itibaren bazı dönemlerde siyasi karışıklıklar ile birlikte en üst seviyelere çıkmıştır.

Türkiye’de siyasi istikrarsızlığın olduğu ve ekonominin bozulduğu dönemlerin başında 1990 ve 1994 yılları arasındaki dönem gelmektedir. Türkiye’nin dış etkenler bağlantılı yaşadığı ilk ekonomik krizlerden olan bu yıllar arasındaki dönemde Türkiye siyasetindeki belirsizlikler ve suikastler birçok radikal terör gruplarının desteğiyle etnik karışıklıkların artmasına yol açmıştır. 1990 yılında yaşanan ve hem Türkiye’nin hem de birçok gelişmiş ülkenin ekonomisi ve siyasetinin bozulmasında rol oynayan bu dönemde dünyayı derinden etkileyen Körfez Krizi, Türkiye’nin de hem ekonomisini hem de siyasetini göç olayları üzerinden olumsuz yönde etkilemiştir. Körfez Krizi ile dünyada yaşanan enerji kaynağı sıkıntısının olumsuz etkisi kriz bölgesinin sınırında bulunan Türkiye’ye ekonomik olarak ağır bir darbe vurmuştur. Daha sonrasında özellikle Irak üzerinden Türkiye’ye yaşanan göç ile birlikte birçok etnik ve radikal görüşlü terör örgütlerinin bu bölgede alan yaratabilmelerine olanak sağlamıştır. Devamında Türkiye’de bozulan ekonomi ile kendisine taraftar bulan terör örgütleri eylemlerini sivil halk üzerinde gerçekleştirerek Türkiye’nin manevi ve maddi kayıplara uğramasına sebebiyet vermiştir. 1994 yılına gelindiğinde ise Türkiye, 1990 yılından gelen siyasi istikrarsızlık nedeniyle ekonominin bozulmasını derinden hissetmiş ve alınan yanlış ekonomik kararların devamında 1994 yılında ağır ekonomik krizlerden birini yaşamak durumunda kalmıştır. 1994 yılından itibaren bozulan ekonomik yapıda da yine radikal ve etnik terör örgütleri eylemler düzenlemek için uygun ortamlar bulmuştur. Bu dönemlerde de artan terör olaylarından Türkiye hem askeri hem de sivil olarak çok sayıda can kaybı yaşamış ve ağır ekonomik çöküntülerin yaşanmasına yol açmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde 1990 yılında dünyayı ve özellikle Türkiye’yi etkisi altına alan Körfez Krizi’nin Türkiye’de yaşanan ilk dış etkenli ekonomik krizin arkasındaki sebepler belirtilerek 1990 yılından itibaren 1994 yılına kadar geçen sürede yükselişe geçen terör olaylarının bozulan ekonomiden nasıl yararlandıkları anlatılacaktır. İkinci bölümde ise 1990 yılından sonra artan terör olaylarının yine bozulan ekonomik durum ile birlikte 1994 yılında yaşanan ekonomik krizden faydalanarak 1994 yılından sonra yükselişe geçen terör olaylarının ekonomik sorunları kullanması örnekle anlatılacaktır. Çalışmanın üçüncü kısmında ise 1990

* Türkiye Emlak Katılım Müşteri Temsilcisi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, seyficang@gmail.com

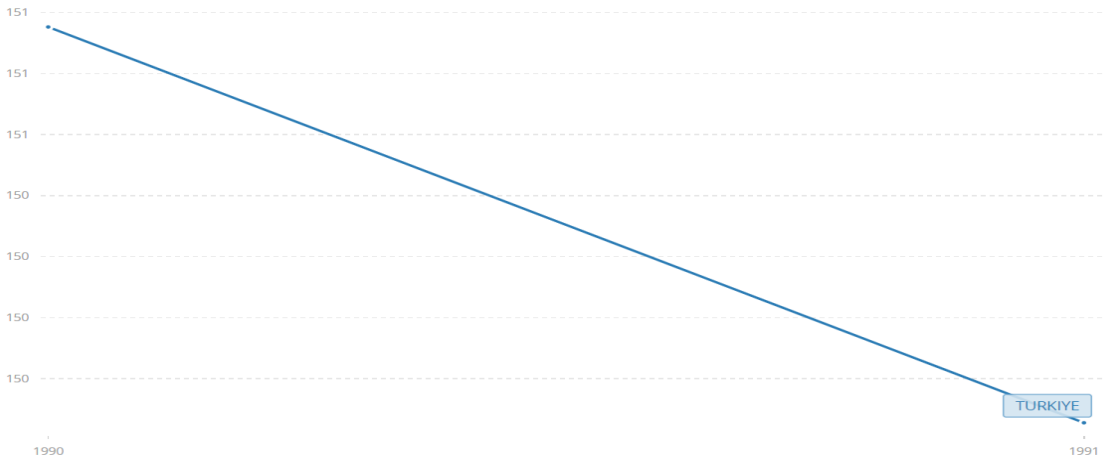
ve1994 yıllarında Türkiye'nin yaşadığı ekonomik krizler ile terör olayları arasındaki ilişki ortaya konacaktır. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılarak Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz dönemlerinden en önemlisini oluşturan 1990-1994 yıllarındaki ekonomik krizlerin günümüze kadar gelen ve Türkiye'nin yaşadığı terör sorunlarının analizi yapıldığında terör olaylarının yükselmesinin arkasındaki en önemli nedenin ekonomik yapının bozulması olduğu bir gerçeği anlatılmıştır.

1. 1990 EKONOMİK KRİZİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE SONRASINDA YAŞANAN OLAYLAR

1990 yılının ortalarında yaşanan siyasi olaylardan en önemlisi Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiydi. Bu işgalden başta sınır ülkeleri olmak üzere dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ekonomik olarak etkilendi. Körfez Krizi'nin etkilediği ülkelerin başında ise Türkiye yer aldı. Türkiye'de ekonomik sorunların yanında sınır güvenliğinin de zayıflaması ve Irak tarafından gelen göç ile birlikte terör olaylarının artması ülkede huzurun bozulmasına yol açmıştır. Artan terör olaylarıyla birlikte başta turizm büyük ölçüde etkilenmiş bu da turizm gelirlerinin büyük oranda azalmasına ve devamında etkisini herkesin hissettiği bir ekonomik krize neden olmuştur. Bunun yanında ekonomik olarak birçok alanda olumsuz etkileri hissedilmiş, bu da Türkiye'de büyük ekonomik hasarlara yol açmıştır. (Erdoğan, S., 2018). Bu hasarların başında büyüme hızının yavaşlaması ve enflasyon durgunlaşmış gibi gözükse de %50'yi aşarak yükselmeye devam etmiştir. Körfez Krizi'nin Türkiye'ye etkisi sonucunda ihracattan elde edilen gelirin azalmasıyla kamu kesimi de kendisine kaynak yaratamadığından cari açık vermeye başlamıştır. (Kazgan, 2006:149-150).

Körfez Krizi sonrasında Türkiye'nin Irak'a yaptığı ihracatın olumsuz bir şekilde etkilenmesi ve petrol gelirleri üzerinden elde edilen gelirin düşmesine yol açarak dış ticaret politikalarında da köklü değişikliklere gidilmesine yol açmıştır. (Koçyiğit, 2003:509). Aşağıdaki grafikte Türkiye'nin 1990 Körfez Krizi'nin etkilerini fazlasıyla yaşadığı 1991 yılının sonuna kadar geçen sürede gerçekleşen GSYİH'nin azaldığı görülmektedir.

Grafik 1: Türkiye'nin 1990-1991 Yılları Toplam GSYİH (\$ Bazında)

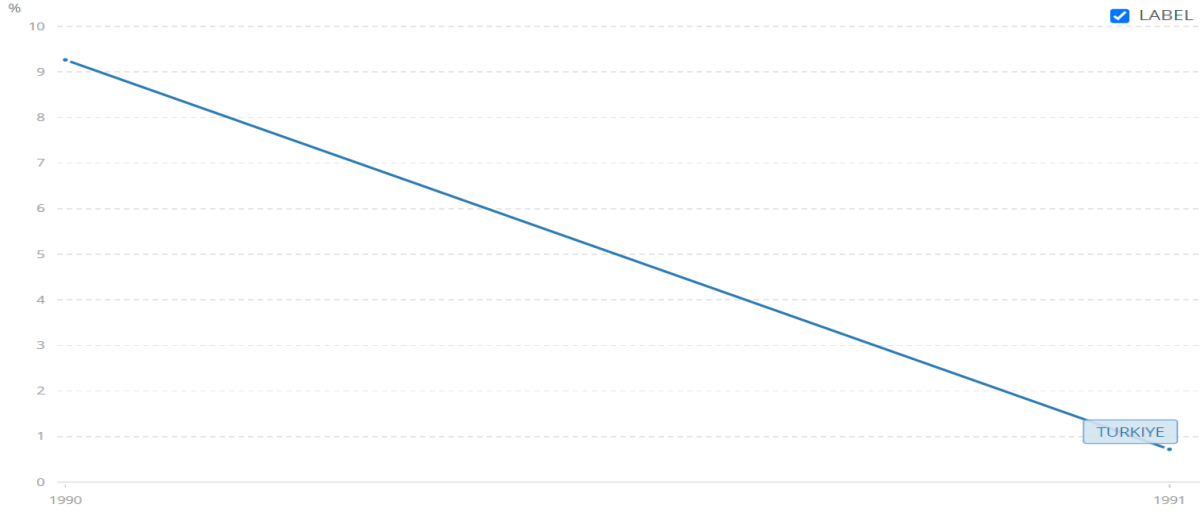

Kaynak: Dünya Bankası

Körfez Krizi'nin Türkiye'ye yaşattığı ekonomik olumsuzluklardan bir diğeri ise büyüme hızındaki düşüştür. 1990'lı yıllara gelinirken dünya siyasetinde de Soğuk Savaş Dönemi'nin son bulmaya yaklaşması ile birlikte dünya liberal politikaların hakim olduğu ve ticaretin tüm ülkelere yayıldığı bir düzen haline gelmiştir. Ancak Türkiye'nin jeopolitik konumu gereği

gelişmiş ülkelerle rekabet edebilirliği Körfez Krizi ile yerini ekonomik sorunlara bırakmıştır. Aşağıdaki grafikte de Türkiye'nin 1990 ve 1991 yılları arasında büyüme hızında gerçekleşen düşüş görülmektedir. 1990 yılında %9.3 olan büyüme hızı 1991 yılında %0.7'ye inmiştir.

Grafik 2: Türkiye'nin 1990-1991 Yılı Ekonomik Büyüme Hızı (% Olarak)

Kaynak: Dünya Bankası

2. 1990-1994 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE SİYASETİ

1990'lı yılların başında dünya siyaseti yeniden şekillenirken Türkiye'de de siyasi durum dış etkenlerin iyi yönetilememesi sebebiyle yapılan seçimlerin getirdiği farklı görüşlerin koalisyonu ile daha fazla karışık hale gelmiştir. 1987 genel seçimleri Anavatan Partisi'nin tek başına iktidara gelmesi ile sonuçlanmıştır. Dünya siyasetinde ise Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermeye yaklaşması SSCB'nin dağılmaya başlaması ve birçok devletin ortaya çıkmasıyla dış siyasetinde değişmesine yol açmıştır. (Ertan, M. 2021)

1989 yılında Anavatan Partisi'nin genel başkanlığını yapan ve Türkiye Başbakanı olan Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte Türkiye siyaseti de farklı görüşlerin koalisyon kurmasıyla koalisyonlar dönemini başlattı. 1991 yılında yapılan seçimlerde %27,03 oy alarak DYP ilk parti olarak TBMM'de 178 milletvekili ile temsil hakkı kazandı. ANAP ise %24.01 oy oranı ile 115 milletvekili kazanarak ana muhalefet partisi haline geldi. Mecliste yer alan diğer partilerden SHP 88 milletvekili, RP 62 milletvekili ve DSP ise 7 milletvekili ile mecliste temsil edilme hakkı kazandı. Hükümet ise DYP VE SHP arasında koalisyon kurulmasıyla tamamlandı. SHP içerisinde yaşanan karışıklıkların ardından 1992 yılında SHP'den ayrılan bir grubun HEP'e geçmesi başka bir grubunda CHP'yi tekrardan açma kararları ile SHP güç kaybetmesiyle sonuçlandı. 17 Nisan 1993 tarihinde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefat etmesiyle Cumhurbaşkanlığı'na 1993 yılının ortasında Süleyman Demirel seçildi. Haziran 1993 yılında ise 50.dönem hükümeti kurma görevi Tansu Çiller'e verilerek Türkiye siyasetinde 1994 yılında yaşanılacak ekonomik krize doğru yol alınmış oldu. (<https://tr.wikipedia.org/> Erişim Tarihi: 12.01.2023)

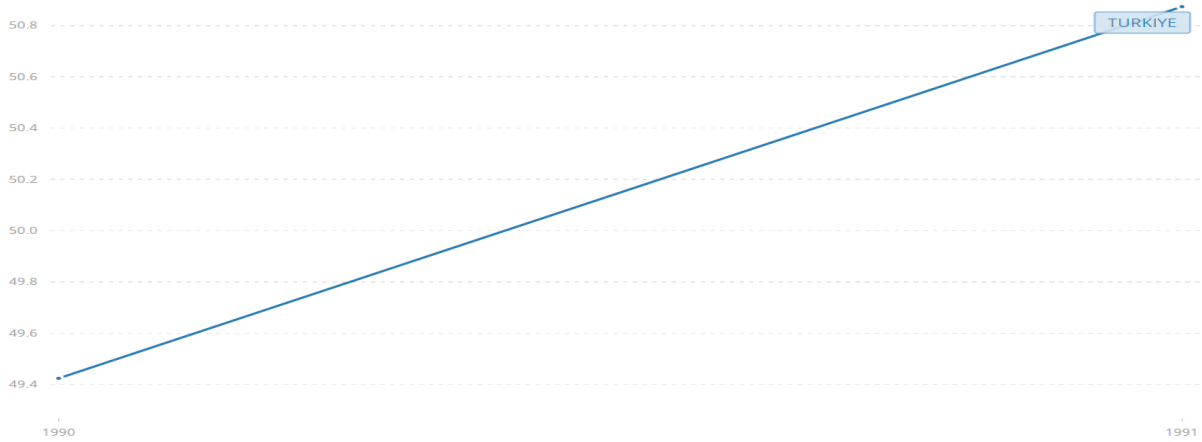
3. 1990-1994 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ

Türkiye, 1980'li yılların başından itibaren ekonomisinin dışa açılmasıyla birlikte ithalat oranlarında da artış yaşamıştır. Özellikle ekonomide alınan 24 Ocak 1980 kararıyla birlikte döviz etkisi artmış ve 1990'lı yıllara gelindiğinde döviz baskısı Türkiye ekonomisi üzerinde etkisini artırmıştır. Bu durumun yanında Güneydoğu sınırında yaşanan Körfez gerilimi yerini savaşa bırakarak önemli bir göç almasına sebep olmuştur. Bu göçle birlikte sınır güvenliğinin

sağlanması açısından Türkiye'nin fazladan önlemler almasına yol açmıştır. Döviz gelirlerinin azalmasına da yol açarak ithalatta Türkiye'nin ihtiyacı olan döviz kaynağına erişimi de zorlaştırmış ve ekonomik kriz yaşamaya yol açmıştır. (Karagöz, 2007:105).

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'nin dış borçlanmasında önceki yıllara oranla hem artan döviz baskısı hem de Körfez Krizi sebebiyle oluşan siyasi ve ekonomik olumsuzluklar sebebiyle artış olmuştur. İthalata dayalı ekonomik büyüme ile 1990'lı yıllardan itibaren döviz ihtiyacından dolayı dış borçlanmada artmış ve ekonomik krizin etkilerinin artmasına yol açmıştır. Dış borçlanmanın artışının baskılanması için çözüm olarak iç piyasalarda yüksek faiz uygulama politikasına gidilmiştir. İç borçlanmanın maliyeti artarken düşük kur uygulanmaya çalışılmasıyla dış kaynak kullanımı bir süreliğine azaltılmıştır. (Sarı, 2004:59) İç piyasadan daha fazla kaynak dış borçlanmanın kapatılması için kullanılması vergi sistemlerindeki bozukluğu da artırarak ekonominin olumsuz etkisi, 1994 yılı içerisinde yeniden yaşanacak bir ekonomik krize sebebiyet vermiştir. (Tandırcıoğlu, 2000:9). 1994 Ekonomik Krizi öncesinde ise siyasetin istikrarsız olması ve koalisyon hükümetlerinin ekonomi politikalarını önceden planlamadan yaşanabilecek dış sebepler veya iç sebeplerden dolayı ekonomik şokların etkisinin azaltılması uzun sürmüştür. Çözüm olarak uluslararası para piyasalarından krediler sağlanarak iç borçlanmanın yanında dış borçlanma ile de ekonomik sorunlar bastırılmaya çalışılmıştır. 1980'li yıllardaki Türkiye'nin dış borç açığı 1990-1991 yıllarına gelindiğinde yaklaşık olarak 3 katına çıkmıştır. (Koyuncu, F. T., & Tekeli, S., 1990). Aşağıdaki grafikte de Türkiye'nin dış borç açığı 1990 yılından 1991 yılına gelindiğinde ekonomik krizde etkisiyle 1.4 milyar Dolar artış göstermiştir.

Grafik 3: Türkiye'nin 1990-1991 Yılları Arasındaki Dış Borcu (\$ Bazında)

Kaynak: Dünya Bankası

4. 1990-1994 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE YAŞANAN TERÖR OLAYLARI

1990'lı yılların ortasından itibaren Türkiye, Körfez Krizi'nin etkilerini göç hareketi ile derinden hissetmeye başlamış ve bozulan ekonomik düzenin yanında özellikle Irak'tan Türkiye'ye gelen resmi ve gayri resmi göç ile demografik yapı da bazı bölgelerde değişmiştir. Aynı dönemde Türkiye siyasetinde de istikrarsızlığın olması, birbiriyle anlaşamayan ve farklı görüşlere sahip siyasi partilerin koalisyon kurmaları ve bu koalisyonların kısa süreli olması

Türkiye’de terör gruplarının da eylem yapabilmek için kendilerine uygun ortamlar yaratmıştır. 1990’lı yılların başından itibaren PKK başta olmak üzere pek çok radikal terör gruplarının Türkiye’nin iç güvenliğine karşı tehdit oluşturması sebebiyle 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) 1991 yılının başlarında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında terörün tanımı yapılarak, terörist ve örgüt kavramları tanımlamaları yapılmıştır. (Türköz, Ş., 2011).

1990’lı yılların öncesinde dünyada etkili olan Soğuk Savaş Dönemi’nin etkilerini yine jeopolitik konumundan dolayı hisseden Türkiye’de gelişen sol görüşlü terör örgütleri eylemlerini hızlandırırken sol görüşe karşı sağ görüşlü radikal terör gruplarının da karşı eylemler yapmasına yol açmıştır. Türkiye’de bozulan ekonomik düzenden ve zayıflayan demokrasi kavramından güç bulan terör örgütleri SSCB’nin dağılması ve yeni bir dünya düzeninin ortaya çıkmasıyla etkinliklerini azaltmıştır. Sağ ve sol görüşlü terör örgütlerinin etkinliğini azalttığı dönemde ise Irak’tan gelen yoğun nüfus içerisinde Türkiye’ye sızmayı başaran ve özellikle Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki ekonomik yapının bozukluğu ve kan davası gibi töre olaylarının getirdiği iç karışıklıklardan fırsat bulan PKK terör örgütü etkinliklerini artırarak kolluk kuvvetlerine ve sivil halka karşı terör eylemleri düzenlemeye başlamıştır. Aynı dönemde radikal terör örgütlerinden Hizbullah’ta özellikle ekonomik gelişimin düşük olduğu Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere büyükşehirlerde terör eylemleri ve suikast eylemlerine başlamıştır. (Alkan, 2009: 109).

1990’lı senelerin başından itibaren ortaya çıkan bir diğer radikal terör grubu ise günümüzde MLKP olarak geçen Marksist-Leninist terör grubudur. İdeolojik temelli kurulan bu terör örgütü ile birlikte dini temelli kurulan terör örgütleri de Türkiye’nin bütünlüğünü bozma hedefiyle iç güvenlik sorunu yaratmaya çalışıyorlardı. Bu terör örgütleri Türkiye’ye özellikle büyükşehirlerde şiddet eylemlerine başvurmuşlardır. (Dilmaç, 2004: 350). 1990 başlarından itibaren sol görüşlü terör örgütleri içerisinde yeniden toparlanma ve eyleme geçme hareketleri başlamıştır. Bu eylemler ilk olarak üniversitelerde ve büyükşehirlerde öğrenci toplulukları üzerinden başlayarak aktif hale geldiler. Bu sol görüşlü terör örgütleri içerisinde başta gelenler DEV-SOL ve TKP/ML’dir. Her iki grupta üniversiteler üzerinden direniş ve terör eylemleri düzenlediler. Öte yandan dini temelli terör örgütleri silahlı ve silahsız eylemler düzenleyerek birçok can kaybına sebep olmuşlardır. (Demirel, E. 2001: 89). Ancak 1990-1994 yılları arasında Türkiye’nin yaşadığı iki önemli ekonomik kriz ve demokrasinin zayıfladığı dönemde Türkiye’ye en çok can ve mal kaybı yaşatan terör örgütü PKK’dır. Özellikle Doğu Anadolu e Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ayrılıkçı faaliyetler düzenleyen PKK’ya karşı TSK ve diğer kolluk kuvvetlerinin başarılı operasyonları olsa da 1990-1994 yılları arasında ekonomik, sosyo kültürel ve siyasi birimler tarafından desteklenmemesi sebebiyle bazı dönemlerde çok fazla sayıda can kaybına yol açmıştır. (Alkan,2009: 129).

1990-1994 yılları arasında Türkiye’de terör olayları yukarıda da anlatıldığı üzere 3 farklı grup içerisinde eylemlerle gelmiştir. Sol ve sağ radikal terör örgütleri görüşlerini yayma ve anarşi yaratma eylemleri gerçekleştirmeye çalışırken ayrılıkçı terör örgütlerinin başında gelen PKK hem kolluk kuvvetlerine hem de sivil halka çok fazla sayıda can kaybı yaşatmıştır. Bu 3 terör örgütlerinin de ortaya çıkışında ve kendilerine destek bulmalarını kolaylaştıran başlıca etken ise Türkiye’nin 1990 yılında Yaşanan Körfez Krizi’nden gelen ekonomik krizlerdir. (Demirel, 2001: 45).

5. 1994 EKONOMİK KRİZİ’NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE SONRASINDA YAŞANAN OLAYLAR

Türkiye’de 1990 yılının başında yaşanan dış etkenlerin daha fazla etkili olduğu ekonomik kriz 1994 yılında yaşanacak olan ekonomik krizin öncüsü olmuştur. 1990-1994 yılları arasında gerçekleşen Körfez Krizi, terör olayları ve siyasi istikrarsızlar sonucunda 1994 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik krizlerden birinin daha yaşanmasına yol açmıştır. 1990

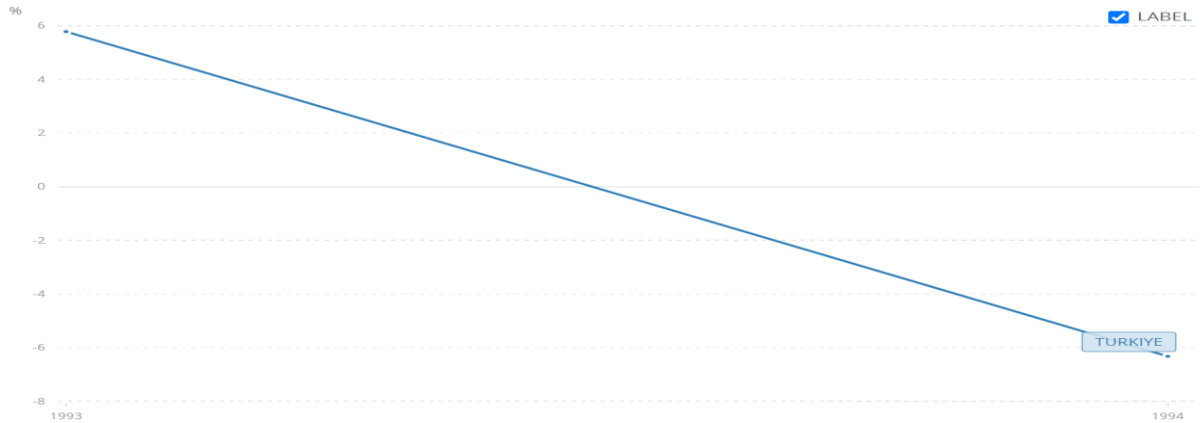
yılıının öncesinde yaşanan piyasanın serbestleşmesiyle birlikte Türkiye'ye sıcak para girişi yaşanmıştır. Ancak istikrarsız bir ortamda yabancı yatırımcı da daha fazla durmak istememiştir. Türkiye'de kısa vadeli sıcak para fonlarının girişinin hızlanmasıyla birlikte bu sıcak paranın kalıcı yatırımlara dönüşmemesi sonucunda dış ticaret açığı artmış ve kamu borçlanması hızlı bir şekilde artışa geçmiştir. (Seyidoğlu, 2003: 149).

Türkiye'de yaşanan 1994 yılındaki ekonomik kriz günümüze doğru gelen zamanda yaşanan diğer ekonomik krizlerinde başlangıcını oluşturmuştur. İlk kez bu kadar büyük bir ekonomik krizi 1994 yılında yaşayan Türkiye'de krizden çıkış için önlemler alınmıştır. Dış ticaret açığından dolayı dolarizasyon artmış ve bununla birlikte enflasyonda yükselişe geçmiştir.

Bu dönemde Türkiye hazinesi iç borçlanma yapamaz hale gelmiştir. Bunun üzerine mevcut yönetim IMF ile Stand-by anlaşmasına gitmiştir. (Gaytancıoğlu, S.,2010:145).

IMF anlaşmasının bedeli ise kemer sıkma politikaları dönmeye başlasa da siyasi olarak da istikrarsız dönem devam etmektedir. Faiz ödemelerinin bütçe gelirlerine oranı %40 oranına gelerek ekonomik sorunların yaşanması siyasi gerilimi de artırmıştır. 1994 yılı içerisinde yapılan yerel seçimlerde ise Doğru Yol Partisi başarılı olmuştur. Ancak bu süreçte de koalisyon dönemleri devam etmiştir. Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere Türkiye'nin 1994 yılı ve sonrasında ekonomik büyümesi 1990 yılındaki gibi yine düşüşe geçmiştir. 1993 yılında %5.8 olan Türkiye'nin ekonomik büyümesi 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte -%6.3' inerek büyük düşüş yaşamıştır.

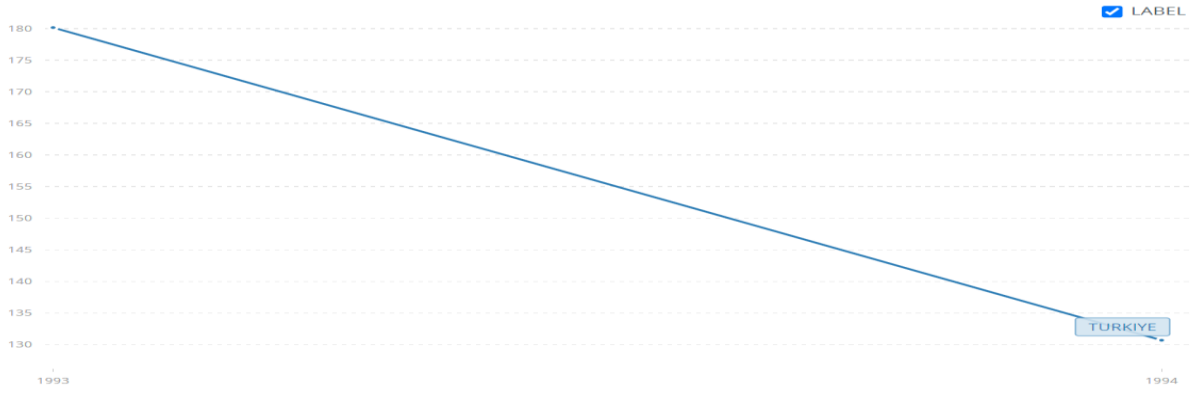
Grafik 4: Türkiye'nin 1993-1994 Yıllarında Ekonomik Büyüme Hızı (% Olarak)

Kaynak: Dünya Bankası

Ekonomik büyümede yaşanan büyük düşüşten sonra Türkiye ekonomik olarak daralmaya gitmiştir. Yukarıda da bahsedildiği üzere IMF 'e başvurarak kemer sıkma politikaların yanında oluşan dış ticaret açığının da azaltılması sağlanmıştır. Yine aşağıdaki grafikten anlaşılacağı üzere ekonomik büyümenin düşüşü ile birlikte Türkiye'nin GSYİH'de büyük düşüş yaşanmıştır.

Grafik 5: Türkiye'nin 1993-1994 Yılları Arasında GSYİH (\$ Bazında)

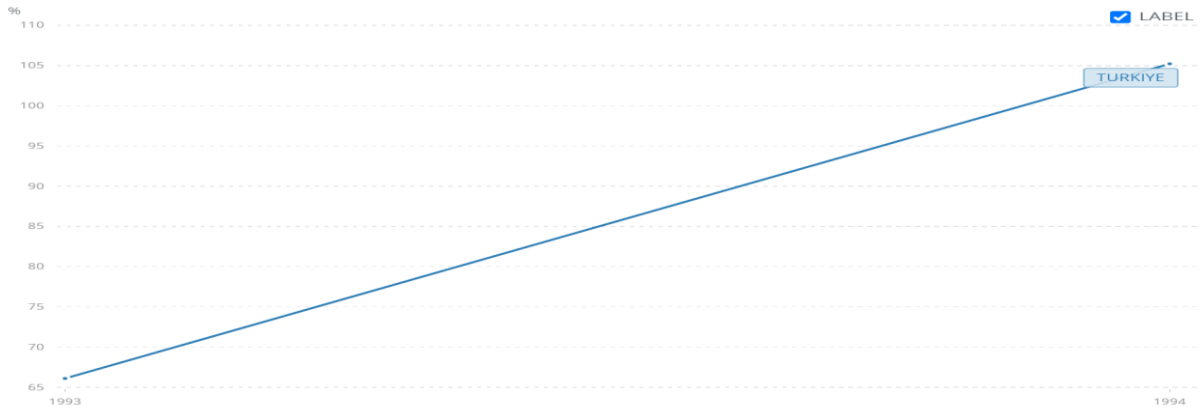

Kaynak: Dünya Bankası

5.1. 1994 Yılı Türkiye Siyaseti

Körfez Krizi'nden sonra Türkiye açısından yaşanan ekonomik bozulmaların başlangıcını siyasi krizler tetiklemiştir. Irak'ın kuzeyinden Türkiye'ye doğru başlayan göç hareketi beraberinde birçok terör unsurlarının da sınırdan geçmesine yol açmıştır. Irak'ta yaşanan bu siyasi boşluğun yansıması Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de terör eylemlerinin de artmasına yol açmıştır. Kuzey Irak'taki siyasi otorite boşluğu, Güneydoğu Anadolu'da terörün artmasına yol açmıştır. Yapılan terör eylemleri sonucunda Türkiye'de sosyal, siyasi ve ekonomik olarak dengeleri sarsmış ve mevcut siyasi yönetimin bütçe dengelerini bozmuştur. Ayrıca enflasyonda artmaya başlamıştır. (Şahin,2007:224-225). Aşağıdaki grafikte de yer alan enflasyon oranlarına bakıldığında 1993 yılında %66.1 olarak zaten mevcutta yüksek olan enflasyon oranı 1994 yılına gelindiğinde %105.2 gerçekleşerek Türkiye tarihinde ilk kez 3 haneli oranlara yükselerek Türkiye'nin hiper enflasyon ile tanışmasına yol açmıştır.

Grafik 6: Türkiye'nin 1993-1994 Yılları Arasında Gerçekleşen Enflasyon Oranı (% Olarak)

Kaynak: Dünya Bankası

Hiper enflasyonun yansımaları aynı sene yapılan yerel seçimlerde etkisini göstermiştir. Türkiye siyasetinde tek bir partiye güven hissi seçmen gözünde oluşmamış her bölgede seçime giren parti birbirine yakın oylar almıştır. 1994 Türkiye yerel seçimleri sonucuna göre Refah Partisi muhalefet konumunda olurken yerel seçimlerde sayı olarak diğer partilere göre daha fazla şehirde belediye başkanlıkları kazanmıştır. 28 ilde kazanan Refah Partisi'ni takip eden

Anavatan Partisi 14 ilde belediye başkanlığı kazanmıştır. Doğru Yol Partisi seçimleri 11 ilde, Sosyal Demokrat Halkçı Parti 10 ilde, Milliyetçi Hareket Partisi 8 ilde, Cumhuriyet Halk Partisi 5 ilde belediye başkanlıklarını kazanmıştır. (www.wikiwand.com/ Erişim Tarihi: 19.01.2023) Bu dönemde Türkiye açısından yaşanan ekonomik krizin sonucunda muhafazakar görüş halk arasında ilgi görmüş yerel seçim sonuçlarından anlaşılacağı üzere Refah Partisi seçimlerde yükselişe geçmiştir. Bu yükselişte Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın bozulan ekonomik sistem ve siyasi ortamda seçimlerdeki en önemli propagandası adil düzen olmuştur. Halk arasında ilgiyle karşılanan ve adil düzenin benimsenmesiyle seçimlerde de Refah Partisi, Türkiye' de en çok belediye kazanan siyasi parti olmuştur. (Lâleli, 1995: 12-15).

Refah Partisi'nin koalisyonlara karşı tek başına Türkiye'yi yönetmeye aday izlenimi koalisyon dönemlerindeki anlaşmazlıklar yüzünden ekonomik olarak bunalan halk içerisinde olumlu tepkiyle karşılanmış ve Refah Partisi'nin önemli büyükşehirler dahil en çok sayıda belediyeyi kazanmasına yol açmıştır. Türkiye'yi yöneten koalisyon partilerinin yerel seçimlerde birlikte hareket edemiyor olması ve oyların güçlü adaylar arasında bölünmesi bu dönemde günümüz siyasetine yön verilmesine yol açacak siyasetçilerin Türkiye siyasetine giriş yaptığı yılı olmuştur. (Bostancı, 1994: 49).

5.2. 1994 Yılı Türkiye Ekonomisi

1994 yılı Türkiye açısından ekonomik kriz ortamı olarak gerçekleşmiştir. Türkiye tarihinde ilk kez enflasyon 3 haneye ulaşarak hiper enflasyon tanımını almış ve dış açık rekor seviyelerinde artarak yurt dışından finans desteği alamamış hale gelmiştir. 1994 yılında gerçekleşen yerel seçimlerden kısa bir süre sonra 5 Nisan 1994 yılında IMF ile stand-by sözleşmesi imzalanmıştır. Bu imzalanan sözleşme 14 aylık süreçte geçerli olacaktır. (Gaytancıoğlu, S., 2010). IMF ile yapılan stand-by anlaşmasına uygun olarak gerekli düzenlemeler yapılmamıştır. IMF'ten alınan 682 Milyon Dolar amacına uygun olarak kullanılmadığından ve iç siyasette oy kazanmak amacıyla yapılan yatırımlara dönüşmesinden dolayı 1994 yılında stand-by anlaşması askıya alınarak kalan yaklaşık 200 Milyon Dolar verilmemiştir. (Çörtük, 2006: 47-51).

1994 Ekonomik Krizi ile birlikte Türkiye ekonomik olarak 1990-1994 yılları arasında 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik daralmasını yaşamıştır. Türkiye tarihindeki ilk büyük ölçekte gerçekleşen 1994 yılı Ekonomik Krizi'nde ekonomik gelişme yerini %6.1 oranında gerçekleşen ekonomik daralmaya bırakmıştır. Kamunun halka ve yabancı sermayeye olan borcu GSYİH bazında 1990 başlarında %29 oranında iken 1994 yılında %61'e ulaşmıştır. İç borç stok oranı da 1990 yılında %6 olurken 1994 yılından itibaren sürekli artmış ve 1999 senesinde tavan değere ulaşarak %42 oranında gerçekleşmiştir. (İKV,2007:55).

1994 yılında mevcut hükümetin ekonomik kriz yaşanmasında etkin rol oynamasıyla birlikte bu dönemde ekonomik önlemlerin alınması hem gecikmiş hem de yanlış ekonomik önlemler alınmıştır. Örneğin yabancı sermaye girişlerinde müdahaleler geç ve yanlış uygulamalar yapılarak gelen yabancı sermaye tekrardan yüksek faizler kazanarak geri çekilmiştir. Türkiye'de ekonomik olarak var olan istikrarsız kararlar 1994 yılında üst seviyelere ulaşmıştır. (Yentürk,2005:145). Devamında Türkiye'de Dolar- Türk Lirası dengesi bozularak dövize olan ihtiyaç artmış bunun karşılığında da Türk Lirası basımı artırılarak enflasyona sebep olmuştur. Enflasyon beklentilerinde de artışlar yaşanmış fiyatlar dengesi de bozulmuştur. Bu dönemden sonra 2001 yılında gerçekleşecek olan Ekonomik Krizi'nde temelini oluşturmuştur. (Eğilmez ve Kumcu,2007:385).

Aşağıdaki tabloda gösterilen verilerde ise 1990-1994 yılları arasında Dolar-Türk Lirası değeri yer almaktadır. Dolar-Türk Lirası dengesinin bozulduğu ve Türk Lirası'nın Dolar karşısındaki değer kaybının 1990-1991 yılları arasında %76, 1991-1992 yılları arasında %64, 1992-1993 yılları arasında %60, 1993-1994 yılları arasında da %170 oranında olmuştur. 1990-

1994 yılları arasında da Türk Lirası, Dolar karşısında yaklaşık olarak 12.5 kat değer kaybı yaşamıştır.

**Tablo 1: 1990-1994 Yılları Arasında Dolar-Türk Lirası Paritesi Yıllı Ortalamaları
(Türk Lirası Bazında)**

Yıl	Dolar- Türk Lirası Paritesi
1990	2,433 TL
1991	4,264 TL
1992	6,994 TL
1993	11,193 TL
1994	30,262 TL

Kaynak: TCMB

5.3. 1994 Yılı Türkiye’de Terör Olayları

Türkiye’de 1994 yılı yerel seçimlerinin yaşandığı dönemde siyasi belirsizlik ortamının olması. Siyasi partilerin arasında gerilimlerin olması ve ekonomik sorunların yükselmesi nedeniyle oldukça karışık ve huzursuzluğun bireyler arasında yükseldiği bir yıl olmuştur. Radikal görüşlerin birbirleriyle çatışması ve sonucunda hem suikastler hem de terör olaylarının artmasına yol açmıştır. 1990 yılından 1994 yılına kadar geline dönemde özellikle Irak üzerinden gelen göçün iç dengeleri bozmasıyla terör olayları ve etnik karışıklıklarda yükselişe geçti. (Yılmaz, 200479).

İç huzursuzluğun yüksek olduğu dönemde bir de yerel seçimlerin gerçekleşecek olması siyasi partilerin liderleri arasında ekonomik sorunları temel alan tartışmaların üslubu ve dozu yükselmiştir. Seçimler öncesi dikkat çeken terör olayı 12 Şubat 1994 yılında gerçekleşmiştir. İstanbul Tuzla’daki tren istasyonuna yapılan saldırı PKK’lı teröristler tarafından gerçekleşmiştir. Bu saldırıda 5’i Tuzla Piyade Okulu yedek subay öğrencileri olurken 1 de sivil bir kişi hayatını kaybetmiştir. Seçiler öncesi gerilimin Türkiye genelinde artmasının bir diğer nedeni de faili meçhul cinayetlerin sayısının artmasıdır. Faili meçhul cinayetlerin içerisinde de sürekli olarak radikal sağ görüşlü terör örgütleri ve sol görüşlü terör örgütleri yer almaktadır. Radikal sağ görüşlü terör örgütlerinin eylemde buldukları cinayetler içerisinde ADD Kurucu Genel Başkanı ve hukukçu Prof. Dr. Muammer Aksoy, Gazeteci Çetin Emeç, SHP Parti Meclisi üyesi ve İlahiyatçı Doç. Dr. Bahriye Üçok ve hem eski Müftü ve hem de yazar Turan Dursun 1990 yılında saldırılarda hayatını kaybetmiştir. 1993 yılına gelindiğinde de Türkiye’de ve dünyada ses getiren bir kişi olan Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı Gazeteci Uğur Mumcu’nun 1993 yılında gerçekleşen ve günümüzde halen faillerinin bulunamadığı saldırıda hayatını kaybetmesi siyasi partilerinde krizin içerisine girmelerine yol açmıştır. (Kaygısız, M. ve Turgutlu, S., 2010).

Radikal sol örgütler ise eylemlerine 1994’te artırarak devam etmiştir. 1994 yılında Dev-Sol’u Devrimci Halk Kurtuluş Partisi- Cephesi isim değiştirerek DHKP-C ismini almış ve ilk eylemlerini bir siyasi suikast ile gerçekleştirdiler. 29 Eylül 1994 tarihinde eski Adalet Bakanı Mehmet Topaç’ı öldürülmesi eylemini gerçekleştirdiler. (Köseli, 2015: 68) Devamında yaşanan olaylarda ise 1991-1993 yılları arasında faili meçhul cinayetler ve suikastlerin sayısı hızla artışa geçmiş ve Türkiye’de yaşanan siyasi kaos ortamından terör örgütleri ve illegal örgütlerin

kendilerini gösterme çabasıyla eylemlerini gerçekleştirdiği bir dönem yaşanmıştır. Bu eylemlerden bazıları Sosyalist Parti'nin Şırnak il yöneticisi İbrahim Sarıca, HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın, yine HEP Siirt İl Başkanı Mehmet Demir kaçırılıp öldürülmüştür. Bu eylemleri üstlenen örgütler ise genelde radikal sağ örgütler, Hizbullah ya da PKK olmuştur. 1992 yılında yaşanan ve ses getiren olay ise gazeteci ve yazar Musa Anter'in öldürülmesidir. 1993 yılında yine yaşanan olaylar hız kesmemiş ve ÖZDEP Erzincan İl Başkanı Cemal Akar'ın öldürülmesi ile ANAP Varto İlçe Başkanı Kerim Geldi'nin aynı yöntemle öldürülmesidir. Eylemlerin birçoğunda kolluk kuvvetleri rolü yapılarak kaçırılma ve daha sonrasında öldürülme eylemleri şeklinde gerçekleşmiştir. (Marcus, 2010: 300-305).

1990-1994 yılları arasındaki dönemde özellikle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde faili meçhul cinayetler ve kayıp kişiler dönemi olarak bilinmektedir. Bu bölgeler uzun süre OHAL Bölgesi olarak ilan edilmiş ve birçok basın mensubundan da haber alınamamıştır. 1993 yılında 33, 1994 yılında 223 ve 1995 yılında da 112 kişiden haber alınamamış sonrasında ya öldükleri ya da günümüze kadar gelen kayıp vaka olarak kalmışlardır. (Gökdemir, 2011: 199-200).

1990-1994 yılları arasında ise dikkat çeken üç ayrı olay vardır. Bunların ilki Türkiye açısından önemli olan iki kişinin hayatını kaybetmesidir. 17 Şubat 1993 günü gerçekleşen olayda Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'i taşıyan uçak kalkıştan hemen sonra düşmüş ve Eşref Bitlis şehit olmuştur. Diğer olay ise 17 Nisan 1993 günü Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın görev başındayken ani bir şekilde hayatını kaybetmesidir. İki olayda halen günümüzde netlik kazanmamış ve bir grubun suikastı olarak değerlendirilmeye devam etmektedir. (Kaygısız ve Turgutlu, 2010: 155-156).

İkinci dikkat çeken olay 24 Ocak 1993 yılında gerçekleşen Uğur Mumcu'ya yönelik suikasttan sonra Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın danışmanlığını yapan Adnan Kahveci'nin 5 Şubat 1993 yılında ailesiyle seyahat ederken otobanda şüpheli bir şekilde ters yola girmesine sebep olarak suikast benzeri bir kaza sonucu vefat etmesidir. (www.aa.com.tr)

Üçüncü dikkat çeken olay ise Cumhuriyet tarihinde en önemli ve korkutucu olayı olarak kayıtlara geçen Madımak Katliamı'dır. 1990-1994 yılları arasında yaşanan siyasi gerilimin getirmiş olduğu noktada 2 Temmuz 1993 günü Sivas'ta yaşanan olayda Pir Sultan Abdal Şenliği'ne katılan yazar, şair ve sanatçıların kaldığı Madımak Oteli'ne radikal sağ gruplar tarafından yapılan saldırı sonucunda 37 kişinin yaşamını yitirmesidir. (Ersel vd., 2002:394-395).

Sonuç olarak Türkiye'de yaşanan terör olaylarında 1990-1994 yılları arasındaki gelişmeler incelendiğinde Radikal sol ve radikal sağ görüşlü grupların 1980 yılı sonrasında Türkiye'de yaşanan siyasi kargaşa ve ekonomik bozukluklardan yararlanarak aktif hale gelmesi ve önemli kişilere yönelik eylemler ile kaotik bir ortam yaratma çalışmalarının gerçekleştiği görülmüştür. Bu dönemde Türkiye'nin önemli gazetecileri ve siyasileri suikastlere uğramıştır. Aynı zamanda Türkiye'de Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gerçekleşen Hizbullah ve PKK eylemleri ile de bu bölgelerde OHAL ilan edilse de faili meçhul cinayetlerin önüne geçilememiştir. (Gökdemir, 2011: 193-195)

5.4. 1990 ve 1994 Yıllarında Yaşanan Ekonomik Krizleri ile Artan Terör Olayları Arasındaki İlişki

Türkiye'de 1990 Krizi öncesinde yaşanan Körfez Krizi 1994 yılında yaşanan ekonomik krize kadar geçen dönemde birçok terör olaylarının yaşanmasına da ortam hazırlamıştır. 1990 yılından itibaren koalisyonlar ile yönetilen Türkiye'de yine farklı görüşlerden oluşan koalisyon hükümetlerinin önem verdiği kalkınma ve büyüme hedefleri Irak üzerinden yaşanan göç hareketleri ile sekteye uğramış ve hedeflere ulaşılması engellenmişti. Kişi başına düşen

GSYİH'nin artırılması düşünülürken yaşanan terör olayları ve göçlerle gelen ani nüfus artışı hedeflerin sapmasına yol açarak halkın mevcut hükümetlere karşı tepkiler göstermesine yol açtı. (Kazgan, 2009: 290-295)

Ekonomi politikalarında 1990 yılı öncesinde dışa açılma ve serbestleşme politikası izlenilmesine karar verilmesiyle birlikte ithalat hızlanmış ve serbest piyasanın kontrol edilmesi makro ekonomik politikalarla zorlaşmıştır. Serbestleşmeden önce ekonomiyi kontrol edecek kurumların ve kişilerin yeterli eğitim düzeyinde bulunmaması ya da belirli bir siyasi partinin vaatlerine göre kararlar alması nedeniyle ekonomi hızla çöküşe geçmiştir. Devamında mevcut hükümetin para arzı, faiz oranı ve döviz kuru üçgenini kontrol edememesi ekonomik 1990 ve 1994 yıllarında yaşanan ekonomik krizleri de beraberinde getirmiştir. Döviz kurunun sermaye girişine ve çıkışına bağlı hale gelmesi Türkiye ekonomisini manipülasyonlara da açık hale getirdi. 1990 yılının ortalarından 1994 yılına kadarda artan terör olayları ve siyasi belirsizlikler kırılğan ekonomiyi daha da olumsuz etkiledi ve 1994 yılında yaşanılacak ilk büyük ekonomik krize zemin hazırladı. (Şahin, 2009: 220-225).

1990 yılından 1994 yılına gelinen süreçte ekonomik sorunların terör olaylarını da tetiklediği ve artırdığı görülmüştür. 1994 Ekonomik Krizi'ne gelinen süreçte Körfez Savaşı'nın da etkisiyle Türkiye'ye doğru Irak üzerinden artan göçler mevcut siyasi sistemin belirlemiş olduğu ekonomi politikalarını da olumsuz etkileyerek gelen sıcak yabancı sermayenin hızlı bir şekilde Türkiye'yi terk etmesine neden olmuştur. Türkiye ekonomisinin stagflasyon etkisiyle karşı karşıya kalması sonucunda da ekonomik büyüme durma noktasına gelmiş ve %0,3 olarak gerçekleşmiştir. (Kazgan, 2009: 279). Bu dönemde Körfez Krizi'nden yararlanan ve tüm ilgisini o bölgeye çeviren Türkiye'ye karşı eylem yapma imkanı bulan PKK terör örgütü ise eylemlerini artırmış ve Türkiye'nin kriz halinde olduğu ekonomik durum içerisinde yine kaynaklarını teröre karşı harcamasına neden olarak ekonominin bozulmasına yol açmıştır. Bu dönemde Türkiye tarafından yapılan askerî harcamaların artması bütçeye ağır bir yük getirdi. Terörle mücadelede sadece PKK değil birçok radikal sağ ve sol gruplarla da mücadele edilmesi sonucunda kamu harcamaları da artmış ve bu durum enflasyonunda üç haneli rakamlara çıkaran nedenlerden olmuştur. Yatırımlar 1990-1994 yılları arasında yapılamamış ve var olan kaynaklar terörün temizlenmesinde kullanılmıştır. (Göbel, A.,2016). Aynı dönemlerde yaşanan siyasi suikastlar sonucunda siyasi karışıklıklarda artmış ve bir sarmal halinde Türkiye'nin kara bir dönem geçirmesine sebep olmuştur. Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde artan terör olayları ve ekonomik bozukluklar sebebiyle yaklaşık olarak 750.000 kişinin iç göç yaşamasına sebep olmuştur. Bu göçler sonucunda da Türkiye'de çarpık kentleşme ve ekonomik bozuklukların artmasıyla birbirini tetikleyen bir yumak haline gelen sorunlarla Türkiye'yi baş başa bırakmıştır. (Sabuktay, 2010: 30-35).

SONUÇ

Türkiye'de 1990 ve 1994 yılları arasında geçen dönemde ekonomi, siyaset ve terör olayları kapsamında bir sarmal haline gelerek halk üzerinde ağır bir yük oluşturmuştur. 1990 yılında yaşanan Körfez Savaşı ile birlikte bir kriz oluşmuş ancak Türkiye'de yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve mevcuttaki koalisyon hükümetlerinin başarısızlığı nedeniyle ekonomi olumsuz yönde etkilenmiştir.

1990 yılından sonra 1994 yılındaki Ekonomik Krize kadar gelinen süreçte de 1980 yılındaki sıkı yönetim döneminden itibaren biraz da olsa durulan terör eylemleri yeniden ekonomik sorunları ve siyasi krizleri bahane ederek eylemlerine başlamıştır. Radikal sol gruplar lise ve üniversiteler üzerinden öğrenci hareketleri ile kendi eylemlerini düzenleme yoluna giderken radikal sağ gruplar ve başta Hizbullah terör örgütü olmak üzere Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'daki büyükşehirler olmak üzere kırsal alanda etkili olmuş ve siyasi suikastlar ile gazetecilerin suikastları üzerinden eylemlerini gerçekleştirmişlerdir.

1994 yılına gelinen dönemde en önemli terör olaylarını ise PKK terör örgütü gerçekleştirmiştir. 1990 yılından itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde kırsal alanda köylere baskın yaparak sivillerin ölümüne sebep olmuştur. Büyükşehirlerde ise birçok toplu eylemler düzenlemiş saldırılarda çok sayıda siviller ile güvenlik görevlileri şehit olmuştur.

Sonuç olarak Türkiye için 1990 yılından 1994 yılına kadar kara bir dönem olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de bazı isimlerin bu yıllar arasında arka arkaya yaşamlarını kaybetmeleri, bu yılların 'Karanlık Dönem' olarak anılmasına neden olmuştur. Bu yıllarda gerçekleşen saldırılar, cinayetler, şüpheli uçak ve trafik kazaları hala esrarını korumaya devam etmektedir. Verilen yanlış ekonomik kararlar siyasi kırılmalıklara nedeniyle ekonomik krize dönüştürmüştür. Devamında halk arasında yaşanan ekonomik bunalımdan dolayı siyasi partilere olan güvenin azalmasıyla seçimler sonucunda hiçbir partinin tek başına iktidara gelememiştir. 1994 yılında gerçekleşen yerel seçimlerde de halkın büyük çoğunluğunun bozulan ekonomi ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle siyasi partileri sorumlu göstermesinden dolayı birçok şehirde mevcut yöneticiler değişerek farklı partilerden kişilerin yönetime gelmesine yol açmıştır. Türkiye'de bozulan ekonomi ve siyasi düzenin ise terör olaylarını artırması sonucunda çeşitli terör grupları da eylem yapabilecekleri alanları bulmuş ve kendilerine taraftar edinebilme imkanı sağlamışlardır. Türkiye'de 1990-1994 yılları arasında geçen dönemde bozulan ekonomik düzenin devamında siyasi istikrarsızlığın ortaya çıkması ve bu durumun devamında da terör olaylarını artırması sonucunda ortaya çıkabilecek başlıca bulgu ekonomik faktörlerin ülkenin terör olaylarına karşı savunmasızlığını artırdığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

https://tr.wikipedia.org/wiki/1991_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri : Erişim Tarihi: 12.01.2023

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=1994&locations=TR&start=1993>
Erişim Tarihi: 23.01.2023

https://www.wikiwand.com/tr/1994_T%C3%BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri Erişim Tarihi: 19.01.2023.

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/adnan-kahvecinin-olumu-27-yillik-sir-perdesi/1723653> Erişim Tarihi: 25.01.2023

Alkan, N. (2009). Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi, Uzakdoğu'dan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları.

Bostancı M. Naci, "Öncesi ve Sonrasında 27 Mart", Türkiye Günlüğü, Siyasetin 27 Martı Dönemeç mi Dönüşüm mü, Sayı: 27, Mart-Nisan, 1994, s.44-59

Cumhuriyet Ansiklopedisi (2002). (1923- 2000) Cilt 4: 1981- 2000. Hasan Ersel (ed.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çörtük, O. (2006). Türkiye IMF İlişkileri ve İlişkilerin Hesap Bazında İşleyişi, Uzmanlık yeterlik tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Muhasebe Genel Müdürlüğü, Ankara.

Demirel, E. (2001). Hizbullah, İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.

Demirel, E. (2003). Dünyada Terör, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Dilmaç, S. (2004). Global Tehdit: Terörizm ve Türkiye'ye Etkisi, Polis Dergisi Terörle Mücadele Özel Sayısı, Yıl:10, Sayı:40, Ankara: EGM Yayınları.

Eğilmez, Mahfi ve Ercan Kumcu, Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007.

- Ertan, M. (2021). Türkiye’de Siyasal Merkezin Dönüşümü: 1990’larda Merkez Sağın Bölünmesi ve Düşüşü. *Mülkiye Dergisi*, 45(4), 963-992.
- Erdoğan, S. (2018). Körfez Krizi’nin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri (1989-1991). *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 33-47.
- Gaytancıoğlu, S. (2010). Rasyonel beklentiler teorisi çerçevesinde Türkiye’de 1994 krizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1), 139-146.
- Göbel, A. (2016). 1990lı yılların Türkiye siyasetine genel bir bakış: Yeni Demokrasi Hareketi örnek olayı (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gökdemir, O. (2011). *Faili Meçhul Cinayetler Tarihi*. İstanbul: Destek Yayınevi, 3.Baskı.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Paketi. İstanbul: İKV Yayınları No:201, 2007.
- Kazgan, Gülten, *Tanzimat’tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Karagöz, Kadir. “Türkiye’de Dış Borçların Nedenleri, Ekonometrik Bir Değerlendirme”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 66-67, Temmuz-Aralık 2007.
- Kaygısız, M. ve Turgutlu, S. (2010). *Türkiye’nin Siyasi Kriminal Tarihi 1990- 1999 Yılları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Koçyiğit, Ali, *Makro İstikrar Politikası,1980–2003 Türkiye’nin Dış, Ekonomik, Sosyal ve İdari Politikaları*, Edit: Turgut Göksu ve diğerleri, Siyasal Kitabevi, , Ankara, Nisan 2003.
- Koyuncu, F. T., & Tekeli, S. (1990). 1990 Sonrası Dönemde Türkiye’de Dış Borç Stoku Üzerinde Etkili Olan Ekonomik Faktörlerin Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1), 123-130.
- Köseli, B. (2015). *Çelik Kapıların Ardındaki Örgüt: DHKP-C*. İstanbul: Ufuk Yayınları.
- Laleli Nevzat. (1995). *Adil Düzen Nedir, Ne Değildir?*, Fikir Yazıları Dizisi:1, Üçüncü Baskı, 1995
- Marcus, A. (2010). *Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi*. Çev. Ayten Alkan. İstanbul: İletişim Yayınları, 3. Baskı.
- Sarı Müslim, “Borç Yönetimi ve Türkiye Uygulamaları”, T.C. Merkez Bankası Uzmanlık Tezi, Ankara: Ekim 2004.
- Sabuktay, A. (2010). *Devletin Yasal Olmayan Faaliyetleri: Susurluk Olayı’na Hukuk- Siyaset Kuramından Bakış*. İstanbul: Metis Yayınları, 1. Basım
- Sedat Ergin, “YDH Ankara’ya ayak basarken...”, *Hürriyet*, 25 Aralık 1994.
- Seyidoğlu, H. (2003). “Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve dönüşüm Ekonomileri”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4 (2), 141-156
- Şahin, H. (2009). *Türkiye Ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi, 10. Baskı.
- Tandırcıoğlu, Haluk. “Türkiye’de Dış Borç Sorunu, Dış Borçların Sürdürülebilirliği ve Dış Borçların Sınırlandırılması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, 2000
- Türköz, Ş. (2011). *20. yüzyılda Avrupa ve Türkiye’de terörizm ve terörle mücadele* (Master's thesis, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Ulutürk, S. (2007). *PKK Terör Örgütünün Siyasallaşma Girişimi ve Türkiye*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Yentürk, Nurhan, *Körlerin Yürüyüşü Türkiye Ekonomisi ve 1990 Sonrası Krizler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

Yılmaz, Ö.D. (2004). Turizm işletmelerinde kriz yönetimi ve konaklama işletmeleri yöneticilerinin krizlere ilişkin yaklaşımlarına yönelik bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004).

Türkiye’de Geçmişten Günümüze Terörizm Çalışmaları ve Terörizm Literatürünün Evrimi

Ahmet Yiğitalp TULGA*

1. INTRODUCTION

Terrorism is one of the biggest problems our world has faced in recent years. Especially with the terrorist attacks that took place in the United States of America on September 11, 2001, the problem of terrorism has become more global and complicated (Tulga, 2022). Experts and scholars in academia could not ignore this problem, which has been one of the fields of interest of the academy for many years.

In particular, the number of academic studies on terrorism increased with the September 11 terrorist attacks. In this direction, thousands of academic studies on terrorism are prepared annually in different parts of the world. In Turkey, which is one of the critical players in the global struggle against terrorism and one of the countries that have been fighting against terrorism for many years, as in many other countries in the world, the issues related to terrorism are one of the subjects that are frequently studied in the academy.

In this direction, although there are some valuable studies on analyzing the terrorism literature in Turkey, the number of studies that examine the literature in depth is limited. For this reason, in this study, studies on terrorism in Turkey, the subjects on which the studies focus, and the evolution and change of the literature over time are examined. First, the literature is reviewed with the quantitative text analysis method. I find the topics on which the studies in the literature are concentrated. Secondly, I try to show the change and evolution based on the years in the literature with descriptive statistics data. With descriptive analysis, I try to demonstrate the shift in terrorism studies in Turkey over the years.

In this direction, in the following part of this study, firstly, literature review is explained, and different views on terrorism literature in the world and Turkey are presented. In the third chapter, the analysis method used in this study and the steps followed in the analysis are explained in detail. The fourth section describes the findings obtained as a result of the research. The fifth section shows the similarities and differences between the findings with the literature in the world and Turkey. The study is concluded with the conclusion part.

2. LITERATURE REVIEW

In this chapter, the academic literature focusing on terrorism studies, from general to specific, is examined. In this direction, firstly, works concentrated on terrorism studies worldwide are reviewed. Afterward, terrorism studies in Turkey, which are the focus of this study, and academic studies focusing on terrorism have been examined. I have tried to draw a general framework for the literature on terrorism studies in Turkey.

* Doktor, Ankara Üniversitesi, ahmettulga@hotmail.com

The common view of studies focusing on terrorism worldwide and in Turkey is that the September 11 attacks in the United States of America were a critical turning point in terrorism studies. For instance, Richard Jackson (2012) states that after the September 11 attacks, terrorism studies gained popularity around the world, and this popularity led to the opening of terrorism programs in universities, an increase in the number of think tanks focusing on terrorism, and an increase in academic articles and activities focusing on terrorism. In addition, the author argues that these developments after 9/11 have grown and matured the terrorism literature around the world (Jackson, 2012). Similarly, Aradau and Van Munster (2008) also state that academic studies focusing on terrorism have increased after the September 11 attacks, and these studies frequently focus on the international dimension of terrorism. However, the authors stated that the literature is not limited to the international dimension of terrorism and that many studies focus on different fields of terrorism (Aradau & Van Munster, 2008; see also Dönmez & Timur, 2017).

Some studies that show the effect of the September 11 terrorist attacks on terrorism use numerical data to demonstrate this effect more thoroughly (i.e., Young & Findley, 2011). In this respect, Young and Findley (2011) state that the number of academic studies published after the September 11 attacks is ten times greater than those published between 1980 and 2001. Similarly, Schmid, Forest, and Lowe (2021) found more than 40.000 books on terrorism on Amazon.com, and the clear majority of these books were published after 2001. Likewise, Lum, Kennedy, and Sherley (2006) state that 150 books on terrorism were published just one year after the September 11 attacks. They also reveal that 6041 academic articles were published between 1971 and 2002, and more than half were published between 2001 and 2002 (Lum, Kennedy & Sherley, 2006). Silke and Petersen wrote another study that supports similar arguments in 2017. The authors state that 63 of the 100 most-cited studies in the terrorism literature were published after 2001 (Silke & Petersen, 2017).

Some academic studies examine the epistemological methods used by academic studies in terrorism literature. Accordingly, Lum, Kennedy, and Sherley (2006) argue that 3% of the 6,000 articles reviewed between 1971 and 2003 used the quantitative method, while 97% used the qualitative method. Schuurman (2020) also reached similar results. Schuurman (2020) states that some studies in terrorism studies have started to use quantitative methods in recent years, but the publications in the literature still mainly use the qualitative approach.

Other studies, on the other hand, focus on the subjects that the studies focus on rather than the method used by the studies in the literature. Desmarais et al. (2017) state that articles published between 1990 and 2015 often focus on the characteristics of terrorist organizations. Schuurman (2020), on the other hand, contends that academic studies on terrorism predominantly concentrated on the definition and conceptuality of terrorism and were frequently based on a literature review. The author argues that in recent years, the number of studies that have started to use quantitative methods has increased slowly with the development of new technologies, while studies based on a literature review have begun to decrease (Schuurman, 2020). In addition, the author states that the overuse of secondary sources in most studies focusing on terrorism for many years has been an essential obstacle to advancing terrorism literature (Schuurman, 2020). Still, studies based on primary sources have increased in recent years (Schuurman, 2020).

As studies are focusing on literature worldwide, many studies are focusing on the terrorism literature in Turkey and academic studies on terrorism in Turkey. Accordingly, while some of these studies focus on dissertations on terrorism (i.e., Dönmez & Timur, 2017), some academic studies focus on articles (i.e., Avcı & Demir, 2017).

In this direction, I first examine the studies focusing on the theses. One of the studies in this context was written by Derin, Ziyalar, and Aşıcıoğlu in 2020. The authors examined 468 postgraduate dissertations prepared in Turkey between 1991 and 2018 (Derin, Ziyalar & Aşıcıoğlu, 2020). The authors found that 48.5% of the theses focused on terrorist organization analysis and counter-terrorism strategies, 10% focused on the terrorism-media relationship, 7% focused on the terrorism-economy or tourism relationship, and 6.8% focused on the terrorism-religion relationship (Derin, Ziyalar & Aşıcıoğlu, 2020). It was found that the highest number of dissertations were prepared in 2014, 2010, and 2016. 73.71% of dissertations were written in 2010; later, 58.5% were compilation-type theses, and 77.2% benefited from qualitative research methods (Derin, Ziyalar & Aşıcıoğlu, 2020). Similarly, Avcı and Demir (2017) found that 52 theses were focused on terrorism until 2001. They found that 91% of theses on terrorism were written after 2001, and 135 of 600 were written between 2010 and 2016 (Avcı & Demir, 2017).

Another study, prepared by Dönmez and Timur, focuses on doctoral theses written between 1980 and 2017 in Turkey. The authors analyzed 34 doctoral dissertations with "terrorism" in their titles (Dönmez & Timur, 2017). The authors state that the first dissertations on terrorism were written in the 1980s; the theses increased in the 1990s and peaked in the 2000s (Dönmez & Timur, 2017). The authors argue that the theses between 1990 and 2000 focused on terrorist organizations in Turkey. They found that there were three general trends in dissertations (Dönmez & Timur, 2017). According to Dönmez and Timur (2017), the first trend is the theses that focus on leftist and separatist terrorist organizations, especially the PKK. The second trend is the theses that focus on the evaluation of terrorism and counter-terrorism strategies. The third trend is that it started in the 2000s, and some theses focus on terrorist organizations such as Al-Qaida, Hamas, and ETA (Dönmez & Timur, 2017).

Finally, the study prepared by Avcı and Demir in 2017 focuses on the theses and academic studies on terrorism. The authors argue that studies on terrorism in Turkey began to develop and institutionalize in the early 2000s (Avcı & Demir, 2017). The authors reviewed 133 academic articles in this direction. They reveal that the number of articles increased in 2003 and that 92% of the pieces were written after the September 11 attacks in 2001 (Avcı & Demir, 2017; Demir & Avcı, 2017). Avcı and Demir (2017) found that the years in which the most articles were published were 2013 and 2016. The authors argue that international terrorism, terrorism in Turkey, the fight against terrorism, terrorism and the media, and terrorism and religion relations are the most popular topics in articles and theses and that the issues of economy and the relationship between religion and terrorism, which are overemphasized in the papers, are relatively few in doctoral theses (Avcı & Demir, 2017). In addition, the authors reveal that the PKK and Al-Qaeda are the most focused terrorist organizations in academic studies.

Despite all these valuable studies in the literature, studies focusing on terrorism in Turkey have partial deficiencies. Many studies focus on dissertations or articles rather than covering the entire academic literature. In addition, the number of studies reviewed is mostly between 30 and 500, which is insufficient. Finally, most studies examine the terrorism literature in Turkey using the qualitative method. Taking this into account, the evolution and change of the terrorism literature in Turkey are first analyzed using the structural topic modeling method and then with the descriptive data analysis method in this study. In the following part of the study, the methods used in the analysis will be explained in detail.

3. RESEARCH DESIGN

The analyses in this study can be grouped under three main phases. Finding academic studies on terrorism in Turkey is the first phase. The second stage is the Structural Topic

Modeling method, which is applied to find the topics that the terrorism literature in Turkey focuses on. The third and final phase focuses on showing the change in the terrorism literature in Turkey over the years.

To reach the studies on terrorism in Turkey, which is the first phase, "Publish or Perish" software was used, and three basic steps were followed. The first step is to find the dataset to be analyzed. The "publish or perish" software used in this study includes databases containing academic literature such as Google Scholar, Scopus, and Web of Science. In this direction, since the Google Scholar database covers almost all academic studies, this study focuses on the Google Scholar database.

In the second step of the first phase, keywords must be selected to access academic studies in the Google Scholar database. For this reason, the words "terror," "terrorism," "terrorism studies," and "Turkey" were chosen as keywords for terrorism studies in Turkey, which is the focus of this research. However, since the "publish or perish" software shows all academic studies that include these keywords, the studies are limited to those that include the words "Turkey" and "terror" in their titles. In the last step of the first phase, the reached literature is changed into a "CSV" format. This format has been chosen because the R computer program is used in the analysis, and it is easier to process data in the "CSV" format.

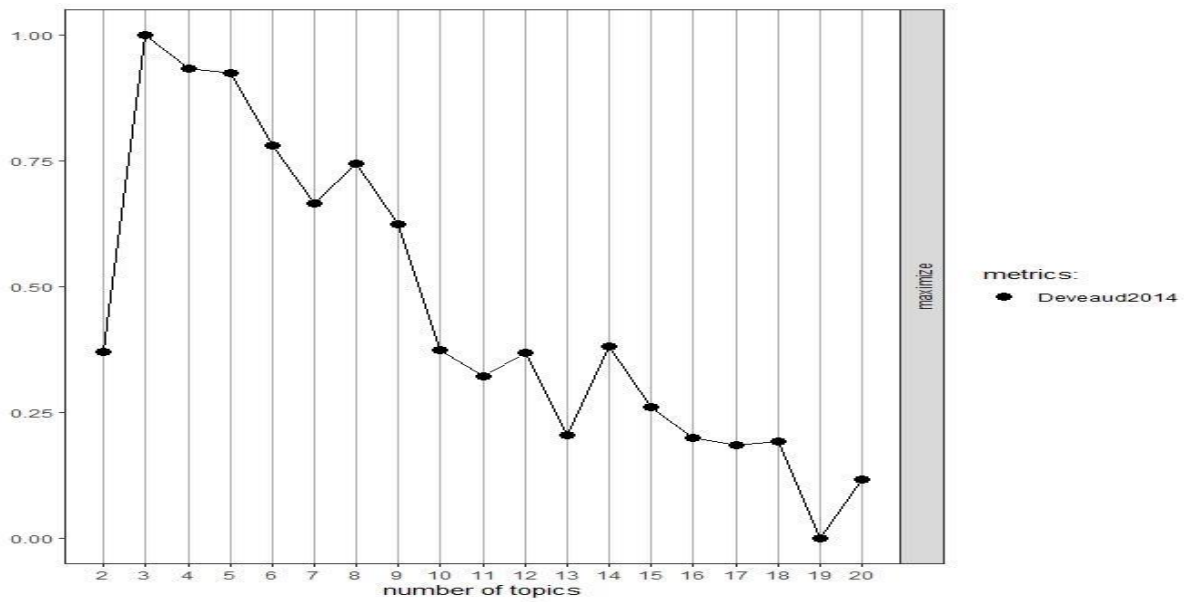
In the second phase, three basic steps were followed. In the first step, these academic studies are separately cleaned using the R computer program and made ready for analysis. Data cleaning is a crucial phase requiring more time than any step in text mining (Agarwal et al., 2011; Tulga, 2022). I follow many small steps in the cleaning process of the data. All these steps could be explained in two main headings. The first cleaning step removes stopwords, punctuation, and numbers from the dataset because they have no contribution to the primary analysis result and may affect the outcome negatively. Also, deleting these neutral items from the dataset may reduce the number of features derived from the samples (Ficamos & Liu, 2016; Tulga, 2022).

To clean the Turkish stopwords in the dataset, I used a list of 223 Turkish stopwords prepared by Fatih University (Mulki et al., 2018). When processing data, "letter" and "letters" could be treated as distinct features. This stage effectively allows the removal of plurals and inflections (Ficamos & Liu, 2016), and this stage is called stemming (Omer, 2015). As a result, the unigrams (one word) feature can be lemmatized to help in the process of reduction (Mitts, Phillips & Walter, 2022). The unigram model, shown in the literature to perform best in analyzing text data, is used (i.e., Agarwal et al., 2011; Go et al., 2009). In addition, some academic studies focusing on Turkish text analysis show that they have achieved a success rate of up to 95.83% by using the unigrams feature (Güran et al., 2013; Gezici & Yanıkoğlu, 2018; Tulga, 2022).

In the cleaning step, I remove duplicate texts from the datasets to reduce "noise" levels (Zahrah, Nurse & Goldsmith, 2020). At the end of the cleaning step, the sentences are split into tokens, and this step is called tokenization (Harbi & Kamsin, 2021). Usually, tokens are words because these are the most common semantically meaningful components of texts (Welbers, Atteveldt & Benoit, 2017: 245-265). Finally, as Mitts, Phillips, and Walter (2022) stated, I also created a unigram (single-word) Document Term Matrix (DTM) that measures the frequency of individual words in the cleaned dataset (Mitts, Phillips & Walter, 2022).

The second step of the second phase is to determine the number of topics in the data converted to DTM. For this purpose, the "FindTopicNumber" function in the "lstatuning" package in the R computer program was used. I benefited from the Deveaud method in deciding the number of effective topics. As a result of these processes, it was found that the number of effective topics was three.

Figure 1: Effective Number of Topic

The topic selection step was followed in terms of the reliability of the selected topic number. In this step, the "topquality" function is used. With this function, exclusivity and semantic coherence scores were calculated, and the reliability of the three selected topics was tested with this calculation. As a result of these processes, it was found that the three selected topics gave the closest result to the actual situation.

In the last step of the second phase, topic labeling was applied. In this process, the most used words in each topic were found. The "LDA" and "terms" functions are used in this step. The most frequently used words were then split into two. The words are divided into the most commonly used (high) and both the most frequently used and specific words for each topic (frew). This distinction can give us more in-depth information about the topics and detailed information about the selected topics (Lucas et al., 2015; Wilkerson & Casas, 2017). In this separation process, the "labeltopics" function was used. Finally, the articles containing the "frew" words were randomly selected as examples.

In the third phase of the analysis, three basic steps were followed, focusing on showing the change in the literature. In the first step of the third phase, the number of publications based on the years was concentrated, and the articles were visualized based on their publication years. The second step focused on the number of citations by year. In this step, the most cited authors in Turkish literature were found and visualized. In the last step, the focus is on the types of studies (i.e., articles, dissertations, etc.) in Turkish literature.

As a result of these three phases and all the analyzes in the three phases, it has been tried to give in-depth descriptive information about the terrorism literature in Turkey. In the following part of the study, the findings obtained from the analysis will be explained in detail.

4. RESULTS

Nine hundred ninety-four academic studies were found as a result of a search with the "Publish or Perish" software using the keywords "terrorism," "terrorism studies," "terror," and "Turkey" between 1992 and 2022. These 994 academic studies were first examined with the Structural Topic Modeling (STM) method, and the subjects on which terrorism-related studies in Turkey were mainly focused between 1992 and 2022 were revealed.

It has been found that three topics are the most effective number of topics with the Deveaud method. In the first topic, words such as PKK, ethnic, separatist, and concept were

found to be the most commonly used words. It is seen in both the most used and subject-specific terms that the first subject focuses on separatist, ethnic, and political terrorist organizations and the causes of terrorism. It is seen that the most frequently used words in the second topic are economical, cyber, ideological, and finance. It is seen that the second topic focuses on the economic and financial effects of terrorism and emerging types of terrorism, such as cyberterrorism. In the third topic, it is seen that the most frequently used words are "Islamic," "radical," "ISIS," and "psychological." It has been found that the third topic focuses on radical terrorist organizations such as ISIS and the fight against international terrorism.

Table 1: Three Topics

	Topic	HIGHw/ FREw	Words
Topic 1	Separatist, Ethnic and Political Terrorist Organizations and the Cause of Terrorism	HIGHw	Concept, Social, Violence, Political, Organization
		FREw	PKK, Separatist, Ethnic, State, Security
Topic 2	Financial and economic effects of terrorism and emerging types of terrorism	HIGHw	Common, Action, Political, Ideological
		FREw	Finance, Tourism, Economic, Religious, Cyber
Topic 3	Radical Terrorist Organizations and Combating International Terrorism	HIGHw	International, Combating, Nuclear, Attack, September
		FREw	Islamic, Radical, ISIS, foreign, psychological

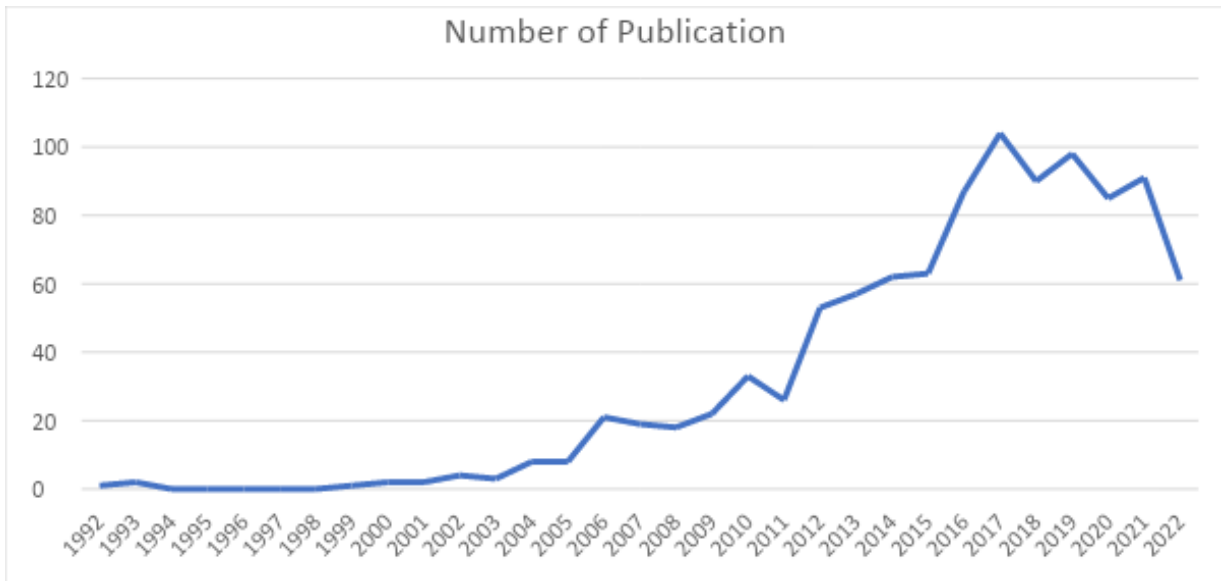
As a result of the analysis I carried out by considering the most used and topic-specific words in each topic, I randomly selected three studies for each subject. As a result of this random selection, Murat Yeşiltaş, Iker Öztürk, and Fatih Türkmen's 2008 study titled "Terör faaliyetlerinin çözüm önerileri perspektifinde değerlendirilmesi" is the most cited study in the first topic. In the second topic, Hüseyin Ağır and Muhsin Kar's study titled "Terörizmin makro-ekonomik sonuçları üzerine bir değerlendirme" in 2010 is the most cited study as a result of random selection. In the third topic, Zeynep Ece Ünsal and Kemal Olçar's work titled "DAEŞ'in Evrilmesi ve Avrupa Güvenliğine Yönelik Tehditler" in 2019 was the most cited study as a result of random selection.

Table 2: Randomly Selected Articles in Each Topic

	Authors	Title	Year	Citation
Topic 1	M Yeşiltaş, İ Öztürk, F Türkmen	Terör faaliyetlerinin turizm sektörüne etkilerinin çözüm önerileri perspektifinde değerlendirilmesi	2008	65
	T Küçükcan	Terörün sosyolojisi: Toplumsal kökenleri anlama imkânı	2010	31
	R İşeri, C Başak	Türkiye'de etnik terör: ASALA ve PKK örneği	2008	31
Topic 2	H AĞIR, M Kar	Terörizmin makro ekonomik sonuçları üzerine bir değerlendirme	2010	28
	V GÜNTAY	ULUSLARARASI SİSTEM VE GÜVENLİK AÇISINDAN DEĞİŞEN SAVAŞ KURGUSU; SİBER SAVAŞ ÖRNEĞİ	2017	12
	M Yayla	Siber savaş ve siber ortamdaki kötü niyetli hareketlerden farkı	2014	10
Topic 3	ZE Ünsal, K Olçar	DAEŞ'in Evrilmesi ve Avrupa Güvenliğine Yönelik Tehditler	2019	8
	E ERGÜL	Özgürlük ve Güvenlik Dengesi Bağlamında Uluslararası Terörle Mücadele Stratejileri	2014	8
	N ÇELİK	TOPLUMSAL PARÇALANMA, SOSYAL DISLANMA VE TERÖRİZM	2015	2

After the completion of the examination of the topic on which terrorism-related studies in Turkey focused between 1992 and 2022, the second analysis, focusing on the evolution and change of the terrorism literature in Turkey, was started. Based on the number of publications, it is seen that there are three periods in the literature, covering 1992–2000, 2001–2013, and 2014–2022.

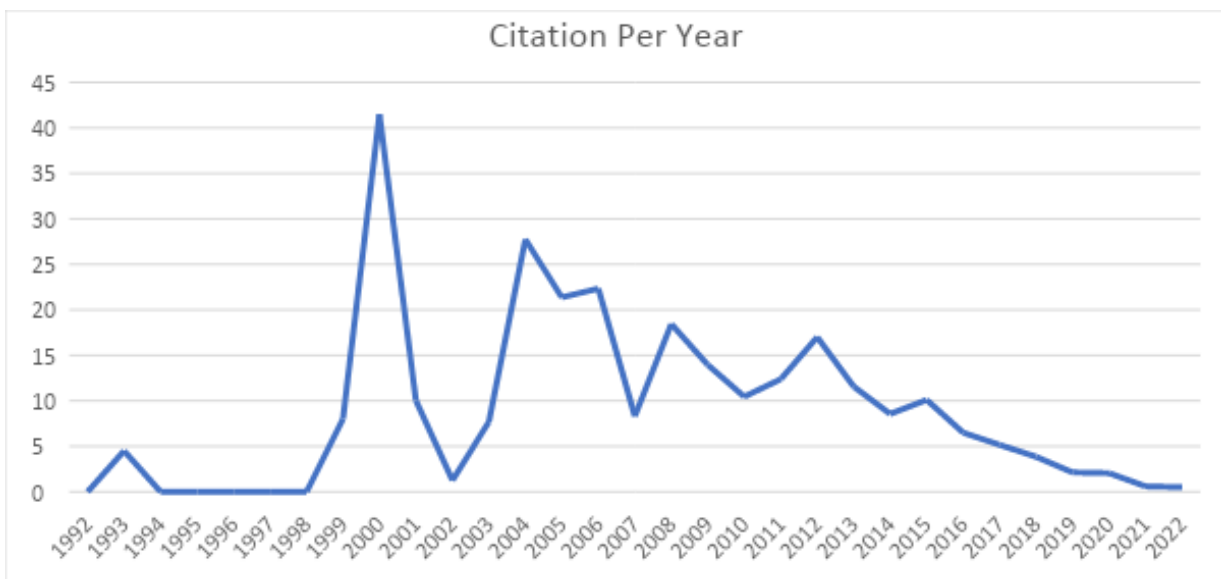
Figure 2: Number of Publications

Considering the number of publications, it is seen that the number of published academic studies first started to increase in 2001, and after 2011, it increased dramatically. Most publications were published in 2017. As a result of the periodic analysis of the publications, it was found that there were 1.09 publications on average between 1992 and 2000, 21.1 publications between 2001 and 2013, and 79.8 publications between 2014 and 2022.

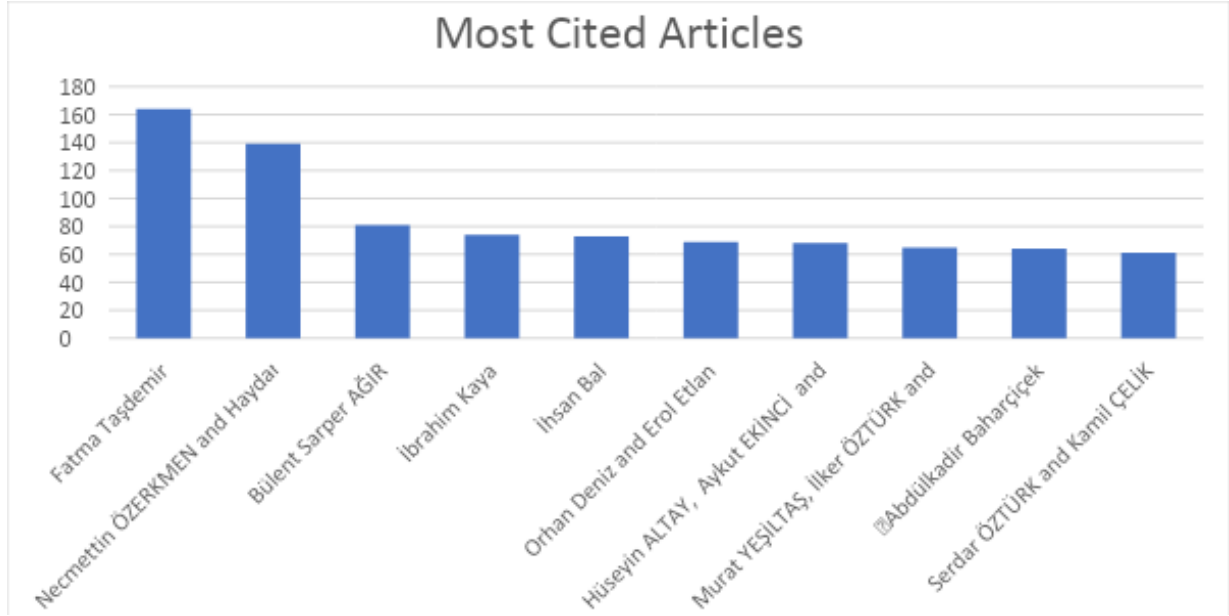
In the second step, the number of citations was considered. Unlike the regular increase in the number of publications, there is no linear increase in the quotations of the studies prepared between 1992 and 2022. It is seen that the highest number of citations about terrorism in Turkey was in 2000, followed by 2004. Looking at the citation rates periodically, it was seen that there was an average of 5.93 citations between 1992 and 2000, while the studies between 2001 and 2013 had an average of 15.95 citations, and the studies between 2014 and 2022 had an average of 5.10 citations.

Figure 3: Citations Per Year

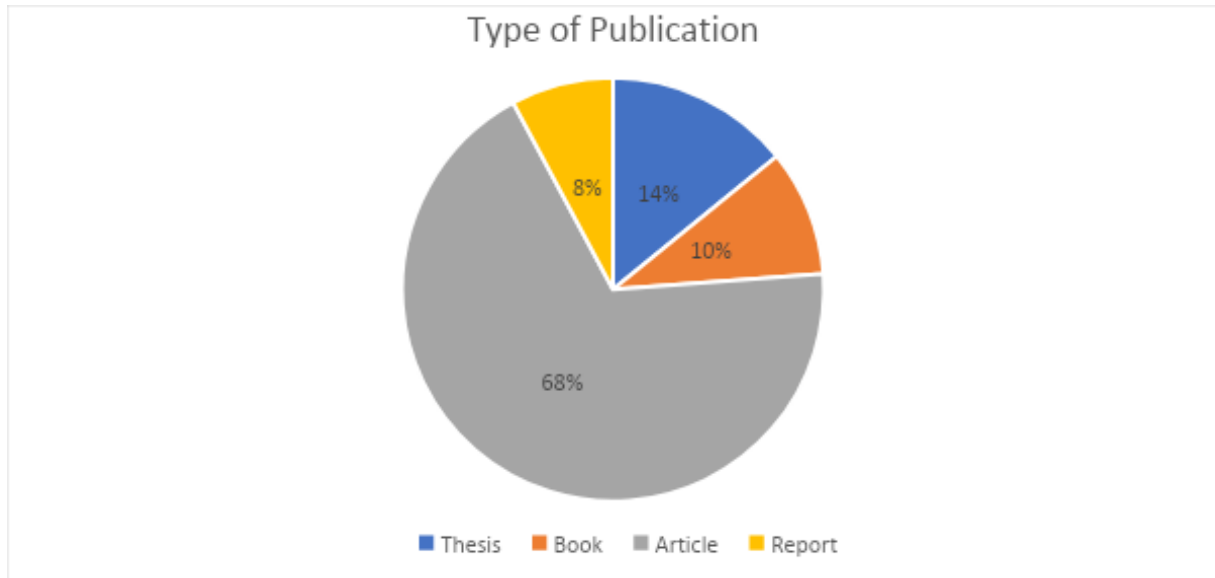
When we look at the authors of the most cited studies, I found that Fatma Taşdemir's research in 2006 was the first with 164 citations, Necmettin ÖZERKMEN and Haydar GÖLBAŞI's research in 2012 was second with 139 citations, and Bülent Sarper AĞIR's research in 2015 was third with 81 citations.

Figure 4: Most Cited Authors

The last stage examined the types of academic studies prepared between 1992 and 2022. In this direction, it is seen that 680 studies out of 994 are articles, and the articles constitute 68% of the studies in the general literature. It was seen that there were 141 theses out of 994 studies, and the rate of dissertations was 14%.

Figure 5: Type of Publications

As a result of all these analyses, the focus of the studies in the literature between 1992 and 2022 and the change and evolution in the literature over the years are shown. In the following part of the study, the importance of the results and their similarities and differences from the results of studies focusing on terrorism literature in Turkey and worldwide will be discussed in detail.

5. DISCUSSION

Some of the findings obtained as a result of the analyzes show consistency and differences with the existing terrorism literature in Turkey and around the world. This section will explain the similarities and differences of the study's findings with the current literature.

The first finding reached in the study is that the studies on terrorism in Turkey focus on three main topics. I found that the first topic focused on separatist, ethnic, and political terrorist organizations and the causes of terrorism, the second topic focused on the financial and economic effects of terrorism and newly developing types of terrorism, and the third topic focused on the fight against radical terrorist organizations and international terrorism. Although this finding shows similarities with the results of other studies, it is relatively different. Avcı and Demir (2017) found that international terrorism, terrorism in Turkey, the fight against terrorism, terrorism and the media, and terrorism and religion are the five most popular topics in dissertations and articles in Turkey. On the other hand, Derin, Ziyalar, and Asıcıoğlu (2020) found that 48.5% of the postgraduate theses focused on the analysis of terrorist organizations and counter-terrorism strategies, 27.6% of them focused on the psychological, sociological, and legal dimensions of terrorism, and 10% of them focused on the terrorism-media relationship. Despite the similarities between the results, the most crucial reason for the relative difference is that the concentrated topics were found with the quantitative text analysis method in my research.

The second important finding is related to the number of publications. As a result of the analysis, it is seen that academic studies on terrorism started to increase after 2001 in Turkey. However, it was found that studies on terrorism in Turkey began to increase significantly in 2003, and academic studies peaked in 2017. It is underlined by many academic studies that studies in terrorism literature around the world have increased since 2001 (i.e., Silke & Petersen, 2017; Young & Findley, 2011). In this study, it is seen that the studies in Turkey started to rise in 2001, and in this direction, the study's finding is consistent with the literature.

Similarly, the significant increase in studies in 2003 is consistent with the research of Avcı and Demir in the literature. Avcı and Demir (2017) state that the number of articles on terrorism in Turkey has been on the rise since 2003 and that 92% of the studies were prepared after the September 11 attacks. Also, considering the number of publications, I found that the literature can be divided into three periods as 1992-2000, 2001-2013, and 2014-2022.

The third important finding is related to the number of citations of the studies. In addition, some of the results reached at this stage are remarkable. Especially when we look at the average citation rates by year, it is seen that the years 2000 and 2004 are the most cited years, but these years are not the ones with the most publications. The main reason why 2000 is the most cited year on average is that two publications were published this year, and one of these publications received 64 citations, and the other received 19 citations. In addition, most of the most-cited studies were published in 2004 and the following years, and only one publication was published in 2000, which is parallel with this situation.

Another critical finding about citations is that while there has been a significant increase in the number of publications over the years, this increase has not been seen in the number of citations. While the citation rates were 5.93 between 1992 and 2000, this rate increased to 15.96 between 2001 and 2013, but between 2014 and 2022, this rate fell to 5.10, even below the period between 1992 and 2000. In other words, the increase in the number of publications does not precisely parallel the citation rates.

The last finding of the study is related to the types of studies in the literature. Of the 994 studies reviewed, 680, or 68%, were articles. One hundred forty-one studies, or 14%, are theses.

In other words, most of the studies in the literature consist of pieces, and experts contribute to the literature with their articles.

Despite these remarkable findings of the study, there are some limitations and shortcomings of the study. These limitations and deficiencies can be grouped under four main headings. The first limitation of the study is that the analysis did not include academic studies published by Turkish scholars in foreign journals. The second limitation is related to the theses, and within the research, 141 dissertations on Google Scholar were examined. However, the number of dissertations is more than 141, but not all have been examined because not all universities use Google Scholar infrastructure. The third limitation is related to the number of citations by type of study. The study did not focus on the differences or changes in the number of citations among the types of academic works. The last limitation is related to the methods of the studies, and this study did not focus on the methods used by studies in the literature. Future studies focusing on these limitations and deficiencies will draw a much more detailed framework about terrorism literature in Turkey.

6. CONCLUSION

Terrorism is one of the biggest problems affecting different countries in our world. Especially after the terrorist attacks in the United States of America on September 11, 2001, the problem of terrorism has become more extensive and more complicated. In this direction, many countries have started to fight against terrorism (Tulga, 2020).

This problem has attracted the attention of academic literature, and many scholars have published academic studies on terrorism. Especially after the September 11 attacks, the academy's interest in terrorism, types of terrorism, and the fight against terrorism increased, and new studies were published every year after 2001. Interest in terrorism is also observed in the academic community in Turkey, which plays an essential role in the fight against global terrorism.

The studies on terrorism in the Turkish academy, which first started in the 1980s, increased in the 1990s, and the studies on terrorism peaked in the 2000s (Dönmez & Timur, 2017). During these years, thousands of academic studies such as dissertations, articles, and books on terrorism have been prepared and published. In this direction, many studies have focused on the evolution of terrorism studies in Turkey. However, many of these studies focused on different areas of the literature and did not try to draw a general framework for the literature.

For this reason, different types of studies in the literature were examined together in this study. In this direction, 994 academic studies, including books, theses, and articles, were found with the "publish or perish" software and examined in two phases. With these analyses, I tried to give in-depth information about the topics on which academic studies on terrorism in Turkey focused. I also tried to show the change and evolution in the literature over the years.

As a result of the analysis, I reached five critical findings. First, I found that the terrorism literature in Turkey mainly focuses on three topics. Secondly, as in the rest of the world, it was found that the number of academic studies increased in 2001 and peaked in 2017. Thirdly, I argue that the literature is divided into three essential periods based on the number of publications. The fourth finding is that while the number of publications increases yearly, there is no regular increase in the number of citations. Finally, most of the studies examined in the literature consist of articles. Some of these results are consistent with the results of some of the studies in the literature but different from others.

Despite all these differences and consistency, the results of this study are remarkable. However, despite these remarkable results, the study has four deficiencies and limitations, such

as not including the investigations of Turkish scholars published in foreign journals. Future studies focusing on the shortcomings highlighted in the discussion chapter may contribute to developing a more comprehensive framework for the literature.

REFERENCES

- Agarwal, S., Driscoll, J. C., Gabaix, X., & Laibson, D. (2011). The age of reason: Financial decisions over the life cycle and implications for regulation. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2009(2), p. 51-117.
- Ağır, B. S. (2015). Güvenlik kavramını yeniden dşnmek: Küreselleşme, kimlik ve değişen güvenlik anlayışı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), p. 97-130.
- Aradau, C., & van Munster, R. (2008). Insuring Terrorism, Assuring Subjects, Ensuring Normality: The Politics of Risk after 9/11. *Alternatives*, 33(2), p. 191–210. <https://doi.org/10.1177/030437540803300205>
- AVCI, E. & Demir, C. K. (2017). Terörizm alışmaları: Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 13 (26), p. 1-44. DOI: 10.17752/guvenlikstrtj.356937.
- DEMİR, C., & AVCI, E. (2017). Turkish Terrorism Studies: A Preliminary Assessment, *All Azimuth*, 7(1), p. 1-23, <http://dx.doi.org/10.20991/allazimuth.321155>.
- DERİN, G., ZİYALAR, N., & AŞICIOğLU, F. (2020). Türkiye'de Terr zerine Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez alışması. *Turkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med*, 17(1), 58-72.
- Desmarais, S. L., Simons-Rudolph, J., Brugh, C. S., Schilling, E., & Hoggan, C. (2017). The state of scientific knowledge regarding factors associated with terrorism. *Journal of Threat Assessment and Management*, 4(4), p. 180.
- Dönmez, R. ., & Timur, K. (2017). AN EVALUATION OF PH. D. DISSERTATIONS ON TERRORISM STUDIES IN TURKEY. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 9(1), p. 131-141.
- Ficamos, P., & Liu, Y. (2016), "A topic-based approach for sentiment analysis on Twitter data", *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 7(12), p. 201-205.
- Gezici, G., & Yanıkoğlu, B. (2018). Sentiment analysis in Turkish. In *Turkish natural language processing* (pp. 255-271). Springer, Cham.
- Go, A., Bhayani, R., & Huang, L. (2009). Twitter sentiment classification using distant supervision. *CS224N project report, Stanford*, 1(12), 2009.
- Gran, A., Bayazıt, N. G., & Grbz, M. Z. (2013). Efficient feature integration with Wikipedia-based semantic feature extraction for Turkish text summarization. *Turkish Journal of Electrical Engineering & Computer Sciences*, 21(5), p. 1411-1425.
- Harbi, A., & Kamsin, A. B. (2021), "An Effective Text Classifier using Machine Learning for Identifying Tweets' Polarity Concerning Terrorist Connotation", *Information Technology and Computer Science*, 5(1), p. 19-29.
- Jackson, R. (2012). The Study of Terrorism 10 Years After 9/11: Successes, Issues, Challenges. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Special Issue: Debating Terrorism 10 Years after 9/11, p. 1-16. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/uidergisi/issue/39280/462570>

- Kar, M., & AĞIR, H. (2010). Terörizmin makro ekonomik sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 12(1), p. 33.
- Lucas, C., Nielsen, R. A., Roberts, M. E., Stewart, B. M., Storer, A., & Tingley, D. (2015). Computer-assisted text analysis for comparative politics. *Political analysis*, 23(2), p. 254-277.
- Lum, C., Kennedy, L. W., & Sherley, A. (2006). Are counter-terrorism strategies effective? The results of the Campbell systematic review on counter-terrorism evaluation research. *Journal of Experimental Criminology*, 2(1), p. 489-516.
- Mitts, T., Phillips, G., & Walter, B. F. (2022), "Studying the impact of ISIS propaganda campaigns", *The Journal of Politics*, 84(2), p. 100-116.
- Mulki, H., Ali, C. B., Haddad, H., & Babaoğlu, I. (2018, June). Tw-star at semeval-2018 task 1: Preprocessing impact on multi-label emotion classification. In *Proceedings of The 12th International Workshop on Semantic Evaluation* (pp. 167-171).
- Omer, E. (2015), Using machine learning to identify jihadist messages on Twitter, Unpublished Dissertation, Uppsala University, Sweden, Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-260099>
- Özerkmen, N., & Gölbaşı, H. (2012). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, 28(1), p. 1-19.
- Schmid, A. P., Forest, J. J., & Lowe, T. (2021). Terrorism studies. *Perspectives on terrorism*, 15(3), p. 142-152.
- Schuurman, B. (2020). Research on terrorism, 2007–2016: A review of data, methods, and authorship. *Terrorism and Political Violence*, 32(5), p. 1011-1026.
- Silke, A., & Schmidt-Petersen, J. (2017). The golden age? What the 100 most cited articles in terrorism studies tell us. *Terrorism and political violence*, 29(4), p. 692-712.
- Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası terörizme karşı devletlerin kuvvete başvurma yetkisi* (Vol. 10). USAK Books.
- Tulga, A. Y. (2020). The role of mass media in terrorism and its effect on individuals. *İnsan ve İnsan*, 7(25), p. 47-64.
- Tulga, A. Y. (2022), New Page in Terrorism: An Explanation of the "Soft" Terrorism Concept With Isis Case In Turkey, Unpublished Doctorate Dissertation, National Sun Yat-sen University, Taiwan/Kaohsiung.
- Ünsal, Z. E., & Olçar, K. (2019). Avrupa’da radikalleşme ve DAEŞ: DAEŞ’in evrilmesi ve Avrupa güvenliğine yönelik tehditler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(29), p. 115-150.
- Welbers, K., Van Atteveldt, W., & Benoit, K. (2017), "Text analysis in R", *Communication Methods and Measures*, 11(4), p. 245-265.
- Wilkerson, J., & Casas, A. (2017). Large-scale computerized text analysis in political science: Opportunities and challenges. *Annual Review of Political Science*, 20(3), p. 529-544.
- Yeşiltaş, M., Öztürk, İ., & Türkmen, F. (2008). Terör faaliyetlerinin turizm sektörüne etkilerinin çözüm önerileri perspektifinde değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), p. 180.
- Young, J. K., & Findley, M. G. (2011). Promise and pitfalls of terrorism research. *International Studies Review*, 13(3), p. 411-431.

Türkiye’de Terörizm Çalışmalarında Görülen Genel Sorunlar

Ömer ÇONA*

ÖZET

Terörizm çalışmalarının müstakil bir disiplin olarak ortaya çıkışı görece yeni bir olgudur. Genç bir araştırma alanı olan terörizm çalışmaları, henüz akademik olarak kurumsallaşma aşamasında olduğundan bir dizi problemle tanımlanmaktadır. Alandaki bu sorunlar, bugüne kadar önde gelen terörizm araştırmacıları tarafından eleştiriye tabi tutulmuştur. Özellikle yayınların ikincil kaynaklara aşırı bağımlı oluşu ve araştırmacıların nesnellik sorunları gibi hususlar alana yöneltilen başlıca eleştiriler arasındadır.

Terörizm araştırmalarında tüm dünyada görülen epistemolojik ve metodolojik sorunlara Türkiye’deki yayınlarda da tesadüf edilmektedir. Türkiye, uzun yıllardır terör tehdidinde maruz kalan bir ülke olsa da terörizmin akademik bir çerçevede ele alınışı Batılı yazına göre geç tekâmül etmiştir. Bununla birlikte alandaki bilimsel yayınları içerik ve yöntem açısından eleştirel bir yaklaşımla inceleyen araştırma sayısı da oldukça azdır.

Bu çalışmada Türkiye’de son on yılda hakemli dergilerde yayınlanan 142 akademik makalenin içerik ve yöntem açısından eleştirel bir analizi yapılarak, yerli yazında görülen genel sorunlar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Yapılan analiz sonucunda yayınlarda şu sorunların öne çıktığı tespit edilmiştir: Araştırmacıların ikincil verilere aşırı bağımlı kalışı, veri analizlerinde yöntemsel olarak sınırlı metotlar kullanılması, konuya ilişkin betimleyici ve tasvir edici anlatının ötesine geçilememesi, yayınlarda kuramsal tartışmalara ve eleştirel yaklaşımlara girmekten kaçınılması, terörizm vakalarının tarihselleştirilememesi, çalışmalarda devlet merkezli yaklaşımların benimsenmesi ve konu olarak politik/askeri elitlere terörizmle mücadelede yol gösterme odağına sıkışılması.

Anahtar Kelimeler: Terörizm Çalışmaları, Metodoloji, Terörizm, Akademik Makaleler, Bilimsel Araştırma Yöntemleri

* Doktora Adayı, Milli Savunma Üniversitesi, omercona@hotmail.com

Terörizmi Özneleri Üzerinden Anlamak: Türkiye'nin 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu İçin Bir Tanım Önerisi

Hüseyin ARAS*

ÖZET

Terörizmi doğru anlamak terörizmle etkili mücadelenin gereğidir. Terörizm sadece yerel ve küresel düzeydeki bireysel ya da toplumsal memnuniyetsizliklerle açıklanamaz. Terörist şiddetten farklıdır; menfaatler ve güç mücadeleleri ile ilişkilidir. Bu nedenle terörizmin özneleri sadece devlet dışı silahlı aktörler değildir. Devletler ve devlet dışı silahlı aktörler de terörizmin özneleri olabilirler. Bu çalışmada önce devletleri ve devlet dışı aktörleri terörizmi bir araç olarak kullanmaya sevk edebilen bazı gerekçeler ve dinamikler incelenecektir. Bu sayede onların terörizmin aslî özneleri olarak kabul edilip edilemeyecekleri sorusuna cevap aranacaktır. Bu soruya cevap aranırken devletlerin ve devlet dışı silahlı aktörlerin terörizmle ilişkilerinin sadece terör örgütlerine destekler vermekten ibaret olmayacağı, ilişkinin terör örgütlerini bizzat oluşturmak biçiminde de gerçekleşebileceği hipotezi kullanılacaktır. Daha sonra terörizmi doğru anlayabilmek için öznelerin “kim”liği temelinde iki boyutlu bir inceleme yapılması önerilecektir. “Terörizmin özneler tarafından neden var edildiğini” ve “var edilmiş olan terörizmin hangi dinamikler sayesinde araçlaştırılabildiğini” incelemek suretiyle terörizmin daha doğru anlaşılabilmesi ileri sürülecektir. Nihayetinde terörizmin “öznelerini”, “amaçlarını”, “aracılarını”, “yöntemlerini”, “kazanımlarını” vb. içeren yeni bir terörizm tanımı yapılacaktır. Bu tanımın uluslararası alanda kabul görmesi beklenemez. Nitekim terörizmin öznelerinin devletler ve devlet dışı silahlı aktörler olabilmesi böyle bir kabulün önündeki engellerdendir. Ancak özneleri, amaçları, araçları, yöntemleri, kazanımları vb. biteviye değişebilen ve çeşitlenebilen terörizmin bu minvalde bir tanımının yapılmasının Türkiye Cumhuriyeti Devleti için elzem olduğu değerlendirilmektedir.

“Bir örgüte mensup” kişi veya kişilerin eylemlerini ya da “örgüt adına” işlenen suçları “terör” olarak kabul eden 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’ndaki “terör” tanımının gözden geçirilmesi yararlı olabilir. Çünkü artık “yalnız aktör”, “yalnız kurt” vb. gibi kavramlarla adlandırılan bireysel teröristler ve hücre tipinde yapılanıp sadece birkaç kişi ile iletişimi bulunan teröristler vardır. “Yapılandır, destekle, inkâr et!” biçiminde işleyebilen terörizmin yeni stratejisi bu olsa gerek. Bu türdeki teröristler tarafından gerçekleştirilebilecek olan çeşitli terör eylemleri Kanun’da bulunan tanımdaki “örgüt” kavramı gereğince tartışmalı hale gelebilir. Bunun tartışmalı hale gelmesi onları teşvik edenlerin menfaatlerinin gereği olabilir. Bu minvalde “bürokratik terör”, “siber terör”, “bireysel terör”, “hücre tipi terör” vb. gibi kavramları, öznelerini ve yeni terörizm yöntemlerini içeren bir terörizm tanımını hukukî süreçlerde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin terörizmle mücadelesine katkılar sunmak gayesiyle oluşturmak çalışmanın amacıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin aynı anda çok sayıda terör örgütü ve farklı terörizm türleriyle mücadele etmek zorunda kalan devletlerden biri olması çalışmanın amacını önemli hale getirebilir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Terörizmin Özneleri, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Terörizmle mücadele

* Doktor, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi, huseyinaras06@gmail.com

Avrupa Birliği Uyum Perspektifinden Türkiye’de Terörle Mücadele Mevzuatının Durumu

Volkan KOCAGÜL*

GİRİŞ

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de gerçekleştirilen Avrupa Birliği (AB) Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi Türkiye ve AB ilişkileri açısından bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Söz konusu Zirve ile Türkiye’nin adaylığı resmen onaylanmış ve halihazırda yürütülmekte olan AB müktesebatına uyum çalışmaları kayda değer bir şekilde hızlanmıştır. AB tarafından 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi’nde alınan 3 Ekim 2005’te müzakerelere başlanması kararı ise mevcut uyum çalışmalarına gözle görülür bir ivme kazandırmıştır.

AB müktesebatının aday ülke tarafından üstlenilmesi ve bu kapsamda ulusal mevzuatta AB müktesebatına uygun değişiklikler yapılması katılım müzakerelerinin ana unsurlarından biridir. Bu kapsamda, Türkiye’de terörle mücadele mevzuatı da (3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 6415 Sayılı Terörizmin Finansmanın Önlenmesi Hakkında Kanun vb.) AB’nin terörle mücadeleye ilişkin müktesebatına uyum çalışmalarının konusu haline gelmiş ve söz konusu Kanunların AB düzenlemeleri ile uyumlu hale getirilmesi için AB Uyum Yasa Paketleri ve Yargı Reformu Paketleri gibi kapsamlı hukuki düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırıları ve 2004 yılında Madrid, 2005 yılında Londra ve 2015 yılında Paris saldırılarından sonra AB seviyesinde terörle mücadele alanındaki yasal düzenlemelerin sayısal olarak arttığı gözlemlenmekte ve her geçen gün üye ülkeler açısından bağlayıcılığı yüksek hukuki enstrümanların kabul edildiği görülmektedir. Söz konusu eğilim AB’ye aday bir ülke olarak Türkiye’yi de yakından ilgilendirmekte ve özellikle ulusal mevzuatın uyumlaştırılması noktasında yol gösterici bir nitelik arz etmektedir. Bu bağlamda, ülkemizdeki terörle mücadeleye ilişkin mevzuatın AB uyum sürecinde geçirdiği dönüşüm ekseninde analiz edilmesinin ve çeşitli AB ve Avrupa Konseyi (AK) organları tarafından AB mevzuatı ile uyumsuz olduğu ifade edilen Kanun maddelerinin tartışılmasının Türkiye’nin AB’ye katılım sürecine katkı sağlayacağı ve güncel tartışmalar hakkında farkındalık yaratacağı değerlendirilmektedir.

Bildiride, başta ifade özgürlüğü olmak üzere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile güvence altına alınan temel hak ve hürriyetler ve AB’nin üzerinde yükseldiği temel değerler bağlamında terörle mücadele mevzuatımızın Avrupa Birliği uyum süreci perspektifinden değerlendirilmesi ve güncel tartışmalar hakkında bir farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır.

1. AVRUPA BİRLİĞİ VE TERÖRLE MÜCADELE

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde El-Kaide terör örgütü tarafından gerçekleştirilen saldırılar terörizm tehdidinin sınır-aşan niteliğini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermiş ve AB üyesi ülkeler de dahil olmak üzere hiçbir ülkenin söz konusu küresel

* Doktor, AB İşleri Uzmanı, T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, vkocagul@ab.gov.tr

tehdidin ortaya çıkardığı olumsuz etkilerden bağımsız olmadığını açıkça ortaya koymuştur. 11 Eylül saldırıları ve akabinde 2004 yılında Madrid’de ve 2005 yılında Londra’da ve 2015 yılında Paris’te gerçekleştirilen terör eylemleri AB üyesi ülkelerin de küresel terörizm tehdidinin somut hedefi olduğunu göstermiştir. 11 Eylül 2001 saldırılarına kadar terörle mücadele Birlik üyesi ülkelerinin bir iç güvenlik sorunu olarak algılanmış ve bu bağlamda daha çok üye ülkeler arası iş birliği düzeyinde ele alınmıştır. 11 Eylül saldırılarının küresel etkisi Birlik düzeyinde terörle mücadele alanında daha sıkı tedbirler alma iradesini tetiklemiş ve terörle mücadelenin tek tek üye ülkelerin iç güvenlik sorunu olarak görülmesinden ziyade Birliğin iç güvenliğine yönelik bir tehdit olduğu anlayışı güç kazanmıştır. 11 Eylül öncesi dönem ile karşılaştırıldığında, 11 Eylül saldırılarından sonra AB seviyesinde terörle mücadele alanında alınan kararların, kabul edilen hukuki metinlerin ve hazırlanan strateji ve eylem planlarının nitelik ve niceliğinin kayda değer bir biçimde arttığı gözlemlenmektedir. Birlik, söz konusu enstrümanlar aracılığı ile üye ülkelerin terörle mücadele politikaları arasında eş güdüm sağlama, ulusal mevzuatları yakınlaştırma ve bir ölçüde ulusal makamlar tarafından yürütülen operasyonlara destek olma vazifesi yürütmüştür (Argomaniz, Bures ve Kaunert, 2015, s.196).

Birlik üyesi ülkelerin terörle mücadeleye ilişkin ulusal mevzuatlarını yakınlaştırmak amacıyla AB tarafından atılan ilk somut adım 13 Haziran 2002 Tarih ve 475 Sayılı Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı’dır. AB Konseyi tarafından kabul edilmesini müteakip 22 Haziran 2002 tarihinde yürürlüğe giren 475 Sayılı Çerçeve Karar Birlik seviyesinde terörle mücadele alanındaki bütünleşmeye dair atılan ilk ve en önemli hukuki adım olma niteliği taşımaktadır. Kararın önemi; üye devletler açısından uyum yükümlülüğü doğuran bir belge olması ve terör suçunun ne olduğunu ve bir suçun hangi koşullar altında terör suçu sayılacağını açık bir şekilde tanımlamasından ileri gelmektedir. Karar ile terörist gruplar ile ilgili suçlar da dâhil olmak üzere terörist suçların tanımının üye ülkelerde uyumlaştırılması ve bu suçu işleyenlerin suçun ciddiyetiyle orantılı ceza ve yaptırımlar ile karşılaşmasının temin edilmesi amaçlanmıştır. Öte yandan terör suçunun etkin bir şekilde soruşturulmasını sağlayacak yargı kuralları da tesis edilmesi öngörülmektedir. (Avrupa Birliği Konseyi, 2002, s.L164/4).

Karar, terör suçlarına ilişkin Birlik seviyesindeki ilk tanımlamayı ortaya koyarak ve üye ülkelere ulusal mevzuatlarını uyumlaştırma yükümlülüğü getirerek terörle mücadele politikalarının yeknesak hale getirilmesi ve Birlik seviyesinde tutarlı bir terörle mücadele politikası izlenebilmesi yolunda önemli bir aşamayı temsil etmektedir (Bures, 2011, s.9). 475 sayılı Karar 15 Mart 2017 tarihli ve 541 Sayılı AB Terörle Mücadele Direktifi’nin kabul edilmesine kadar terörle mücadelede referans doküman vazife görmüştür.

7 Ocak 2015 tarihinde Fransa’da El-Kaide bağlantılı teröristler tarafından gerçekleştirilen Charlie Hebdo saldırısı ve 13 Kasım 2015 tarihinde IŞİD bağlantılı teröristler tarafından gerçekleştirilen ve 137 kişinin ölümü ile sonuçlanan Paris saldırıları sonucunda AB’nin terörizmle mücadele alanındaki en önemli hukuki düzenlemesi olan 475 sayılı Karar’ın gözden geçirilmesi ihtiyacı doğmuş ve gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde, 475 sayılı Karar güncel güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda AB tarafından revize edilerek 15 Mart 2017 tarihinde üye ülkeler açısından bağlayıcılığı daha yüksek bir hukuki enstrüman olan “Direktif” olarak kabul edilmiştir. 541 Sayılı AB Terörle Mücadele Direktifi AB ve AB üyesi ülkeler için terörle mücadele alanında temel referans belge işlevini görmektedir.

Terör suçu Direktifin “Terör Suçları ve Terörist Bir Grupla Bağlantılı Suçlar” başlıklı ikinci bölümünde yer almaktadır. Direktife göre;

- (a) bir kişinin yaşamına yönelik yapılan ölümlerle sonuçlanabilecek saldırılar;
- (b) bir kişinin fiziksel bütünlüğüne yapılan saldırılar;
- (c) adam kaçırmaya veya rehin alma;

(d)bir hükümete veya kamu tesisine, ulaşım sistemine, bilgi sistemleri de dahil altyapı tesisine, kıta sahanlığında yer alan sabit bir platforma, kamu alanı veya özel mülkiyete, insan hayatını tehlikeye sokması veya büyük miktarda ekonomik kayba neden olması olası olan geniş çaplı yıkıma sebep olma;

(e)uçak, gemi veya diğer insan veya eşya taşımacılığı araçlarına el koyma;

(f)kimyasal, biyolojik, radyolojik veya nükleer silahlar da dahil olmak üzere patlayıcıların veya silahların üretimi, elde bulundurulması, edinilmesi, taşımacılığı, tedariki veya kullanımının yanı sıra kimyasal, biyolojik, radyolojik veya nükleer silahlara yönelik araştırma ve geliştirme yapılması;

(g)insan hayatını tehlikeye sokma etkisi barındıran, tehlikeli madde salımı veya yangın, sel veya patlamalara sebep olma;

(h)insan hayatını tehlikeye sokma etkisi barındıran, su, güç veya diğer tüm temel doğal kaynakların tedarikine müdahale edilmesi veya bunun tahrip edilmesi;

(i)Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 2013/40/AB sayılı Direktifi'nin 4. maddesinde anıldığı üzere, söz konusu Direktif'in 9 (3) maddesinin veya 9 (4) maddesinin (b) veya (c) bentlerinin uygulandığı durumlardaki yasadışı sistem müdahalesi ve söz konusu Direktif'in 5. maddesinde anıldığı üzere, söz konusu Direktif'in 9 (4) maddesinin (c) bendinin uygulandığı durumlardaki yasadışı veri müdahalesi;

(j) (a) ila (i) bentlerinde listelenen eylemlerden herhangi birini işlemekle tehdit eylemleri eğer,

(a)bir nüfusun ciddi biçimde sindirilmesi;

(b)bir hükümetin veya uluslararası bir örgütün yersiz biçimde herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlanması;

(c)bir ülkenin veya uluslararası bir örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapısının ciddi biçimde istikrarsızlaştırılması veya tahrip edilmesi (Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi [APAB], 2017, s.L88/13)

amaçları ile gerçekleştirilirse terör suçu olarak kabul edilecektir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere AB terör suçunu koşullu bir şekilde tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle, eğer tanımın ikinci kısmında belirtilen amaçlar doğrultusunda birinci kısımda ifade edilen suçlar işlenirse bir terör suçunun varlığından söz etmek mümkün hale gelecektir.

AB'nin son dönemde karşı karşıya olduğu yabancı terörist savaşçı gerçeği göz önünde bulundurularak aşağıda sayılan suçlara da Direktif'te yer verilmiştir.

Terör suçu işlemeye yönelik aleni şekilde kışkırtma (Madde-5)

Terör örgütlerine eleman temini (Madde-6)

Terör eğitimi verilmesi (Madde-7)

Terör eğitimi alınması (Madde-8)

Terör amaçlı seyahat (Madde-9)

Terör amaçlı seyahatin organize edilmesi veya kolaylaştırılması (Madde-10)

Terörizmin finansmanı (Madde-11) (APAB, 2017, s.L88/14-15)

Dolayısıyla, güncel güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda Avrupa Birliği'nin terör suçu olarak nitelenen suçların kapsamını genişlettiğini söylemek mümkündür. Söz konusu

maddelerin Direktife eklenmesi üye ve aday ülkeler açısından da sonuç doğurmakta ve sayılan maddelerde tanımlanan suçların üye ülke iç hukuklarında cezalandırılabilir suçlar olarak yer almasının temin edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Direktifte dikkat çeken ve ülkemizdeki terörle mücadele mevzuatının analiz edilmesinde kilit bir rol oynayan bir diğer önemli husus ise terörle mücadele ve ifade özgürlüğü arasındaki ilişkinin tesis edilme biçimidir. Direktifin “Dibace” bölümünde yer alan 40. paragrafında Direktifteki hiçbir hükmün, bilimsel, akademik ve habercilik amaçlarıyla bilginin dağıtılmasının kısıtlanması ya da sınırlandırılması niyetiyle yorumlanamayacağı, toplumsal tartışmada radikal, tartışmalı veya anlaşmazlığa neden olan görüşlerin ifadesinin bu Direktif kapsamı ve münhasıran bu suçun tanımının dışında olduğu açık bir şekilde ifade edilmektedir (Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi, 2017, s.L88/14-15).

541 sayılı AB Terörle Mücadele Direktifi AB’nin terörle mücadele politikaları açısından temel bir belge olmakla birlikte Birliğin terörle mücadele mevzuatı; terörizmin finansmanı, çevrimiçi terörist içeriklerle mücadele, kritik altyapıların korunması, radikalleşme ile mücadele, kamusal alanların korunması vb. birçok alanda Birlik seviyesinde düzenleme içermektedir. Üye ülkelerin söz konusu düzenlemeleri iç hukuklarına uyarlama yükümlülükleri bulunup aday ülkelerin de katılım müzakereleri sürecinde ulusal mevzuatlarını AB müktesebatı ile uyumlu hale getirmeleri beklenmektedir.

2. AB UYUM SÜRECİ VE TÜRKİYE’DE TERÖRLE MÜCADELE MEVZUATI

Türkiye’de terörle mücadeleye ilişkin mevzuat hükümleri başta 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu olmak üzere 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu vb. Kanunlar ile düzenlenmektedir.

Söz konusu kanunlarda yer alan hükümler terörizm tehdidinin niteliği itibariyle geçirdiği değişim ve dönüşüme paralel olarak ve iç ve dış güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda zaman içinde güncellemelere konu olmuştur. Ülkemizin AB’ye adaylık süreci de söz konusu kanunlardaki değişikliklerin motive edici unsuru olarak vazife görmüştür. AB Antlaşmasınının 2. maddesinde belirtildiği şekliyle AB’nin üzerinde yükseldiği değerlerin insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı gibi temel değerler (T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s.3) olduğu göz önünde tutulduğunda AB adaylık sürecinin söz konusu kanunlardaki değişikliklere etkisinin temel hak ve özgürlükleri genişletici bir etki olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

AB tarafından Türkiye’de terörle mücadele mevzuatına yönelik getirilen eleştiriler genel olarak incelendiğinde söz konusu eleştirilerin ifade özgürlüğü, toplantı ve dernek kurma özgürlüğü, yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvence altına alınan haklar bağlamında ele alındığını söylemek mümkündür. Nitekim, Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan ve Türkiye’ye ilişkin ilk ilerleme raporu olma özelliği taşıyan 1998 tarihli “Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un 1998 Düzenli Raporu” başlıklı belgede, ifade özgürlüğünün Türkiye’de tam olarak güvence altında olmadığı ve Anayasa’nın ve devletin birliğine, toprak bütünlüğüne, laikliğe ilişkin mevzuat hükümlerinin (Terörle Mücadele Kanunu, madde 7 ve 8; Türk Ceza Kanunu, madde 158, 159, 311 ve 312) aşırı ölçüde dar yorumlandığı ifade edilmiş, söz konusu maddelerin AB üyesi devletlerde suç teşkil etmeyecek açıklamalar, konuşmalar, makaleler veya kitaplara yönelik yargılamalarda kullanıldığı belirtilmiştir (Avrupa Komisyonu, 1998, s.13). Benzer şekilde, Avrupa Komisyonu tarafından 2022 yılında yayımlanan son Türkiye Raporu’nda Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu’nu ve bunların uygulanma biçimlerinin, Avrupa standartları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ve

Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu tavsiyeleri ile uyumlu hâle getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2022, s.31).

Avrupa Konseyi'nin anayasal konularda danışma organı olarak görev yapan Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) tarafından hazırlanan görüşlerde de benzer eleştirileri görmek mümkündür. Örneğin, Komisyon tarafından Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nden 3 Kasım 2015 tarihinde gelen talep çerçevesinde hazırlanan 15 Mart 2016 tarihli görüşte Türk Ceza Kanunu'nun 216 (Halkı Kin ve Düşmanlığa Karşı Tahrik veya Aşağılama), 299 (Cumhurbaşkanına Hakaret), 301 (Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama) ve 314 (Silahlı örgüt) sayılı maddeleri ifade özgürlüğü bağlamında incelenmiş ve şiddet içermeyen görüşlerin meşru yollarla ifade edilmesi üzerindeki caydırıcı etkilerin önlenmesi ile devletin, farklı ve alternatif fikirlerin geliştirilmesine uygun bir ortam yaratma zorunluluğu vurgulanmıştır (Venedik Komisyonu, 2016, s.9).

Başta terörle mücadele olmak üzere güvenliğe ilişkin mevcut mevzuatın temel hak ve özgürlükler alanını geliştirecek şekilde değiştirilmesi yönündeki eleştiri ve tavsiyeler başta Avrupa Birliği olmak üzere Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi gibi kurumları tarafından açık bir şekilde dile getirilmektedir. Söz konusu eleştiri ve tavsiyeler doğrultusunda Türkiye'de terörle mücadeleye ilişkin mevzuat AB Uyum Yasa Paketleri, yargı reform paketleri ve diğer değişiklikler ile temel hak ve özgürlükleri daha fazla güvence altına alacak şekilde değiştirilmiştir.

2.1. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'ndaki Önemli Değişiklikler

1991 yılında kabul edilen ve 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Türk terörle mücadele mevzuatının ana omurgasını oluşturmaktadır. Kanunun "Terör Tanımı" başlıklı birinci maddesi hangi eylemlerin terör eylemi olarak sınıflandırılacağına açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Maddeye göre terör;

"...; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler" (1991 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu [TMK], 1991)

olarak tanımlanmıştır. Söz konusu madde terörle mücadele mevzuatının AB'ye uyumlaştırılması amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında ilk olarak değiştirilen maddelerden biri olma özelliğini taşımaktadır. 19 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren Altıncı Uyum Paketi kapsamında kabul edilen 15 Temmuz 2003 tarih ve 4928 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" ile Terörle Mücadele Kanunu'nun terör tanımıyla ilgili yukarıda sayılan 1. maddesine terör suçunun oluşmasında "şiddet ve cebir" şartı getirilmiştir. Maddenin değişiklik öncesi halinde cebir ve şiddet diğer yöntemler arasında sayılırken değişiklikle birlikte sayılan yöntemlerin hepsi için bir ön şart haline gelmiştir. Ayrıca, getirilen bir başka değişiklik ile sadece "suç teşkil eden" eylemlerin maddede tanımlanan terör suçunu oluşturacağı hükme bağlanmıştır (4928 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 2003). Aynı paket ile ifade özgürlüğünün genişletilmesi bağlamında Terörle Mücadele Kanunu'nun "Devletin Bölünmezliği Aleyhine Propaganda" başlıklı 8. Maddesi de yürürlükten kaldırılmıştır (T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007, s.17).

AB uyum sürecinde Terörle Mücadele Kanunu'na getirilen bir diğer önemli değişiklik ise Kanunun “Terör Örgütleri” başlıklı 7. Maddesinin tamamen değiştirilmesidir. Tartışmalı yargılamalara konu olan terör örgütü propagandası hususunun düzenlendiği bu madde 18 Temmuz 2006 tarih ve 5532 sayılı Kanun ile tamamen değiştirilmiş, 2013 ve 2015 yıllarında ise önemli değişikliklere uğramıştır. Öte yandan, AB'ye uyum sürecinde maddeye ilişkin ilk değişiklikler 2002 yılında yapılmaya başlanmıştır. 19 Şubat 2002 tarihli ve 4744 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile önceki maddede bulunan “örgüt ile ilgili propaganda” ifadesinin yerine “terör yöntemlerine başvurmaya özendirecek şekilde örgüt ile ilgili propaganda” (4744 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2002) ifadesi getirilerek maddenin geniş bir şekilde yorumlanmasının önüne geçmek amaçlanmıştır. Madde 2003 yılında 4963 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” ile bir değişikliğe daha uğrayarak aynı ifade “şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara” (4963 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 2003) şeklinde değiştirilmiş ve ifade özgürlüğünü güvence altına almak amacıyla kapsamı daha da daraltılmıştır.

Tüm bu değişikliklere rağmen AB tarafından yayımlanan İlerleme Raporları ve AİHM içtihatları göz önünde bulundurularak söz konusu madde 2006 yılında tamamen değiştirilmiş ve yeniden kaleme alınmıştır. 18 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5532 sayılı “Terörle Mücadele Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 2003 tarihinde 4928 sayılı kanun ile 1. Maddeye getirilen “cebir ve şiddet” şartı 7. Maddeye de eklenmiştir. Böylelikle cebir ve şiddet tıpkı 1. maddede olduğu gibi bir yöntem değil fakat bir ön şart olarak ifade edilmiştir (5532 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2006) Ayrıca, propaganda suçuna ilişkin ifadeler gözden geçirilmiş, 2002 ve 2003 yıllarındaki değişiklikler terk edilerek kapsamı daraltılmıştır. Maddenin son halinde yer alan “şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara” ifadesi “Terör örgütünün propagandasını yapan kişi” olarak değiştirilmiş ve özne daha somut hale getirilmiştir (Terörle Mücadele Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2006).

Propaganda hususunu düzenleyen 7. maddenin 2. fıkrası AB tarafından yayımlanan İlerleme Raporları ve AİHM içtihatları ışığında 2013 yılında tekrar ele alınmış ve 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6459 sayılı “İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile değiştirilmiştir. Kanun ile önceki kanunda “Terör örgütünün propagandasını yapan kişi” ifadesi “Terör örgütlerinin; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden bildiri veya açıklamalarını basanlar veya yayımlayanlar...” şeklinde yeniden ifade edilerek maddenin geniş bir şekilde yorumlanmasının önüne geçilmesi öngörülmüştür (6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2013).

6459 sayılı kanun ile değişiklik getirilen bir diğer madde ise Terörle Mücadele Kanunu'nun “Açıklama ve Yayınlama” başlıklı 6. Maddesidir. 1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu'nda “Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayımlayanlara beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası verilir” hükmü yer almaktadır. Söz konusu madde 2006 tarihli ve 5532 sayılı kanun ile verilecek ceza yönünden değişikliğe uğramış ve para cezası hapis cezası olarak değiştirilmiştir. Ancak, 2013 yılında getirilen değişiklik ile hüküm 7. maddede yapıldığı şekilde dar bir yoruma olanak verecek şekilde düzenlenmiş ve terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayımlayanlar ifadesi “Terör örgütlerinin; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden bildiri veya açıklamalarını basanlar veya yayımlayanlar...” (6459 Sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2013) ifadesi ile değiştirilmek suretiyle hapis cezası

verilerek ağırlaştırılan suçun ifade özgürlüğü açısından geniş bir şekilde yorumlanmasının önlenmesi amaçlanmıştır.

6459 sayılı kanun ile Terörle Mücadele Kanununun 7. maddesine önemli bir değişiklik daha getirilmiş ve yargılama sonucu adil olmayan sonuçların engellenmesi adına maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

“Terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına;

a) İkinci fıkroda tanımlanan suç,

b) 6 ncı maddenin ikinci fıkrasında tanımlanan suç,

c) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçunu, işleyenler hakkında,

5237 sayılı Kanunun 220 nci maddesinin altıncı fıkrasında tanımlanan suçtan dolayı ayrıca ceza verilmez” (6459 Sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2013)

Söz konusu ek fıkranın maddeye eklenmesi suretiyle ek fıkroda sayılan suçları işleyen kişilerin Türk Ceza Kanunu’nun 220/6. maddesi marifetiyle Türk Ceza Kanunu’nun 314. Maddesi kapsamında ceza almalarının önü kesilmiştir. Kanun koyucu ek fıkroda sayılan suçlara ilişkin cezaların Türk Ceza Kanunu’nun 220/6 fıkrasında tanımlanan suçtan daha az olması nedeniyle ve adil bir yargılama amacının hasıl olması gerektiği düşüncesiyle fıkroda sayılan suçları ayırmıştır.

İfade Özgürlüğü bağlamında 7. Maddeye getirilen bir diğer önemli değişiklik de maddenin 2. fıkrasına 17 Ekim 2019 tarih ve 7188 sayılı “Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yapılan değişikliktir. 7188 sayılı Kanun ile Terörle Mücadele Kanunu’nun propaganda hükümlerini düzenleyen 7.maddesi 2. fıkrasına “Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz” ifadesi eklenmiştir (7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2019). Söz konusu değişiklik ile ifade özgürlüğünün güvence altına alınması ve AB tarafından özellikle terörle mücadele-ifade özgürlüğü bağlamında Türkiye Raporları ile yöneltilen eleştirilerin karşılanması hedeflenmiştir. Değişiklik öncesi yayımlanan 2019 Türkiye Raporunda Avrupa Komisyonu tarafından başta Terörle Mücadele Kanunu olmak üzere, mevcut mevzuatın Avrupa standartlarına uygun hâle getirilmesi, ifade özgürlüğünü kısıtlamayacak, orantılılık ve kanun önünde eşitliği garanti altına alacak biçimde uygulanması gerektiği ifade edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2019, s.37)

Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki maddeler özelinde incelendiğinde mevzuatın özellikle Avrupa Birliği uyum sürecinde başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve hürriyetleri güvence altına alacak şekilde bir değişime uğradığını söylemek mümkündür. Terörle Mücadele Kanununun 1. ve 7. Maddelerine getirilen cebir ve şiddet şartının söz konusu hükümlerin ifade özgürlüğünü özgürlükçü bir perspektiften yorumlamaya olanak sağladığını ifade etmek yerinde olacaktır.

2.2. (Mülga) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunundaki Önemli Değişiklikler

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 1926 tarihli ve 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun yürürlükten kaldırılmasını müteakip 12 Ekim 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de yeni bir ceza kanununun kabul edilmesinde başat olarak güncel ihtiyaçların karşılanması ve mevcut eksikliklerin giderilmesi gerekliliği belirleyici bir rol oynarken aynı zamanda

Türkiye'nin AB'ye aday bir ülke olma statüsünün de yeni bir Ceza Kanunu'nun kabul edilmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle, kanunun amaçları arasında sayılan "kişi hak ve özgürlüklerini... hukuk devletini koruma" (5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 2004) amacının ülkemizin AB ile yürüttüğü katılım müzakereleri bağlamında son derece önemli olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Nitekim, Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu" belgesinde özellikle Siyasi Partiler Kanunu, Seçim Kanunu ve Ceza Kanunu başta olmak üzere Hükümet Programında köklü siyasi reformlar yapma niyetinin ortaya konulduğu ifade edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2003, s.14). 5237 sayılı kanunun 2004 yılında kabul edilmesini müteakip yayımlanan "Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu" belgesinde; yeni bir Ceza Kanunu'nun kabul edildiği, genel olarak, yeni Kanunun birçok Avrupa ülkesindeki ceza hukuku ile ilgili son gelişmelere uyumlu olduğu ve modern Avrupa standartlarının kabul edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca, yeni Ceza Kanunu'nun bazı insan hakları ihlallerine karşı yaptırımları güçlendirdiği belirtilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2004, s.19)

Bu bağlamda, 5237 sayılı yeni Ceza Kanunu'nun AB uyum perspektifi açısından değerlendirildiğinde sürece katkı sunacak nitelikte değişiklikler içerdiğini ve kanunun geneli itibarıyla büyük ölçüde AB standartları ile uyumlu olduğunu değerlendirmek mümkündür. Öte yandan, Ceza Kanunu'nun terörle mücadele ile ilgili hükümlerinin 5237 sayılı Kanunun kabulünden önce AB uyum çalışmalarına konu olduğunu da belirtmek gerekir. 19 Şubat 2002 tarihli Birinci Uyum Paketi kapsamında kabul edilen 6 Şubat 2002 tarih ve 4744 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile (Mülga) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hükümete Karşı Suç" başlıklı 312. maddenin birinci ve ikinci fıkrasında belirtilen "Kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça övme veya iyi gördüğünü söyleme veya halkı kanuna itaatsizliğe tahrik etme" ve "Halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme" suçlarının işlenmesi halinde eski kanunda öngörülen para cezaları yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı şekilde, eski kanunda yer alan ağırlaştırıcı sebep de madde metninden çıkarılmıştır (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011, s.1) Ayrıca, yine aynı uyum paketi ile 765 sayılı Ceza Kanunu'nun 159. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisi'ni, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri ve emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetlerini alenen tahkir ve tezyif etme" suçuna ilişkin 1-6 yıl olarak öngörülen ceza oranı da 1-3 yıl aralığına düşürülmüştür (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011, s.23).

Söz konusu değişikliklerin gerçekleştirilmesinde Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan 2001 tarihli İlerleme Raporunda getirilen eleştirilerin etkili olduğu açık bir şekilde görülmektedir. 2001 tarihli ilerleme raporunda;

"Gerek Ceza Kanunu (özellikle Meclis, Ordu, Cumhuriyet ve yargıya tahkir ve tezyifi düzenleyen 159. maddesi ile toplumu ırk, etnik ve din temelinde bölmeyi öngören 312. maddesi), gerek Terörle Mücadele Yasasının 7 ve 8. maddeleri (ayrılıkçı propaganda yayını) ifade özgürlüğünün kısıtlanması doğrultusunda, savcı ve yargıçlar tarafından yaygın olarak kullanılmaya devam edilmektedir" (Avrupa Komisyonu, 2001, s.24)

ifadelerine yer verilmektedir. 4744 sayılı kanun ile Türk Ceza Kanunu'na getirilen değişikliklerden sonra yayımlanan 2003 tarihli "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu" belgesinde Avrupa Komisyonu tarafından, ifade, dernek, basın ve yayın özgürlükleri alanındaki kısıtlamaların azaltılmış olduğu ifade edilmiş ve söz konusu maddelere dayanarak açılan kamu davalarının genellikle beraatle sonuçlandığı kaydedilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2003, s.10-18).

Türk Ceza Kanunu'nda terörle mücadele mevzuatı açısından önem arz eden bir diğer değişiklik ise “Suç işlemek amacıyla örgüt kurma” başlıklı 220. Maddeye 2012 ve 2013 yıllarında getirilen değişikliklerdir. Söz konusu maddenin terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçunu düzenleyen 6. fıkrası ile terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçunu düzenleyen 7. fıkrası 2 Temmuz 2012 tarihli ve 6352 sayılı “Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun” ve 11 Nisan 2013 tarihli ve 6459 sayılı “İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile değiştirilmiştir. 6. fıkra Kanunun eski halinde; “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır” şeklinde yer alırken 6352 sayılı kanunla maddeye “Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir” (6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun, 2012) hükmü eklenmiştir. Söz konusu madde 6459 sayılı Kanunla tekrar değişikliğe tabi olmuş ve fıkranın hükmünün sadece silahlı örgütler hakkında uygulanacağı hükme bağlanmıştır (6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2013). Kanun koyucu bu eklemeye maddenin geniş bir şekilde yorumlanmasının önüne geçmeyi amaçlamıştır. 220. maddenin 7. fıkrası da eski kanunda “Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır” şeklinde düzenlenmişken yine 2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanun ile fıkraya “Örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza, yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir” (6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun, 2012) hükmü eklenmiş ve verilecek cezada indirim yapılmasının hukuki dayanağı oluşturulmuştur.

220. maddeye getirilen bir diğer önemli değişiklik ise maddenin 8. fıkrasında yapılmıştır. Maddenin eski halinde “Örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi...” ifadesi 11 Nisan 2013 tarihli ve 6459 sayılı “İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile “Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi...” (6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2013) şeklinde değiştirilerek aynı kanunla değişikliğe uğrayan Terörle Mücadele Kanununun propaganda suçunu düzenleyen 7. Maddesi ile uyumlu hale getirilmiştir. Tıpkı 7. Madde gibi fıkraya cebir ve şiddet şartı eklenmesi suretiyle maddenin ifade özgürlüğünü daraltacak şekilde yorumlanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Terörle Mücadele Kanununun terör amacı ile işlenen suçlar arasında saydığı “Suçu ve Suçluyu Övme” başlıklı Türk Ceza Kanunu'nun 215. Maddesi de Avrupa Komisyonu tarafından eleştiri yöneltilen maddeler arasında yer almaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Türkiye 2008 İlerleme Raporu'nda 215. maddenin şiddet içermeyen görüşlerini ifade edenlere karşı uygulandığı ve bu kişilerin hüküm giymesine yol açtığı ifade edilmiş (Avrupa Komisyonu, 2008, s.15), Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu'nda ise 215. maddenin gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2011, s.25). Nitekim söz konusu madde 11 Nisan 2013 tarihli ve 6459 sayılı “İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile eski maddede yer alan “İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” ifadesi “İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir

tehlikenin ortaya çıkması hâlinde, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” şeklinde değiştirilmiştir. (6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2013). Değişiklikten görüleceği üzere maddeye “bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması hâlinde” şartı eklenerek maddenin geniş bir şekilde yorumlanmasının önlenmesi amaçlanmıştır.

2.3. 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’ndaki Önemli Değişiklikler

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu 6 Ekim 1983 Tarihinde kabul edilmiş ve 8 Ekim 1983 tarihinden Resmî Gazetede yayımlanmasını müteakip yürürlüğe girmiştir. Kanun, içerdiği ceza gerektiren suçlar ve uygulama alanı bakımından terör ile ilgili yargılamalarda sıkça başvurulmuş bir Kanun olma özelliği taşımaktadır. Özellikle, “Yasaklara Aykırı Hareket” başlıklı 28. madde, “Direnme” başlıklı 32. madde ve “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerine Silahla Katılanlar” başlıklı 33. Madde kapsamında gerçekleştirilen yargılamalar terör mahkemelerinde uygulama alanı bulan yargılama niteliği taşımaktadır.

2911 sayılı kanun Türkiye’nin AB’ye katılım sürecinde gerçekleştirilen siyasi reformlara konu olmuş ve 9 Nisan 2002 tarihinde kabul edilen İkinci AB Uyum Yasa Paketi ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununda bir dizi değişikliğe gidilmiştir. İkinci Uyum Paketi kapsamında kabul edilen 26 Mart 2002 tarihli ve 4748 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme yaşına ilişkin hüküm içeren “Düzenleme Kurulu” başlıklı 9. Madde madde değiştirilerek söz konusu hakkın kullanılma yaşı 21’den 18’e düşürülmüştür. Aynı Kanun ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme kurulu başkan ve üyelerine yönelik kısıtlamalar da kaldırılmıştır. Eski maddede düzenleme kurulu başkan ve üyelerinin toplantının yapılacağı yerde sürekli ikametgâhlarının bulunması ve bunların belgelendirilmesi zorunluluğu mevcutken yeni düzenleme ile bu hüküm ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca, tüzel kişilerin de izne tabi bir şekilde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebilecekleri hüküm altına alınmıştır. 4748 Sayılı Kanun ile getirilen önemli bir değişiklik de 2911 Sayılı Kanun’un “Toplantının Ertelenmesi ve Bazı Hallerde Yasaklanması” başlıklı 17. maddesine getirilen değişiklik olarak göze çarpmaktadır. Getirilen değişiklik ile toplantıların ertelenme ve yasaklanma koşulları daraltılmıştır. Buna göre Eski Kanun’da yer alan koşullardan biri olan “Cumhuriyetin ana niteliklerini yok etmek amacıyla güden fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün... korunması” ifadeleri kaldırılmıştır. 4748 sayılı kanun ile 2911 sayılı Kanunun dernek, vakıf, sendika ya da odaların amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmalarını yasaklayan “Amaç Dışı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü” başlıklı 21. Maddesi de yürürlükten kaldırılarak AİHS’in “Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü” başlıklı 11. Maddesi ile uyumlu bir adım atılmıştır (4748 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 2022).

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’ndaki değişiklikler 9 Ağustos 2002 tarihinde kabul edilen İkinci Uyum Paketi ile de devam etmiş ve söz konusu paket kapsamında kabul edilen 3 Ağustos 2002 tarih ve 4771 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” ile toplantının yapılmasından en az 72 saat önce yapılması gereken bildirim süresi 48 saate çekilmiş ve yabancıların topluluğa hitap etmeleri ve afiş, pankart, vs. taşımaları eski kanunda izne tabi iken değişiklikle birlikte bildirim esasına tabi kılınmıştır (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011, s.34). 7 Ağustos 2003 tarihli Yedinci Uyum Paketi kapsamında kabul edilen 30 Temmuz 2003 tarih ve 4963 sayılı Kanun ile 2911 sayılı Kanun’un “Toplantının Ertelenmesi ve Bazı Hallerde Yasaklanması” başlıklı 17. maddesinde “ile 2911 sayılı Kanun’un “İl veya İlçelerde Bütün Toplantıların Ertelenmesi veya Yasaklanması” başlıklı 19. Maddesinde yer alan erteleme ve yasaklama süreleri azaltılmış ve “suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike” ifadesi yasaklamayı koşullu hale getirecek şekilde metne eklenmiştir (4963 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 2003).

23 Ocak 2008 tarihli ve 5728 sayılı “Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 2911 Sayılı Kanun’un 28. Maddesinde yer alan ve öngörülen hapis cezalarının yanında verilecek para cezalarına ilişkin miktarları düzenleyen hükümler yürürlükten kaldırılmak suretiyle ceza hafifletilmiştir (5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2008).

Terörle mücadele bağlamında 2911 sayılı Kanuna getirilen bir diğer önemli değişiklik ise 22 Temmuz 2010 tarih ve 6008 sayılı “Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeden önce yayımlanan 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu’nda gösterilere katılan çocukların terör örgütü üyesi olmakla suçlandığı vurgulanmakta ve bundan dolayı orantısız ve uzun hapis cezalarına maruz kaldıkları ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2009, s.25). Avrupa Komisyonu tarafından dikkate çekilen bu hususu müteakip 6008 sayılı Kanun ile 2911 sayılı Kanun’a 34. maddeden sonra gelmek üzere aşağıda yer alan “Çocuklar Hakkında Uygulanmayacak Hüküm” başlıklı 34/A maddesi eklenmiştir:

“Bu Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılarak direnme suçunu veya katıldıkları toplantı ve gösteri yürüyüşleri sırasında propaganda suçunu işleyen çocuklar hakkında bu suçlara bağlı olarak ayrıca 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 2 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uygulanmaz.” (6008 sayılı “Terörle Mücadele Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2010)

Eklenen madde ile Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılarak 2911 sayılı Kanunun 32. maddesinde yer alan direnme suçunu veya katıldıkları toplantı ve gösteri yürüyüşleri sırasında propaganda suçunu işleyen çocuklar hakkında bu suçlara bağlı olarak ayrıca Terörle Mücadele Kanunu’nun ilgili hükümlerinin uygulanmasının önüne geçilmek amaçlanmıştır. Nitekim, Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu’nda terör örgütü propagandası yapmaktan veya toplantı ve gösteri yürüyüşleri sırasında güvenlik güçlerine direnmekten mahkûm olan çocukların, bundan böyle terör örgütü üyesi olmaktan dolayı ayrıca mahkûm olmayacakları ve bu durumun toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılan çocuklara verilen hapis cezalarını önemli ölçüde azaltmasının beklendiği ifade edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2010, s.27). 6008 Sayılı Kanun bu konuda aynı zamanda Terörle Mücadele Kanunu’nda da değişiklik yaparak söz konusu Kanunun “Cezaların Artırılması” başlıklı 5.maddesine “Bu madde hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz” hükmünü eklemiş ve Terörle Mücadele Kanunu’nun 3. ve 4. Maddelerinde öngörülen suçlara ilişkin ceza artırımının çocuklar için uygulanmasının önüne geçmeyi amaçlamıştır (6008 sayılı “Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2010).

2.4. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’ndaki Önemli Değişiklikler

AB uyum sürecinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda terör suçları bakımından kişi hak ve hürriyetlerini güvence altına alacak bir takım önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, 5271 sayılı Kanun’da öngörülen tutukluluk sürelerine ilişkin yapılan değişiklikler önem arz etmektedir. Tutukluluk süreleri 5271 sayılı Kanunun “Tutuklulukta Geçecek Süre” başlıklı 102. maddesinde düzenlenmektedir. Söz konusu maddeyi değiştiren 1 Şubat 2018 tarih ve 7078 sayılı Kanundan önce maddenin 2. fıkrasına göre Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği ve uzatma süresinin de toplam üç yılı geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Kanunun 252. maddesi 2. fıkrası ile de Kanunun 250.maddesinin 1. fıkrasının c bendinde öngörülen suçlar (terör, anayasal düzene ve ülke bütünlüğüne yönelik suçlar) bakımından, kanunda öngörülen tutuklama süresinin iki kat olarak uygulanacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına giren suçlarda azami tutukluluk

süresi üst sınırdan uzatma verildiği takdirde 5 yıla kadar çıkabilmekte, eğer işlenen suç terör, anayasal düzene ve ülke bütünlüğüne yönelik suç olarak nitelendirilir ise 252. Madde 2. Fıkrası uyarınca tutukluluk süresi azami 10 yıla kadar çıkabilmekteydi. Söz konusu hususa Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Türkiye (İlerleme) Raporlarında da değinilmiş, Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu'nda 10 yıl olan yargılama öncesi azami tutukluluk süresinin aynı kaldığı ve bu sürenin oldukça uzun olduğu ifade edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2012, s.18). Öte yandan, AİHS'in "Özgürlük ve Güvenlik Hakkı" başlıklı 5. Maddesinde de kişinin makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahip olduğu kayıt altına alınmıştır (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 2021, s.9).

5271 Sayılı Kanun'un tutuklama sürelerini düzenleyen 102. maddesi ilk olarak 15 Ağustos 2017 tarih ve 694 sayılı Kanun hükmünde Kararname'nin 141 inci maddesiyle (694 sayılı Kanun hükmünde Kararname, 2017) değiştirilerek maddenin ikinci fıkrasına "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez." ifadesi eklenmiştir. Söz konusu KHK hükmü 1 Şubat 2018 tarih ve 7078 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek yasalaşmıştır (5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 2004). Değişiklik ile birlikte terör, anayasal düzene ve ülke bütünlüğüne yönelik suçlar bakımından iki katına çıkarılabilecek tutukluluk süresi azami beş yıl olarak düzenlenmekte ve uzatma öncesi tutukluluk süresi ile birlikte değerlendirildiğinde azami tutukluluk süresi toplamda 10 yıldan 7 yıla indirilmiş olmaktadır.

5271 sayılı Kanun'daki bir diğer önemli değişiklik ise Kanunun "Tutuklama Nedenleri" başlıklı 100. Maddesine getirilen değişikliklerdir. İlk olarak, 21 Şubat 2014 tarih ve 6526 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile maddede yer alan tutuklamaya esas "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde..." ifadesi "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde..." şeklinde değiştirilerek tutuklama tedbiri zorlaştırılmıştır (6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2014). Aynı şekilde, "somut delil" ifadesi 8 Temmuz 2021 tarih ve 7331 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 100. maddenin 3. fıkrasında katalog suçlar olarak bilinen suç tiplerinde tutuklama koşullarını düzenleyen hükme de eklenerek Katalog suçlarda tutuklama koşulları zorlaştırılmıştır.

3. MEVCUT MEVZUATA YÖNELİK ELEŞTİRİ VE BEKLENTİLER

Avrupa Komisyonu tarafından her yıl düzenli olarak yayımlanan Türkiye Raporları, siyasi ve ekonomik kriterler ile birlikte müzakere fasıllarında ülkemizin AB müktesebatına uyum durumunu gösteren referans doküman olma özelliği taşımaktadır. AB müktesebatına uyum perspektifinde gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi beklenen mevzuat değişikliklerin zikredildiği Türkiye Raporları terörle mücadele mevzuatımızın da uyum perspektifinden tahlil edilmesinde kılavuz doküman olma niteliği haiz belgelerdir. Aynı şekilde, Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu görüşleri ile AİHM kararları da Avrupa standartları ile uyumlu bir terörle mücadele mevzuatının inşa edilmesinde yol gösterici dokümanlar olarak vazife görmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından 1999 yılından itibaren yayımlanan Türkiye (İlerleme) Raporları incelendiğinde genel nitelikli eleştirilerin yanı sıra terörle mücadele mevzuatı içinde yer alan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun birtakım maddelerine yönelik eleştirilerin yinelenen bir biçimde ifade edildiğini görmek mümkündür. Terörle Mücadele mevzuatı kapsamında getirilen bu eleştirilerin bağlamının başta ifade özgürlüğü olmak üzere AİHS ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlükler olduğu

söz konusu dokümanlarda açık bir şekilde belirtilmektedir. Nitekim, Avrupa Komisyonu 2022 Türkiye Raporu'nda terörle mücadelenin, meşru bir hak ve sorumluluk olmakla birlikte, hukukun üstünlüğüne, insan haklarına ve temel özgürlüklere riayet edilerek yürütülmesi gerektiği ifade edilmekte ve terörle mücadele ile ilgili ceza kanunlarının uygulanmasının, AİHS ve diğer uluslararası standartlarla çelişmeye ve AİHM içtihadından uzaklaşmaya devam ettiği belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2022, s.5-7). Yine aynı Rapor'da, Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nun ve bunların uygulanma biçiminin, Avrupa standartları, AİHS, AİHM içtihadı ve Venedik Komisyonu tavsiyeleri ile uyumlu hâle getirilmesi gerektiği hususunun altı çizilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2022, s.31).

AB Uyum Yasa Paketleri ve Yargı Reform Paketleri ile zaman içinde nicel olarak azalma kaydetse de 1999 yılından itibaren yayımlanan Avrupa Komisyonu Türkiye(İlerleme) Raporları incelendiğinde ifade özgürlüğü bağlamında hala eleştiriye konu olan ve AB müktesebatına uyumlu bir şekilde değiştirildiğinde mevcut mevzuatın uyum sorununu ortadan kaldırabilme potansiyeline sahip maddelerin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun "Terör Örgütleri" başlıklı 7.maddesi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma" başlıklı 220. Maddesinin 6. ve 7. fıkraları, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silahlı Örgüt" başlıklı 314. Maddesi ve (Terörle Mücadele Kanununun 7. ve Türk Ceza Kanununun 220/6 maddesi ile bağlantılı olarak) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 33/a maddesi olduğu görülmektedir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun "Terör Örgütleri" başlıklı propaganda hükümlerini düzenleyen 7.maddesi özelinde ele alındığında söz konusu maddenin, Avrupa Komisyonu tarafından ifade özgürlüğü bağlamında getirilen eleştiriler ışığında, birçok değişikliğe uğradığı ve en son değişikliğin ise 17 Ekim 2019 tarih ve 7188 sayılı "Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile yapıldığı görülmektedir. Kanun ile 7.maddesi 2. fıkrasına "Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz" ifadesi eklenmiştir (7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2019). Söz konusu ekleme her ne kadar ifade özgürlüğünü güvence alma amacıyla yapılmış olsa da sadece 7.maddeyi kapsadığı için Terörle Mücadele Kanununun geneline etki etmemektedir. AB'nin terörle mücadele alanındaki temel hukuki belgesi olan 2017 tarih ve 541 sayılı AB Terörle Mücadele Direktifi ile karşılaştırıldığında, söz konusu Direktifin Dibace Bölümü 40. Paragrafında;

"Bu Direktifteki hiçbir hüküm, bilimsel, akademik ve habercilik amaçlarıyla bilginin dağıtılmasının kısıtlanması ya da sınırlandırılması niyetiyle yorumlanamaz. Toplumsal tartışmada radikal, tartışmalı veya anlaşmazlığa neden olan görüşlerin ifadesi bu Kanun kapsamı ve münhasıran bu suçun tanımı dışındadır." (APAB, 2017, s.L 88/12)

ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. İfadeden anlaşılacağı üzere, 541 sayılı Direktifin hiçbir hükmünün ifade özgürlüğünü kısıtlayacak şekilde yorumlanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla, 7.maddede yapılan son değişikliğin 541 sayılı Direktife tam olarak uyum sağlayabilmesi için söz konusu değişikliğin sadece 7. Maddeye değil Terörle Mücadele Kanununun tümüne teşmil edecek bir şekilde, diğer bir deyişle Kanun kapsamında tanımlanan tüm suçları kapsayacak şekilde yeniden ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

7. madde kapsamında eleştiriye konu olan bir diğer husus ise kamuyounda "İç Güvenlik Paketi" olarak bilinen 27 Mart 2015 tarih ve 6638 sayılı "Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Terörle Mücadele Kanununun 7. Maddesine getirilen değişikliktir. Kanun ile 7. maddeye;

“Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerini gizlemek amacıyla yüzünü tamamen veya kısmen kapatanlar üç yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu suçu işleyenlerin cebir ve şiddete başvurmaları ya da her türlü silah, molotof ve benzeri patlayıcı, yakıcı ya da yaralayıcı maddeler bulundurmaları veya kullanmaları hâlinde verilecek cezanın alt sınırı dört yıldan az olamaz.” (3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 1991)

hükmü eklenmiştir. Kanun dışı bir gösteriye yüzünü kapatarak ve her türlü silah, molotof ve benzeri patlayıcı, yakıcı ya da yaralayıcı maddeler ile katılan kişiler için 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33/a maddesi kapsamında da ceza öngörülmüş ancak söz konusu fıkranın 7. maddeye eklenmesi ile TCK 220/6 maddesi marifetiyle faillerin, öngörülen ceza süresi ve infaz koşulları açısından daha ağır olan terör suçu kapsamında yargılanmalarının önü açılmıştır. Söz konusu değişiklik AB İlerleme Raporlarında da bir eleştiri unsuru olarak yer almıştır. Nitekim, Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan 2016 Türkiye Raporu’nda toplanma özgürlüğünün Anayasa’da genel anlamda tanındığı ancak 2015 yılında kabul edilen iç güvenlik paketi kapsamındaki hükümler de dâhil olmak üzere, mevzuatın bu hakkın etkili bir şekilde uygulanması üzerinde ciddi kısıtlamalar getirdiği ifade edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2016, s.73). Getirilen eleştiriler ışığında Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesi 2. fıkrasının AB müktesebatı ile uyumlu sayılabilmesi için İç Güvenlik Paketi ile getirilen değişikliğin yeniden ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından 1999 yılından itibaren yayımlanan Türkiye (İlerleme) Raporlarında en fazla eleştiriye konu olan hükümlerden biri de 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 220. maddesi 6. ve 7. fıkralarıdır. Söz konusu fıkralar 2012 ve 2013 yıllarında hem öngörülen cezaların hafifletilmesi hem de maddenin geniş bir şekilde yorumlanmasının önlenmesi amacıyla değişikliğe uğramış olmasına rağmen özellikle Türk Ceza Kanunu’nun “Silahlı Örgüt” başlıklı 314. Maddesi ile birlikte uygulanmasından kaynaklı eleştirilere konu olmaya devam etmektedir. Nitekim, Venedik Komisyonu, Türk Ceza Kanunu’nun 216. (Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama) , 299. (Cumhurbaşkanına hakaret), 301. (Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama) ve 314. (Silahlı örgüt) maddelerine ilişkin olarak hazırladığı 15 Mart 2016 tarihli raporunda (Venedik Komisyonu, 2016) özellikle AİHM tarafından verilen Gülcü/Türkiye ve Şener/Türkiye kararlarını örnek göstererek, TCK’nın örgüt üyeliğine ilişkin 314. maddesinin TCK m. 220/6 ve 220/7 ile birlikte uygulanmasının sorunlara yol açtığını vurgulamıştır.

Raporda örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişinin ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılmasının ifade özgürlüğü ile toplanma özgürlüğünün ihlal edilmesine neden olduğu, söz konusu maddelerin kısıtlayıcı biçimde ve orantısız olarak uygulandığı belirtilmekte ve TCK’nın 220. Maddesinin 6 ve 7. fıkralarında geçen “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır” ifadesinin kaldırılması gerektiği ifade edilmektedir. TCK 220/6 ve 220/7 ile ilgili olarak, söz konusu maddelere atıf yapan AİHM kararları incelendiğinde, temel meselenin, söz konusu fıkraların esasen “orantılılık” ve “öngörülebilirlik” ilkelerini ihlal edecek şekilde ifade ve toplanma özgürlüklerini kısıtlayacak biçimde kullanıldığı noktasından çıktığı görülmektedir.

SONUÇ

12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması Türkiye ve AB arasındaki ilişkilerin hukuki temelini oluşturmaktadır. Söz konusu Anlaşmanın imzalanması ile birlikte Türkiye ve AB (Anlaşmanın imzalandığı tarihte AET) arasında bir ortaklık ilişkisi tesis edilmiş ve AB’ye katılım süreci Türk dış politikasının en önemli veçhelerinden biri haline gelmiştir. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde Türkiye’nin adaylığının resmen

onaylanması ve 3 Ekim 2005'te katılım müzakerelerine başlanması kararı ile Türkiye artık AB'ye katılım müzakereleri yürüten bir aday ülke olma statüsünü kazanmıştır. Katılım müzakerelerinin olmazsa olmaz koşullarından biri de AB müktesebatının aday ülke tarafından üstlenilmesidir. Nitekim, 2005 tarihli Müzakere Çerçeve Belgesinde AB'ye katılımın, Birlik müktesebatı olarak bilinen, Birlik sistemine ve Birliğin kurumsal çerçevesine bağlanan hak ve yükümlülüklerin kabulünü gerektirdiği açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu bağlamda, AB Uyum Yasa Paketleri, Yargı Reformu Paketleri ve münferit değişiklikler vasıtasıyla, diğer alanlarda olduğu gibi terörle mücadeleye ilişkin mevzuatta da AB müktesebatına uyum çalışmaları gerçekleştirilmiş ve önemli mevzuat değişiklikleri hayata geçirilmiştir. Türkiye'nin her müzakere faslı başlığına göre müktesebat uyum durumunu gösteren Avrupa Komisyonu Türkiye Raporları ya da mevcut mevzuata ilişkin AİHS temelinde detaylı değerlendirmeler içeren Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu Raporları vb. belgeler incelendiğinde Türkiye'nin terörle mücadele mevzuatının büyük ölçüde AB müktesebatı ile uyumlu olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle, 1999 yılında adaylık statüsünün elde edilmesini müteakip siyasi reform sürecinde başta 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu olmak üzere ilgili tüm Kanunlarda radikal sayılabilecek değişiklikler yapılmıştır. Bununla birlikte, mevcut mevzuatın başta ifade özgürlüğü olmak üzere AİHS tarafından güvence altına alınan temel hak ve özgürlükler açısından AB müktesebatına henüz tam olarak uyum sağlamadığı ve bazı maddelerin gözden geçirilmesi gerektiği her yıl yayımlanan Türkiye Raporları, Avrupa Parlamentosu Türkiye Raporu Kararları vb. belgelerde vurgulanmaktadır. Söz konusu belgeler incelendiğinde hakkında en çok eleştiri getirilen maddelerin Terörle Mücadele Kanununun propaganda ve yüz kapamaya ilişkin hükümler barındıran 7. maddesi, Türk Ceza Kanununun "Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma" başlıklı 220. Maddesinin 6. ve 7. fıkraları ve bu fıkralar ile bağlantılı olarak 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri yürüyüşleri Kanununun "Direnme" başlıklı 32., "Toplantı ve Yürüyüşe Silahlı Katılanlar" başlıklı 33. Maddeleri ile Türk Ceza Kanununun "Silahlı Örgüt" başlıklı 314. Maddesi olduğu görülmektedir. AB tarafından söz konusu maddelere getirilen eleştirilerin özünde söz konusu maddelerin başta ifade özgürlüğü olmak üzere AİHS ile güvence altına alınan haklardan faydalanmayı engelleyecek nitelikte hükümler barındırdıkları ve hükümlerin uygulanma biçimlerinin Avrupa standartları ile uyumlu olmadığı ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, yukarıda sayılan maddelerin kanun koyucu tarafından ülkemizin terörle mücadele alanında yürüttüğü meşru hak ve sorumluluklara hanel getirmeden yeniden ele alınmasının ve mevcut mevzuatın temel hak ve özgürlükleri güvence altına alacak şekilde uygulanmasının terörle mücadele mevzuatımızın AB müktesebatı ile tam uyumunun sağlanması noktasında yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Argomaniz J., Bures O. ve Kaunert C. (2015), "A Decade of EU Counter-Terrorism and Intelligence: A Critical Assessment", Intelligence and National Security, Cilt:30, Sayı:2-3, ss.191-206.

Avrupa Birliği Konseyi (2002), Council Framework Decision of 13 June 2002 on combating terrorism (2002/475/JHA), Erişim Tarihi: 6 Ocak 2023, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=EN>.

Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) (2016), Opinion on Articles 216, 299, 301 and 314 of the Penal Code Of Turkey-Adopted By The Venice Commission at its 106th Plenary Session (Venice, 11-12 March 2016), Erişim Tarihi: 14 Ocak 2023, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)002-e).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (2021), Erişim Tarihi: 18.1.2023, https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf.

- Avrupa Komisyonu (1998), Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 1998 Düzenli Raporu, Erişim Tarihi: 24.01.2023, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1998.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2001), Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2001 Yılı İlerleme Raporu, Erişim Tarihi: 5.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2001.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2003), Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu, Erişim Tarihi: 5.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2003.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2004), Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, Erişim tarihi: 6.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2008), Türkiye 2008 İlerleme Raporu, Erişim Tarihi: 6.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2009), 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, Erişim Tarihi: 9.1.202, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2010), Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu, Erişim Tarihi: 9.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2011), Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu, Erişim Tarihi: 6.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2012), Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu, Erişim Tarihi: 21.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2016), 2016 Türkiye Raporu, Erişim Tarihi: 5.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2019), 2019 Türkiye Raporu, Erişim tarihi: 10.1.2023, https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-tr.pdf.
- Avrupa Komisyonu (2022), 2022 Türkiye Raporu, Erişim Tarihi: 15.1.2023, https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2022_turkiye_report_tr_27.11.2022_22.05.pdf.
- Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi (2017), Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA, Erişim Tarihi: 6 Ocak 2023, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=EN>.
- Bures, O. (2011), EU Counterterrorism Policy A Paper Tiger?, Ashgate.
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı (2011), Siyasi Reformlar II, Erişim Tarihi: 6.1.2023, https://www.ab.gov.tr/files/rehber/05_rehber.pdf.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2007), Türkiye'de Siyasi Reform Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2011), Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, ABGS Yayınları.
- 1991 Terörle Mücadele Kanunu (1991), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf>, Erişim tarihi: 26.01.2023.
- 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2017), Erişim Tarihi:18.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170825-13.pdf>.
- 4744 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2002), Erişim Tarihi: 2.1.2023, <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4744.html>.
- 4748 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (2022), Erişim Tarihi:8.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/04/20020409.htm#1>.
- 4928 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (2003), Erişim Tarihi: 1.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030719.htm#4>.
- 4963 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (2003), Erişim Tarihi: 8.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030807.htm#2>.
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (2004), Erişim Tarihi: 5.1.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>.
- 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (2004), Erişim Tarihi: 18.1.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>.
- 5532 Sayılı Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2006), Erişim Tarihi, 2.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060718-1.htm>.
- 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2008), Erişim Tarihi: 8.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080208-1.htm>.
- 6008 sayılı Terörle Mücadele Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2010), Erişim Tarihi: 9.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100725-1.htm>,
- 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun (2012), Erişim Tarihi: 6.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120705-2.htm>.
- 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2013), Erişim Tarihi: 3.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130430-1.htm>.
- 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2014), Erişim Tarihi: 19.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140306M1-1.htm>.
- 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2019), Erişim Tarihi: 16.1.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191024-22.pdf>.

Terörizmde Yükselen Tehditler ve Türkiye Örneği

Şaban KARDAŞ*, Haldun YALÇINKAYA**, Elif Merve DUMANKAYA***

ÖZET

Terörizm, içerisinde bulunduğumuz yüzyılda ulusal ve uluslararası güvenliğe yöneltilen en ciddi tehditlerden olmuştur. Terör örgütlerinin değişen şartlara kolayca uyum sağlayıp teknolojik gelişmeleri kendi eylemlerini kolaylaştıracak şekilde istismar ederek birer öğrenen örgüt haline gelmeleri, uzmanları ilerleyen vadede ortaya çıkacak “yükselen terörizm tehditleri” konusunda araştırma yapmaya zorlamaktadır. Dolayısıyla bu bildirinin kapsamı, “Gelecekteki yükselen terörizm tehditleri nelerdir?” sorusu üzerinden şekillenmektedir. Çok boyutlu bir yaklaşıma sahip olabilmek adına bu çalışmada Delphi Metodu’ndan faydalanılmıştır. Bu metodun öngördüğü üzere farklı alanlarda birikimi bulunan otuz farklı uzmana iki ayrı turda yükselen terörizme ilişkin anket soruları yöneltilmiştir. Ankete katılan uzmanların çalışma alanları Biyogüvenlik ve Sağlık Güvenliği, Çevre Güvenliği, Değişen Dünya Düzeni, Deniz Güvenliği, Ekonomik Güvenlik ve Kalkınma, Enerji Güvenliği, Göç, İstihbarat, Kritik Altyapı Güvenliği, Milli Güvenlik, Nükleer Tehditler ve KBRN, Siber Güvenlik, Sosyal Medya, Terörizm, Radikalleşme ve Terörizmin Finansmanı, Yükselen Teknolojiler konuları etrafında toplanmaktadır. Alanlarından ve bölgelerinden bağımsız olarak uzmanların büyük çoğunluğu kitlesel göçlerin, demografik değişikliklerle gelen artan nüfusun ve iklim değişikliğinin yükselen tehditler arasında en fazla dikkat edilmesi gereken hususlar olduklarını belirtmişlerdir. Genel sınıflandırma olarak uzmanların belirttikleri yükselen tehditler “Yeni ve Yükselen Teknolojiler Odaklı Tehditler”, “Geleneksel Sektörlere Karşı Ortaya Çıkan İnovatif Tehditler”, “Klasik Terörist Tehditlerin Birikimi” ve “Geleneksel Olmayan Sektörlere Yöneltilen İnovatif Yeni Tehditler” başlıkları etrafında toplanmaktadır. Bu başlıklardan da anlaşılacağı üzere, yükselen tehditler meşru otoriteleri geleneksel terörizmle mücadele yaklaşımlarını değiştirmeye zorlamaktadır. Yine de bu tehditlerin tamamı yeni olmamakla birlikte, değişebilen ve dönüşebilen karakterlere sahiptir. Dolayısıyla yükselen tehditlerle verilecek mücadele stratejilerinin kapsam, yaklaşım ve uygulama bakımından hızlı cevap verebilir, değişebilir ve dönüşebilir olması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Güvenlik, Terörizm, Terörizmle Mücadele, Yükselen Tehditler, Delphi Tekniği.

* Profesör Doktor, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Öğretim Üyesi, sabankardas@gmail.com

** Profesör Doktor, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Öğretim Üyesi, haldun.yalcinkaya@gmail.com

*** Doktora Öğrencisi, Bilkent Üniversitesi, elifmervedumankaya@gmail.com

Türkiye Karşıtı Terör Örgütlerinin Söylemsel İnşası: Amerikan Basınında YPG Örneği

Mustafa Onur TETİK*

ÖZET

Hegemonik söylemler, dünyada vuku bulan hadiselerin veya olguların sosyal bilişsel yapılarıdaki gerçeklik algısını verili bir zaman ve mekân içerisinde inşa eder. Bilhassa bireylerin şahsen tecrübe etme imkânı olmadıkları hadiseler ve bizzat bilgi sahibi olmadıkları özneler hakkında edindikleri “doğru bilgi / gerçeklik algısı” hegemonik söylemler üzerinden inşa edilir. Gazete ve televizyon gibi geleneksel medya kaynakları bu “uzaktaki” gerçekliğin söylemsel inşasında -sosyal medya sayesinde eski etkisi azalmakla beraber- belki de en önemli rolü oynamaktadır. Öznelerin basın aracılığı ile söylemsel inşası, söz konusu öznelerin söylemsel formasyona maruz kalan kişilerin algısındaki mahiyetini, kimliğini ve meşruiyetini de belirler. Bu durum uluslararası ilişkiler-terörizm ilişkisi bağlamında şu açıdan mühimdir: Devletler, terör örgütleri ile çeşitli sebeplerle kurdukları ilişkiyi meşru bir zemine oturtmak isterler. Bu eylemlerin toplumsal meşruiyeti için ilişki içerisinde bulunan örgütün de temsil kabiliyeti bulunan meşru bir özne olarak inşa edilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde eğer bir terör örgütü ile mücadele halinde bulunuluyorsa bu örgüt hegemonik söylem içerisinde gayrimeşru bir mahiyette inşa edilmelidir. Şüphesiz ki, devlet-hükümet içerisinde konuşan unsurların bu söylemsel stratejiyi benimsemesi eşyanın tabiatına uygundur ancak bu noktada siyasetçilerin söylemlerinden ziyade basının kullandığı dilsel araçlar bu inşanın toplumsal muhayyilede karşılık bulması açısından en önemli vasıta. İşte bu çalışma, bir süredir Amerika Birleşik Devletleri’nin askeri, diplomatik ve iktisadi desteğine mazhar olmuş YPG (Yekîneyên Parastina Gel / Halk Koruma Birlikleri) terör örgütünün Amerikan basınında bir özne olarak nasıl inşa edildiğine odaklanmaktadır.

Bunun için ABD’nin en önemli yazılı yayın kuruluşlarından sayılan New York Times ve Washington Post gazetelerinin çevrimiçi adreslerinden alınmış metin örnekleri söylemsel analize tabi tutulacaktır. Örgütün bir etnonim ile anılması gibi dilsel araçlardan istifade edilmesi veya “müttefik”, “otorite” gibi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler de genellikle meşru devlet idarelerine izafe edilen kavramları içeren ifadelerle söylemsel meşruiyet inşa edilmesi gibi söylemsel formasyon stratejileri göz önüne serilecektir. Sunumda ortaya konacak örneklerle, YPG’nin bir özne olarak nasıl inşa edildiği ve bu kurgulanmış öznellik durumunun ABD dış politika eylemlerinin toplumsal imkanını söylemsel vasat üzerinden nasıl temin ettiği ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Dış Politikası, YPG, Terörizm, Söylemsel İnşa, Meşruiyet

* Doktor, Hitit Üniversitesi Öğretim Üyesi, mustafaonurtetik@hitit.edu.tr

Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde Stratejik İletişimin Yalan Haber ve Dezenformasyona Karşı Koymadaki Rolü

Oğuzhan YANARIŞIK*

ÖZET

Terör örgütleri ve terörizmle mücadele eden aktörler için enformasyon ve iletişim alanında hakimiyet sağlamak öncelikli hedeflerden biridir. Dolayısıyla gelişmiş iletişim kabiliyeti, enformasyon kanallarının çeşitlendiği günümüzde terörizmle mücadelenin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Nitekim, terör örgütleri faaliyetlerinde sık sık yalan haber yayma ve dezenformasyon yöntemlerine başvurmaktadır. Devletler de terör örgütlerinin bu yöntemlerine karşı koyma teknikleri üzerinde yoğun mesai harcamaktadır. Bu amaçla geleneksel medya ve yeni medya mecraları bütün taraflarca aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Bu çalışmada, terörizmle mücadele kapsamında yalan haber ve dezenformasyonla mücadelede stratejik iletişimin yerini Türkiye'den ve dünyadan örneklerle analiz etmek hedeflenmektedir. Bu kapsamda, farklı ülkelerde özellikle terör saldırılarının ardından ortaya çıkan enformasyon mücadelesine odaklanılmaktadır. Bugüne kadar, dünyadaki terörle mücadele stratejilerinin formüle edilmesinde kanıta dayalı olay sonrası önleyici müdahalelere yönelik çabaların nispeten ihmal edildiği görüşünden hareket edilmektedir. Stratejik iletişim müdahalelerinin, yanlış bilgilendirme ve dezenformasyonun etkilerine nasıl karşı koyabileceğine ve böylece terör olaylarının neden olduğu daha geniş kamu zararlarını nasıl azaltabileceğine dikkat çekilmektedir. Etkili stratejik iletişimin stratejik tehditleri ve fırsatları tanımlayarak ve bunlara yanıt vererek terörle mücadele stratejisini desteklediği öne sürülmektedir. Bu çerçevede, özellikle Türkiye'nin deneyimleri ve karşılaştığı zorluklar üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörizmle Mücadele, Yalan Haber, Dezenformasyon, Stratejik İletişim

* Doktor, Polis Akademisi Öğretim Üyesi, yanarisik@gmail.com

Dönüşen Güvenlik Paradigmasında Hibrit Tehditler, Dirençlilik, Dezenformasyon ve Türkiye'nin Dezenformasyonla Mücadelesi

Hatice SÜRURİ*

ÖZET

Küreselleşme ile birlikte güvenlik paradigmasında yaşanan değişim tehdit kavramının ve tehdit türlerinin yeniden tanımlandığı bir alan inşa etmiştir. Uluslararası sistem içerisinde bu dönüşümün etkisiyle devlet dışı aktörlerin etken olduğu yeni tehdit unsurları oluşmuştur. Temelinde çıkar ve zarar verme maksadıyla yapılması itibariyle saldırı niteliği taşıyan unsurlar, hibrit tehditler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda dezenformasyon, bilgiye erişimin kolaylaştığı ve manipülatif araç olarak da kullanılabilirdiği post truth dönemde önemli bir dış tehdit ve hibrit tehdit unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Enformasyon savaşlarının, siber saldırıların ve sahte haberin yaygın hale gelmesi ulusal ve uluslararası arenada dezenformasyonla mücadele açısından etkin bir stratejik planın da dizayn edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Enformasyon savaşları, hedef alınan ülkeyi ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi olarak zayıflatarak, istikrarı bozmaya ve tahrip etmeye yöneliktir. Teknolojiye erişimin sınırsız olduğu, bilginin yayılmadaki hızının maksimum çerçevede gerçekleştiği dönemi de işaret eden post truth (hakikat ötesi) döneminin nihai çıktısı olarak dezenformasyon, niteliği ve yol açabileceği sonuçlar itibariyle konvansiyonel tehdit unsurları dışında bir güvenlik tehdidi olarak ele alınması gereken tehdit unsuru, aynı zamanda bu durum uluslararası güvenlik meselesidir.

Devletlerin devamlılığını sağlayan temel unsur güvenliğin tesis edilmesi ve idame ettirilmesidir. Bu bağlamda devletler ve devlet dışı aktörlerin faaliyetlerinin dikkate alınması belirleyici olacaktır. Devlet dışı aktörler yaydıkları yanlış bilgi kanalıyla manipülatif içerikli bilginin yayılmasında tehdit unsuru oluşturabilecek bir alanın açılmasına aracılık etmektedirler. Yeni güvenlik anlayışı ile askeri tehdit unsurlarının yanında, bilginin de niteliğinin ve yönünün değiştirilerek ülkeler için bir savaş unsuru haline dönüşmesine imkan vermektedir. Yeni medyanın bilginin yayılmasındaki rolü bu bağlamda devlet dışı aktörlerin manipüle edilmiş içerik oluşturarak terörizm amaçlı yayınlar yapabilmesine de zemin oluşturabilmektedir.

Dezenformasyonun bir dış tehdit ve hibrit tehdit unsuru olarak açıklanması, devletlerin egemenliğine yönelik saldırı niteliği taşıması itibariyle de önem arz etmektedir. Çalışmada dezenformasyon olgusu, hibrit tehdit unsuru olarak ele alınarak bu bağlamda NATO ve Uluslararası kuruluşların faaliyetleri ve dezenformasyonla mücadele yöntemleri tartışılacaktır. Çalışmanın ilerleyen aşamasında Türkiye'de dezenformasyonla mücadele konusu detaylandırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hibrit Tehdit, Post Truth (Hakikat Ötesi), Dirençlilik, Güvenlik, Dezenformasyon

* Doktor, Bağımsız Araştırmacı, haticesururi@gmail.com

Terör Örgütü DAESH'in Türkiye Eylemlerinin NEBE Dergisine Yansımaları

Büşra İÇEN*

ÖZET

Irak ve Şam İslam Devleti, pek çok isimle anılagelmiştir. İngilizcede ISIS, ISIL, IS, DAESH gibi kısaltmalarla kullanılırken, Türkçede DAESH, DEASH, DAİŞ ve IŞİD gibi kısaltmalarla kullanılmaktadır. Örgütün *ed-Devletu'l İslamiyye el-Irak veş-Şam* olan Arapça adının kısaltmalarından yola çıkılarak çalışmada DAESH olarak bahsedilmiştir. Terör örgütü DAESH, ortaya çıktığı ilk günden itibaren gerek eylem yöntemleri gerek devletleşme yolundaki ısrarı ile adından sıkça söz ettirmiştir. 11 Eylül saldırılarıyla el-Kaide ile başlayan dünya genelinde Müslümanlık ve terörizmin bir arada anılmasına sebep olan süreç DAESH ile artarak devam etmiştir. Örgütün aşırıya kaçan yöntemleri el-Kaide tarafından da fazla bulunarak DAESH ile yollarını ayırmasına neden olmuştur. Örgüt, sonrasında gelişen süreç ile Irak ve Suriye topraklarında devlet kurma çabasına girmiş, kendisini İslam savunucusu ilan etmiştir. Buradan yola çıkarak kendisine ait sözde hakimiyet alanı, marş, para birimi, ordu oluşturulmaya çalışmıştır. Üstelik, İslam dininin günümüzdeki temsilcisi olduğunu kanıtlamak istercesine Hz. Peygamberin siyah sancağını sözde devletin bayrağı olarak kullanmıştır. Örgütün yürüttüğü propaganda ve algı yönetimi en ince ayrıntısıyla hesaplanarak yansıtılmaktadır. DAESH'in pek çok eylemi bulunmaktadır ve bu eylemleri basına sunmaktan ya da kendi medya organlarında yayımlamaktan çekinmemiştir. Yukarıda da değinildiği üzere örgütün propaganda araçlarını etkin bir şekilde kullandığı bilinmektedir. Bunlardan biri de dergileridir. Rusça İstok, İngilizce Dabık ve Rumiya, Türkçe Konstantiniyye ve Arapça Nebe dergileri pek çok dilde yayımlanan dergilerinden sadece birkaçıdır. Bu dergiler arasında Nebe dergisi sistematik şekilde haftalık olarak yayımlanmaya devam etmektedir. Diğer dergilerinin aksine Nebe dergisi güncel konularda yayın yapan aktüel dergiler gibi örgüt adına yayınlar yapmakta, hem halka matbu olarak sözde kendi faaliyet alanında dağıtmakta hem de internet ortamında erişime açılmaktadır. Örgütün 2013-2019 yılları arasında dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de kanlı saldırılarda bulunduğu ya da örgüt adına yapılan saldırıları üstlendiği bilinmektedir. Çalışmada DAESH'in propaganda yöntemlerinden bahsedilecek ve bu kapsamda Türkiye'de düzenlediği saldırılarının Nebe dergisindeki yansımaları incelenecektir. Saldırıların Nebe dergisi ile Dabık ve Rumiya dergilerinde nasıl incelendiği de karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Örgütün "tağut" olarak ilan ettiği Türkiye'ye düşmanlığı yayınlarında da sıkça altı çizilen konulardandır. Nebe dergisinde örgütün Türkiye saldırıları ile ilgili söylemlerinin incelendiği sayılarda aynı zamanda Türkiye hakkındaki görüşleri de ele alınmıştır. Söylem analizine dikkat çekilen çalışmada örgütün kullandığı dilin saldırganlığı, saldırıları servis ediş biçimi ve hatta kullandığı görseller analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: DAESH, Nebe, Türkiye Saldırıları, Türkiye'de Terörizm, Söylem Analizi

* Arapça Öğretmeni, Doktora Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi, busraicen1@gmail.com

Terör ve Anlatı: PKK'nın Ölen Terörist Hikayeleri

Zafer YILMAZ*, Ahmet YILMAZ**

ÖZET

İnsan “hikaye anlatan canlı”dır (*Homo narrans*) ve en basit hikayelerde dahi en azından özne, zaman, eylem ifade edilirken aynı zamanda, anlatıldığı ortam ve bağlama koşut olarak değerler ve kültüre yönelik ipuçları da elde edilebilmektedir. Hikaye (veya bizim eşanlamlı kullanacağımız “anlatı”) suç ve terör eylemi söz konusu olduğunda bir tasarım olarak kurucu işlev görmektedir. Şüpheliyi harekete geçiren veya suç ve terör eylemini gerekçelendiren, böylelikle “iç ahlaki denge”yi sağlayan şey anlatıdır: Terörü konu edinmeyen bir anlatı olabilir ama bir anlatıyla temellendirilmemiş terör eylemi yoktur.

Terörizm araştırmalarında anlatı çalışmaları oldukça yeni bir yönelimdir. Britanyalı eski GCHQ (*Government Communications Headquarters*) Direktörü David Omand'ın 2005 yılında ifade ettiği "terörist mesaja maruz kalan grupların çevrelerinde gördüklerini anlamalarına yardımcı olacak bir karşı anlatıya şiddetle ihtiyaç olduğu" tezi kısa sürede Batılı politikacılar, yetkililer, düşünce kuruluşları ve medyada yaygın kabul görmüştür. Öyle ki “karşı-anlatı” (*counter-narrative*) hızla salt bir kavram olmaktan çıkmış; AB, NATO gibi uluslararası kurumlar tarafından birçok projelere konu edilerek uygulamaya dökülmüş, hatta çeşitli şirketler ve sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla bir tür endüstriye dönüşmüştür. Öte yandan, pozitivist ve projeci/pratikçi bu yaklaşım, “işe yarayıp yaramadığı”na dair kuşku ve itirazlar bir yana, akademide, “şiddet içeren kelimelerin şiddet eylemlerine yol açtığı, karşı anlatıların terörist anlatıların yerini alabileceği ve şiddet içeren aşırılıkçılığın gerçek tehdidinin söylem yoluyla hafifletilebileceği” gibi iddialı varsayımlara ve zayıf teorik temellere dayanması nedeniyle eleştirilmiştir.

Terör ve anlatı ilişkisine dair bir diğer anlama yönelimi, kavramsal altyapısı 2009'da kurulmaya başlanan Anlatı Kriminolojisi (*Narrative Criminology*) alt disiplininin gelmektedir. İnsanları suça yönelten anlatıların biçim ve içerik özelliklerini araştıran bu alt disiplin son dönemde “bireyler neden yerleşik rejimlere karşı terör eylemlerinde bulunurlar, kendilerini niye tehlikeye atarlar?” gibi terörizm çalışmalarıyla ilişkilenen sorulara da kafa yormaya başlamıştır. Bu kapsamdaki çalışmalarda; terörizm çalışmalarında dillendirilen eylem ve örgüte katılıma yönelik “yenilikçi sinyal – mimetik taban, rasyonel seçim, fizibilite, niceliksel çokluğa güvenirlilik, sürüye katılma (*bandwagon*)” gibi açıklamalara alternatif olarak anlatıların, teröristin anlam dünyasını ve terör örgütünün kültürel aksesuarlarını yorumlamada sunduğu olanaklara dikkat çekilmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 2022 yılının son aylarında büyük başarılarla sürdürdüğü geniş çaplı Pençe-Kilit Operasyonu'nda bölücü terör örgütü PKK ağır kayıplar vermiştir. Örgüt'ün aynı süreçte bilhassa yurt dışı yayın organlarında gerek bu operasyon esnasında gerekse de önceki operasyonlarda etkisiz hale getirilen teröristler hakkında sözde “kahramanlık hikayeleri” yayınlarını artırdığı gözlenmiştir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, zaferyilmaz@ogr.bandirma.edu.tr

** Doçent Doktor, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Öğretim Üyesi, aguyen@bandirma.edu.tr

Bu çalışmada terör örgütünün 2022 yılı Aralık ayında yayınladığı ölen terörist hikayeleri, Anlatı Araştırmaları'nın birikimlerinden faydalanarak, derinlemesine içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Hikayelerdeki örüntüler çıkarılmış, fazlasıyla abartılı olmalarına rağmen kaba ve derinlikten yoksun, tutarsız önermeleri sürekli tekrarlayan özelliklerinden başka, okuyana “öldüğünde örgüt yayınında yazılacak böyle bir hikayenin kahramanı olmayı vaat eden” niteliği ve bunun “olası çekiciliği” vurgulanmıştır. Terörist anlatıların yorumlanmasının, PKK örneğinde, terörist örgütün “kültürel alet çantası”nı anlamaya, “anlatıya karşı koyma” faaliyetlerinin derinleştirilmesine ve elbette terörle mücadeleye önemli katkı sunacağı savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Anlatı, PKK, Kültür, Anlam

Terörizm, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın: Türkiye Örneği

Fatma Anıl ÖZTOP*

ÖZET

Kadınların terör örgütlerine katılma motivasyonları ve örgüt içi rolleri ile ilgili yaygın varsayım kadınların erkekler tarafından ve de erkeklerin failliğinin yalnızca pasif araçları olarak kullanılmalardan ileri geldiği şeklindedir. Kadınların terörizme dahil olmasını ataerkil bir mercekten yorumlayan bu egemen anlatı, kadınların şiddet eylemlerini rasyonel olarak seçme olasılığından yoksun bir şekilde tasvir etmektedir. Bu yönüyle erkekler faillik sahibi; kadınlar daha çok kurban olarak vurgulanmakta ve daha az tehlikeli, dolayısıyla eylemlerinden daha az sorumlu görülmektedir. Kadınların terörizme dahil olması, kendi başına rasyonel bir aktör olarak katılmasından ziyade; bir erkek tarafından ikna edilmesi, erkekler tarafından kullanılması ya da öldürülen bir erkeğin yerine geçmesi gibi temalarla çerçevelenmektedir. Ancak, PKK gibi örgütlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı stratejileri merkeze alarak siyasi ilerleme kaydetmesi, kadınların failliğini göz ardı eden basmakalıp anlatıların dışına çıkılması ve toplumsal cinsiyete dayalı analizler yoluyla faillik konusunun anlaşılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle, kadınların katılımının kendi tercihlerinin dışında olup olmadığını ve örgüt içi toplumsal cinsiyet rollerini anlamak için bu çalışma Türkiye’den terör örgütlerine katılan kadınları vaka analizi olarak ele almaktadır. Kadınların failliğini ve toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayan bu çalışmanın verileri terör örgütlerine katılan kadınların ifadeleri ile avukatlarla ve terörle mücadele alanında görev yapan üst düzey yetkililerle yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Tematik analiz yöntemi kullanılarak verilerin analiz edildiği bu çalışmanın temel bulgusu şu şekildedir: Kadınlar da tıpkı erkekler gibi yalnızca kişisel nedenlerle değil ideolojik olarak motive olmakta ve kendi tercihlerinin bir sonucu olarak terör örgütlerine katılmaktadır. Bu anlamda rasyonel tercihlerinin bir sonucu olarak terör örgütlerine yönelen kadınlar fail ve özerk aktörler olarak örgüt içinde yer almaktadır. Ne var ki buradaki özerklik, karar vermede ve bireysel kimlikte tam bağımsızlık anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda, çalışmanın sonuçları, güvenlik çalışmaları ve terörle mücadele için değerli çıkarımlara sahiptir. Buna göre artık terörizmin yalnızca erkeğin alanı olmadığı, kadınların da terörizmde kilit aktörler olduğu ve her zaman erkekler tarafından yönlendirilmediği bir gerçektir. Dolayısıyla bireysel terörizmi Oidipus kompleksine, erkek cinsel yoksunluğuna ve/veya örtük veya açıkça erkeklere özgü diğer fikirlere dayandıran yaklaşımlara güvenilmemelidir. Terör örgütlerindeki tüm (erkek) teröristler yalnızca siyasi amaçlarla hareket eden rasyonel ve stratejik aktörler olarak görülemeyeceği gibi kadınlar ve de tüm teröristler tamamen kişisel nedenlerle motive olmuş (eğer varsa) irrasyonel ve duygusal aktörler olarak değerlendirmemelidir. Bu bağlamda, terörle mücadele kurumları, uygun önleyici tedbirler formüle etmek için radikalleşmenin toplumsal cinsiyete dair nüanslarını anlamaya dönük çalışmalar yürütmelidir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Toplumsal Cinsiyet, Kadın, Türkiye

* Doçent Doktor, Kocaeli Üniversitesi Öğretim Üyesi, faoztop@gmail.com

PKK Terör Örgütünde Kadın Kimliğinin Şiddet Yoluyla Yeniden İnşası ve Kadınlara Yüklenen Rol ve İşlevler

Merve ÖNENLİ GÜVEN*

ÖZET

Terör örgütlerinin varlıklarını mümkün kılan en önemli unsurlarından birisi insan kaynağıdır. Terör örgütlerinin genel yapısal dinamiklerinde bulunan ortak bileşenlerin yanı sıra her terör örgütünün kendisine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, terör örgütlerinin özgün yapısal dinamiklerinin analizi terörizmle mücadele stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir etki değerine sahiptir.

Bir terör örgütünün insan kaynağının çerçevesini belirleyen dinamikler; katılım ve örgütte kalma süreçleridir. Terör örgütlerine katılım süreçleri hem örgütsel düzeyde hem de birey nezdinde farklı unsurlar ve motivasyonlar barındırmaktadır. Genel tanım itibarıyla terör örgütlerinin insan kaynağı unsurunun örgüte katılımı, eleman temini olarak betimlense de katılımı mümkün kılan yöntemler ve katılımın sağlanmasında yer alan bireylerin radikalleşme düzeyleri ile katılım motivasyonları farklılık arz etmektedir. PKK terör örgütüne katılım süreçleri incelendiği zaman, örgütün, bireyin içerisinde bulunduğu psikolojik ve sosyolojik süreçleri profesyonel bir şekilde istismar eden bir mekanizma tesis ettiği görülmektedir. Bu mekanizmanın hedef aldığı insan kaynağı unsurunda, kadınların örgütsel yapının şekillenmesinde önemli rollere ve işlevlere sahip oldukları gözlemlenmektedir.

PKK terör örgütüne katılım davranışları incelendiği zaman, örgütün eleman temini konusunda profesyonelleşmiş üyeleri üzerinden tesis ettiği verili ortam ile bireyin içerisinde bulunduğu sürecin, bireyin terör örgütüne katılım kararı almasında önemli bir etken olduğu görülmektedir. Terör örgütüne katılımın bu derece verili bir ortamda yapılması noktasında da örgüte katılım sonrasında örgüt mensubunun örgüt içerisindeki durumunun ne olduğunun net bir şekilde tanımlanması önem arz etmektedir. Çünkü terör örgütüne katılım ve örgüt içerisinde kalma, aynı davranış dinamiklerini barındırmamaktadır. Bu noktada insan unsuru olarak kadın kimliği üzerinden yeni anlamlar üreten PKK terör örgütünde, kadın katılımlarının özelliklerinin çalışılması, PKK'nın örgütsel yapısının spesifik özelliklerinin anlaşılması açısından belirleyici bir role sahiptir.

PKK terör örgütünün örgütsel yapısı incelendiği zaman, kadın kimliği üzerinden yeni bir örgütsel kimlik tanımladığı, bu çerçevede farklı isimlerle kadın yapılanmaları oluşturduğu, kadının kim olduğuna ilişkin örgüt nezdinde kadın olgusunu kurumsallaştırdığı görülmektedir. Kadın kimliğinin istismar alanlarını keşfeden PKK terör örgütü daha sonrasında ise kadınlar üzerinden bir meşruiyet tesis edebileceğini fark etmiştir. PKK terör örgütü, kadının toplumsal cinsiyet rollerini yeniden inşa ederek, şiddet yoluyla vermeyi amaçladığı mesajının etkisini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu durum da kadın kimliği üzerinden şiddetin yaratılmasında ve süreklileştirilmesinde kadının araçsallaştırılarak, terör örgütünün kadın kimliğini şiddet üzerinden yeniden inşa etme motivasyonunun önemli bir göstergesidir. Bu bağlamda kadınların hangi nedenlerle örgüte katıldıklarının tespit edilmesinin yanı sıra kadınların

* Doktor, Bağımsız Araştırmacı, merveonenli@yahoo.com

varlığının PKK terör örgütü tarafından nasıl ele alındığı, kadınlara ne tür yeni kimlikler ve roller atfedildiğinin de ortaya çıkartılması önem arz etmektedir.

Söz konusu hususlar çerçevesinde bu çalışmada, PKK terör örgütü özelinde insan kaynağı unsurunu meydana getiren kadınların, örgütün açık kaynaklarda yer alan dokümanları üzerinden, terör örgütüne katılmalarına neden olan unsurların analizi yapılarak, terör örgütü içerisinde kadın kimliği üzerine tesis edilen rol ve işlevler betimlenecektir. Ayrıca, terörizmle mücadele kapsamında kadınların katılımını mümkün kılan çevresel ve bireysel faktörlerin incelenmesi üzerinden terörizmle mücadele kapsamında mikro düzeyde neler yapılabileceğine ilişkin bir model önerisi sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Radikalleşme, PKK, Kadın Kimliği, Terörizmle Mücadele

PKK Terör Örgütünde Faaliyet Göstermiş Kadın Teröristler Üzerine Nitel Bir Araştırma

Engin AVCI*, Naci AKDEMİR**, Arman SERT***

ÖZET

Geleneksel olarak kadın ve şiddetin birbirine uzak kavramlar olarak görüldüğü anlayış İkinci Dünya Savaşından sonra değişmeye başlamış ve günümüzde artan sayıda kadın terörist örgütlerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Terörizmle mücadelede önemli bir tecrübeye sahip olan Türkiye’de terörizm konusunda veriye dayalı araştırmaların henüz yeterli sayıya ulaştığını söylemek mümkün değildir. Kadınları konu edinen çalışmaların sayısı ise oldukça azdır. Terörist örgütlerin insan kaynaklarının üçte birine veya dörtte birine yakını kadınlar tarafından karşıladığı yönündeki bulgular dikkate alındığında, kadınların terörist örgütlere neden katıldıklarının araştırılması, terörizmle mücadelede etkin önlemlerin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye’de 1984’te başladığı sistematik şiddete, dönemsel ve bölgesel değişimlere rağmen, halen devam eden ve kadınları her türlü faaliyette kullanan PKK Terör Örgütü kadınları istismar etmeye devam etmektedir. Türkiye’de teröristle mücadele hareketinin önemli unsurlarından olan Jandarma Genel Komutanlığı, özellikle kırsal bölgelerde yürüttüğü mücadele ile köklü bir bilgi birikimine sahiptir. Jandarma’nın sahip olduğu tecrübe ve bilgi birikiminin bilimsel yöntemlerle analiz edilmesi, terörizmle mücadele çalışmaları açısından oldukça önemlidir.

Bu ihtiyaçlar çerçevesinde, bu çalışmada, Jandarma Genel Komutanlığı kayıtların incelenerek PKK terör örgütünde faaliyet gösteren 441 kadın teröristin örgüte katılımlarının altında yatan nedenlerin anlaşılması, kadınların örgütten kaçma veya ayrılma nedenlerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma 1984-2019 dönemi ve Jandarma Genel Komutanlığı kayıtları ile sınırlandırılmıştır. Nitel analiz tekniklerinin kullanıldığı ve belge incelemesine dayanan çalışmada elde edilecek bulguların, terörizmle mücadele politikalarının geliştirilmesi ile bu alanda yapılacak müteakip çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: PKK Terör Örgütü, Kadın Teröristler, Nitel Analiz, Terörizmle Mücadele, Jandarma

* Doçent Doktor, Jandarma Genel Komutanlığı, engavci@gmail.com

** Doçent Doktor, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, naci.akdemir@jsga.edu.tr

*** Öğretim Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, armansert23@gmail.com

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Sorgulamaların Terörizm Çalışmalarına Entegrasyonu: Türkiye’deki Çalışmalara Bir Bakış

Seda ÇOLAKOĞLU*

ÖZET

Terörizm ve toplumsal cinsiyet arasındaki dinamiklere ilişkin sorgulamalar Feminist akademisyenlerin en klasik; “*küresel siyaset arenasında kadınların nerede olduğu*” sorusuyla başlamaktadır. Terör, terörizm, terörist gibi kavramların daha çok erkeksi bir yapıyı çağrıştırdığı ana akım çalışmalarda tüm teröristlerin erkek cinsiyetli bir özne etrafında şekillenerek; terörist olanın kadın değil erkek olduğu varsayımından hareket edildiği gözlemlenmektedir. Böylelikle terörizm ve siyasal şiddet konuları hakkındaki akademik yazın, örgütleri erkekler özelinde inceleyip kadınları görmezden gelmektedir. Bu varsayımın temellerinin özünde cinsiyetlendirilmiş savaş hikâyelerine dayandığı ise aşikârdır. “*Kadınları korumak için savaşçı erkeğe karşı düşmandan korunması gereken kadın*”. Bu mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesine olanak tanıyan ideal kadınlık ve erkekliğe dair algıların, kadınların terörizme kanalize olabileceği gerçeğini görmezden gelmektedir. Öyleki cinsiyetçi varsayımların akademik yazına yansımaları ile kadınların terörü gerçekleştiren failden ziyade daha çok terörün kurbanı olduğu, erkeklere nazaran daha barışçıl olduğu ve kültürlerin bir taşıyıcısı olarak anne yönündeki toplumsal cinsiyet hiyerarşileri tarafından şekillendiği gözlemlenmektedir. Şu da bir gerçektir ki cinsiyetçi yaklaşımın tezahür ettiği, kadınların barışçıl olduğu tezi örgütlere dâhil olan kadınlar tarafından nihai olarak çürütülmektedir. Öyleki tüm bu toplumsal cinsiyet klişelerine rağmen kadınların geçmişten günümüze küresel olarak birçok farklı yapıdaki örgütlerde çok çeşitli rollerle terörist stratejilere her daim dâhil olduğu bilinen bir gerçektir. O halde terörizm çalışmalarında kadın temasını gündeme getirmenin önemi artmakla beraber; bu durum aynı zamanda toplumsal cinsiyeti görmemize de olanak tanıyacaktır. Onların şiddetini analiz etmek demek terör eylemlerini kabul etmek anlamına da gelmemelidir. Aksine bu, terörizm algımızın eksik kalan bir parçasını tamamlama fırsatı sunacaktır. Onları akademik kalemde görmezden gelmek; örgütlere büyük fırsat sunduğu, gittikçe artan sayıda kadınları saflarına dâhil ettiği gerçeğini de görmemizi engelleyecektir. O halde toplumsal cinsiyet merkezli yaklaşımın terörizm çalışmalarına şüphesiz önemli katkıları mevcuttur. Özel olarak Türkçe akademik yazında söz konusu üç kavram arasındaki dinamiklere ilişkin çalışmaların yok denecek kadar az olmasından yola çıkarak bu çalışma; terörizm analizinde kadın, terörizm ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini ele almanın, toplumsal cinsiyet merkezli analizin önemi üzerinde durmaktadır. Bu bakış açısından hareketle çalışmanın yanıtlamak istediği temel sorular; “*Toplumsal cinsiyet ve kadın merkezli feminist perspektif terörizm çalışmalarında nasıl bir yaklaşım sergilemektedir?*” “*Bu yaklaşımlar akademik yazında neleri gün yüzüne çıkarmamıza olanak tanımaktadır?*” ve “*Türkçe akademik yazında bu hususlar nasıl tezahür etmektedir?*” şeklinde belirlenmiştir. Öyleki aralarındaki ayrışmalar hesaba katıldığında, anti-militarist feminizmin terörizm çalışmalarını nasıl yorumlayacağı hala akıllarda soru işareti bırakmaya devam etmektedir. Bu amaç doğrultusunda söz konusu çalışma terörizm ve siyasal şiddet hakkında toplumsal cinsiyet merkezli hareket eden Feminist akademisyenlerin bakış açılarından bilimsel bir mercek sunma gayesi gütmektedir. Bununla beraber söz konusu dinamiklerin Türkçe akademik kalemdeki tezahürlerine ilişkin incelikli bir

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Polis Akademisi, sedaa.colakoglu@gmail.com

vizyon sunabilmek adına; Türkiye’de kaleme alınan lisansüstü akademik çalışmaların taraması yapılarak incelenmiştir. Bu kapsamda “*kadın, terörizm ve toplumsal cinsiyet*” bu üçlü dinamiklerin lisansüstü çalışmalarda nasıl tezahür ettiği ayrıca sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Terörizm, Kadın, Siyasal Şiddet, Güvenlik Çalışmaları.

Radikalleşmenin Önlenmesinde İstihbaratın Rolü: PKK Örneği

Merve Seren YEŞİLTAŞ*

ÖZET

Ulusal güvenlik ve savunma politikalarının belirlenmesi ve icrasında asli rol oynayan istihbarat; cari niteliği haiz istihbari verilerin toplanması ve eyleme geçirilmesinden ibaret bir mesleki faaliyet alanı değildir. Aksine istihbarat, kendisine atfedilen taktik ve operatif misyonların ötesinde, stratejik seviyede uzun vadeli proaktif bir yaklaşım barındırmalıdır. Bu yönüyle istihbarat, bir kriz yönetimi yahut mukabele unsuru olmaktan ziyade, risk ve tehdit kütüphanesinde yer alan tüm alanlara dair önleyici ve ön-alıcı politika ve stratejilerin hayata geçirilmesinde kritik bir işlev üstlenmektedir.

Bu noktadan hareketle çalışma, öncelikle istihbarat ve radikalleşme kavramlarına ışık tutmakta; bilahare etnik radikalleşmenin bir örneği olarak PKK vakasında önleyici istihbaratın işlevselliğine odaklanmaktadır. Diğer bir izahla çalışmada, Türkiye'nin on yıllardır mücadele ettiği PKK terör örgütü karşısında istihbarata nasıl bir rol biçildiği incelenmektedir. Çalışmada istihbaratın, PKK ve sınır ötesindeki kolları olan PYD/YPG ile mücadelede askeri sınırlara hapsolmuş taktik ve operatif seviye bir istihbarat anlayış ve uygulamasının mı, yoksa stratejik istihbarat niteliği ağır basan ön-alıcı bir anlayışın mı geçerli olduğu sorgulanmaktadır.

Mevzubahis gaye doğrultusunda, bir yandan Türkiye'nin özellikle son 10 yılda icra ettiği sınır ötesi askeri hareketlerin stratejik niteliği haiz çıktıklarına odaklanılmakta; diğer taraftan siyasi, ekonomik, psikososyal, kültürel ve toplumsal çalışmaların kabul edilirliliği, uygulanabilirliği ve yansımaları açısından istihbaratın rol ve önemi analiz edilmektedir. Bu bağlamda çalışma; sosyal medyadan hapishanelere uzanan geniş yelpazede yer alan istihbari mevzuların, deradikalizasyon açısından ve sürecinde nasıl kıymetlendirilmesi gerektiğine özel vurgu yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Radikalleşme, Deradikalizasyon, Terörizm, PKK

* Doçent Doktor, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, mseren@ybu.edu.tr

Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde İstihbarat Seviyelerinin Uygulama Alanları

Kazım Murat ÖZKAN*

GİRİŞ

Devletler temel yasaları ile birlik ve bütünlüğünü, güvenliğini, istikrarını ve düzenini sağlarlar. Bu durumu Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın ikinci maddesi "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir." şeklinde genel olarak tanımlamaktadır. Beşinci maddesi ise devletin yükümlülüklerini ve görevlerini "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." şeklinde ortaya koymaktadır. Söz konusu iki madde, bireyin, toplumun güvenliğini, huzurunu, birliğini ve bütünlüğünü sağlama görevinin yanında, sahip olması ve her zaman muhafaza etmesi gereken nitelikleri de belirtmektedir. Bu bağlamda devlet, güvenlik ve kolluk kuvvetlerini kullanarak kendisine yönelik tehlike, risk ve tehditlere karşı tedbirler geliştirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu öncesinde Osmanlı Devleti'nin son döneminde Balkanlar, Arap Yarımadası ve Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde görülen tedhiş hareketleri, ayaklanma, gayri nizami harp gibi adlandırılmalarla tanımlanabilecek çatışmalar öncesi ve sonrasında istihbaratın elde edilmesinde edinilen bilgi birikimi ve deneyim; Türk Milleti'nin ölüm kalım savaşı olan Kurtuluş Savaşı'nın öncesi ve sonrasında düşman hakkında bilgi elde edilmesi için her türlü imkân ve vasıtaların kullanılması, herhangi bir konuda elde edilen haberlerin ayrılması, düzenlenmesi, birleştirilmesi, değerlendirilmesi, yorumlanarak bunlardan sonuca varılması, ayrıca düşmanın istihbarat faaliyetlerine karşı konulması, yıkıcı propagandaların önlenmesinde faydası olmuştur.

Bu çalışmada maksat; terör, terörizm, terör ve terörizmle mücadele, istihbarat ve istihbarat seviyeleri gibi kavramları ortaya koyarak, Türkiye'nin terörizmle mücadelesinde istihbaratın önemi ve istihbarat seviyelerinin uygulanmasını, hukuksal ilkeleri de göz önünde bulundurarak dikkate sunmaktır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Terör, Terörizm, Terörizmle Mücadele

Genellikle terör ve terörizm kavramları karıştırıldığı, bilinçli veya bilinçsiz olarak birbirinin yerine kullanıldığı, küresel olarak kabul edilen tek ve birleşik bir tanımlarının olmadığı, devletlerin, uluslararası ve bölgesel örgütlerin, düşünce kuruluşlarının, hatta akademisyenlerin kendi tanımları olduğu, ortaklaşa kararlaştırılan bir tanım eksikliğinin yaşandığı bilinmekte, hatta ifade edilen aktörler tarafından, süreç içerisinde tanımlarında değişiklikler yaptıkları da görülmektedir. Söz konusu kavramların ulusal ve uluslararası hukuki, siyasi, sosyolojik boyutları da bulunmaktadır. Bu bağlamda, terör ve terörizm; siyasi niteliklerinden ötürü ideolojiden ideolojiye, rejimden rejime, dönemden döneme tanımlanmasında farklılık görülen kavramlardır.

Genellikle terör "kontROLSÜZ kitlelerin yarattığı aşırı şiddet ve katliamlar", terörizm ise "terörün iradi kullanımı" olarak adlandırılır (Türkiye Barolar Birliği, 2006: 3). Başka bir deyişle "Terör bir olay, terörizm bunun bilinçli kullanımıdır" (NCJRS, 1976: 3). Terörizm, sadece bir şiddet eylemi değil belirli

* Doktor, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Misafir Öğretim Üyesi, kmozkan85@gmail.com

ideolojisi ve mücadele stratejisi bulunmaktadır. Bu nedenle terörizmin tek bir eylemi değil, daha geniş bir yelpazeyi tanımlamak için kullanıldığı söylenebilir. Terörizmin sadece terör olmadığı, aynı zamanda terör eyleminde bulunan unsurları destekleyen, planlayan ve yönlendiren, düşünce ve ideolojisini belirleyen, eğiten, lojistik sağlayan, taraftar/sempatizan olan, propaganda sağlayıcıları da içerdiği yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda terörizme katkıda bulunanlar; terör eylem ve saldırılarını planlayanlar, gerçekleştiren teröristler ve bunları radikalleştirenler, aşırılığa sevk eden ideolojileri geliştiren, şiddet çağrısı yapan ve yönlendiren birey, topluluk ve toplum tarafından tanınan bireylere ve diğer destekçilere kadar uzanmaktadır.

Terörizmle mücadele; halkı korkutmayı, sosyal yapıyı tahrip etmeyi amaçlayan, şiddet unsuru içeren, ideolojik ve siyasi yönü olan teröristlerin, terör örgütlerinin ve destekçilerinin gözetilmesi, soruşturulması, engellenmesi ve tutuklanması olarak anlaşılabilir (Foley, 2013: 244). ABD Savunma Bakanlığı Askerî ve Birleşik Terimler Sözlüğü (JP 1-02)'nde ise terörizmle mücadele "Bireylerin ve mülklerin terör eylemlerine karşı savunmasızlığını azaltmak amacıyla, askerî ve sivil güçlerin kullanılması da dahil alınan savunma önlemleri" ve "Teröristleri, terör örgütlerini ve bağlantılarını; hedeflerine ulaşmaya zorlamak için hükümetleri ya da toplumları korkutamayacak ve şiddet kullanamayacak hale getirmek amacıyla yapılan faaliyetler" olarak tarif edilmektedir (JP, 2010: 54). Terörizmle mücadele; terörizmin nedenlerinin ortadan kaldırılmasını, terörist ve terör örgütlerinin eylem ve faaliyetlerinin önlenmesini, etkisizleştirilmesini ve imkân ve kabiliyetlerinin yok edilmesini hedeflemektedir.

Terörizmle mücadele; siyasi birliktelik, liderlik, etkin yönetim, strateji, kamu yapılanması, toplumsal, etnik, dini, sosyal, ekonomik gibi alanlardaki gelişmelerden etkilenirken, istihbarat teşkilatı, güvenlik ve kolluk kuvvetleri, askerî gücü kullanma yöntemi, halk desteği, kaynaklar, ülkenin coğrafyası, uluslararası ilişkiler ve diplomasi gibi birçok etkeni göz önünde bulundurarak eş güdüm içerisinde mücadeleyi gerektirmektedir. Bu kapsamda alınan tedbirlerin demokrasiden otoriter yönetimlere kadar hatta demokrasilerde bile izlenen ideolojiye göre değişiklik göstermektedir. Wilkinson (1974: 136) ise otokrasiler ve totaliter rejimlerin sınırları içindeki tüm muhalefeti bastırırken ve herhangi bir adli veya insani kısıtlamadan etkilenmeden terörizmle mücadele ederken, çoğulcu demokrasilerde hukuksal kuralların esas olmasının, terörizmle mücadelede sorun yaratabileceğini belirtmektedir.

1.2. İstihbarat ve İstihbaratın Seviyeleri

İstihbaratı; Sherman Kent (1965: 3) 'bilgi', Mcdowell (2009: 11) ise 'en basit haliyle işlenmiş bilgi' olarak tanımlanmaktadır. İstihbaratın 'bilgi' olduğunda birleşirse de, daha önce yapılan tanımların nadiren kabul edildiği (Warner, 2002: 15) ve genellikle nerede ve neden yapıldığına göre tanımlandığı görülmektedir (Mcdowell, 2009: 12). Bu bağlamda; askeri, biyografik, ekonomik gibi tanımlamaların kullanıldığı görülmekte ve böylece ürün türü de ifade edilmiş olmaktadır.

İstihbarat; haberlerin (ham bilgilerin) işlenmesi (tasnif, kıymetlendirme, yorum) sonucu üretilen bir ürün veya bilgidir (İlter, 2002: 1). İstihbarat; devletin ulusal güvenlikle ilgili çıkarlarını elde etmeye, mevcut ve potansiyel düşmanlarından gelebilecek saldırılara karşı koyabilmeye, içeriden ve dışarıdan herhangi bir baskına uğramamak için önleyici faaliyetler yapmaya yönelik politikaların oluşturulması ve uygulanmasıyla ilgili bilgi olarak da tanımlanmaktadır (Shulsky ve Schmitt, 2002:1). İstihbarat; her seviyedeki ihtiyaçları karşılamak amacıyla, ilgi ve etki alanındaki unsurlara yönelik elde edilen haber, veri ve bilgiden döngüsel bir sürecin sonucunda türetilen doğru, güncel ve yeterli üründür.

İstihbaratın sınıflandırılması ise ülkeden ülkeye, siyasi sisteme, güvenlik yaklaşımına, zamana göre değişse de, istihbaratın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. İstihbarat faaliyetleri; toplama vasıtalarına (disiplinlerine), alanlarına, zamanına ve seviyesine göre sınıflandırılır. Disiplinlerine göre istihbarat; istihbarat oluşturma yöntemlerini içeren, istihbaratın ana dallarını oluşturan, aynı zamanda istihbarat toplama vasıtalarını ve kaynaklarını birlikte kullanan disiplinlerdir. Konularına göre istihbarat; ekonomi, askeri, siyasi, biyografik, hedef gibi birçok alanda toplanan veri, belge, bilgi ve haberlerin istihbarat haline getirilmesi ile elde edilen üründür. Zamanına göre temel ve cari olarak sınıflandırılan istihbarat, seviyesine göre stratejik, operasyonel ve taktik seviyesi olarak ayrılmaktadır.

Stratejik istihbarat; milli politikayı belirlemek ve milli hedeflere ulaşmak amacıyla, doğru kararların verilmesi ve / veya askeri hareketin icrasını sağlayacak planları yapmak üzere meydana

getirilen hasım veya hasım olması muhtemel ülkelerin milli güç unsurlarının imkân ve kabiliyetlerini, kuvvetli ve zayıf tarafları ile hassasiyetlerini tespit eden, değerlendiren istihbarattır (Özdağ, 2020: 132, 133). Stratejik istihbarat; bir ulusun stratejik konumunu, mevcut gücünü ve liderlik, nüfus, iletişim ve ulaşım altyapısı; siyasi ve sosyal yapı, halkın ahlaki değerleri gibi kaynakları ele alır (Steury, 1994: 4). Benzer şekilde Goldman (2006: 130)'da stratejik istihbaratın; ulusal ve uluslararası düzeyde politika ve askeri planların oluşturulması için gerekli istihbarat olduğunu ve bileşenlerinin; biyografik veriler, ekonomik, sosyolojik, ulaşım, telekomünikasyon, coğrafya, siyasi ve bilimsel ve teknik istihbarat gibi özellikleri içerdiğini belirtmektedir.

Stratejik istihbarat; bilinen gerçekleri (temel istihbarat) ve günlük olayları (cari istihbarat) raporlamanın ötesine geçerek, hasım tarafın imkân kabiliyetleri ve hassas tarafları ile muhtemel hareket tarzlarını etkileyen etkenlerle ilgilenmektedir. Dolayısıyla; stratejik istihbarat, uzun vadeli sorunlara odaklanırken, operatif ve taktik seviyedeki sorunlarla ilgili etki ve tepkilerle sürekli olarak iletişim içerisinde bulunmayı, operatif ve taktik seviyedeki istihbarat ile birleşimi göz önünde bulundurmaya zorundadır. Başka bir ifadeyle “Taktik düzeyde ne yapabiliriz?” sorusuna yanıt vermeyen stratejik istihbarat ürünü eksiktir (Mcdowel, 2009: 7).

Stratejik istihbarat ile taktik istihbarat arasındaki en temel ayrım, istihbaratın kapsamında, bakış açısında, görevlendirme seviyesinde ve zamanındadır. Stratejik istihbarat, genellik gelecekteki veya uzun vadeli sorunlara odaklanırken, taktik istihbarat daha kısa zaman diliminde hareketin planlanması ve icrasında gereksinim duyulan bilgiye odaklanır. Taktik istihbarat, belirli konu, bireyi, faaliyeti hedef alırken, stratejik istihbarat çoğunlukla bireylerin yanında, kapsamlı planlama için konuyla derinlemesine ve genişlemesine ilgilendirir.

2. TERÖRİZME MÜCADELE VE İSTİHBARAT

Küreselleşen dünyada, teknoloji ve iletişimin gelişmesine bağlı olarak dünyanın herhangi bir yerinde oluşan gelişmeler çok kısa bir sürede en uzak noktalara ulaşabilmekte, yurt dışındaki olayın etkisi doğrudan yurt içini de etkilemektedir. Bu kapsamda devletler, yurt içinde kendi güçleri ile tedbirler geliştirirken yurt dışında ise müttefik ve ortakları ile yakın çalışmayı öngörmektedir. Bu bağlamda devletler tarafından; yurt içinde ve yurt dışında terörizm, radikalleşme ve aşırılığa karşı mücadeleye öncelik verilmesi, siber güvenlik alanında yenilikçi önlemlerin alınması, organize suçlarla mücadele edilmesi, toplumun tehlike, risk ve tehditlere karşı dayanıklılığının artırılması ve kriz yönetiminin oluşturulması öncelik olarak belirlenmelidir (Özkan, 2021: 165).

Siyasi bir mücadele vasıtası olarak 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmış olan terör ve terörizmle (Hafizoğulları, 2003: 46) mücadelede, özellikle 1990'ların ortalarından itibaren El Kaide, İŞİD gibi uluslararası, FARC veya FARC-EP [Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri-Halk Ordusu (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia-Ejército del Pueblo)], IRA [İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İngilizce: Irish Republican Army)], PKK gibi ulusal terör örgütlerini etkisiz hale getirmek için yeni istihbarat yapılanmasına gidilmiş, görevlendirme ve yetkilendirilmeler yapılmıştır.

Terörizm, “düşünülme” düşünmeye zorlar (Özkan, 2021: 2). Terörizm; coğrafi bölgelerden siber uzaya doğru genişlemiş, insansız hava araçları gibi teknolojik alanları ve Twitter, Youtube, Facebook gibi sosyal medyayı kullanır duruma gelmiştir (Falode, 2018: 153). Terör ve terörizmin yarattığı tehlike, risk ve tehdidin tespit edilmesi ve tanımlanmasındaki başarı, güvenlik ve istihbarat teşkilatlarının terör faaliyetlerini tespit edebilmesi, terör örgütleri ve teröristlerin desteklenmesinin engellenmesi sonucunda, faaliyet alanlarının sınırlandırılması ve etkisiz hâle getirilmeleridir. Terörizm faaliyetin tespit edilmesi ve tanımlanmasını müteakip, güvenlik ve istihbarat teşkilatları bu faaliyetin toplum için oluşturduğu tehdidin niteliğini ve şiddetini belirleyecek şekilde araştırma yapılmalıdır. Bu kapsamda güvenlik ve istihbarat kurumları, tehditleri tespit etmek için terör örgütleri ve teröristlerin iletişim ağını, internet ve sosyal medyayı kullanımını analiz edebilme yeteneklerini sürekli olarak geliştirmelidir. Tespit yeteneğinin etkisini artırmak maksadıyla, güvenlik ve istihbarat teşkilatları ve kamu kurumları arasında bilgi ve verilerin etkin iş birliği ile eş güdüm içerisinde paylaşılması, özel sektörle iş birliğinin artırılarak kuruluş ve sektörler hakkında tutulan veriler ve bilgiler gerekirse satın alınarak elde edilmelidir. İstihbarat alanında sağlanan gelişmeler, terör tehdidine karşı strateji ve teknolojik çözümler geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Terörizmle mücadelede, istihbarat topluluğunun savunma ve saldırı olmak üzere rolü bulunmaktadır. Savunma; terör örgütleri ve teröristlerin eylem ve saldırılarını caydırma ve önlemedir. Bunun için hem eylem ve saldırının ilk hazırlık aşaması öncesinde terör örgütü ve teröristlerin yapılanması, amacı, ideolojisi, yetenekleri, destekleyicileri gibi bilgilere ilave olarak hedefleri hakkında devamlılık arz eden süreç içerisinde istihbarat elde edilmesini gerektirmektedir. Saldırı ise güvenlik ve kolluk kuvvetlerinin kullanımı için ihtiyaç duyulan bilgiyi içerir. Bu faaliyetler sadece teröristleri ortadan kaldırmak için değil, aynı zamanda teröristlerin örgütlenmesini, planlanmasını ve eğitilmesini zorlaştırmak için de önemlidir (Lowenthal, 2020: 650, 651). Dolayısıyla, terörizmle mücadele, terör ve terörizmin doğası gereği yoğun istihbarat çabası gerektirmektedir.

İstihbarat, terörizmle mücadelede başarı kazanılmasında en büyük etkidir. Muhtemel terör saldırısı veya eyleminin tahmini karşı önlemleri (askeri, siyasi veya diplomatik) almasına izin verecek kadar erken alınmalıdır. Diğer yandan, taktik ve / veya operasyonel istihbarat ve buna dayalı tedbirlerle sadece teröristle mücadele yapılabileceği, terörizmle mücadele edilemeyeceği (Gül, 2015; 13) düşüncesi ile istihbaratın seviyesi açısından bakıldığında; stratejik uyarı için düşmanın saldırıya hazır olup olmadığı önemli iken, taktik uyarı için söz konusu eylemin ne zaman gerçekleştirileceği öncelik alır. İstihbaratın seviyelerine göre stratejik, operatif ve taktik istihbarat ayrımında, stratejik istihbaratın uzun vadeli sonuçlarının yanında, taktik istihbaratın ise cari durum veya kriz yönetiminde karar verme veya sorunu çözmek için de kullanıldığı bilinmektedir (Goldman, 2006: 128-130).

Terör örgütleri ve teröristlerin, hiyerarşik yapılanması, iletişimleri, faaliyetlerine mali kaynak sağlayabilmesi, yeni eleman kazanması, barınakları/üsleri, lojistik sistemi, destekçilerinin bulunması, hayatını idame ettirme çabası, eylem hazırlığı, hedefi gözetlemesi, keşif yapması, hedefine saldırması ve başarılı olabilmek için alınan güvenlik tedbirlerini etkisiz kılacak imkân ve kabiliyetini geliştirme çalışmaları gibi birçok emare, istihbarat elde edilmesine kaynak oluşturur. Ayrıca, teröristler de insandır. Kişisel ihtiyaçları ve birbirleri ile ilişkileri, alışkanlıkları, aileleri ile irtibatları gibi birçok etken, istihbarat elde etmeye ve terörle mücadele için fırsatlar sunar. Yine de teröristin ve / veya terör örgütünün terör eyleminde veya saldırısında bulunma niyetini bilmek yeterli değildir. Söz konusu eylem veya saldırı hakkında ilave olarak ‘kim, ne maksatla, ne zaman, nerede, nasıl ve ne yapacak’ sorularının yanıtlarının öğrenilmesi, istihbarat çarkı sürecinden geçirilerek ürün yani istihbarat haline getirilip, ilgili karar verici, planlayıcı veya kullanıcıya iletilmelidir.

Açık kaynaklardan, akademik çalışmalardan, analiz ve değerlendirmelerden de yararlanarak, tek kaynak yerine birçok kaynaktan alınan haber, belge, veri ve bilginin analizi ile elde edilen stratejik istihbaratın ‘kıymetten düşmesinin’ kısa zamanda olmayacağından, terörizmle mücadelede genellikle uzun vadeli olarak yararlanılmaktadır (Sharfman, 2004: 3) Taktik istihbaratta alınan bilgi, veri ve haberin doğruluğunun teyidi için yeterli zaman olmayabileceği, değerini kaybetmemesi ve ‘kıymetten düşmemesi’ için ivedilikle kullanılması gerektiği, terör örgütleri veya teröristler tarafından kaynağın açığa çıkarılması veya yönlendirilebilmesi ve kaynağın güvenilirliği hassasiyet oluşturmaktadır. Dolayısıyla; terör örgütleri ve teröristlerin; maksadı, kuvveti, faaliyeti, hareketi gibi etkinlikleriyle ilgili olarak istihbarat üretilmesi esasına dayanan taktik istihbarata örnek olarak; barınma / üs yerleri, teröristlerin hareketlerinin güzergahı ve zamanı, maksadı, hedefi, silah ve teçhizatı, malzemesi, her türlü konum bilgisi, destekleyicileri ve bunlarla iletişim yöntemleri, haberleşme şifre kod çizelgeleri, kuryeleri, diğer ülkeden sınırı geçiş güzergahları, mali kaynak için kullandığı sözde gümrük noktaları, silah kaçakçılığı, insan ve narkotik kaçakçılık güzergahları, her türlü faaliyetinde kullandığı araç bilgileri, intikal güzergahlarındaki bekleme noktaları gibi bilgi, ihbar ve verilerden üretilen istihbarat verilebilir.

3. TÜRKİYE’DE İSTİHBARAT YAPILANMASI VE HUKUKİ MEVZUAT

Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan Orhun Yazıtları; Türkler için çeşitli konularda uyarılara yer vermekte ve Çinliler’in tatlı sözlerine, yumuşak kumaşlarına, kadınlarına kanılmasının tehlikelerini bildirmekte, Türklerin yabancıların siyasetine alet olduğu ve devlet kademelerinde bilgili ve ehil olmayan kadronun iş başına getirildiği zaman yönetimin bozulduğu, ahalinin hoşnutsuz olduğu ikazında bulunmakta, Türk Kağanlığı’nın birlik ve beraberlik içinde bulunması gerektiğine dikkat çekmektedir (<https://islamansiklopedisi.org.tr>). Dolayısıyla, söz konusu tehlikelere karşı alınması gereken tedbirlerin istihbarat faaliyetlerini de gerektirdiği aşikardır. Devletlerin tarihte ortaya çıkışları

ve siyasi ve coğrafi gelişmeleri stratejik görüşlere sahip liderlerinin yanında, etkin yönetim ve güç gerektirdiği gibi istihbarat faaliyetlerinin gelişmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda devletler, istihbarat teşkilat yapılarını oluşturmuş ve geliştirmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırıları sonrasında, devlet, toplum ve birey olarak yeniden sorgulanmaya başlanan tehlike, risk ve tehditler ile bunlara karşı mücadele ihtiyacı ve önceden etkisiz hale getirilmesi ihtimali, istihbarata yönelik ilgiyi artırmıştır. Bu bağlamda, 'istihbarat' kelimesi büyük ölçüde ulusal güvenlikle ilgili sorunlara, özellikle 11 Eylül 2001'deki terör saldırılardan bu yana giderek daha fazla önem kazanan iç güvenliğe katkıda bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti; Anayasası'nın ikinci Maddesinde belirtildiği üzere toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir. Bu anayasal ilkedен hareketle devletin bütün kurum ve kuruluşlarının yapmış veya yapacağı her türlü eylem ve faaliyetlerin hukuk kuralları çerçevesinde olması zorunludur. Anayasa'nın 117. maddesinde "Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı" düzenlemesinde 'Milli güvenliğin sağlanması ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasında' sorumluluk belirtilirken, 118. Maddede Millî Güvenlik Kurulu'nun; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirmesi ve Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Cumhurbaşkanınca değerlendirilmesi hususu düzenlenmiştir. Bu bağlamda, devletin güvenlik alanında görevli olan bütün kurum ve kuruluşlar gibi istihbarat teşkilatını oluşturan bütün kurumlar da, terörizmle mücadele için yasalardan aldığı görev ve yetkisini, hukuki mevzuat içerisinde kullanmak zorundadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde; tarihten gelen, Kurtuluş Savaşı öncesi ve sonrasında devam eden istihbarat geçmişinden edindiği deneyimin yansıması olarak değişik istihbarat yapılanmalarına gidildiği sürecin sonunda, devlet çapında istihbarat üretmek amacıyla, 06 Temmuz 1965 tarih ve 644 sayılı "Millî İstihbarat Teşkilat Kanunu" çıkarılmış, bu kanun ile "Başbakanlığa" bağlı olarak Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) kurulmuştur (İlter, 2002: 52). Süreç içerisinde doğan ihtiyacın karşılanması maksadıyla, yeni yasal düzenlemeye gidilerek, 01 Kasım 1983 tarih ve 2937 sayılı "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu" kabul edilmiş ve MİT'in ana görevleri genel hatlarıyla belirlenmiştir. Söz konusu Kanun, değişik tarihlerde yapılan kanun değişikliği ve kanun hükmünde kararnemelerle son şeklini almış ve MİT, 15 Ağustos 2017 tarihli ve 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile 'Cumhurbaşkanı'na ile bağlanmıştır. Kanun ile MİT'e;

- Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, Anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını Devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

- Devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.

- Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Cumhurbaşkanı ve Millî Güvenlik Kuruluna tekliflerde bulunmak.

- Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak.

- Genelkurmay Başkanlığınca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak.

- Millî Güvenlik Kurulunda belirlenecek diğer görevleri yapmak.

- İstihbarata karşı koymak.

- Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Cumhurbaşkanınca verilen görevleri yerine getirmek.

- Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

- İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek görevi verilmiştir. MİT, aynı zamanda görev ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle ilgili koordinasyonu sağlamak, istihbarat çalışmalarının yöneltmesinde temel görüşleri oluşturmak ve uygulamayı belirlemek üzere oluşturulan Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK)'nin sekretarya hizmetlerini de yapmaktadır (Devlet İstihbarat, 1983: Md. 4, 5).

Türkiye'de istihbarat teşkilatına bakıldığında, MİT'e ilave olarak Genelkurmay Başkanlığı (Gnkur. Bşk.lığı), Kara Kuvvetleri Komutanlığı (K.K.K.lığı), Deniz kuvvetleri Komutanlığı (Dz.K.K.lığı), Hava Kuvvetleri Komutanlığı (Hv.K.K.lığı), Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği, Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Jandarma Genel Komutanlığı (J.Gn.K.lığı), Sahil Güvenlik Komutanlığı (S.G.K.lığı), Dışişleri Bakanlığı (DİŞ), İçişleri Bakanlığı, İlgili Bakanlıklar, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) yurt dışı temsilcilikler (NATO, AB, AKKA) olmak üzere değişik görev ve yetkilere sahip birlik, kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır.

Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları görev ve yetkileri, 1 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenmiştir. Genelkurmay Başkanı'na verilen görevler arasında; Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasında personel, istihbarat, harekât, teşkilat ve eğitim hizmetlerine ait ilke ve öncelikler ile ana programları hazırlayarak Milli Savunma Bakanının onayına sunması ve bunlardan; istihbarat, harekât, teşkilat ve eğitim hizmetlerinin Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığına bağlı kuruluşlar vasıtasıyla uygulanmasını sağlaması bulunmaktadır (Cumhurbaşkanlığı, 2018: Md. 338). Bu kapsamda Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin temel görevleri;

- 211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35'inci maddesinde "Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askerî gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla yurt dışında verilen görevleri yapmak ve uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olmaktır" şeklinde,

- 211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'nun 36'ncı maddesinde ise "Silahlı Kuvvetler, harp sanatını öğrenmek ve öğretmekle vazifelidir. Bu vazifenin ifası için lazımgelen tesisler ve teşkiller kurulur ve tedbirler alınır" şeklinde tanımlanmıştır.

Bu görevlere ilave olarak TSK;

- 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/D Maddesi ile valilerin, "ilde çıkabilecek veya çıkan olayların, emrindeki kuvvetlerle önlenmesini mümkün görmedikleri veya önleyemedikleri; aldıkları tedbirlerin bu kuvvetlerle uygulanmasını mümkün görmedikleri veya uygulayamadıkları takdirde, diğer illerin kolluk kuvvetleriyle bu iş için tahsis edilen diğer kuvvetlerden yararlanmak amacıyla, İçişleri Bakanlığından ve gerekirse Kara Kuvvetleri Komutanlığının sınır birlikleri dahil olmak üzere en yakın kara, deniz ve hava birlik komutanlığından mümkün olan en hızlı vasıtalar ile müracaat ederek" yardım talebinde bulunmaları halinde kamu düzenini bozan her türlü toplumsal olayın engellenmesi maksadıyla kolluk güçlerine destek olmakta,

- 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/J Maddesi ile "Genel kolluk kuvvetlerinin imkân ve kabiliyetlerini aşan durumlarda terörle mücadele için gerekli olması veya terör eylemlerinin kamu düzenini ciddi şekilde bozması hâlinde, İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanı kararıyla" TSK'nın görevlendirilmesi durumunda, 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda belirtilen yetkiler ile kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkileri kullanarak verilen görevleri yerine getirmekte,

- Benzer şekilde, ‘Memleketin umumi emniyet ve asayiş işlerinden’ sorumlu İçişleri Bakanı’nın, “bu işleri, kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Umum Müdürlüğü ile Umum Jandarma Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabıta teşkilatı vasıtası ile ifa” edeceği ve “lüzum halinde Cumhurbaşkanı kararı ile ordu kuvvetlerinden” istifade edeceğine yönelik 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun birinci maddesi uyarınca, ‘umumi emniyet ve asayiş işlerinde’ kolluk güçlerine destek sağlamakta,

- “Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması” nedeniyle ilan edilen olağanüstü hal üzerine, 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 21 ve 22. maddeleri uyarınca valilerin “askerî birliklerden yardım istemesi halinde”, yardım istenen askerî birlikler “Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda belirtilen yetkiler ile kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkileri kullanarak” olayların önlenmesinde kolluk güçlerine destek olmakta,

- Yer sarsıntısı, yangın, su basması, yer kayması, kaya düşmesi, çığ ve benzeri tabii afetlere 211 Sayılı İç Hizmet Kanunu 112. maddesi ve 7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun yedinci maddesi çerçevesinde yapılan yardımlara destek vermekte,

- 3497 Sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun ikinci maddesi uyarınca kara sınırlarını korumak ve güvenliğini sağlamaktadır (<https://www.tsk.tr>).

Gnkur. Bşk.lığı ve Kuvvet Komutanlıkları, kendilerine bağlı toplama vasıtaları bulunmamakta, Karargâh yapılanmasında istihbarat unsurları bulunmaktadır. Dolayısıyla; kendilerine yasal olarak verilen görevlerine, bu kapsamda terörle mücadele edebilmek amacıyla; istihbarat görev ve yetkileri bulunan kurum ve kuruluşlar ile ilgili Bakanlık, kurum ve kuruluşlardan bilgi, belge, veri ve haber talep ederek istihbarat üretebilmekte veya istihbarat isteğinde bulunmaktadır.

İçişleri Bakanlığı’nın görevleri arasında; Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak ve sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetini sağlamak bulunmaktadır (Cumhurbaşkanlığı, 2018: Md. 254). Bakanlığa bağlı EGM ve J.Gn.K.lığı ile SG K.lığının istihbarat yapılanmalarının yanında (<https://www.icisleri.gov.tr>), kuruluşundaki ‘İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı’ güvenlik kuruluşlarına ve ilgili kuramlara stratejik bilgi desteği sağlayarak, iç güvenlik ile ilgili stratejik istihbaratı değerlendirmekte ve ilgili birimlerle paylaşmaktadır (Cumhurbaşkanlığı, 2018: Md. 267/A).

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu’nun yedinci maddesinde yapılan düzenlemeyle, MİT’e tanınan görev ve yetkilere benzer şekilde ülke seviyesinde kullanmak üzere polisin görev ve yetkileri tanımlanmıştır. MİT’e benzer şekilde Polisin de çalışma konuları; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve Anayasa düzenidir. MİT; milli güvenlik istihbaratını ‘Devlet’ çapında oluştururken, polis daha sınırlı olan görev alanında önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, bu konularda emniyet ve asayiş sağlamak üzere ‘ülke seviyesinde ve sanal ortamda’ istihbarat faaliyetlerinde bulunmakta, haber, veri, belge ve bilgi toplamakta, değerlendirmekte, yetkili mercilere veya ihtiyaç makamlarına ulaştırmaktadır. Ayrıca Devletin diğer istihbarat kuruluşları ile iş birliği yapması da yasal gerekliliktir (Polis Vazife, 1934: 1420). Kanun, Polisin istihbarat görev ve yetki alanının ‘Ülke seviyesi’, başka bir ifade ile ulusal sınırlar olduğunu ifade etmektedir. MİT’in görev ve yetki alanı ‘içten ve dıştan yöneltilen...’ şeklinde, iç ve dış istihbarat olarak ortaya konulurken, polise ‘Ülke seviyesi’ tanımlanmasıyla iç istihbarat yetkisi verildiği belirtilmektedir. Böylece uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütler giderilmektedir.

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Resmi Gazete’de 14 Temmuz 1934 tarihinde yürürlüğe girmesine rağmen, polise istihbarat yetkisi, söz konusu Kanun’da 16 Haziran 1985 tarihinde yapılan değişiklikle verilmiştir. Diğer yandan, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu’nda, jandarmaya açıkça istihbarat yetkisi verilmemektedir. Kanununun 10. Maddesi ile jandarmanın görev ve sorumluluk alanı düzenlenmektedir. Buna göre, Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışında, il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Böylece, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ile polisin sahip olduğu ‘ülke seviyesinde’

istihbarat yetki sınırına sahip olunmadığı ortaya çıkmaktadır. Jandarmanın istihbarat yetkisini Ülke seviyesinde kullanması 10. maddede çizilen yer itibarıyla aykırılık oluşturacaktır (Jandarma Teşkilat, 1983: Md. 10).

Ayrıca, 03 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren ‘5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’; 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununda, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununda, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklik ve eklemeler yaparak, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin istihbarat amacıyla tespit edilmesi, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınması konularında geniş düzenlemeler getirmiştir.

S.G.K.lığına ‘2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu’ ile açık olarak istihbarat görevi verilmemiştir. Kanun’un dördüncü maddesi ile görev ve yetki alanı; Türkiye Cumhuriyeti’nin bütün sahilleri, iç suları olan Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale boğazları, liman ve körfezleri, karasuları, münhasır ekonomik bölgesi ile ulusal ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca egemenlik ve denetimi altında bulunan deniz alanları olarak sınırlandırılmıştır (Sahil Güvenlik, 1982, Md. 4).

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK); suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı ile etkili bir şekilde mücadele ederek etkin bir ekonomi ve güvenli bir toplum oluşmasına katkıda bulunmak amacıyla sahip olduğu görev ve yetkileri arasında; suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla plan, program, politika, strateji hazırlama ve geliştirme süreçlerine katkıda bulunmak, kurum ve kuruluşlar arasında ulusal düzeyde risk değerlendirme çalışmaları da dâhil olmak üzere koordinasyonu sağlamak görevi ile risklerin ortaya çıkarılması ve önlenmesi kapsamında gelişmeleri izlemek, veri toplamak, önlemler geliştirmek, analiz, araştırma ve inceleme yapmak, istihbarat üretmek, gerekli görüldüğünde üretilen istihbarat ve analiz sonuçları hakkında ilgili birimleri bilgilendirmek, istihbarat ve kolluk birimleri ile işbirliği yapmak ve bilgi alışverişinde bulunma görevine yönelik olarak görev yapmaktadır (<https://masak.hmb.gov.tr>).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 92. Maddesinde yer alan “TSK’nın yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir.” (Türkiye Cumhuriyeti, 1982: Md.92) esasına göre, TSK’nın gerektiği takdirde sınır ötesi harekât ve müdahalede bulunmak üzere Irak ve Suriye’ye gönderilmesi konusunda Cumhurbaşkanı’na verilen yetkinin iki yıl uzatılmasını da içeren TBMM Kararı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (Çelikbaş, 2021). Kararda, Irak’ta PKK ve DEAŞ unsurlarının varlığını sürdürmesi ile etnik temelli ayrılıkçılığa yönelik girişimlerin bölgesel barışa, istikrara ve Türkiye’nin güvenliğine doğrudan tehdit oluşturduğu, Suriye’nin Türkiye sınırına mücavir alanlarda, PKK/PYD-YPG ve DEAŞ başta olmak üzere, mevcudiyetini sürdüren terör örgütlerinin Türkiye’nin ulusal güvenliğine ve sivillere yönelik eylemlerini sürdürmekte olduğu, Türkiye’nin Suriye/İdlib’de istikrar ve güvenliğin tesisine yönelik faaliyetlerini hedef alan risk ve tehditlerin devam ettiği belirtilerek, Türkiye’nin, Irak ve Suriye’nin toprak bütünlüğünü bozmaya ve milli güvenliğine tehlike oluşturabilecek her türlü risk, tehdit ve eyleme karşı, uluslararası hukuktan doğan hakları doğrultusunda gerekli önlemleri almasının hayati öneme haiz olduğu belirtilmektedir.

Türkiye, Irak kuzeyinden Türkiye’ye karşı artan terör saldırılarına karşı 27 Mayıs 1984 tarihindeki sıcak takip harekâtı ile başladığı terör örgütünün Irak kuzeyindeki barınaklarına karşı harekâtı, değişik tarihlerde tekrarlanmış ve halen Pençe-Kilit Harekâtı ile devam etmektedir (<https://tr.wikipedia.org>). Ayrıca, elde edilen istihbaratın sonucu olarak tespit edilen terör örgütünün, barınakları, lojistik üsleri, yer değiştiren unsurları, malzemelikleri, destek unsurları ve teröristler; silahlı insansız hava araçları (SİHA) veya Hv.K.K.lığı tarafından imha edilmekte veya etkisiz hale getirilmektedir. Benzer şekilde Türkiye’ye yönelik terör tehdidinin bertaraf edilmesi için 22 Şubat 2015 tarihinde, Şah Fırat Operasyonu ile Suriye’ye yönelik başlatılan hareketler sonucunda belirli bölge kontrol altında tutulmaktadır. Türkiye’nin ‘yüksek stratejisi’ kapsamında yurt dışında icra edilen terörizmle mücadele kapsamındaki hareketlerinde görevlendirilen birlikler, kurum ve kuruluşlar; istihbaratın seviyeleri olan stratejik, operatif ve taktik seviye istihbarata görev ve yetkilerine göre üretmek ve diğer ihtiyaç makamları ile paylaşmaktadır.

SONUÇ

Geleneksel savaştan farklı olarak, cephesi, mevziisi, tanınabilen düşmanı, mekânı olmayan terörizmle mücadelenin en zor yönlerinden birisi, yapılan mücadelenin başarısını öne çıkarmaya çalışmaktır. Bin Ladin'in ölümü önemli bir psikolojik zaferdir, ancak bunun El Kaide veya benzer diğer terör örgütlerinin sonunu getirmemiştir. PKK terör örgütünün başındaki teröristbaşının tutuklanması çok önemlidir, ancak bu terör örgütünü bitirmemiş, desteğinin sonlanmasını sağlamamıştır.

İstihbarat, terörizmle mücadelede başarı kazanılmasında en büyük etkidir. Dolayısıyla Türkiye'nin kuruluşundan itibaren; genel olarak gayri nizami harp olarak tanımlanan tedhiş hareketleri, ayaklanma, terör, terörizm olarak adlandırılan çatışmaların öncesi ve sonrasında istihbarat yapılanmasındaki kurumların başarıları temel etken olmuştur. Türkiye'nin güvenliği, birliği ve bütünlüğü için terörizmle mücadelede görev alan ilgili kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerini düzenleyen hukuki mevzuat, aynı zamanda ihtiyaç duyacakları istihbaratın üretilebilmesi maksadıyla, haber, belge, veri ve bilginin toplanmasının planlanmasından itibaren istihbarat çarkının işlevlerinin yapılmasını da belirleyen etkenlerdendir. Diğer önemli husus ise terörizmle mücadele sorumluluğudur. Türkiye'nin terörizmle mücadelesi yurt içinde İçişleri Bakanlığı, yurt dışında Gnkur. Bşk.lığı tarafından yapılırken, yurt içinde ihtiyaç duyulduğunda TSK'nın kullanılması yasalarla düzenlenmiştir.

MİT; milli güvenlik istihbaratını 'Devlet' çapında, iç ve dış istihbarat oluşturmaktan sorumlu tek kurum iken, Polisin istihbarat görev ve yetki alanının 'Ülke seviyesi' olarak tanımlaması ile iç istihbarat yetkisi verildiği ifade edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla Polis; daha sınırlı görev alanında, emniyet ve asayiş sağlamaya üzere ülke seviyesinde ve sanal ortamda istihbarat faaliyetlerinde bulunmakta, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırmakta, diğer istihbarat kuruluşları ile iş birliği yapmaktadır. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Jandarmaya açıkça istihbarat yetkisi verilmemektedir. Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışında, il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Böylece, Polisin sahip olduğu 'ülke seviyesinde' istihbarat yetki sınırına sahip olmadığı ortaya çıkmaktadır.

TSK'ne yasal olarak verilen 'yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı...' görevinin yanında, yurt içinde ilgili kanunların yüklediği görevler bulunmaktadır. TSK barıştan itibaren, yurt dışı görevlerine olduğu gibi yurt içindeki görevlerine hazır olmak zorundadır. Diğer yandan TSK'nın hazır olabilmesi için Genelkurmay Başkanı'nın hazırlayacağı ilke, öncelik ve ana program alanları ile uygulanmasını sağlayacağı alanlardan birisi de istihbarattır. Bu kapsamda, TSK'in terörizmle mücadeleye hazır olabilmesi maksadıyla, istihbarat ihtiyacının karşılanması gerekmektedir. Bu bağlamda, istihbarat teşkilatı bulunmayan, Karargahında istihbarat unsurları bulunan Gnkur.Bşk.lığının ihtiyaç duyduğu konularda; istihbarat kurumlarından ve ilgili Bakanlık, kurum ve kuruluşlardan bilgi, belge, veri ve haber talep ederek istihbarat üretimine katkıda bulunmakta veya istihbarat kurumları vasıtasıyla istihbarat isteğinde bulunmaktadır.

Terörizmle mücadelede yer alan ilgili kurum ve kuruluşların görev ve yetkileri ve hukuki mevzuat göz önünde bulundurulduğunda; kurumlar ile istihbarat seviyelerine göre istihbaratın üretimi birleştirildiğinde, MİT'in istihbarat üretimi için gerekli bütün faaliyetleri yurt içi ve yurt dışında icra ettiği, her sınıftan ve seviyede istihbarat üretmekten sorumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca, istihbarat çalışmalarının yöneltmesinde temel görüşleri oluşturmayı da koordine etmektedir.

İç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak ve sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetini sağlamak görevi bulunan İçişleri Bakanlığı da, diğer bütün kurum ve kuruluşlardan haber, bilgi ve verileri toplayarak her türden ve seviyede istihbarat üretmektedir. EGM ve J. Gn.K.lığı başta olmak üzere diğer terörizmle mücadele kapsamında görev ve yetkisi olan Bakanlık, kurum ve kuruluşlarının kendi görev ve yetkilerine uygun olarak operatif ve taktik seviyede istihbarat üretmektedir.

Küreselleşme, iletişim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin yansımaları olarak bilgi akışının hızlanması, olay ve bilginin birbirlerini etkilemesi sonucunda; herhangi bir konuda alınabilecek kararın uzun dönem etkileri olabileceği gibi yakın zamana da yansımaları beklenmelidir. Dolayısıyla, istihbarat seviyeleri olarak belirtilen stratejik, operatif ve taktik istihbaratın birbirlerinden kopuk oldukları

düşünülmemeli, kapsam, görevlendirme, zaman ve bakış açısı farklılıkları bulunmasından hareketle; stratejik istihbaratın uzun vadeli sorunları dikkate aldığı bilinse de, operatif ve taktik seviyedeki istihbarat ile birleşimi ile etki ve tepkilerle sürekli olarak iletişim içerisinde olmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 1 (Resmî Gazete: 10/7/2018, Sayı:30474), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf> (Erişim: 11.01.2023).
- Çelikbaş, Hamdi (28.10.2021) Türk askerinin Irak, Suriye ve Lübnan'daki görev sürelerinin uzatılması kararları Resmi Gazete'de, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turk-askerinin-irak-suriye-ve-lubnandaki-gorev-surelerinin-uzatilmasi-kararlari-resmi-gazetede/2405139> (Erişim: 11.02.2023).
- Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu (Kanun No.: 2937) (Resmi Gazete: 03/11/1983 Sayı: 182103). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2937&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim: 11.01.2023).
- Falode, Adewunmi J. (2018). Terrorism 4.0: A Global and Structural Analysis, *Open Political Science*, 1(1), 153-163. <http://busbed.bingol.edu.tr/tr/download/article-file/835616> (Erişim: 11.11.2022).
- Foley, Frank (2013). Countering Terrorism in Britain and France, New York: Cambridge University.
- Goldman, Jan (2006). Words of Intelligence: A Dictionary, Oxford: The Scarecrow Press.
- Gül, Zakir (2015). Stratejik İstihbarat ve Genel Yanılgılar, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 111-132. DOI: 10.28956/gbd.239737
- Hafızoğulları, Ziya (2003) Terör ve Hukuk, Türkiye’de Terörizm Dünü, Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler Bildiriler (10-11 Mayıs 2000) kitabı içinde (ss. 41-51), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İlter, Erdal (2002) Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, Ankara: MİT Basım Evi.
- Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu (Kanun No.: 2803) (Resmi Gazete: 12/3/1983 Sayı: 17985) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2803.pdf> (Erişim: 11.01.2023).
- JP Joint Publication 1-02 (2010). US Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02.pdf (Erişim: 20.01.2023).
- Kent, Sherman (1965). Strategic Intelligence for American World Policy, Connecticut: Archon Books.
- Lowenthal Mark M. (2020). Intelligence: From Secrets to Policy, California: SAGE Publications, Inc.
- NCJRS (1976). Report of the Task Force on Disorders and Terrorism, National Advisory Committee on Criminal Justice, Washington. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/39469NCJRS.pdf> s.e.t. 13.01.2021 (Erişim: 15.01.2023).
- Mcdowell, Don (2009). Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers, and Users. UK: The Scarecrow Press.
- Özdağ, Ümit (2020). İstihbarat Teorisi, Ankara: Kripto Basım ve Yayım.
- Özkan, K. M. (2021). Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu (Kanun No.: 2559) (Resmi Gazete: 14/7/1934, Sayı: 2751), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2559.pdf> (Erişim: 11.01.2023).
- Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (Kanun No.:2692) (Resmi Gazete: 13/7/1982, Sayı: 17753), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2692.pdf> (Erişim: 11.01.2023).
- Sharfman, Peter (2004). Information Sharing in Support of Strategic Intelligence, International Conference on Countering Modern Terrorism: History, Current Issues and Future Threats, 16-17

- December 2004, Berlin, 2-6. <https://docplayer.net/12519576-Information-sharing-in-support-of-strategic-intelligence.html> (Erişim: 15.11.2022).
- Shulsky, Abram N.ve Schmitt, Gary J. (2002). *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*, Washington: Potomac Books.
- Steury, Donald P. (Ed.) (1994). *Sherman Kent and the Board of National Estimates Collected Essays*, Center Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence, Washington D.C.
- Türkiye Barolar Birliği (2006). *Türkiye ve Terörizm Raporu*, Ankara: şen Matbaa.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No: 2709) [Resmî Gazete: 9/11/1982, Sayı: 17863 (Mükerrer)] <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> (Erişim: 02.02.2023).
- Warner, Michael (2002). Wanted: A Definition of Intelligence, *Central Intelligence Agency, Studies in Intelligence*, 46(3), 15-22. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA525816.pdf> (Erişim: 02.02.2023).
- Wilkinson, Paul (1974). *Politikal Terorizm*, London: The Macmillan Press Ltd.
- <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=Gorevi>
- <https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakanligi-teskilat-semasi>
- <https://masak.hmb.gov.tr/gorev-ve-yetkiler>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Silah%C4%B1_Kuvvetleri%27nin_Kuzey_Irak%27ta_yapt%C4%B1%C4%9F%C4%B1_operasyonlar_listesi (Erişim: 010.02.2023).
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/orhon-yazitlari>

Terörle Mücadele Kapsamında Teolojik İstihbaratın Stratejik Önemi: Türk Hizbullahı Terör Örgütü Örneği

Kadir Murat ALTINTAŞ*

ÖZET

1979’da İran’da meydana gelen ihtilâlin, İmam Humeyni’nin başa gelmesi ile birlikte Velâyet-i Fakîh inancı, İran’da 2-3 Kasım 1979 tarihindeki referandum sonrasında anayasaya dahil edilmiştir. İmam Humeyni, söz konusu anayasada, Cumhurbaşkanı görevden almak dahil, silahlı kuvvetleri şekillendirmek, savaş veya barış ilan etmek gibi çeşitli stratejik yetkileri, kendisinde toplamıştır.

Velâyet-i Fakîh Teorisi, İran Dini Lideri Humeyni tarafından sürgünde bulunduğu dönemde teorik altyapısı ortaya konulan ve kelime anlamı olarak “fakihin tasarruf yetkisi” anlamına gelen, din temelli bir kavramdır. Kavram siyasi olarak İran Liderine mutlak bir yönetim yetkisi vermektedir. Teoriye göre Mehtinin (12. ve kayıp İmam) geleceği güne kadar -Mehti kıyamet öncesi dünyaya gelecektir- tüm Müslümanların Şii inancına sahip din alimleri tarafından yönetilmesi gerektiğini savunur.

Öte yandan, İran (Vezaret-i Ettela’at Ve Amniyet-i Kisvar-VEVAK-İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı) tarafından Türkiye başta olmak üzere, Kafkaslar, Körfez bölgesi, Güney Asya ve Orta Doğu’da yoğun bir şekilde istihbari faaliyetler yürütmektedir. Şüphesiz ki, faaliyetlerin nihai amacı, Türkiye’den istihbarat toplanması olup, rejim ihracı ve muhalif figürlere ev sahipliği yapması sebebi ile İran İstihbarat Topluluğu tarafından öncelikli hedef konumundadır.

İran günümüzde birçok alanda kendisini İslam dininin lideri olarak görmesi nedeniyle, istihbarat faaliyetlerini de bu temel üzerine inşa etmekte ve bu çalışmalar esnasında teolojiye dayalı strateji ve politikalar izlemektedir. Türkiye’nin on yıllardır süregelen terör ile mücadele sürecinde ise, stratejik istihbarat kavramı çerçevesinde etkin sonuçlar elde edebilmesi amacıyla, hasım ülkeler tarafından icra edilen teolojik istihbarat girişimlerini etkin bir biçimde analiz etmesi zorunludur. Başka bir ifadeyle, özellikle bu istihbarat türünü (teolojik istihbarat) neredeyse tüm istihbarat faaliyetlerinin odağına konumlandırmış olan İran, perde gerisinde yönettiği şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler vasıtasıyla, hedef ülkelerdeki tüm örtülü faaliyetlerini organize etmektedir.

Bu noktada, ülkemize yönelik muhtemel teolojik istihbarat girişimlerini, öncelikle istihbarata karşı koyma prensipleri temelinde önleyebilmenin yolu, dini referanslara sahip terör örgütlerinin uyguladığı teolojik istihbarat faaliyetlerine ilişkin yöntem ve politikaları, deşifre edebilmekten geçmektedir. Bu kapsamda, öncelikle teolojik istihbaratın felsefi içeriği ve stratejik öneminin toplumun tüm kesimlerince doğru algılanması gerekmektedir.

Bu çalışmada öncelikle İran’ın velayet-i fakih doktrini kapsamında, Şii hilalini gerçekleştirmek adına “vekaleten” kullandığı terör örgütlerinden birisi olan Hizbullah’ın, yakın geçmişte Türkiye’deki faaliyetleri çerçevesinde, teolojik istihbarat uygulamalarının yöntem ve içerik bakımından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ayrıca, ilgili kavramın stratejik

* Profesör Doktor, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi, kadiraltintas@ibu.edu.tr

öneminin ortaya konulması sonrası, Türkiye’de din olgusunu ana tema görünümünde benimsemiş ancak aslında bir manipülasyon aracı olarak kullanan ve böylelikle terörün esas kaynağını oluşturan bu tip yasadışı terör yapılanmalarının (örneğin; FETÖ, Hizbullah vb.) teolojik istihbarat strateji ve politikalarına dair karşılaştırmalı bir analiz yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Teoloji, Velayet- Fakih, Şiilik, Terör Örgütleri

Nükleer Terörizmin Kilit Taşı Yasa Dışı Nükleer Madde Kaçakçılığında Türkiye'nin “Geçiş Ülke” Niteliği Tümer DEMİR* ÖZET

Literatürde nükleer terörizm olasılığı sürekli bir şekilde tartışılmaktadır. Bazı uzmanlara göre, nükleer terörizm riski gerçek bir tehdit iken; bazı uzmanlara göre, nükleer terör eyleminin gerçekleşmesi sadece ütopyik bir düşüncenin ürünüdür. Soğuk Savaş sonrası, Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve bu coğrafyada bulunan nükleer tesislerde yaşanan güvenlik açıkları, bölünebilir maddelerin terör gruplarına ya da nükleer yayılmacı devletlere geçme olasılığını beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş sonrası artan yasa dışı nükleer madde ticareti olaylarının rotası izlendiğinde, genel olarak karşımıza Kafkasya merkezli bir ticaret ağı ortaya çıkmaktadır. Yasa dışı ticaretin zeminini oluşturan nükleer ve diğer radyoaktif malzemelerin ve teçhizatların genel olarak Rus coğrafyasındaki nükleer tesislerden çıkarıldığı iddiası söz konusudur. Özellikle 1990-2000 yılları arasında kolluk kuvvetlerinin önleyici operasyonları sonucu elde edilen bilgiler, yasa dışı uluslararası karaborsa ağının, en azından, kaynağının Kafkasya jeopolitiğinde yattığını göstermektedir. Yasa dışı nükleer madde ticareti olaylarının Kafkasya merkez eksenli seyretmesi, Türkiye'nin de Kafkasya bölgesine sınır ülke olması, Türkiye'nin de yasa dışı nükleer madde ticaretinde bir noktada konumlanmasına sebep olmaktadır. Türkiye, nükleer ve diğer radyoaktif malzemeler açısından kaynak ya da hedef ülke olmaktan ziyade, nükleer maddelerin kaynak ülkelerden çıkarılarak güzergah çerçevesi dahilinde Türkiye'ye kaçırılması ve akabinde üçüncü ülkelere transfer edilmesi sürecinde, bir “geçiş ülkesi” olarak belirtilebilecektir.

Bu çalışmada, ilk olarak literatürdeki nükleer terörizm tartışmaları genel olarak incelenecek ardından ise nükleer terörizme sebep olabilecek, bölünebilir maddelerin, teçhizatlarının ve teknolojilerinin terör gruplarının eline geçme olasılığı araştırılacaktır. Genel çerçeve oluşturulduktan sonra çalışmanın nirengi noktası olan yasa dışı nükleer madde kaçaklığında Türkiye'nin “geçiş ülke” pozisyonu incelenecektir. Bu bağlamda nükleer madde kaçaklığı konusunda gazete haberleri ile devlet raporları arasındaki farklar araştırılacak, Türkiye'de yaşanan yasa dışı nükleer madde ticareti olayları IAEA, KOM ve TENMAK verileri aracılığı ile incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Nükleer Terörizm, Nükleer madde, Türkiye, Kaçakçılık, Geçiş Ülke

* Polis Memuru, Yüksek Lisans Öğrencisi, MEF Üniversitesi, tumerdemir@gmail.com

Terörle Mücadele Kapsamında Radikalleşmenin Önlenmesinde Kolluğun Rolü ve Önemi: Mersin İl Emniyet Müdürlüğü Örneği

Buğra SARI*, Yakup ŞAHİN**

ÖZET

Radikalleşme bir bireyin ideolojik, siyasi, dini, sosyal, ekonomik ve kişisel nedenlerle kendisini toplumun genelinden farklı bir şekilde kimliklendirerek, bu kimlik marifetiyle kamu düzenini meydana getiren kurallardan uzaklaştığı ve zaman içerisinde şiddet içeren aşırılıklara başvurduğu dinamik bir süreci ifade etmektedir. Radikalleşme süreci terör örgütleri faaliyetleri marifetiyle gerçekleşebildiği gibi bizzat devlet görevlileri eliyle hukuk devleti ilkesini aşan uygulamalar ya da insan hakları ihlalleri neticesinde de olabilmektedir (İten ve çeken faktörler). Diğer taraftan, terör şiddet içeren aşırılıkların bir çeşidi olduğundan radikalleşmenin önlenmesi, terörle mücadele çalışmalarının önemli bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Radikalleşmenin önlenmesi temelde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan radikalleşmeye yatkın bireylerin ‘yumuşak’ ve ‘sert’ önlemler yoluyla radikalleşmelerinin önlenmesi ve kamu düzeni kuralları içerisinde yaşamalarının sağlanmasıdır. Yumuşak önlemler yardım, toplumsal uyum ve aile danışmanlığı gibi sosyal faaliyetleri içermektedir. Sert önlemler ise terör örgütü mensuplarının bireylere karşı oluşturduğu tehditlerin bertaraf edilmesidir. Bahsi geçen bu önlemler Mersin İl Emniyet Müdürlüğü tarafından 2016 yılından itibaren uygulanmaktadır. Bu noktadan hareketle “Terörle Mücadele Kapsamında Radikalleşmenin Önlenmesinde Kolluğun Rolü ve Önemi: Mersin İl Emniyet Müdürlüğü Örneği” başlıklı bir projenin yazım aşaması devam etmektedir. Bu kapsamda Mersin ili düzeyinde gerek Emniyet mensupları gerek halk nezdinde yapacağı mülakat ve anket çalışmaları neticesinde şu sorulara yanıt aranmıştır: Mersin ilinde PKK terör örgütünün çocuklar, gençler ve kadınları radikalleştirme yöntemleri nelerdir? Mersin Emniyeti’nin PKK terör örgütü faaliyetlerine karşı uyguladığı radikalleşmeyi önleme faaliyetleri nelerdir? Mersin Emniyeti tarafından uygulanan faaliyetlerin sonuçları nelerdir? Projede Mersin ilinin seçilmesinin nedeni Mersin ilinde PKK terör örgütü yoğun biçimde faaliyetler yürütmesidir. Nitekim Mersin ili PKK’nın yeni yapılanması YPS tarafından sözde eğitim ve doktrinasyon merkezi olarak seçilmiştir. Dolayısıyla Mersin PKK terör örgütü açısından radikalleştirme faaliyetlerinin odağındadır. Bunun yanında Mersin ilinin demografik manada içerdiği çeşitlilik nedeniyle tüm Türkiye’de uygulanabilir bir model teşkil etmektedir.

Yapılan çalışma sonrası PKK terör örgütünün radikalleşme sürecinde ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel mağduriyeti kimlik temelinde inşa etmeye çalıştığı görülmüştür. Özellikle 14 ile 20 yaş arası gençlerin örgütün daha çok etkilemeye çalıştığı kitle olarak değerlendirilmiştir. Mersin ili özelinde polisin önemli bir role sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Kolluk gücü olarak polis güvenlikten taviz vermemekle birlikte çoklu bir mücadele içinde olmuştur. Göç alan bölgelerdeki vatandaşlara karşı daha hassas ve özel ilgi gösteren polis gücü sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel enstrümanları birlikte kullandığı görülmüş, vatandaş polis ilişkisinin güçlendirildiği böylelikle de devlete olan güvenin arttığı çıkarımı

* Doçent Doktor, Mersin Üniversitesi Öğretim Üyesi, bugrasari1988@gmail.com

** Doktor, Polis Akademisi Öğretim Üyesi, sahin Yakup33@gmail.com

yapılmıştır. Bu durum PKK terör örgütünün taban bulma ve etki alanını genişlemesinin önüne geçildiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Radikalleşme, Radikalleşmeyle Mücadele, PKK, Kolluk Gücü, Mersin.

Türkiye’de Çatışma Dönemi Ekonomilerinin Terör ve Terörle Mücadeleye Etkisi:

Lice ve Şemdinli Örnekleri

Başar BAYSAL*

ÖZET

Çatışma dönemi ekonomileri silahlı çatışma bölgelerinde olarak ortaya çıkabilen illegal ekonomik faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu tür ekonomiler çatışmanın varlığı sebebiyle ortaya çıkan düzensizlik ve kontrol zafiyeti nedeniyle ortaya çıkabilmektedirler. Örneğin çatışma bölgesindeki el yapımı patlayıcı EYP tehdidi ya da çatışma riski nedeniyle kolluk güçlerinin kontrol kabiliyetlerinin zayıflaması nedeniyle bu bölgelerde esrar ya da koka (kokain) üretimi yapılabilir hale gelebilmektedir. Silahlı gruplar bu ekonomik süreçlere değişen oranlarda dahil olabilmektedirler. Kimi durumlarda faaliyetin ana yürütücüsü kimi durumlarda ise faaliyetin belli bir bölümünün yürütülmesini üstlenebilmektedirler. Bu ekonomik yapılar içerisinde bölge halkı da yer almakta ve bu faaliyetlerden ekonomik gelir elde edebilmektedir. Bu gelir elde etme süreci doğrudan (esrar ekip silahlı gruba satmak gibi illegal ekonomik faaliyetin içinde olmak gibi) ya da dolaylı (illegal ekonomik faaliyetin getirdiği ekonomik canlılıktan dolayı bölge esnafı gibi insanların gelir elde etmeleri gibi) bir şekilde olabilmektedir. Bu durum, oluşan ekonomik yapıdan gelir elde eden sivilin de bu ekonomik faaliyetin devamını arzulamalarına yol açacaktır. Bu da onların çatışmanın sona ermesi noktasında gönülsüz olmaya itecektir. Çatışmanın devam etmesi konusundaki bu istek çatışma ekonomilerinden gelir elde eden sivilin silahlı gruplara doğrudan ya da dolaylı bir şekilde destek vermelerine sebep olabilecektir. Bu çalışma PKK terör örgütünün aktif olduğu Diyarbakır Lice bölgesindeki esrar üretimi ve Hakkari Şemdinli bölgesindeki sınır kaçakçılığı faaliyetlerinin bölgedeki terörist faaliyetlerine ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nin terörle mücadele gayretlerine etkisini, yukarıda açıklanan çerçevede analiz etmeyi hedeflemektedir. Çalışma henüz araştırma önerisi aşamasında olup çalışmanın hipotezleri ve beklenen sonuçlarının sunulup geri bildirim alınarak çalışmanın şekillendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çatışma Dönemi Ekonomisi, Terörle Mücadele, Narkoterör, Sınır Kaçakçılığı, PKK Terör Örgütü

* Doktor, Ankara Bilim Üniversitesi Öğretim Üyesi, basar.baysal@ankarabilim.edu.tr

Hoybun İttifakının İç Yüzünün Oyun Teorisinde Analizi

Şeyda ÖCAL ARSLAN*

ÖZET

Bu çalışmada Kürt ve Ermeni ittifakının bir sonucu olarak değerlendirilen Hoybun Cemiyeti'nin kuruluşu Mahkumun İkilemi oyunu ile analiz edilmiştir. Rasyonel tercihlerde bulunan aktörler rasyonel strateji seçimi olarak işbirliği yapmama eğilimi göstermektedirler. İki kişilik değişken toplamlı ya da sıfır toplamlı olmayan Mahkumun İkilemi oyununda bir oyuncunun kazancı diğer oyuncunun kaybına eşit değildir. Oyuncular strateji seçimlerinin sonucuna göre birlikte daha fazla kazanan, birlikte daha fazla kaybeden, daha çok kazanan ya da daha çok kaybeden taraf olabilmektedirler.

Oyuncularımız Ermeni ve Kürtlerin ortak amacı Türkiye'nin parçalanarak bölünmesi ve kendi ideaları olan Ermenistan ve Kürdistan devletlerini kurmalarıdır. Ermenilerin bu ittifaka katılma gerekçeleri, Türkiye'nin bölünmesinde Ermeni davası için Kürt aşiretlerin ve çetelerin kullanımı ile Ermeni kanı dökülmemesi, Kürtler ve Türklerin mücadelesinde Kürtler zayıf düşerek Büyük Ermenistan içinde yer alan Kürdistan topraklarının da Ermenistan'a ait olmasıdır. Kürtlerin gerekçeleri ise Taşnak'ın Amerika ve Avrupa'daki bağlantılarını kullanarak propagandalarını yaymak, gerçekleştirilecek isyanlar için ekonomik kazanım sağlayarak Sevr Antlaşması'nda geçerli olan Kürdistan sınırlarına kavuşmaktır.

Ermeniler ve Kürtler Hoybun çatısı altında bir ittifak oluşturmuş olsa dahi rasyonel aktörler olarak kendi çıkarları öncelikli olduğu için Türkiye'nin bölünmesinde başarılı olabilselerdi dahi kendi aralarında bir sınır kavgasına girerek idealarına her türlü kavuşamayacaklardı. Bu varsayımlar aşağıdaki tabloda matrislerle açıklanmıştır.

		Ermeniler	
		İşbirliği Yapmamak	İşbirliği Yapmak
Kürtler	İşbirliği Yapmamak	(1-1)	(4-1)
	İşbirliği Yapmak	(1-4)	(3-3)

İşbirliği yapmak, İşbirliği yapmak (3,3): İki taraflı ittifak kurulması sonucunda Doğu Anadolu'da ve Kilikya tarafında Ermenistan'ın kurulması ve iki Ermenistan toprağının arasında Sevr Antlaşmasında sınırları çizilen Kürdistan'ın kurulmasına dair işbirliği stratejisi gerçekleşecektir. (3,3) ikilisinin verilmesi her iki oyuncunun da elde edecekleri kazanımların maksimum seviyede olmamasından kaynaklanmaktadır. Çizilen bu haritada

Çizilen bu haritada Ermeniler, Büyük Ermenistan projesini tam anlamıyla gerçekleştiremezken Kürtler de Doğu Anadolu'da istediği sınırlara ulaşamamaktadır.

* Araştırma Görevlisi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, seydaocal@live.com

İşbirliği yapmamak, işbirliği yapmamak (1,1): Bu durumda oyuncular aynı coğrafya üzerinde çıkar göttükleri için stratejileri çakışarak birbirine düşmekte ve kazanç elde edememektedir.

İşbirliği yapmak, işbirliği yapmamak (1,4) ya da (4,1): Bu durumda oyuncular işbirliği içerisinde görünürken aslında işbirliği yapmayarak kendi kazanımlarını maksimum seviyeye çıkarmaya çalışmaktadır. Ermeniler, Türkiye sınırları içerisinde bulunan nüfus azlığını Kürt çeteler ve aşiretlerle kapatmaya çalışarak Büyük Ermenistan ideasını Ermeni kanı dökmeden elde ederek Türklerle çatışmada zayıf düşen Kürtlerin Kürdistanını da Büyük Ermenistan topraklarına katma gayesindedir. Kürtler ise Ermenileri propagandalarını yaymak ve ekonomik açıdan eksiklerini gidermek amacıyla kullanırsa nüfus ve aşiretlerin gücüyle asıl hedefledikleri Kürdistan sınırlarına ulaşabilir.

Bu işbirliği oyununun Nash Dengesi analiz edildiğinde Ermenilerin işbirliği yapmaması durumunda verilecek en iyi karşılık Kürtlerin de işbirliği yapmama stratejisi iken Ermenilerin işbirliği yapma stratejisine verilecek en iyi karşılık işbirliği yapmama stratejisidir. Bu analiz ile oyunda baskın strateji işbirliği yapmama stratejisidir. Çünkü diğer oyuncu hangi stratejiyi seçerse seçsin en iyi strateji işbirliği yapmamaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Nash Dengesi (1,1) olmaktadır. Bu analiz sonucu rasyonel aktör olan Ermeniler ve Kürtler kurdukları ittifak ile ortak amaçları olan Türkiye'nin bölünmesini başarsalar dahi kendi çıkarları baskın geldiğinde tekrar bir anlaşmazlık yaşayarak aynı coğrafya içerisinde çatışma yaşayacakları bulgusuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hoybun, Ermeniler, Kürtler, Oyun Teorisi, Mahkumun İkilemi

Teknolojinin Terörle Mücadele Üzerindeki Etkileri: PKK/KCK Örneği

Tolga ÖKTEN*

ÖZET

Bildiride hassas hedefleme teknolojisinin Türkiye Cumhuriyeti güvenlik teşkilatlarının PKK/KCK terör örgütüne karşı yürüttüğü mücadeleye olan etkisi incelenmiştir. Terör örgütü PKK/KCK'ya karşı yürütülen mücadelede 1990'lı yıllar boyunca emek yoğun alan hakimiyeti stratejisi kullanılmıştır. Sayısal üstünlüğe dayanan bu yöntem örgütle mücadelede başarılı olarak örgütün stratejik ve siyasi hedeflerine ulaşmasını engellemiştir.

21. yüzyılda ise güvenlik güçlerinin örgütle mücadele stratejisinde değişikliğe gittiği görülmektedir. Bunu tetikleyici unsuru teknolojidir. Bu çerçevede, başta Türk Silahlı Kuvvetleri olmak üzere güvenlik güçlerinin 21. yüzyılın başlarından itibaren hassas hedefleme teknolojisine yatırım yapmaya başladığı görülmektedir. İHA gibi platformlar sayesinde sağlanan elektronik alan hakimiyeti sayesinde istihbarat odaklı hareketlerin sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. SİHA'lar sayesinde hedefleme süresinin çok kısılması sayesinde karar birliklerin olan ihtiyaç da azalmış ve operasyonel tempo artmıştır. Bu durum sadece Türk Silahlı Kuvvetleri için değil, Jandarma, Emniyet ve Milli İstihbarat Teşkilatları için de geçerlidir. Bu dört kurum tarafından bağımsız ancak eşgüdüm içerisinde yürütülen hedefleme faaliyetinin örgütü öğüttüğü görülmektedir.

Teknolojinin terör örgütüyle yürütülen mücadele üzerindeki etkileri birkaç boyutta incelenebilecektir. Öncelikle oluşturulan elektronik alan hakimiyetinin PKK/KCK'nın ülke sınırları içerisindeki kırsal alan faaliyetine büyük sekte vurduğu görülmektedir. Bu sayede Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yurt dışına odaklanarak sınır ötesindeki baskıyı arttırma imkanı oluşmuştur. Örgüt saldırılarını da sınır ötesinde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. İkinci olarak PKK/KCK eylemlerinin zaman, mekan ve kuvvet boyutlarında değiştiği görülmektedir. 20. yüzyılın geleneksel hareket tarzları ve taktikleri değişime uğramıştır. Son olarak örgütün alan hakimiyeti amacı taşıyan ve sınır karakollarını hedef alan büyük çaplı saldırılardan vaz geçerek savunmaya dayalı bir stratejiye geçtiği görülmektedir. Bu senaryo Şemdinli, Sur, Nusaybin ve Cizre gibi şehirlerde uygulamaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Strateji, Alan Hakimiyeti, Hedefleme, PKK/KCK

* Öğretim Görevlisi, Milli Savunma Üniversitesi, tolgaokten1982@gmail.com

Terörizmle Mücadelede Silahlı İnsansız Hava Araçlarının Rolü: Türkiye Örneği

Haluk KARADAĞ*

ÖZET

İnsansız hava araçları teknolojisi günümüzde birçok alanda yaygın olarak kullanılmaktadır. Tarımdan meteorolojiye, keşif ve gözetlemeden çeşitli hedeflerin imha edilmesine kadar birçok alanda kullanılan önemli bir teknoloji haline dönüşmüştür. Günümüzde en son Rusya'nın Ukrayna'yı işgal sürecinde iki ülke arasındaki çatışmalarda kullanılan silahlı insansız hava araçları (SİHA) söz konusu teknolojinin geldiği noktayı gözler önüne sermektedir. Bu açıdan bakıldığında öldürücülüğü yüksek SİHA'ların performansı tüm dünya ülkelerinin dikkatini çekmiş ve SİHA'ları ilgi odağı haline getirmiştir. Özellikle ABD'nin kendi çıkarları dışında SİHA teknolojisine sahip araçları başka ülkelere satma isteğinin zayıflığı Türkiye başta olmak üzere bazı ülkelerin bahse konu teknolojiye sahip ülkelerin ön plana çıkmasına olanak sağlamıştır.

Silahlı insansız hava araçlarının savaş uçaklarına göre nispeten küçük boyutlara sahip olmaları sınırlı sayıda mühimmat taşıyabilmelerine olanak sağlamaktadır. Fakat avantajlı yanı ise bunların daha ucuz ve daha kısa üretim süresine sahip olmalarıdır. Sabit kanatlı askeri insansız hava araçlarının teknik kabiliyetleri her geçen gün artmaktadır. Harekât irtifası, uçuş süresi, seyrüsefer ve uçuş kontrol sistemleri, mühimmat çeşitleri, faydalı yük kapasiteleri, muhabere menzilleri, sensör kapasiteleri, gerçek zamanlı görüntü iletim sistemleri, telsiz sistemleri, güç kaynakları gibi teknik özelliklerindeki geliştirmeler onları daha da geliştirmektedir. Bu özellikleri onları mevcut askeri savaşta paha biçilemez bir duruma getirmektedir. Söz konusu bildiri SİHA'ların terörizmle mücadelede Türk güvenlik kuvvetleri tarafından nasıl ve ne şekilde kullanıldıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: SİHA, İHA, Terörizm, TSK, Bayraktar

* Doçent Doktor, Baskent Üniversitesi Öğretim Üyesi, hkaradag@baskent.edu.tr

Türkiye'nin Terörizm ve Biyoterörizmle Mücadelesi: Salgın Hastalıkların Oluşturduğu Tehditler Semanur BİLGİÇ ÇİFTÇİ*

GİRİŞ

Terörün doğuşu ve meydana gelişi çok eskiye dayanmaktadır. Terörle mücadelede devletlerin ve kuruluşların önemli bir yeri vardır. Bu süreçte güvenlik algısı ve yapılanışı ve hatta hukuk düzeninin rolü çok büyüktür. Devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak ve olası tehditlerle başa çıkabilmek için silahlanma yarışına girişmişlerdir. Geçmişten günümüze kadar olan sürede en önemli caydırıcılık unsuru olan Kitle İmha Silahları, terör, terörizm, biyoterörizm ve salgın hastalıklar konuları bakımından gündemde yerini korumaktadır. Bu silahların 4 farklı türü vardır. Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleerdir. 11 Eylül sonrasında biyolojik silahlar, uluslararası toplum tarafından önemi daha fazla anlaşılmaya başlanmıştır. Bu alanda ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere gidilmiştir. Çünkü hastalık yapma ve hızla yayılabilme özelliğine sahip mikroorganizmalar ve parazitlerle büyük tehlikeler oluşturma potansiyeline sahip bir yönünün olması, basitçe üretilebilmeleri, geniş kesimlere dağılabilmeleri, taşımanın sıkıntısız olması, az maliyetlerle çok fazla miktar elde edilebilmeleri, iz bırakmamaları ve dayanıklı olabilmeleri biyolojik silahların sahip olduğu tehlikeli özellikler olarak bilinmektedir. Bahsedilen bu tehlikeli özelliklerin kişi veya gruplarca amaçlar olarak kullanıldığında ise biyoterörizm kavramı doğmaktadır. Uluslararası arenada etkisinin uzun süreli olması ile korku ve panik duygusunun ortaya çıkışı psikolojik stres oluşturmaktadır. Bu korku ve paniği stratejik yöntem ve araçla kullanılması ise terörizmi oluşturmaktadır. Son yıllarda meydana gelen Ortadoğu'da yaşanan iç karışıklıklar, iç savaşlar ve terör gibi birçok sebepten dolayı göç olayı gerçekleşmiştir. Ortadoğu'ya en yakın ve Avrupa'ya kolay geçilebilecek ülkeler arasından olan Türkiye yukarıda sayılan sebeplerden dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan sığınmacılara kapılarını açmıştır. Uzun yıllar boyunca sağlık konusunda mücadele veren ve önlemler almaya çalışan Türkiye, göç ile gelen yasal ve yasadışı yollarla ülkeye geçiş yapan sığınmacılarla salgın hastalıkları engelleme konusunda politikalar, aşı üretme kontrol altına almaya çalışmıştır fakat aşular ile kontrol edilen salgın hastalıklar tekrar görülmeye başlanmış ve halk üzerinde tedirginlik yaratmıştır. Bu da olası bir biyoterörizm tehdidi ile karşılaşma korkusu ile gündemde önemli bir yer tutmuştur. Özellikle de güvenlik politikalarında yeni bir çağın başlangıcı niteliğindedir. Salgını kontrol altına alma adına devlet yönetimlerinin ve siyasi karar alıcıların atmış olduğu adımlar, ekonomik ve siyasi kararlar sonrasında gerilime, krizlere ve kaoslara konu olmuştur. Bu çalışma nitel bir çalışma olup, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, Türkiye'nin terörizm ve biyoterörizmle mücadelesinde salgın hastalıkların neler olduğu, nasıl bir tehdit oluşturduğu, biyolojik ajanların neler olduğu ve nasıl yayıldığı, Türkiye'nin terörle mücadeledeki alanları, biyoterörizmle ilgili alınan ve alınması gereken önlemlerin var olup olmadığını araştırmaktır. Yapılan çalışmanın önemi ise, çağımızın en büyük tehditleri arasında yer alan biyoterörizm konusu incelenmek ve Türkiye'nin biyoterörizm ve terörizmle mücadele

* Uzman, Başkent Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (JSGA), Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Bölümü, Tezli Yüksek Lisans Mezun Adayı, semanurbilgic90@gmail.com

konusunda var olan durumu ortaya koymaktır. Çalışmanın sınırlılığı, ulaşılabilen belgelerden elde edilen veriler ile sınırlıdır. Çalışmanın ana sorusu “Türkiye’nin terörizm ve biyoterörizmle mücadelesinde salgın hastalıkların etkisi ne boyuttadır ve tehdit oluşturuyor mu?” şeklinde ifade edilebilir. Araştırmanın alt soruları şunlardır:

1. Biyoterörizm nedir ve nasıl tanımlanmaktadır?
 2. Terörizmi araçsallaştırarak kullanılacak biyolojik silah ajanları nelerdir?
 3. Terör örgütleri ve grupları biyolojik silah ajanlarına nasıl erişmektedirler ve nasıl kullanılmaktadırlar?
 4. Biyoterörizmi terörizm bağlamında değerlendirilirken salgın hastalıkların toplumlar üzerindeki etkisi nedir?
 5. Türkiye’nin terörizm ve biyoterörizmle mücadelede görev yapan ulusal aktörler kimlerdir? Türkiye’deki idari yapıları içerisindeki yerleri, teşkilatlanmaları, görevleri ve sorumlulukları nelerdir?
 6. Biyoterörizm ve biyoterörizmle mücadele konusunda Türkiye’deki hukuksal düzenlemeler nelerdir? Bu alanda hukuksal boşluklar var mıdır?
- Sonuç bölümünde ise, ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Terör ve Terörizm

Türkiye’de terör kavramı, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun birinci maddesinde şu şekilde yer almaktadır:

Madde 1– (Değişik birinci fıkra: 15/7/2003-4928/20 md.) “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”(Resmi Gazete, 12.04.1991, 20843)

Terör kelimesi Latince “terrere” sözcüğünden türemiş ve Türkçe karşılığı “titreyecek kadar korkmak ve ürpermek” anlamına gelmektedir. Terör kelimesi Latince Avrupa dillerine 14. Yüzyılda Fransızca aracılığı ile geçmiştir ve terör kelimesinin ilk kullanımı 1528 yılında olmuştur (Schmid, 2004, s.399). Dictionnaire de l’Academie Française’ da yer alan terör kavramı “terör sistemi rejimi” şeklinde tanımlanmıştır. 1793-1794 yılları arasındaki dönem “Terör Dönemi” olarak isimlendirilmiştir.

Terör, içerisinde şiddet, korku, yıldırma, cana kıyım, yakıp yıkmak, korkutma ve dehşet bulunduran, ideolojik bir hareket boyutuna sahip, hedef noktasında sivil halkın da bulunduğu eylemler anlamına gelmektedir (Demir, 2019, s.1). Abdurrahmanlı (2019, ss.96-97) tarafından tanımlanan terörizm, terör yöntemlerini kullanarak önce insan sağlığını, sonrasında da çevredeki her türlü canlı veya cansız objeyi hedefleyen sistemli eylemlerdir. Ayrıca, eylem sonrası halkın endişeye ve korkuya kapılması ve kendisini güvensiz hissetmesi, siyasi hedef ve amaçlara ulaşabilmek amacıyla strateji oluşturma, oluşturulan stratejiyi ise uygulamaya koyma

faaliyetlerinin tümüdür. Genel olarak kabul edilebilir bir terör tanımı yoktur. Terörizm, tanımın bağlamına ve kaynağına bağlı olarak farklı şekilde şekillenmektedir (Okoye, 2017, s.36).

1.2. Biyoterörizm

Biyoterörizm dünya ülkeleri açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Özellikle de terörle mücadele ve terörizm saldırılarına karşı savunma oluşturma gündemde hep yerini korumaktadır. Biyoterörizm saldırı olasılığı ve potansiyelliği bile endişeye, korkuya, paniğe ve dehşete yol açabilmektedir. Bundan dolayı ülkeler, biyolojik ajanların üretilmesi, depolanması, kullanımı ve dolaşımına yönelik muhtelif uluslararası sözleşmelere imza atmaktadırlar. Lakin biyoterörizm ile mücadele, sadece anlaşmalarla çözüm bulacak kadar kolay bir iş değildir. Teknolojinin hızlı gelişimi ile iletişim teknolojilerinin gelişmesine yol açmıştır. Gelişimin artışı olmasına rağmen eksisi de vardır. Terörist faaliyet risklerini artırdığı gibi biyoterörizm riskinin de artmasına sebep olmaktadır. Örneğin; Biyolojik ajanlara ulaşımın diğer silahlara ulaşımından daha kolay olması, ucuz olması, eylem yapmak için ileri teknoloji veya uzmanlık gerektirmemesi gibi birçok özellik yüzünden terör örgütleri ve grupları biyoterörizm saldırılarına daha çok eğilim göstermektedirler (Yüksel ve Erdem, 2016: 204). Biyoterörizm saldırılarında kullanılan silahları diğer KİS'lerden ayıran önemli ve belirgin özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler aşağıdaki maddeler ile sıralanabilir (Acar ve Ekici, 2021, s.889):

- Biyolojik ajanlara ulaşım maliyetlerinin, diğer KİS'lere göre ucuz olması,
- Kolay elde edilebilme olanaklarının olması,
- Kullanım bakımından diğer KİS'lere göre kolay olması,
- Bazı biyolojik ajanların, biyoterörizm saldırısı sonrasında etkilerinin devam ettirebilmeleri,
- Biyoterörizm saldırısı düzenlendikten sonra etkisinin fark edilmesi için genellikle belirli bir süre gerektirmesi ve eylemi düzenleyen örgüt üyelerinin veya grupların eylemi gerçekleştirdikten sonra eylem alanından daha kolay ve hızlı uzaklaşabilmeleri.

Biyolojik ajan, birçok mikroorganizmaların, bitkilerin ve hayvanların toksinlerini de ifade etmektedir. Biyoterörizm, insanlara, hayvanlara veya bitkilere hastalık bulaştırmak ya da onların yaşamlarını sonlandırmak amacıyla biyolojik ajanların kullanılması olarak tanımlanır. Bu nedenle insan nüfuslarının beraberinde ekinlerin veya mahsullerin ve hayvanlar da olası biyoterörizm hedefleri olarak kabul edilmektedir (Kliemann ve Ruoff, 2001, s.364). Biyoterörizmi tahmin etmek veya önlemek zor olduğundan, biyolojik silah ajanlarını hızlı bir şekilde saptayan ve tanımlayan güvenilir platformlar, ajanların yayılmasını önlemek ve halk sağlığını korumak için biyoterörizmle mücadele konusu bakımından önem teşkil etmektedir.

1.3. Biyolojik Silah Ajanları

Biyolojik silah ajanları uzmanlar tarafından sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada bakteri, virüs ve parazit olmak üzere 3 ana bölümden oluşmaktadır. Bakteriyel patojenler, biyoterörizm silahları olarak kullanılmış ve ileride kullanılacak ajanlar olarak da tanımlanmıştır. Bakteriyel patojenler, kitle imha silahları bakımından terörist saldırılarında nispeten kolay elde edilen, hazırlanabilen ve hatta dağıtılabilen bir yapısı vardır. Ayrıca bu ajanların çoğu aerosol şeklinde yayılma potansiyeline sahiptir (Greenfield vd, 2002, s.299).

Biyolojik yöntemler kullanılarak ortaya çıkartılan toksinler ve zehirler de bu sınıflandırma içerisinde yer almaktadır. Ek olarak, mantar, protozoa, riketsia gibi yaşayan mikroorganizmalar, hayvanların ve bitkilerin ürettikleri toksinler biyolojik savaş araçları içerisinde değerlendirilmektedirler. Toksinlerin kimyasal silah ajanı veya biyolojik silah ajanı olarak sayılmaları tartışmalara yol açmıştır, 1972 Biyolojik Silahlar Konvansiyonu toksinleri

biyolojik ajanlar içerisinde saymıştır (Hancı vd., 2001, s.330). Yapılan literatür çalışmasında ge biyolojik savaş ajanları ve ajanların açıklamaları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Biyolojik Savaş Ajanları ve Açıklamaları (Hancı vd., 2001, s.330 ‘den akt. Bilgiç Çiftçi, 2023)

Ajan	Açıklama
Bacillus Anthraksis	Şarbon etkenidir. Vücut sıcaklığında artış, dalak şişmesi, kanın koyulaşması belirtiler arasındadır.
Botulinum Toksinleri	Konserve zehri olarak bilinir. Kaslarda geçici hareket kısıtlılıkları oluşturmaktadır.
Brucella Species	Brucelloz "malta humması" etkenidir.
Vibrio Cholera	Kolera etkenidir.
Clostridium Perfirenges	Gazlı gangren etkenidir.
Salmonella Typhi	Tifo etkenidir.
Psoudomanas Psoudomallei	Melioidozis hastalığı etkenidir.
Psoudomanas Mallei	Ruam hastalığı etkenidir.
Yersinia Pestis	Veba etkenidir.
Francisella tularensis	Tularemi etkenidir.
Coxiella Burnetti	Q ateşi etkenidir. Bakterinin başlıca kaynakları sığırlar, koyunlar ve keçilerdir.
Smallpox Virüs	Çiçek hastalığı etkeni
Congo-Crimean Hemorajik Ateşi Virüsü	Kırım-Kongo Hemorajik Ateş (KKHA) eklem bacaklılardan olan keneler aracılığıyla bulaşarak zoonotik enfeksiyon oluşturan viral bir hastalıktır. Hayvanlara ve insanlara bulaşabilmektedir.
Ebola Virüsü	Yüksek ateş, iç ve dış kanama ile hayati tehlike oluşturan viral bir enfeksiyondur.
Stafilokoksik Enterotoksin B	Enterotoksijenik stafilokoklar aracılığıyla üretilen, içerisinde enterotoksin olan gıdaları tüketmek suretiyle ortaya çıkan bir hastalıktır.
Rift Valley Ateşi Virüsü	Viral bir hastalık olup ateş, kas ağrısı, baş ağrısı gibi hafif belirtiler dışında görme kaybı, beynin enfekte olması gibi şiddetli sonuçlara da yol açabilmektedir.
Trichothecene Mycotoxins	Çoklu organ bozukluğu gibi şiddetli sonuçlara yol açabilmektedir.

Venezüella Ensefaliti	At	Kaynağı sivrisinek olan viral patojen olup insanları ve hayvanları etkileyebilmektedir. Bağışıklık sisteminin zayıf olması durumunda ölüme de yol açabilmektedir.
Kriptokokoz		Kriptokokoz neformans mantarının yol açtığı akciğer hastalığıdır.
Kokoidomikozlar		Vadi humması olarak da bilinir. Coccidioides mantarının sebep olduğu bir enfeksiyondur. Mantarın güneybatı Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Meksika ile Orta ve Güney Amerika'nın bazı bölgelerinde toprakta yaşadığı bilinmektedir.
Plazmodium vivax		Sıtma etkenidir.
Risin		Keneotundan elde edilir. Risin'in toksik etkileri, protein sentezini inhibe etme yeteneğinden kaynaklanır ve toksisite seviyesi hem doza hem de maruz kalma yoluna bağlıdır.
Saxitoksin		Predominant olarak doğada deniz dinoflajellilerince üretilir

Biyolojik Savaş ve biyoterörizmin tarihi Tablo 2'de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 2. Biyolojik Savaş ve biyoterörizmin tarihi (Greenfield vd., 2002, s.300)

Tarih	Açıklama
14. yy.	1346 yılında Tatar ordusu Kaffa kuşatması sırasında Kırım kalesini alabilmek için vebalı insan cesetleri kullanmış, bunları mancınık kullanarak kaleye atmış ve veba salgını çıkarmıştır.
1754-1767	Fransız ve İngiliz kuvvetleri, Kızılderili savaşı sırasında çiçek hastalığı bulaşmış battaniye ve fularları Amerikan yerlilerine vermişlerdir.
1914-1918	Almanya, müttefiklere gönderilecek veya müttefikler tarafından istihdam edilecek hayvanları Bacillus anthracis ve Burkholderia mallei ile enfekte etmiştir.
1932-1942	Japonya, Mançuryalı mahkûmlarda Bacillus anthracis, Neisseria meningitides, Shigella türleri, Vibrio cholerae, Salmonella türleri ve Yersinia pestis'i test etmiştir. Bu testlerde 10.000'den fazla kişi ölmüştür.
1940-1942	Japonya, Çin'e karşı Y pestis bulaşmış pire kullanmıştır. 120'den fazla ölüm gerçekleşmiştir.
1940-1945	Almanya, toplama kampı mahkûmlarında Rickettsia prowazekii, Rickettsia mooseri, hepatit A virüsü ve Plasmodium türlerini test etmiştir. Ölü sayısı yüzbinler ile ifade edilmektedir.
1942-1943	ABD, Kanada ve İngiltere biyolojik silah araştırma programı çerçevesinde İskoçya kıyısındaki Gruinard Adası'nda aerosol şeklinde şarbon sporu saçan biyolojik silah denemesi yapmışlardır.
1974-1981	Güneydoğu Asya'daki saldırılarda (yaklaşık 400 saldırı) trikotesenler (sarı yağmur) kullanılmış ve 10.000 dolayında insan ölmüştür.
1984	Oregon'daki restoran salata barlarının dini bir tarikatın üyeleri tarafından kasıtlı kontaminasyonu sonucunda 751 Salmonella türü gastroenterit vakası görülmüştür.
1995	Aum Shinrikyo, Japonya'da aerosol şarbon saldırısı girişiminde bulunmuştur.

1996	Tekstas hastanesi laboratuvar çalışanlarının dinlenme odası yemeklerinin Shigella dysenteriae ile kontaminasyonu sonucunda 45 akut GI hastalığı vakası ortaya çıkmıştır.
2000	ABD posta yoluyla şarbon sporlarının kasıtlı olarak yayılması sonucunda 22 vaka ortaya çıkmış, 5 ölüm yaşanmıştır.

Hancı vd. (2001: 330) silah özelliği taşıyabilen biyolojik ajanları şu şekilde gruplamıştır:

- Bakteriler: Katı veya sıvı kültür ortamlarda üretilebilen, küçük ve serbest yaşam organizması olan ve bu organizmalarda bulunan içyapısında stoplazma, hücre zarı ve nükleer materyaller vardır. Basit bölünme ile çoğalmaktadırlar.
- Virüsler: Elektron mikroskopuyla görülebilen, RNA ya da DNA nükleik asit içeren veya en az birine sahip olan virüsler, yüksek enerji bağı olan kimyasal moleküllere ihtiyaçları yoktur. Enzim ve genleri bulunmamaktadır. Mutasyona uğrayıp ve yeni türler oluşturabilirler. Canlı bir organizma içerisinde çoğalabilmektedir.
- Riketsialar: Bakteri ve virüs karışımı mikroorganizmalardır. Bakterilerle benzer özellikler göstermektedir. rnek olarak sıralandığında; oksijen kullanmaları, antibiyotik olan duyarlılıkları, enzim ve hücre zarından oluşmalarıdır. Çoğalma yöntemleri ise virüsler gibidir. Canlı hücrelerde üreyerek çoğalmaktadırlar.
- Klamidya: Kendi enerjilerini retememeleri ve enerji için hücreye bağımlı olmalarından dolayı hücrenin içinde yaşamak zorunluluğu olan parazitlerdir. Bakteriler ve virüsler gibi benzer şekilde çeşitliliği olan antibiyotikler karşısında duyarlılıkları vardır. Virüsler gibi yaşayan hücrelerde çoğalmaktadırlar.
- Mantarlar: Beslenme ihtiyaçlarını çürüyen bitkilerden karşırlar ve oksijensiz büyüme yetenekleri vardır.
- Toksinler: Yaşayan bitki, hayvan veya mikroorganizmalar kullanılarak elde edilebilen, üretilebilen zehirli maddelere toksin denilmektedir. Bir çok toksin kimyasallara dönüştürülebilmektedir.
- Mikroorganizmalar: Çıplak göz ile görülemeyecek kadar küçük olan canlı türüdür. Mikroorganizmaların karbon ve besin döngüsünde, canlı sağlığında, tarımda ve gıda ağında kilit role sahiptir. Yararlı olanları olabileceği gibi zararlı olanları da mevcuttur. Bakteriler, mantarlar, mikroskobik bitkiler, arkealar, protistler, mikro hayvanlar, planarya, plankton ve amoeba girmektedir ve hızlı eşeysiz üreme sürelerine sahip mikroorganizmalar, yüksek adaptif yani uyarlayıcı potansiyele sahiptir (Riebesell ve Gattuso, 2015, ss.12-14).
- Parazitler:

Parazit, bir konakçı organizmanın üzerinde veya içinde yaşayan, her türlü ihtiyaçlarını konakladığı ev sahibinden sağlayan bir organizmadır. İnsanlarda hastalığa neden olabilen  parazit sınıfı vardır. Protozoa, helmintler ve ektoparazitler olarak adlandırılmaktadır (CDC, 2022a):

- Protozoa: Doğada serbest yaşayabilen mikroskobik, tek hücreli organizmalardır. İnsanlarda çoğalarak hayatta kalırlar. Ciddi enfeksiyonların gelişmesine sebep olmaktadır. Bir insanın bağırsağında yaşayan protozoanın başka bir insana bulaşması dışkı, su ve besinler aracılığı gerçekleşir. İnsanların kanında veya dokusunda yaşayan protozoalar, eklembacaklı bir vektör aracılığıyla (rneğin sivrisinek veya kum sineğinin ısırması yoluyla) diğer insanlara bulaşmaktadır.

- Helminthler: Yetişkinlik evrelerinde genellikle çıplak gözle görülebilen büyük, çok hücreli organizmalardır. Protozoa gibi, helminthler de doğada serbest yaşayabilir veya parazitik olabilir. Yetişkin formlarında helminthler insanlarda çoğalamazlar. İnsan parazitleri olan üç ana helminth grubu vardır. Bunlar yassı kurtlar (platyhelminths), diken başlı solucanlar (akantosefalinler) ve yuvarlak solucanlar (nematodlar) olarak isimlendirilirler.
- Ektoparazitler: Eklembacaklılar sınıfından olan keneler, pireler, bitler gibi organizmalardır. Eklembacaklılar, kendi başlarına hastalıklara neden olmaktadır ve neden oldukları hastalıklardan dolayı morbidite ve mortaliteye oranları yüksektir. Birçok farklı patojenin vektörleri veya taşıyıcılarıdır.

2. TÜRKİYE’NİN TERÖRİZM VE BİYOTERÖRİZMLE MÜCADELESİ

2.1. Biyolojik Silahlara Erişim ve Kullanma Türleri

Terörizmde oldukça etkin kullanıma sahip biyolojik silahlara erişebilmek kolay değildir. Fakat erişim konusunda Kiremitçi (2014: 81) dört erişim yolundan bahsetmektedir:

- Dünyada yaklaşık olarak 1500 civarında tohum bankası bulunmaktadır. Bu bankalardan sahte hesap oluşturularak satın alınabilir.
- Hastane, laboratuvar veya biyolojik araştırma merkezleri tedavi amaç ve odaklı biyolojik ajanlar ile çalışmalar yapmaktadır. Bu bahsedilen yerlerden hırsızlık/gasp yapılarak biyolojik silahlara erişilebilmektedir.
- Biyolojik ajanların doğal ortamda yetiştirilebilmesi kolay erişilebilir yapmaktadır.

Biyolojik silahların kullanılmasında damlacıklarla yayılım (Aerosol), gıda yolu ile(yeme ve içme) yayılım ve araçlar yoluyla yayılım (vektörler ve zoonatikler) olmak üzere üç farklı kullanma şekli bulunmaktadır (Leitenberg, 2005, s.47).

2.1.1. Damlacıklarla Yayılım

Biyolojik silahlarda 0,3 ile 15 µm boyutunda olan ajanlar aerosol yöntemi ile yayılabilmektedirler. Havaya doğru salınım yapıldığı takdirde geniş kitleleri etkileyebilmektedir. Amaçlanan hedef noktalara ulaşılabilmesi için hava araçları kullanılabilir. Bu araçlar, roket, helikopter ve uçaktır. Aerosol yoluyla yayılım olduğu için doğrudan canlıların solunum sistemlerini hedeflemekte, ulaşıldığında ise hedefin veya hedeflerin ciddi bir şekilde hastalanmasına ve çoğunlukla da ölüm ile sonuçlanmaktadır. Bu etkiye yol açabilen bir biyolojik ajana örnek verildiğinde Botulinum Toksin en iyi örnek olarak gösterilebilir. 1 gr’lık botulinum toksin damlacık yoluyla hedeflere doğru yöneltildiğinde 1,5 milyonun üzerinde insan nüfusunu etkileyebilmekte ve hatta ölümüne sebep olunabilmektedir. Şarbon bakımından değerlendirildiğinde 50 kg. şarbonu aerosol yoluyla hava araçlarından bir tanesi olan uçak ile 2 km yükseklikten halkın üzerine atıldığı anda aşağıda bulunan yaklaşık 500.000 insan kesimin var sayıldığı ve bunun yaklaşık 200.000’inin olumsuz etkilenebileceği ve ölebileceği önermesi bulunmuştur. (Kiremitçi, 2014, s.36).

2.1.2. Gıda Yoluyla Yayılım

Biyoterörizm, biyolojik ajanların gündelik yaşamda gizli ve sessiz bir şekilde bırakılması, atılması, alınması ve maruz ile gerçekleşmektedir. Biyolojik ajana maruz kalıp kalmadığının anlaşılmasına kadar geçen sürede vücuda zarar verici maddeler girmekte ve kullanılan ajana bağlı olarak etkiler ve tepkiler meydana gelmektedir.

Biyoterörizmde biyolojik ajanların yayılımının diğer bir yolu olan gıda yoluyla yayılımda hedef, doğrudan canlıların sindirim sistemlerine girerek hastalığın bulaşmasını sağlamaktadır. İçme suyu bu noktada biyolojik ajanları hızlı şekilde geniş kitlelere ulaştırmada en iyi

örneklerden bir tanesidir ve içme suyu ile yayılan etken maddeler sıralandığında Şarbon, Botulismus, Brusellozis, Salmonella, Tularemia, Q Humması ve Kolera'dır.

2.1.3. Aracılar Yoluyla Yayılım

Sivrisinek, karasinek, kene gibi eklem bacaklı hayvanları aracı kullanarak biyolojik ajanların yayılımı, aracılar yoluyla yayılım olarak isimlendirilmektedir. Taşıyıcılara bulaştırılan ajanlar, hedef olarak canlıların derilerine nüfuz etmek ve hastalık yaymaktır. Bahsedilen aracı hayvanların hastalığın bulaştırılması için ise kan birikintileri, bitap düşmüş hayvanlar ya da doğal olmayan biyolojik kaynaklar kullanılmaktadır. Aracılara hastalık bulaştırılma aşamasından sonra bölgeye salınmakta ve böylece hastalığın tamamen kontrol mekanizmasından çıkmış bir şekilde yayılması sağlanmaktadır. Sivrisineklerin özellikle sıtma virüsünü çok fazla kişiye yaymalarından hareketle Bill & Melinda Gates Vakfı, sağlık teknolojisi üzerine yoğunlaşarak 2008 yılında yeni nesil sıtma aşısı geliştirmek üzere 168.7 Milyon USD yatırım yapmıştır (www.gatesfoundation.org, 2022).

2.2. Salgın Hastalıkların Toplular Üzerindeki Etkisi

Biyoterörizmin toplumların üzerinde oluşturduğu en büyük etki korkudur. Yenen ve Doğanay (2008: 95), biyoterörizmin tanımını yaparken şu şekilde ifade etmektedirler: "Biyoterörizm, ideolojik açıdan bir avantaj kazanabilmek için biyolojik etkenleri insanlar üzerinde kullanmak, böylece insanlar arasında hastalıklar oluşturarak korku yaratmak olarak tanımlanabilir". Verilen tanıma göre biyoterörizmin ilk hedefi toplumlara korku ile etki etmektir. Korkunun yayılmasından sonra terörist gruplar veya örgütler isimlerini ve güçlerini yayabilmekte ve ses getirmektedir. Bunun sonucunda büyük kitleler isimlerini duymuş ve politik hedefleri ve ideolojilerini bilir duruma gelmiştir. (Yenen ve Doğanay, 2008, s. 96).

Terörist gruplar ve örgütler tarafından biyolojik silah kullanılmasının gerekçeleri aşağıdaki gibi şekilde sıralamaktadır:

- İnsanların paniklemesini, korkmasını ve sağlamak ve şaşkınlık oluşturmak,
- Toplumun hükümetlere ve devletlere olan güvenlerini sarsmak,
- Hızlı ve kontrolsüz bir şekilde hastalığın artışı olması nedeniyle acil sağlık sistemlerinde aşırı yüklenme olmasını sağlamak, yüklenmeden kaynaklı sorunlar çıkmasını sağlamak, sağlık kurumlara olan güvenin sarsılmasına sebebiyet olmak,
- Hastalığa maruz kalan ülkenin ekonomik olarak sıkıntıya düşmesini sağlamak
- Toplu olarak hastalanmalar, yaralanmalar ve sonucu ölümle sonuçlanan vakalar yüzünden insanların kargaşa içerisinde kalmasını sağlamak.

Salgın hastalıklar, terörizm, biyoterörizm, biyolojik silahlar ve ajanlar ve biyoterörizm ile mücadele ve Konularına bir de devletler tarafından bakılıp incelenmesinde fayda vardır. Biyolojik silahlar çok kutuplu bir dünya sisteminde devletlerin caydırıcılık sağlamak amacıyla kendi laboratuvarlarında üretilmektedir. Üretilen silahlar hırsızlık, kötü yöneticiler ve rüşvet ya da bilinçli olarak el altından teslimat ile terör örgütlerinin eline geçmektedir. Örneğin; ABD'de Eylül 2001 yılında yapılan posta yoluyla şarbon yayma saldırısı sonrası toplumun her kesiminde ciddi bir panik ve güvensizlik başlamıştır. Bu panik ve güvensizliğin sonucuna karşılık ABD hükümeti, biyoterörizme karşı he türlü savunma bütçesini askeri dâhil 1 milyar dolardan 6 milyar dolara çıkartmıştır (Hall, 2010).

3. TÜRKİYE’NİN TERÖRİZM VE BİYOTERÖRİZMLE MÜCADELEDE GÖREV YAPAN ULUSAL AKTÖRLERİ VE TEŞKİLATLANMASI

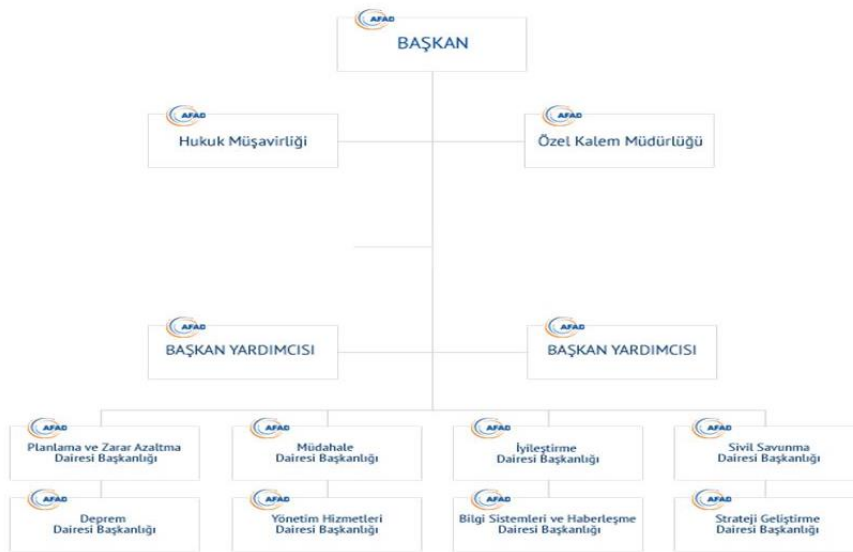
Biyoterörizm ile mücadelede, biyoterörizme karşı savunma yapma sürecinde sivil-askeri otoritelerin birlikte koordinasyonlu bir şekilde çalışmasını gerektirir. Türkiye’de biyolojik savunma konusunda en yetkili kurum 5902 sayılı Kanun ile kurulan AFAD (Afet ve Acil Durum) Başkanlığı’dır ve 2017 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sonrası İçişleri Bakanlığı’na bağlanmıştır. AFAD, tüm illerde bulunan müdürlükleriyle doğrudan tespitin yapılması, teşhislerin konulması ve temizleme ile ilgili faaliyetlerin yürütülmesi konularında görev ve koordinatörlük yapmaktadır.

3033 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yayınlanan yönetmelikte, AFAD tarafından hazırlanan KBRN tehditleri ve tehlikeleri karşısında üstlenilen görevleri ve kuralları içeren yalnız biyoterörizm ile ilgili değil aynı zamanda kimyasal, radyolojik ve nükleer tehlike ve tehditlerde neler yapılması gerektiğine dair metin vardır. Bu kapsamda AFAD genel koordinasyon görevi dolayısı ile tüm yerleşim yerlerinin valiliklerinden, kaymakamlıklarından ve diğer yetkili mercilerden bilgi alma ve verme noktasında yetki kullanma sorumluluğundadır. Ek olarak, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında AFAD’a Ulusal Düzey KBRN Hizmet Grubu Planı hazırlama, takiplerini yapma ve değerlendirme görevleri de verilmiştir.

Aynı yönetmelik kapsamı içerisinde KBRN ile ilgili Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na KBRN maddelerinin üretimini yapan, bu tür maddeleri kullanan ya da depolayan işyerlerinin düzenli kontrol edilmesi görev ve sorumluluğu verilmiştir. KBRN ile ilgili risklerin azaltılabilmesi için her türlü yöntemin geliştirilmesinde ve uygulanmasında Bakanlığa destek sağlamak da yönetmelik kapsamı içerisinde yer almaktadır.

KBRN tehdit ve tehlikeler konusunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na da görevler ve sorumluluklar verilmiştir. Bakanlığın öncelikli ve ilk görevi çevre güvenliği ve insan sağlığıdır. Diğer konuları ise, riskleri değerlendirmek, kirlenen alanlar varsa bu alanların normal ve işlevli bir duruma getirmek, iyileştirilebilmesi için gerekli çalışmaları yapacak kurumlarla işbirlikleri kurmak olarak belirlenmiştir. AFAD’ın Teşkilat şeması Tablo 3’de şu şekilde görülmektedir.

Tablo 3. AFAD teşkilat şeması (AFAD, 2022)

Yönetmelikte diğer Bakanlıklara, Kurumlara ve Başkanlıklara da görev ve sorumluluklar tanımlanmıştır. Sırasıyla şu şekildedir. Dış İşleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli

Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Nükleer Düzenleme Kurumu, Savunma Sanayi Başkanlığı, Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Kurumu Başkanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Valilikler ile il müdürlükleri, sivil toplum kuruluşları ile basın ve yayın kuruluşlarıdır.

Doğancı ve Baysallar (2001, s.224) yaptıkları çalışmada Türkiye’de biyoterörizme karşı görev yapan bir başka resmi kurum ve kurumlar olarak MSB, Genelkurmay Başkanlığı, GATA ve Milli İstihbarat Teşkilatı olarak sıralanmışlardır.

4. BİYOTERÖRİZM VE BİYOTERÖRİZMLE MÜCADELE KONUSUNA YÖNELİK TÜRKİYE’DEKİ HUKUKSAL DÜZENLEMELER

26.03.2010 tarihinde 27533 sayılı Resmi Gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe giren “5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu”, biyoterörizme karşı en önemli hukuksal düzenlemedir. Biyogüvenlik Kanununun 1. Maddesinde amacı ve kapsamında canlıların sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliği amacıyla biyogüvenlik sisteminin kurulup uygulanması ve denetlenmesi, düzenlenip incelenmesi ile ilgili usul ve esaslar belirlemek şeklinde metinlendirilmiştir. GDO ve yan ürünleri ile ilgili araştırma, geliştirme, işleme, yurtiçi ve yurt dışı satımlar olmak üzere kapsadığı belirtilmiştir. 3. fıkrasında tıbbi ürünler ve kozmetik ürünler bu kapsam dışında tutulmaktadır. Kanun detaylıca incelendiğinde ağırlıklı olarak GDO üzerine bir hukuksal düzenleme içerdiği görülmektedir. 2. Maddede yer alan tanımlar GDO üzerine yoğunlaşmaktadır. Özellikle de GDO ve ürünlerinin faaliyetlerinin güvenli bir şekilde yapılması, teknik ve uygulamaya ilişkin bilgilerin ulusal ve uluslararası platformlarda alışverişin kolaylaştırılması, hukuki, idari ve kurumsal yapılanmada biyogüvenliğin sağlanması şeklinde maddelendirilmiştir. (Resmi Gazete, 2010) Kanun çoğunlukla GDO’lu ürünler üzerine maddeler içermektedir ve içerisinde biyolojik bir terör durumunda güvenlik anlamında neler yapılması ya da nasıl bir yol izlenmeli konusunda bahsetmemektedir.

AFAD tarafından 03.05.2012 tarih ve 28281 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer) Tehlikelere Dair Görev Yönetmeliği” çıkartılmıştır. Yönetmelik, 2017’deki yönetim sistemi değişikliğinden sonra 30.09.2020 tarihli ve 3033 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile değiştirilmiş ve güncellenmiştir. 01.10.2020 tarih ve 31261 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı ve kapsamındaki birinci ve ikinci maddelerde, yurt içinde veya yurt dışında meydana gelen ve ülkemizi etkileyebilecek kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer tehdit ve tehlikelere karşı insan sağlığı ve çevreye yönelik zararın önlenmesidir ve olay öncesi, esnası ve sonrasına ilişkin sivil-asker iş birliği ve koordinasyonun esasını belirlemektir. (Resmi Gazete,2020)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Biyolojik silahlar, görünmemeleri, geç fark edilmesi ve etkileri bakımından eşsizdir. Bu faktörler, onları kullananların maruz bırakılacak kişiler arasında korku uyandırmasına, kafa karışıklığına sebep olmasına ve fark edilmeden kaçmasına izin vermektedir. Bir biyolojik terör saldırısı, yalnızca çok sayıda kurban hastalık ve ölüme neden olmakla kalmamakta, aynı zamanda korku, panik, endişe, dehşet ve belirsizlik yaratmayı da amaçlamaktadır. Terör saldırılarının genel amacı, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin bozulması, hükümet otoritesinin derinden sarsılması ve terör örgütlerinin isimlerini hem ulusal hem de uluslararası alanda duyurması olarak özetlenebilir. 2001 yılının Eylül ayında yaşanan Dünya Ticaret Merkezi’ne yönelik terör saldırı sonrasında ortaya çıkan "şarbon mektupları"nın gösterdiği gibi, yalnızca az sayıda enfeksiyonun ortaya çıkmış olması bile müthiş bir psikolojik etki yaratabilmektedir. Olaylar sonrası ve esnasında insanlar kendini tehdit altında hissetmekte, güven duyguları azalmakta ve bundan sonra ne olacağını bilmedikleri geniş bir belirsizlik duygusuna

kapılmaktadırlar. Biyolojik savaş ajanının seçimi, üretimi ve kullanımı devletin veya organizasyonun ekonomik, teknik ve finansal yeteneklerine bağlıdır.

Günümüzde terörizmin doğası değişim göstermektedir. Eski terörizmdeki gibi artık sadece uçak kaçırma veya bombalamalar değil yeni terörizmin araçsallaşan kimyasal, biyolojik, radyoaktif veya nükleer ajanların kullanıldığı terör saldırılarından bahsedilmektedir. Bunlar arasında biyoterörizm farklı bir yere sahiptir. Biyolojik terör saldırıları için gerekli ajanlara erişiminin kolaylığı, sevkiyatın rahat yapılabilmesi, yayılma ve etki süresi gibi durumlar düşünüldüğünde ülkelerin biyoterörizm saldırılarına uğraması uzak ve varsayımsal bir olay değildir. Bugüne kadar çeşitli biyoterörist saldırılarının olması, bundan sonra daha büyük saldırıların olabileceğini de işaret etmektedir.

Çeşitli faktörler, biyolojik silahların sunduğu tehdidi, kimyasal ve nükleer silahlarla karşılaştırıldığında eşsiz kılar. Biyolojik ajanların biyoterörizmde kullanılması, teröristler için albenisi olan bir seçimdir. Çünkü biyolojik ajanların elde edilmesi veya üretilmesi kolaydır VE kolaylıkla yayılabilir. Neden olabilecekleri gerçek fiziksel zararın ötesinde yaygın bir şekilde psikolojik korku ve paniğe neden olurlar. Son 15 yılda, mikroorganizmaların neden olduğu enfeksiyon hastalıklarını tedavi etmek için kullanılan ilaçlar ve klasik aşılara dirençli genetiğiyle oynanmış patojenler de dahil olmak üzere biyolojik ajanların üretiminde potansiyel olarak kullanılacak biyoteknolojide ilerlemeler kaydedilmiştir (Mert, 2013).

Türkiye’de biyoterörizme karşı savunma yapmada, bir terör saldırısına uğramadan önce gerekli hazırlıkları kanun ve yönetmelikler çerçevesinde organize etmek adına bir hukuki düzenlemenin olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan düzenlemelerin sadece GDO’lu ürünlere yönelik olduğudur. KBRN kapsamında sadece AFAD’ın görevlendirildiği, bu görevin genel olarak terör saldırısı anında, sürecinde ve sonrasında yapılması gerekenleri kapsadığı bilgisine ulaşılmıştır. Doğrudan biyoterörizmle mücadele, biyoterörizme karşı hazır olma konularında uzmanlaşmış bir kurum ve teşkilat bulunmamaktadır. Toplumun bilinçlendirilmesi için kamu spotu ve broşürler dışında özel bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Biyolojik terör saldırılarında malzemelerin temini, uluslararası pazarlardan ve özellikle *dark web* olarak adlandırılan internet ortamlarından rahatlıkla temin edilebilmektedir. Üstelik biyolojik ajanların tespiti son derece zor, eylemi gerçekleştirmek ise o derece kolaydır. Teröristler açısından bunlar, eylem düzenlemek açısından oldukça ilgi çekici nedenlerdir. Bütün bunlardan dolayı biyolojik terör ortaya çıkmadan bir savunma sistemi üzerine çalışmak, projeler ve stratejiler geliştirmek ülkeler açısından önem teşkil etmektedir.

KBRN saldırılarına karşı insanların bilinçlendirilmesi, saldırı sırasında yaşanabilecek paniklerin baştan önüne geçilebilmektedir. İnsanların bilinçlendirilmesi adına her türlü iletişim araç ve ortamından yararlanılmalı, bütün sosyal ağlarda etkin bir şekilde iletişim kurulmalıdır (Yazırdağ, 2017, ss.22-23).

Biyoterörizmle savaş veya mücadele kapsamında yapılabilecek çalışmalara aşağıdakiler önerilebilir:

- Halkın bilinçlendirilmesi gereklidir. Tıpkı ilkyardım gibi biyolojik bir terör saldırısının olması durumunda panik olmadan yapılması gerekenleri yapabilmek,
- Bütün terör saldırılarında önceden tespit edilmesi ve eylemleri önceden haber verecek muhbirlerle ihtiyaç duyulması.
- Biyoterörizmle ilgili Türkiye’de yasal boşlukların olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür. Olabildiğince hızlı bir şekilde biyoterörizm olaylarına hazırlık, biyoterörizme karşı yapılması gerekenler ve biyoterörizm sonrası yapılacaklar gibi konuların yasal bir çerçeveye oturtulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. ve Ekici, S. (2021). Bölüm 10: Biyoterörizm. İnönü Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.
- Bilgiç Çiftçi, S. (2023). Salgın hastalıklar ve biyoterörizm: Karanlık gelecek. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (JSGA), Ankara.
- CDC (2022a). About parasites. Erişim tarihi: 22 Kasım 2022, <https://www.cdc.gov/parasites/about.html>.
- Demir, C. K. (2019). Terörizm ve terörizmle mücadele, Güvenlik Yazıları Serisi, (26): 1
- Greenfield, R. A., Drevets, D. A., Machado, L. J., Voskuhl, G. W., Cornea, P. ve Bronze, M. S. (2002). Bacterial pathogens as biological weapons and agents of bioterrorism. *The American Journal of the Medical Sciences*, 323(6): 299-315.
- Greenfield, R. A., Drevets, D. A., Machado, L. J., Voskuhl, G. W., Cornea, P. ve Bronze, M. S. (2002). Bacterial pathogens as biological weapons and agents of bioterrorism. *The American journal of the medical sciences*, 323(6): 299-315.
- Gülbakan, B. (2021). Türk dış politikasındaki dönüşüm: Libya iç savaşı ve Doğu Akdeniz bağlamında konjonktürel bir inceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Hall, K. E. (2010). The dangerous decline in the United States Military's infectious disease vaccine program. Air War College Air University Maxwell AFB United States.
- Hancı, İ. H., Özdemir, Ç., Bozbiyık, A. ve Tuğ, A. (2001). Biyolojik silahlar: Etkileri, korunma yöntemleri. *STED*, 10(9): 330-332.
- Kiremitçi, İ. (2014). Küresel boyutta biyolojik terör tehdidi, *Savunma Bilimleri Dergisi*, 13(2): 27-58.
- Klietmann, W. F. ve Ruoff, K. L. (2001). Bioterrorism: Implications for the clinical microbiologist. *Clinical Microbiology Reviews*, 14(2): 364-381.
- Leitenberg, M. (2005). Assessing the biological weapons and bioterrorism threat. Strategic Studies Institute, US Army War College.
- Mert, G. (2013). Case Study-Turkey. In *Biopreparedness and Public Health* (pp. 197-207). Springer, Dordrecht.
- Okoye, I. E. (2017). The theoretical and conceptual understanding of terrorism: A content analysis approach. *Journal of Law and Criminal Justice*, 5(1): 36-45.
- Resmi Gazete (1991). 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Tarih: 12.04.1991, Sayı: 20843
- Resmi Gazete (2010). 5977 Sayılı Biyogüvenlik Kanunu, Tarih: 18.03.2010, Sayı: 27533 (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100326-7.htm>)
- Resmi Gazete (2020). 3033 Sayılı KBRN Tehlikelere Dair Görev Yönetmeliği, Tarih: 30.09.2020, Sayı: 31261 (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.3033.pdf>)
- Riebesell, U. ve Gattuso, J. P. (2015). Lessons learned from ocean acidification research. *Nature Climate Change*, 5(1): 12-14.
- Schmid, A. (2004). Terrorism-the definitional problem. *Case W. Res. J. Int'l L.*, 36: 375.
- www.gatesfoundaditon.org, (2022). Bill Gates Announces \$168 Million to Develop Next-Generation Malaria Vaccine, Erişim tarihi: 28 Eylül 2022,

<https://www.gatesfoundation.org/ideas/media-center/press-releases/2008/09/bill-gates-announces-168-million-to-develop-nextgeneration-malaria-vaccine>

Yazırdağ, H. C. (2017). Kitle imha silahları ve uluslararası ilişkilerdeki pratiği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yenen, O.Ş. ve Doğanay, M. (2008). Biyoterörizm, Ankem Dergisi, XXII(2): 95-116.

Türkiye’de Teröristle Mücadelede Caydırıcı Yöntemler ve Mantık-Caydırıcılık İkilemi Ömer Furkan DEMİRCİ* ÖZET

Terör örgütleri faaliyet gösterdikleri zaman ve mekan içerisinde değişiklik gösterse de, terörizmin devlet ve insan güvenliğine olan tehlikesi devam etmektedir. Siyasi çıkarları gereği birbirinden farklı terör ve terörizm tanımı yapan devletler, mücadele ettikleri terör örgütleri ve benimsedikleri terörizmle mücadele yöntemleri bakımından da birbiri ile farklılaşmaktadır. Politik hedeflerine ulaşmak amacı ile terörizmi stratejik bir araç olarak benimseyen terör örgütleri, içinde buldukları mücadele koşulları, ideolojik altyapıları, toplumdan ve diğer devletlerden almış oldukları destek itibarı ile taktik ve tekniklerinde farklılıklar göstermektedir. Mantıklı birer aktör olarak ele alındığında terör örgütleri, gerçekleştirmeyi planladıkları eylemler sonucunda elde edecekleri göreceli kayıpların, elde edecekleri göreceli kazançtan fazla olduğuna yönelik maliyet hesaplaması yaptığı durumlarda bu eylemi gerçekleştirmeyi doğru görmemiş, kolluk kuvvetlerinin almış olduğu aktif ve pasif önlemler bu caydırıcılığa önemli katkı sağlamıştır. Ancak bir olgu olarak mantık, her ne kadar nesnel bir algıya sahip olsa da kültürel ve ideolojik sebeplerle farklılaşabilmekte, bir kişiye veya topluma mantıksız gelen bir eylem, başka birinin ya da grubun mantığına uyabilmektedir. Bu ise terör örgütlerinin örgütsel yapısının incelenerek, bu grupların sahip olduğu örgütsel mantığa uygun caydırıcı yöntemlerin belirlenmesini gerektirmektedir. Türkiye farklı motivasyonlara ve hedeflere sahip birçok terör örgütü ile mücadele etmektedir ve bu kapsamda farklı örgütlere karşı karşı caydırıcılık stratejileri benimsemelidir. Bu çalışma, terör örgütlerin kar-zarar hesaplamalarını daha iyi anlamak ve uygun teröristle mücadele yöntemleri benimsemek adına terör örgütlerinin farklılaşan mantıkları kavramayı amaçlamaktadır. Literatürde mantık, caydırıcılık, terörizmle mücadele gibi konular üzerine çalışmaların bulunmasına rağmen, farklı terör örgütlerinin nasıl caydırılabileceğine yönelik yeterli çalışmanın bulunmayışı sebebi ile önem arz etmektedir. Örgütsel (organizational approach) ve araçsal (instrumental approach) yaklaşımlardan faydalanılacak bu çalışmada, nitel araştırma metodlarından belge analizi yöntemi kullanılacak olup, birbirinden farklı teröristlere ve terör örgütlerine karşı caydırıcılığın kolluk ve güvenlik kuvvetleri tarafından nasıl oluşturulması gerektiği mantık-caydırıcılık ikilemi üzerinden Türkiye’nin Teröristle mücadele örnekleri ile ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel Yaklaşım, Araçsal Yaklaşım, Teröristle Mücadele, Mantık, Caydırıcılık

* Araştırma Görevlisi, Milli Savunma Üniversitesi, omfrkndmrc@gmail.com

Türkiye'nin Sınır Ötesi Terörle Mücadele Operasyonları *fait accompli* İşgal midir?

Hasan YÜKSELEN*

ÖZET

Literatürde son dönemde tartışılmaya başlanan “*fait accompli* işgal” kavramı, “Ülkelerin kendi güvenliklerini sağlama veya stratejik hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla diğer ülkelere karşı savaş eşiğinin altında kalacak askeri müdahale yoluna mı gittikleri?” sorusu üzerine durmaktadır. Ülkelerin oldu-bitti (*fait accompli*) işgal yoluyla uluslararası hukukun temel normlarından olan toprak bütünlüğü kavramını aşındırıp yerine oldu-bitti işgali yeni bir norm haline dönüştürdüğü iddia edilmektedir. Türkiye'nin değişen terörle mücadele strateji kapsamında icra ettiği sınır ötesi operasyonların da bu kavram kapsamında ele alınıp alınamayacağı bu çalışmanın araştırma sorusunu gündeme getirmektedir. Bu araştırmanın cevap aradığı soru, “Türkiye'nin sınır ötesi terörle mücadele operasyonları *fait accompli* işgal midir?” şeklinde belirlenmiştir. Türkiye gerek Irak gerekse Suriye topraklarında sınır ötesi operasyonlar icra etmiş ve terörden temizlediği alanlarda kontrol sağlamıştır. Hatta bu bölgelerde sivil halkın güvenliğini de sağlayarak hayatın normale dönmesine gayret göstermektedir. Operasyon yapılan ülkeler, Irak ve Suriye, bağlamsal ve şartları bakımından önemli farklılıklar göstermektedir. Lâkin, her ikisinde de PKK terör örgütü ve Suriye'deki kolu PYD/YPG anılan ülkelerin devlet otoritesinin zayıflığından faydalanarak kontrol ettikleri coğrafyalardan komşu ülkelere yönelik terörist faaliyetlerde bulunmuş ve bu durum da Türkiye'ye BM Şartı'nın 51'inci maddesi çerçevesinde gerek Irak gerekse Suriye'ye yönelik sınır ötesi operasyon geçektirmesine olanak sağlamıştır. Her iki ülkede de devlet otoritesinin zayıflığı terör örgütlerinin o bölgelerde oluşturduğu yapılanma ile Irak ve Suriye'nin toprak bütünlüklerini tehdit ederken aynı zamanda Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmektedir. Nihayetinde güvenlik tehdidi gerek terör üssü olarak kullanılan ülkelerin toprak bütünlüklerine gerekse de o ülkelerden Türkiye'ye yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışma argüman olarak, icra edilen operasyonların bir taraftan güvenlik tehdidini yok etmeye yönelik olduğunu, ülkelerin toprak bütünlüklerine sağlıyor ve daha da önemlisi uluslararası hukukun normlarını aşındırmaktan ziyade ortaya çıkan bir norm açığına doldurmaya katkıda bulunduğunu tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: PKK/YPG Terör Örgütü, *Fait Accompli* İşgal, Toprak Bütünlüğü, Norm Açığı, Sınır Ötesi Operasyon

* Doktor, Türk Silahlı Kuvvetleri, hasanyukselen@hotmail.com

Türkiye'nin Sınır Ötesi Harekâtları ve PKK'nın Propaganda Stratejisinin Dönüşümü: Süreklilikler ve Farklılıklar

Çağatay BALCI *, Ferit MALKARA **

ÖZET

Terör örgütleri, kuruluş ve örgütlenme dönemlerinden itibaren, toplumsal alanda etki yaratma, örgüte yönelik olumlu imaj tesis etme, örgütsel güç kapasitesine ilişkin olumlu imaj yaratımı, yerel ve uluslararası meşruiyet kazanımına yönelik olarak ciddi bir gereksinim ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çerçevede, söz konusu gereksinimin karşılanması ve terör örgütleri açısından kazanımlarla sonuçlandırılmasına yönelik olarak bir arayış süreci de kendisini göstermektedir. Bu süreç, terör örgütlerinin, azami düzeyde işlevsellik arz edecek olan bir propaganda stratejisini inşa etmelerine ilişkin çabaları ile somutluk kazanmaktadır. Propaganda, bu açıdan ele alındığında, terör örgütlerinin, toplumsal alanda etki yaratma, örgüte yönelik olumlu imaj tesis etme, örgütsel güç kapasitesine ilişkin olumlu imaj yaratımı, yerel ve uluslararası meşruiyet kazanımı gibi farklı hedeflerine ulaşmaları yönünde karşı karşıya kaldıkları gereksinimleri karşılayan en önemli olgu olarak algılanmaktadır.

Bu bağlamda, propagandanın, temel olarak Bu noktada terör örgütleri açısından uluslararası kamuoyu ve uluslararası hukuk, örgütsel strateji ve örgütsel imaj olmak üzere, birbirleri ile etkileşim içinde bulunan 3 farklı boyutta araçsal bir nitelik arz ettiğini saptamak mümkündür. Buna göre propaganda, terör örgütlerinin, uluslararası kamuoyunda görünürlük, prestij ve meşruiyet, uluslararası hukuk bağlamında ise hukuki statü kazanımı boyutunda önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. İkinci olarak propaganda, örgütsel strateji ve imaj bağlamında, terör örgütlerinin, ilgili topluluk veya toplumsal taban çerçevesinde, ikili bilinç ve bunun sonucunda ikili iktidar alanları yaratıma girişimleri ile yine bu kitlelere yönelik olarak temsilcilik ve koruyuculuk iddiaları ve eleman kazanma hedefleri ile etkileşim içindedir.

Terör örgütlerinin propaganda stratejilerine yön veren söz konusu temel boyutlar, belirli süreçler içerisinde etkileşimsel yoğunluk ve konjonktürel dönüşüm özellikleri gösterebilmektedir. Bu süreçlerin başında ise devletlerin terörle mücadele operasyonları; spesifik olarak ise sınır ötesinde terörle mücadele hareketleri gelmektedir. Bu süreçler, terör örgütlerinin propaganda stratejilerinde yer alan 3 temel etkileşimsel boyutun daha fazla yoğunluk kazanmasına yol açarken buna paralel biçimde propaganda stratejisinin düzeyini, tematik çerçevesini ve retorikleri de konjonktürel biçimde dönüşüme uğratabilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin, PKK terör örgütüne yönelik olarak gerçekleştirdiği, 1990'lı yıllar itibarıyla yoğunlaştırdığı, 2000'li yılların ikinci 10 yılı itibarıyla ise konsept, alan ve hedefler bakımından dönüşümler gösteren sınır ötesi hareketler önemli bir örneklem alanı oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, sınır ötesinde terörle mücadele hareketleri ve terör örgütlerinin propaganda stratejilerine yönelik etkileri, Türkiye'nin sınır ötesi terörle mücadele hareketleri ve PKK'nın propaganda stratejisindeki dönüşümler örneğinde açıklanmaya çalışılacaktır. Bu

* Doktor Adayı, Milli Savunma Üniversitesi, cgtyblc@gmail.com

** Doktor Adayı, Milli Savunma Üniversitesi, feritmalkara@gmail.com

kapsamda, 1990'lı yıllarda gerçekleştirilen Çelik Harekâtı, Çekiç Harekâtı, Şafak Harekâtı ile 2000'li yıllarda gerçekleştirilen Güneş Harekâtı, Pençe Harekâtları, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları süreçlerinde PKK'nın propaganda stratejisinde meydana getirdiği etkiler; süreklilikler, örüntüler ve farklılıklar, örgütsel yayınlardan elde edilen veriler doğrultusunda korelatif ve istatistiksel biçimde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sınır Ötesi Harekât, Terör Örgütleri, Propaganda Stratejisi, Türkiye, PKK

Türkiye'nin Terörle Mücadele Kapsamında Yürüttüğü Sınır Ötesi Operasyonların Güvenlik Konsepti Üzerindeki Yeri ve Önemi: Pençe Kilit Operasyonları Örneği

Ayyüce Erva YALÇIN*

GİRİŞ

Terör kavramı etimolojik olarak ele alındığında Latince korkutmak kelimesine tekabül eden 'terrere' (Akderin, 2018; Küçükcan, 2010, s.33-54) ve dehşet, büyük korku anlamına gelen 'terror' kelimelerinden türemiştir. (Emek, 2016) İlk olarak 1335 yılında Fransızca'da (Yılmaz, 1995, s.19) kullanılan 'terreur' (Kornrumpf, 1966) kelimesi korkutmak anlamına gelen "terreo, terrere" ve korkunç anlamına gelen "terribilis" kelimelerinden oluşmaktadır.

Yaklaşık 2000 yıllık bir geçmişe sahip olan terör kavramının birçok disiplinle bağlantılı oluşundan genel anlamı itibariyle ulusal ve uluslararası konjonktürde herkes tarafından kabul edilen bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun yanında terör kavramının sosyolojik ve kriminolojik bir anlam taşımasından ötürü siyasal ve hukuksal bir kavram olarak ihdas etmek güçtür. Bir kesimin örgüt yapılanması içerisinde sürdürülen faaliyetleri gerçekleştiren örgüt üyelerini özgürlük ve adalet savaşçısı olarak nitelendirirken, diğer kesimin bu kişileri terörist sıfatıyla nitelendirilmesinden doğan birtakım sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Terörist olarak nitelendiren kesim 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Birinci Kısmında Genel Esaslar başlığının altındaki 3.maddenin 1.fıkrasındaki: "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir." hükmünü esas alarak Türkiye Cumhuriyeti topraklarında gerçekleştirilen her türlü ayrıştırıcı-bölücü politikaların müsebbiplerinin bu sıfatla tanımlanması gerektiğini düşünmesinden ötürüdür.

1.TERÖRLE MÜCADELE KANUNU KAPSAMINDA TERÖR KAVRAMI

1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de terör eylemlerinin ardı arkası kesilmeden devam etmesi üzerine TCK ve diğer ilgili hükümler terörle etkin mücadele edebilmek açısından yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine 12.04.1991 tarihinde 3713 sayılı TMK hazırlanması uygun görülmüştür.

1991 tarihli TMK'nın 3.maddesinde sayılan fiiller amaç unsuruna bakılmaksızın ve başka bir koşula bağlı olmaksızın terör suçu olarak kabul edilmekte ancak 4.maddesinde sayılan fiillerin terör suçu olarak kabul edilebilmesi için mutlaka TMK'nın 1.maddesindeki amaçlar doğrultusunda kurulan bir terör örgütü bünyesinde işlenmesi gerekmektedir. TMK'nın 4.maddesinde sayılan fiillerin terör örgütü faaliyetleri çerçevesinde işlenmemesi halinde anılan suçlar terör suçu olarak kabul edilmemekte ve TMK kapsamında değil, ilgili diğer Kanunlar kapsamında değerlendirilmekte ve cezalandırılmaktadır. Bu bağlamda niteliği itibari ile terör eylemi olarak değerlendirilebilecek bir eylem herhangi bir örgüte bağlı olmaksızın bireysel olarak işlenmesi durumunda işlenen fiil terör suçu kapsamında değerlendirilemeyecektir.

TMK'nın 3.maddesinde sayılan fiiller halihazırda nitelikleri ve içerdikleri amaç bakımından Türkiye Cumhuriyeti aleyhine işlenen fiiller kapsamında değerlendirilmektedir. Bu sebeple, anılan fiiller için ayrıca bir amaç unsuru zorunlu şart olarak ileri sürülemez. Diğer

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, yalcinayyuce@gmail.com

taftan, TMK'nın 4.maddesinde sayılan fiiller ise nitelikleri itibariyle devletin aleyhine işlenen suçlar kapsamında değerlendirilmemekte ve anılan fiiller ancak TMK'nın 1.maddesinde sayılan amaçlarla işlenmesi halinde terör suçu kapsamında kabul edilmektedir.

Mevzuatta terör kavramı, 12 Nisan 1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) "Tanım ve Terör Suçları" başlıklı birinci bölümünün "Terör tanımı" başlığını taşıyan birinci maddesinde tanımlanmıştır. (Gödekli, 2018, s. 35) Buna göre "*Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.*"(Resmi Gazete, 12/4/1991, Sayı: 20843) Türk hukukunda terör, kanun maddesine göre sadece Türkiye aleyhine gerçekleştirilen eylemlerle sınırlıdır. Yabancı bir devlete veya örgüte karşı gerçekleştirilen aynı şiddet eylemleri terör olarak kabul edilmemektedir.

Öte yandan terörün şiddet ve korku verici eylemleri çağrıştırdığı bilinmektedir. (Acar ve Yenal, 2020, s.7) Bu açıdan bakıldığında en kısa haliyle terörü "örgütlü ve kural dışı şiddet hareketi" olarak tanımlamak mümkündür. (İlhan, 1998, s.8) Bu şiddet ve korku verici eylemlerin terörü yansıtabilmesi için belli bir yoğunluğa ulaşması ve kişisel saiklerden daha fazlasını ifade ediyor olması gerekmektedir. Aksi takdirde olması gereken şiddet ve korkunun belli bir yoğunluğa ulaşmamış olması meydana gelen durumun terör faaliyeti adı altında ifade edilmesinin önüne geçecektir.

Örgüt kurma suçuna ilişkin genel düzenleme mahiyeti taşıyan TCK'nın (Resmi Gazete, 26/9/2004, Sayı: 25611) 220.maddesi uyarınca; Kanununun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kurmak ve yönetmek, örgüte üye olmak, örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek, örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek ve örgütün veya amacının propagandasını yapmak cezalandırılması gereken fiiller arasında yer almaktadır. Örgütün silahlı olması ve örgütün veya amacının propagandasının basın ve yayın yolu ile işlenmesi ağırlaştırıcı unsurlar kapsamında değerlendirilmiştir. TCK'nın 220.maddesinde ayrıca örgütün üye sayısının en az üç kişi olması gerektiği de ifade edilip, örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suç işlenirse ayrıca bu suçlardan da cezalandırılacağı ve son olarak örgüt yöneticilerinin örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı gerçek içtima hükümleri dikkate alınarak ayrıca fail olarak cezalandırılacakları ifade edilmiştir. Bununla birlikte terör örgütünün varlığından haberdar olmaksızın bir terör suçunun işlenmesine fon sağlayarak yardım eden kişinin, örgütün üyesi olarak değil, fakat Türk Ceza Kanununun iştirake ilişkin hükümleri çerçevesinde işlenen suçun şeriki olarak cezalandırılabilmesi hususu da ayrıca belirtilmelidir. TCK'nın 220.maddesinin suç örgütleri açısından bu denli geniş bir anlatımı barındırması hasebiyle TMK'nın 7.maddesinin dışında örgütle ilgili hükümler açısından TCK md. 220 dikkate alınacaktır.

Bunun yanında değinilmesi gereken bir diğer kanun maddesi Türk Ceza Kanunu md. 314'tür. Bu maddede devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suç işlemek amacıyla silahlı örgüt kuran, yöneten ve üye olanın cezalandırılacağı hükme bağlanmış ve suç işlemek için örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümlerin, bu suç açısından da uygulanacağı belirtilmiştir. (Gödekli, 2018, s. 45)

Terörün bilinmezlik olgusu ve psikolojik etkisi ne zaman nerde ve ne şekilde ortaya çıkacağı veya kimleri hedef alacağı müphem olduğundan ileri gelmektedir. Toplumdaki herkes

bu örgütlerin eylemlerine kurban edilebilmektedir. Bir diğer ifadeyle terör eylemlerinin mağduru mağdur olacağından haberdar değildir. Bugün mağdur olmayan bir kişi yarın yeni bir terör örgütü yapılanmasıyla mağdur olabilir. Bunun ortaya çıkardığı bilinmezlik olgusu psikolojik şiddeti de beraberinde getirmektedir. Sivil halkın sebepsiz yere kurban gitmesi, geride kalanlar açısından büyük bir psikolojik acıya sebep olmaktadır. Bu gerçeğe yaşamaya çalışan halkın ileride bir gün kendisinin de aynı kaderin kurbanı olabileceği düşüncesi terörün arka yüzüdür. Bu yüzden terörün tanımlamalarına bakıldığında genelde şiddetten kastedilen fiziksel niteliğinin yanında aslında en az onun kadar etkili olan psikolojik şiddetin de anlaşılması gerekmektedir. (Gödekli, 2018, s.34)

Terör grupları kendilerini “ezilen” ve “toplumun dışına itilmiş” olarak göstererek insanları yanlarına çekmeye çalışmaktadırlar. Tüm toplum dışına itilmiş insanların savunucusu olarak kendilerini sahaya çıkartan bu kişiler gayrimeşru eylemlerini bu şekilde meşru bir zemine oturturmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanında terör örgütleri normal ordularla kıyaslanamayacak derecede askeri gücü zayıf olan bir niteliğe sahip oldukları için ancak suikastlarla, bombalamalarla, adam kaçırmaya şeklinde eylemlerle ortaya çıkabilmektedirler. Amaçları seslerini duyurmaktır. (Acar ve Yenil, 2020, s.24)

İç hukukta bu konu ile ilgili asıl düzenleme, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK)’dır. TMK’da terör, terör suçlusu ve terör suçları olmak üzere üç tanım mevcuttur. Kanun’un 2’nci maddesi, “terörist” yerine “terör suçlusu” kavramını kullanmayı uygun görmüştür. Buna göre terör suçlusu, TMK’nın 1’inci maddesinde belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen ya da amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişiyi ifade eder. Bunun yanında ilgili maddenin 2.fikrasında terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılacağı ifade edilmiştir. (Gödekli, 2018, s. 85)

Anılan düzenlemeye göre TMK’nın 1’inci maddesinde belirlenen amaçları taşımak kaydıyla üç tür kişi terörist olarak kabul edilip cezalandırılmaktadır. İlk tür terörist tanımlamasına giren kişiler hem terör örgütüne mensup olup hem de örgüt adına diğerleri ile veya beraber suç işleyebilmektedirler. İkinci tür tanımlamaya göre belli bir terör örgütüne mensup olmasına rağmen örgüt adına amaçlanan suçu işlemese dahi terörist sayılır ve cezalandırılır. Sonuncu türde ise terör örgütü adına amaçlanan suçları işleyen fakat herhangi bir terör örgütüne mensup olmayan kişi de yine terörist sayılarak bu kapsamda cezalandırılacaktır. Görüldüğü üzere TMK uyarınca bir şahsın terörist olarak nitelendirilebilmesi değişik koşullara tabi tutulmuştur. Bu kapsamda kişi örgütün amaçladığı suçu işliyorsa örgüt üyeliği aranmaz tam zıddı olarak örgüt üyeliği varsa da illa ki suç işlemesi gerekmez. Bunun yanında hem örgüt üyesi hem belirlenen suçu işliyorsa o kişi zaten hayli hayli terörist sayılarak cezalandırılacaktır. (Akutay ve Ateş, 2013, s.27)

Tüm bunlardan yola çıkarak örgüt üyelerini ise sivillere yönelik; onları yıldırma, korkutma şeklinde hedef olarak seçilen topluma; örgütün düşüncelerini empoze etme amacıyla zor kullanarak, çeşitli saiklere dayanan ve sistematik devam ettirdikleri şiddet verici eylemleri gerçekleştirilen kişiler bütünü olarak tanımlanmak mümkündür. (Emek, 2016, s.178) Bu eylemlerle siyasi erkleri yıldırarak hatalı davranış sergilemeye iterler ve bu davranış modelini bahane edip halkı yönetime daha da kışkırtarak kendi örgütlerine üye kazandırır ve kaos ortamı içinde vücut bulurlar. Ana amaç halkın devlete düşman olması ve kendi iradelerinin varlığını devlete kabul ettirerek istediklerini şiddet yoluyla yönetimden almaktır. Bunun yanında terörist kaybedecek herhangi bir değeri olmayan insandır. Evi, ailesi, işi olan insan terörist olamaz. Terörle Mücadele esasen bu insanları terörün ortamı olan vasattan kurtarmaya çalışmaktadır. Bu kişilerin eğitimi, istihdamı sağlanırsa örgüte katılım azalacak ve Terörle Mücadele alanında çok önemli bir gelişme yaşanacaktır. (Akutay ve Ateş, 2013, s.30)

2. PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ORTAYA ÇIKIŞ

Türkiye'ye yönelik 1980'lerden bu yana en büyük tehlike yaratan terör örgütü PKK'dır. (Türkiye Gerçekleri ve Terörizm, 1973, s.32-53) PKK terör örgütü her ne kadar 1978 yılında teşkilatlanmış olsa da tarihi markaja alındığında bu dönemin öncesinde cereyan etmiş birtakım ideolojilerin, düşüncelerin ve olayların kümülatif halinde tarih sahnesinde bir araya gelerek bu örgütün kurulmasına zemin hazırladığı gözler önüne serilmektedir. (Aslan, 2019, s. 24-34) Marksist/Leninist sınıfın tahakkümüyle ortaya çıkan, gücünü buradan alan PKK terör örgütü Misak-ı Milli sınırlarını ihlal ederek, emperyalist güçlerin emri altında, sayıca az ve paralı asker görevi gören bir grup olmaktan ibarettir. Bu grubun içinde filizlendiği, fikirlerini benimsediği, temellerinin atıldığı 3 ana parti vardır: Mahir Çayan'ın kurucusu olduğu ve aralarında Ertuğrul Kürkçü, Münir Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli'nin de bulunduğu Türkiye Halk Kurtuluş Partisi (THKP), ilk zamanların tek militan örgütü olarak adlandırılan ve günümüzdeki PKK terör örgütüyle aynı sloganı ("yaşasın halk savaşı") taşıyan Dev-Genç ve 20.07.1971 tarihli 1961 Anayasası ile Türkiye'de ilk defa kurulan ve en yüksek mahkeme olan Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Türkiye İşçi Partisi oluşumlarıdır. Sayılan örgütlerin içinde yapılanan PKK terör örgütü bu aşamadaki ideolojik inşasını tamamladıktan sonra kuruluş aşamasına geçmiştir. O zamanlarda Artin Aramyan olarak kendisini tanıtan Abdullah Öcalan, bu örgütlerle direkt bağlantı içinde idi. Sözde proleterya dikdatörlüğü kurmaya çalışmakla başlayan bu hareketler dizini, Marksist Leninist görüşlerin içinden çıkararak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin üniter yapısını bozmaya yönelik faaliyetlerin bütününden oluşmaktadır.

PKK terör örgütü, 26-27 Kasım 1978 tarihinde, Diyarbakır ilinde yer alan Lice ilçesine bağlı Fis Köyü'nde örgüt tarafından düzenlenen toplantı sonucunda kurulmuştur. Örgüt, 20-25 Ağustos 1982 tarihleri arasında Ürdün sınırına yakın bir Filistin kampında 2. Kongresini yapmış ve bu kongrede; silahlı eğitimin istenen düzeye ulaştığı sonucuna varılmış ve silahlı güç sayısının artırılması ile beraber Irak'ın kuzey bölgelerine gidilerek Türkiye'ye saldırılar düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

Örgüt kurulduktan sonra, 29 Temmuz 1979 günü biri çocuk olmak üzere toplam 2 kişiyi şehit ederek ilk eylemini gerçekleştirmiştir. 15 Ağustos 1984'te Siirt'in Eruh ve Hakkâri'nin Şemdinli ilçelerinde PKK'nın güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirdiği ilk eylemi olarak kayıtlara geçen ve PKK'ya verilen ilk asker şehidimiz ise Süleyman Aydın olmuştur. PKK terör örgütü, 1985'te Kuzey Irak'ta; Sinat, Metina, Zap, Hakurk gibi yerlerde üst bölgeler, kamplar oluşturmuştur. Üst bölgeler ve kamplar oluşturulduktan sonraki aşama ise bu üst bölgeleri birleştirerek kurtarılmış bölgeler yaratma arzusudur.

Bilimsel araştırmalara göre PKK'ya katılan biri eğer kaçmadıysa %85'i 6-8 yıl içerisinde ölmekte ve %15'i de sakat kalmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere bir teröristin ortalama yaşam ömrü 6-8 yıldır. Bunun yanında 2019'a kadar 2.000 civarında teslim olan örgüt mensuplarından 18 yaş altı olanlar %40, toplam katılımda da %35 oranındadır. Yukarıda ifade edildiği üzere Kuzey Irak'ta; Sinat, Metina, Zap, Hakurk gibi bölgelerde ilerlemeye çalışan PKK terör örgütünün genişlemesinin önüne geçebilmek adına sınır ötesi operasyonlar düzenlenmiş ve 2015-2022 yılları arasındaki bu operasyonlarla 40.000 PKK'lı öldürülmüştür. Geline son aşamada ise PKK insan gücünü kaybetmiştir ve yeni kişileri de örgüte katamamaktadır. Bu yüzden de çözülmeye gitmektedir. (Türkiye Gerçekleri ve Terörizm, 1973, s.63-89)

3. SICAK TAKİP VE MEŞRU MÜDAFAA HAKKI KAPSAMINDA TÜRKİYE’NİN TERÖR ÖRGÜTÜ PKK’YA KARŞI DÜZENLEDİĞİ SINIR ÖTESİ OPERASYONLARIN HUKUKSAL MEŞRUIYETİ

Türkiye’nin yürüttüğü sınır ötesi operasyonlar hukuki bir zemine oturtulmadan önce, bölgedeki karmaşayı, demografik ve sosyolojik yapıyı ortaya koymak gerekmektedir. ABD ve Rusya tarafından uzun yıllardır tampon bölge olarak görülen Kuzey Irak ve Suriye siyasi emeller için oluşturulan bir üst konumu sıfatına haizdir. (Onay, 2009, s. 127-153) Bölgede İran, Irak ve Suriye sarmal yapısı içerisinde Türkiye’nin bekası açısından güvenli bir bölge oluşturmak oldukça güçtür. 2002’de PKK’yı terör örgütü olarak kabul eden İran, süreç boyunca Irak ile 1980-1988 yılları arasında yaptığı savaş sonucu bölgedeki denge unsurunu kendi lehine yakalamak adına ve farklı saiklerle zaman zaman PKK’yı desteklemiştir. Suriye de benzer şekilde Türkiye’yle yaşadığı anlaşmazlıklarda PKK’yı bir güç olarak kullanmaktadır. 2004 yılında PKK’yı terör örgütü olarak tanımlayan Irak Hükümeti ise kendi çıkarları doğrultusunda çoğu kez açık ya da gizli olarak terör örgütlerini desteklemiştir. (Akutay, 2013, s.15-17) Kritik bölge olarak nitelendirilen Irak’ın ve Suriye’nin kuzeyinde yaşanan olumsuz gelişmeler sonucu ABD ve Rusya emrinde olan PKK, YPG ve DAESH gibi terör örgütleri bölgede egemenlik kurma girişiminde bulunmaya başlamıştır. 1983’te Barzani yönetimindeki Kürdistan Demokratik Partisi ile PKK arasında Dayanışma İlkeleri Anlaşması’nın imzalanmasının ardından İran ve Suriye’deki yönetimin de PKK’yı desteklemesi sonucu bu örgüt bölgede nüfuz kazanmıştır. PKK, Türkiye’ye karşı yürüttüğü mücadelede gerekli lojistik, finansal ve askeri desteği bölgeden sağlamak; bölgeyi bir üs olarak kullanmaktadır. Bunların sonucu olarak Kuzey Irak’taki PKK tahakkümüne karşı Türkiye Cumhuriyeti belli angajmanlarla harekete geçerek Kuzey Irak bölgesine 1983 yılından beri çeşitli aralıklarla operasyonlar düzenlemiştir. (Akutay ve Ateş, 2013, s.15-17) Bu operasyonlar sonucu olarak bir başka devletin müstakil egemenlik sahasına müdahale ederken Türkiye’nin yürüttüğü operasyonların nasıl bir hukuki zemine dayanmakta olduğu doktriner düzeyde önemli bir tartışma konusu olmuştur.

Türkiye’nin, İngiltere’nin ve Irak’ın taraf olduğu 5 Haziran 1926 tarihli Sınır Anlaşması, 29 Mart 1946 tarihli Irak ile Türkiye arasında akdedilen Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşması ve son olarak 15 Ekim 1983 tarihli Türkiye-İrak Güvenlik Protokolü ile Türkiye’nin 1991 yılına kadar gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonların hukuki kanalında bir tıkanma veya açmaz söz konusu değildir. Türkiye’nin sınır ötesi operasyonlarının hukuksal açıdan sorgulanırlığı, 1991 sonrası döneme aittir. Bu kapsamda Türkiye’nin sınır ötesi operasyonlarında birinci dönem, ikili anlaşmalardan doğan sıcak takip hakkına; ikinci dönem ise Birleşmiş Milletler Antlaşması’ndan doğan meşru müdafaa hakkına bağlanarak incelenmelidir. (Acar, 2020, s.78)

Dört yıllığına imzalanan Güvenlik Protokolü’nün uzatılmaması sonucu olarak sınır ötesi yürütülen operasyonların hukuki açıdan tartışılabilirliğinin önu açılmıştır. Bununla birlikte bölgedeki değişkenlik olgusu halen devam etmekte ve her an yeni bir sınıfın ya da devletin tahakkümüyle karşılaşılma ihtimali artmaktadır. (Akipek, 1995, s.18) Nitekim 1991 Körfez Savaşı sonrasında ABD Başkanı Bush’un 10 Nisan 1991 tarihinde bir deklerasyonla bildirdiği, 5 Nisan 1991 tarih ve 688 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı uyarınca Irak’ın kuzeyindeki topraklarda herhangi bir askeri faaliyetin gerçekleştirilmesinin yasaklanmasının sonucu olarak devletsiz alan haline gelen Kuzey Irak tamamen terör örgütlerinin yuvası haline gelmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye’nin sınır ötesi operasyonlarına devam etmesi gerekmekte ve artık ikili anlaşmalardan doğan sıcak takip hakkına dayanamayacağından ötürü başka bir hukuksal zemin arayışına girme gerekliliği doğmuştur. Türkiye Cumhuriyeti siyasal bu dönemdeki sınır ötesi operasyonlarında ihtiyaç duyduğu hukukilik zeminini, meşru müdafaa tezi ile doldurmaya çalışmıştır. BM Antlaşması’na taraf olan devletlerin üstlendikleri bu kuvvet kullanma tehdidinde bulunmama ve kuvvet kullanmama yükümlülüklerine, iki istisna getirilmiştir. Bunlardan ilki; yetkili organ olan Güvenlik Konseyi’nin olaya el koymasına kadar

geçerli olan geçici nitelikteki, devletlerin tek taraflı kuvvet kullanmaları ile ilintili meşru müdafaa halidir ve BM Antlaşması'nın 51.maddesi ile düzenlenmektedir. Kuvvet kullanma yasağına karşı ikinci istisna ise doğrudan BM kararı ile kuvvet kullanma durumudur.

BM Antlaşması'nda "meşru müdafaa" hakkının tanzim edildiği 51.maddesi şu şekildedir: "Bu anlaşmanın hiçbir hükmü, BM üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hanel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in söz konusu anlaşması gereğince uluslararası barış ve güvenliğin kurulması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez." (Başeren, 2003, s.17) Burada başlıca aranması gereken şartlar silahlı saldırının varlığı, gereklilik, aciliyet, orantılılık ve bildirimdir. Bu ilkesel tanımdan çıkan başlıca iki tür sorun bulunmaktadır. İlki meşru müdafaa hakkının kullanılması için gerekli olan silahlı saldırının kimler arasında olacağını açıklamasının maddede tanzim edilmemesi ikincisi ise BM Güvenlik Konseyi'ne yapılması gereken bildiri şartının yarattığı sorundur.

12.12.1974 tarih ve 3314 sayılı BM Genel Kurul Kararı ile daha da somutlaşan silahlı saldırının devletlerarası düzeyde olduğu geleneksel görüşü Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'nin verdiği Nikaragua Davası Kararı'nda silahlı saldırının devlet dışı aktörlerden de gelebileceği yorumu somutlaşmıştır. Bunun yanında meşru müdafaa hakkının diğer şartları olan gereklilik, aciliyet ve orantılılık ilkelerinin mevcut durumda Türk tarafı tezini güçlendirirken, ikinci sorun olan bildirim şartı kısmı sıkıntıya sokmaktadır. Yine UAD kararında BM Güvenlik Konseyi'ne bildirim şartının yerine getirilmemiş olmasının hakka hanel getirmediği kabul edilmiştir.

Bu kapsamda doktriner düzeydeki tartışmalara açıklık getiren UAD'ın Nikaragua Davası üzerinden Türkiye'nin Kuzey Irak'a yönelik sınır ötesi operasyonlarının tamamında Türkiye'nin meşru müdafaa hakkını kullanıyor oluşu, münhasır egemenliğe saldırı ile özdeşleştirilememekte olup, uluslararası alanda hukuki bir zemine oturtulmaktadır.

4. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ'NİN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR

1980'li yıllardan günümüze kadar olan dönem temelde 5 safhaya ayrılmaktadır. İlk dönem 1984-1990 yılları arasındaki örgütün ilk faaliyetlerini gerçekleştirdiği dönemdir. 2 Ağustos 1990 yılında ABD öncülüğünde, Birleşik Krallık ve Fransa'nın da aralarında bulunduğu 37 ülkenin oluşturduğu koalisyon gücünün Irak'a karşı düzenlediği harekât Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi sonucu sahada meydana gelen boşluk ortamından faydalanan PKK terör örgütünün tekrardan kapasite inşa etme çabasıyla bu dönem son bulmuştur. 1990-2003 yılları arasında örgütün Anadolu'dan sınır ötesi alana geçiş yapması sonucu TSK'nın da yön değiştirmesi gerekmiştir. Bunların ışığında ordunun düzenlediği harekâtlar ve sahada oluşturmaya çalıştığı egemenlik PKK'nın Hakurk, Zap, Deresiye gibi bölgelerde erken bir vakitte üst kurmasının önüne geçmiştir. Irak Savaşı sonucunda Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Birleşik Krallık önderliğinde oluşturulan koalisyon gücünün tekrardan Irak'a girmesiyle oluşan kargaşa ve boşluk ortamı PKK terör örgütüne kendini kanıtlanması için ortam yaratmış ve 2003 yılı tekrardan eylemlerini hızlandıran örgütün faaliyetleriyle üçüncü safhaya girilmiştir. (Akipek, 1995, s.18) 2003-2007 yılları arasındaki dönemde terör örgütü sonucunda şehit sayısı 121'e yükselmiş ve 2007 yılında devlet farklı bir politikaya giderek çözüm süreci olarak adlandırdığı ve 2015'e kadar süren dördüncü safhaya girmiştir. 2007'den itibaren yumuşak güç unsurları ve barışçıl yollarla sınır güvenliği sorunu çözülmeye çalışılmış fakat fayda vermemiştir. Son aşama olan beşinci safha ise 2015 yılında başlamıştır ve günümüzde de

devam eden evreyi kapsamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin terörle mücadelesinde en önemli safhası olarak nitelendirilebilecek bu süreçte Devlet sert güç unsurlarını tekrardan devreye sokarak, kararlı bir şekilde terörle mücadelesinde gerek savaş teknolojisi gerek iletişim ağlarının hızlanmasıyla ve en önemlisi sınır ötesi operasyonlarla Şah Fırat Operasyonu'ndan Pençe Kilit Operasyonu'na kadar birçok önemli başarıya imza atmıştır.

Türkiye'nin özellikle 2015'ten beri hem Irak'a hem de Suriye'ye karşı başlatmış olduğu birçok harekât dizini mevcuttur. Bunlardan ilki Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye sınırına yönelik ilk operasyonu olan ve 2016 yılında başlatılan Fırat Kalkanı Harekâtıdır. Fırat Kalkanı Harekâtı, 24 Ağustos 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu mensupları iş birliği ile başlatılmıştır. Sınırdaki yerleşim alanlarının DAESH tarafından defalarca bombalanması, Türkiye içinde birçok ilde saldırıların gerçekleşmesi sonucunda Suriye'de bulunan Halep ve Cerablus kentlerindeki DAESH, PYD ve PKK gibi terörist grupların varlığının temizlenmesi, sınırda güvenli bölge oluşturulması ve bu güvenli bölgelerin genişletilmesi amacıyla başlatılan operasyonlar 29 Mart 2017'de son bulmuştur.

20 Ocak 2018 tarihinde Zeytin Dalı Harekâtı adında yeni bir sınır ötesi harekât başlatılmıştır. Türkiye'nin güney sınırında bulunan ve teröristlerce bir üst olarak kullanılan Afrin'de terör faaliyetleri ciddi oranda artmış; bölgede PYD, PKK tarafından bir kanton oluşturulmak istenmiştir. Yine ABD tarafından kullanılan bu örgüt mensupları, nerede bir çatışma varsa orada öne sürülmekte, işleri bitince de Afrin'de olduğu üzere kendi kaderlerine terk edilmektedirler. Bu kapsamda Afrin'de 2012 yılından itibaren bölgede varlık gösteren PYD, PKK terör gruplarının tehdidini ortadan kaldırmak, salt sınır güvenliğinden ibaret olmayıp, Suriye'nin güneyinde terör örgütleri tarafından "Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi" adıyla ilan edilen bu özerk yapılanmanın ilerleyen süreçte bölgede bir terör devleti kurmasını engellemek için Zeytin Dalı Harekâtı başlatılmıştır. Bu hareketin olumlu neticelenmesinin ardından diğer operasyonlar gecikmemiştir. Barış Pınarı Harekâtı'nda sınır güvenliğini sağlamak ve Zeytin Dalı Harekâtı'nda olduğu gibi güney sınırında oluşturulmaya çalışılan terör koridorunun ve bir terör devletinin kurulmasını önlemek, DEASH, PYD ve PKK başta olmak üzere milli güvenliği tehdit eden örgütleri etkisiz hale getirmek, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin topraklarına dönüşleri için imkân sağlamak gibi nedenler operasyonların başlıca unsurları olarak kamuoyuna bildirilmiştir. Bu harekât çerçevesinde Fırat Nehri'nin doğusunda yer alan Ayn El Arab, Tel Abyad ve Rasulayn bölgelerini kapsayan yaklaşık 30 kilometrelik alandaki tehdit oluşturan terör unsurları hedef alınarak imha edilmiştir. (Karadağ, 2006, s.12) Bu operasyon sonucunda Türkiye Cumhuriyeti hem sahada hem de diplomatik anlamda başarı göstermiştir. Bu başarının ardından Hulusi Akar'ın talimatlarıyla koordinatları önceden belirlenen yeni bir harekâtın doğumunun önü açılmıştır. Sahada gösterilen başarının sağlamaştırılması adına 27 Şubat 2020'de Bahar Kalkanı Harekâtı başlatılmış, TSK ve Suriye Milli Ordusu tarafından Suriye'nin İdlib şehrine karşı oluşturulan özel birlikler atağa geçmiştir. Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, harekâtın amacının Adana, Astana ve Soçi mutabakatları çerçevesinde ateşkesi sağlamak, göçü önlemek, birliklerin, halkın ve Türkiye sınırlarının güvenliğini sağlamak olduğunu açıklamıştır.

5. PENÇE KİLİT OPERASYONLARI ÖRNEĞİ

TSK'nın 27 Mayıs 2019'da başlattığı Pençe Harekâtı Millî Savunma Bakanlığı'nın denetimi sonucunda (Başeren, 2003) Türkiye'nin sınır ötesinde yürüttüğü proaktif bir mücadelenin sonucudur. (Hobsbawm, 2008, s.122) Bu mücadele tipinde geçici ve geç harekete geçme yönteminin aksine önceden belirlenen ve kalıcı tedbirlerle adım adım planlanan bir mücadele ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere ABD'nin Suriye'nin ve Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devleti kurma isteği yeni bir durum değildir. Yıllardır süregelen bu kalıplaşmış istekler doğrultusunda PKK'yı adeta paralı askeri konumuna getiren ABD ve birtakım Avrupa Devletleri; Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtı başta olmak üzere birçok

operasyon ile finansmanını sağladığı bu grubun püskürtüldüğünü gördükçe farklı adlarla fakat aynı amaçlarla birleştirdikleri PYD/YPG gibi isimlere sahip yeni örgütler meydana getirmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı üzere sürekli deri değiştiren terör örgütleriyle olan bu mücadelede geçici önlemler yerine proaktif bir çabayla sahada kapasite inşasının kurulması ve bunun sonucu olarak geçici zaferler yerine bölgede kalıcı üstler ve kalıcı konuşlanmalar oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda 15 Temmuz darbe girişimi sonrası FETÖ'den temizlenen TSK'nın içinde yer alan er/erbaşların sayısının artırılmasıyla profesyonelleşme süreci içine giren Türk Ordusu, terörle mücadeleyi farklı bir noktaya taşımıştır. (Yeşiltaş, Seren ve Özçelik, 2017, s.25) Bölgede finansmanını ABD'nin karşıladığı silahlarla faaliyet gösteren teröristlerin karşısında TSK'nın da gelişen teknolojiyle beraber donanımlı silahlarla ve mühimmatlarla PKK'nın karşısında yeni nesil askeri tekniklerle gücünün artırılmış olması PKK'nın zayıflığını arttırmıştır. (Köylü, 2018, s.70-86)

Pençe Harekâtı da diğer operasyonlar gibi Türk hududu civarında konuşlanmış terör örgütlerinin kara, hava ve özel kuvvetler aracılığıyla bölgeden temizlenmesini ve sınır hattındaki ilçelerdeki güvenliği sağlanması amacıyla başlatılmıştır. Bunun yanında terör örgütünün bel kemiğini oluşturan finansmanın önlenmesi amacıyla özellikle İran, Irak ve Türkiye hattında yoğunlukla yapılan uyuşturucu ticaretinden yoksun bırakılması sonucu PKK'nın finansmanının önünün kesilmesi amacıyla yapılan faaliyetler de oldukça kritik bir öneme sahiptir. (Acar, 2020, s.78)

Temelde Türkiye'nin karşısındaki Irak'ı tanımlarken PKK terör örgütünün kullandığı 4 ana kamp bölgesinden bahsedilmektedir. Bunlardan Şırnak'ın karşısına denk gelen Sinat ve Haftanın; Hakkâri'nin karşısına denk gelenler ise Zap ve Hakurk'tur. (Polat, 2020, s.53-96) Bunun yanında Avaşın, Basyan, Metina gibi diğer bilinen kamp alanları da vardır. Toplamda Türkiye sınırına yapışmış 6 temel kamp alanından bahsedilmektedir. 2019 öncesinde Zap haricindeki bu kamp alanları PKK'nın geri üst bölgesiyken; zamanla bunlar ana üst bölgesi olmuş ve ordunun askeri başarısıyla Türkiye geri üst bölge niteliğine bürünmüştür. PKK terör örgütü, yeni belirlediği bu ana üst bölgelerde kurduğu kamplarda güvenli bölge oluşturarak ve bu bölgeleri çoğaltarak Türkiye'ye geçmeye çalışmaktadır. Nitekim Irak'ın kuzeyini kontrol edebilen PKK; Türkiye üzerine, Hazar Bölgesi'ne, İran'a, Akdeniz'e ve Basra Körfezi'ne doğru ciddi bir çıkış noktası yakalayabilme fırsatına sahip olacaktır. Bu bölgelere sınır ötesi operasyonlarla askerden bir duvar örülmesi gerekmektedir. Çünkü Afrin, El-Bab'tan Türk askeri çekilirse ve Irak'ta açılmış olan üstler sabit hale gelirse; bu üstler tekrar ülke içine çekilecek ve Türkiye PKK terör örgütünün ana üst bölgesi haline gelecektir. Bunların sonucu olarak belli bir kademeye kadar ilerlemesi durdurulan bu yapı Hakkari'den Edirne'ye kadar uzanan tüm coğrafyada tekrardan hızlanacaktır.

TSK Pençe Kilit Operasyonlarıyla Sinat'ta, Haftanın'de, Zap'ta, Hakurk'ta, Avaşın'de ve Basyan'da önemli harekâtlar yapmıştır. MİT'in ve Askeri İstihbarat'ın daha önceden sağlamış olduğu koordinasyonlar neticesinde operasyonlar düzenlenmiştir. Harekâtın yapıldığı bölgeler; Tel Rıfat, Ayn El Arabi (Kobani), Derbesiye, Haseke, Sincar, Kandil ve Asos'a kadar uzanan 200 km güneye kadar inen; toplamda 1500 kilometrelik bir hat boyunca düzenlenen ve silahlı kuvvetlerin hava unsurlarının çok yoğun bir şekilde kullanıldığı stratejik yerlerdir. ABD tarafından teşkilatlanan ve teçhizatlandırılan; Tel Rıfat, Ayn El Arabi, Derbesiye ve Haseke bölgelerinde bu terör unsurlarının kullandığı mühimmat depolarına, iletişim vasıtalarına, lojistik hatlarına, komuta kontrol merkezlerine karşı Pençe Harekâtlarıyla operasyonlar düzenlenmiştir. Suriye ile Irak arasında en önemli geçiş güzergâhı olan Sincar, Haseke ve Derbesiye bölgesine yönelik gerçekleştirilen hava harekâtıyla Amerika'nın vekilliğini üstlenen ve nitelik itibarıyla paralı asker konumunda olan PKK ile Suriye PKK'sı olan YPG arasındaki geçişgenlik silahlı kuvvetler açısından son derece kritik hale geldiği için Sincar, Haseke, Derbesiye ve Derik bölgelerine de hava harekâtları icra edilmiştir. (Polat, 2020, s.53-96)

Pençe Kilit Operasyonları'nı diğer askeri faaliyetlerden ayıran taraflar üç başlık altında toplanabilir. İlki bu harekâtın en kritik bölgelere karşı yapılması, ikincisi hava harekâtlarındaki yüksek başarı ve sonucusu birçok ülkeyle sahada karşı karşıya geliniyor olmasıdır. İlk özellik analiz edilecek olursa TSK'nın Pençe Kilit Operasyonları ile gerçekleştirdiği en önemli mevzilenme, PKK terör örgütünün kalesi olarak nitelendirilen ve girilemez kale olarak tanımlanan Zap bölgesine yapılan harekâttir. (Aslan, 2019, s.24-34) Zap 1980'lerden beri PKK tarafından TSK'ya karşı mevzilenen, PKK'nın Kandil'den önceki ana karargâhının bulunduğu kurtarılmış bölge olarak adlandırdıkları alandır. Ne peşmergelerin, ne Irak Ordusu'nun, ne de Federal Polis Birlikleri'nin giremediği Zap Bölgesi'ne Pençe Kilit Operasyonlarıyla Türk Ordusu girmiştir.

Harekâtın ikinci önemli özelliği havada hakimiyetin TSK'da olmasından ileri gelmektedir. TSK ne Suriye'ye ne de Irak'a ilk defa hava harekâtı yapmamakla beraber operasyonların niteliği gereği ve kullanılan askeri tekniğin gelişmesiyle diğerlerinden farklı olarak daha önemli bir başarıya imza atmıştır. Bunun sonucu olarak Milli İstihbarat Teşkilatı Suriye sahasında her geçen gün PYD/YPG'nin ele başlarına ait birilerini etkisiz hale getirmektedir. Hal böyle olunca havada belli bir başarı kaydedemeyen PKK, mağaraları ve dağları kullanarak yeni yöntemler geliştirme arayışına girmiştir. Bunun için finansmanını başta ABD ve Rusya olmak üzere diğer devletlerden sağlayarak önemli teçhizatlarla mağaralarda strateji geliştirmiştir. Mağaralara yaklaşma istikametinde bölgede birçok mayın dizili olmakla beraber foto kapanlar da mevcuttur. Bu foto kapanlarla askeri önceden görüp içlerine çekerek zayıata neden olmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanında mağara operasyonu da TSK'nın gerçekleştirdiği en zor operasyon biçimidir. (Aslan, 2019, s.24-34) Çünkü içerideki teröristin etkisiz hale getirilmesi için askerler canlarını ortaya koymaktadırlar. Mağaranın ağzından, PKK'nın önceden mevzilendiği ve askeri beklediği yerden girmenin üretmiş olduğu zayıatın büyüklüğü düşünüldüğünde; MSB bir takım görüntüleme sistemleriyle, 3 boyutlu haritalarla, komando birlik sayısının artırılmasıyla, İHA-SİHA'ların etkili kullanımıyla, istihbaratın geliştirilmiş olmasıyla bu zayıatı azaltmaya çalışmıştır. TSK, bu operasyonda devlet gücüyle mağaranın içerisini görebilen sistemler geliştirerek adeta yürüttüğü bu mücadelede refleks geliştirmiştir. Bu kapsamda TSK'nın terörizmle mücadelenin doğasından kaynaklanan terörist odaklı “tespit, teşhis, takip, temas, tecrit ve imha” şeklinde uyguladığı yöntem Pençe Harekâtlarında daha baskın bir şekilde inşa edilmiştir. Harekâtların tamamında teröristin konumu tespit edilmekte, sayı, istikamet ve niteliği teşhis edilmekte, uygun bölgede etki altına alınması amacıyla takip edilmekte, uygun yer ve zamanda temas sağlanmakta, kaçış yolları tıkanarak tecrit edilmekte ve nihayetinde teröristin imhasına öncelik verilmektedir. (Bağcı ve Kürkçü, 2020, s.88)

Pençe Operasyonları 27 Mayıs 2019 Pençe 1 Operasyonu'yla başlamış olup bu harekâtın ilk safhasında öncelikle tespit edilen hedefler uzun menzilli ateş destek vasıtaları ve hava unsurlarıyla vurulmuştur. Bunun ardından İHA'larla tespit edilen hedeflere atış uygulaması ve hasar kıymetlendirmesinin aynı anda yapılması ile hedef düzeltmede başarı sağlanmıştır. (Acar, 2020, s.72) Böylece bu teknikler sayesinde diğer safhalarda hedefler teker teker etkisiz hale getirilerek teröristlere hareket alanı tanınmamıştır. Bunun sonucunda tünel ve mağaralarına çekilen hedefler üzerinde hava hücum operasyonları gerçekleştirilmiş, tecrit ve imha aşamalarına geçildiği anlaşılmıştır.

Pençe Harekâtında bir diğer önemli nokta ise BORA füze sisteminin ilk kez bir harekâta hedeflere karşı kullanılıyor olmasından ileri gelmektedir. (Yıldırım, 2013, s.100) Orta menzilli BORA füzelerinin 280 kilometre menzile sahip olması ve uçuş esnasında seyirlerinin değiştirilebilmesi bu sistemin hareketli hedeflere karşı da kullanılabilmesi terörizmle mücadelede yeni bir safhaya geldiğini göstermektedir. TSK tarafından gece koşullarında

yapılan operasyonlar ATAK taarruz helikopteri gibi vasıtaların tüm görüş koşullarında ateş desteği sağlaması nedeniyle terörist zayıflığını arttırmıştır.

Sonuç olarak TSK kullandığı mühimmatlarla ve teknolojiyle beraber diğer harekâtlardan farkını belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Daha güneyde olan hedeflere yönelik icra edilen operasyonel faaliyetler tabii olarak istihbari bazı çalışmalar neticesinde nokta operasyonları şeklinde ve hava kuvvetleriyle icra edilmektedir. İlk öncelikle tespit edilen hedefler takip edilmekte, uygun zaman beklendikten sonra imha edilmekte ve yeteri kadar iyi bir sonuca ulaşılamazsa tekrar edilebilir operasyonel faaliyette bulunarak son tahlilde başarıya ulaşılmaktadır.

Pençe Kilit Operasyonlarını diğer hareketlerden ayıran son nokta ise 2 ülkede aynı anda operasyon icra eden, Süleymaniye'ye ve Asos'a kadar uzanan bir örgüte karşı sürdürülmüş olmasıdır. Harekâtın büyüklüğü hedeflerin çokluğundan ve uçak sayısından değil, faaliyet alanının büyüklüğünden; bununla birlikte sahada Ruslar, ABD ve Irak Hükümeti gibi süjeler varken operasyon yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında sivillere zarar verilmemesi için Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sahaya hakim olması da gerekmektedir. Alanda hem Ruslar'ın hem ABD'nin hem de Irak Hükümeti'nin bulunmasından ötürü TSK'nın hem bu ülkelere karşı derin bir strateji geliştirmesi gerekmekte hem de diğer yandan bölgedeki sivillerin zarar görmemesi için bu geniş coğrafyaya hakim olması gerekmektedir. MİT'in sahada oluşturmuş olduğu kapasite inşası önemli bir boyuta ulaşmış bulunmaktadır. Bu kapasite inşasının oluşabilmesi için demografiyi, coğrafyayı, kültürü ve sosyolojiyi çok iyi bilmek gerekmektedir.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde devlet içi boyutu baskı altına alınan PKK terör örgütü, devlet dışı boyutta başarılı olmaya çalışarak, Türkiye içine genişlemeyi ve tekrardan bu örgütün devlet içi boyutunu hayata geçirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Türkiye için varoluşsal bir risk haline gelen ve birincil bölge olarak tanımlanan Irak'ın Kuzeyi ve ikincil önemde olan Suriye'nin Kuzeyi PKK terör örgütü açısından halen geçerli olan asimetrik harekâta kendilerinin kullanışlı olduğunu göstermek için; ABD, Rusya ve diğer devletler açısından halen kullanılmaya açık olduğunun bir tiyatrosu, onlar açısından bir var oluş mücadelesidir.

Milli Savunma Bakanlığı'nın yayımladığı ifadeye göre Pençe Harekâtı: "Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından icra edilen başarılı operasyonlar neticesinde ağır kayıplar veren PKK/KCK ve diğer terörist unsurları etkisiz hale getirerek; Irak kuzeyinden halkımıza ve güvenlik güçlerimize yönelik terör saldırılarını bertaraf etmek ve hudut güvenliğimizi sağlamak maksadıyla; uluslararası hukuktan doğan meşru müdafaa haklarımız doğrultusunda, Irak kuzeyinde gerçekleştirilen operasyonlar serisidir." MSB'nin açıklamasını destekler nitelikte; bu seriler sonucunda TSK'nın örgütlere karşı gerçekleştirdiği teknik ve askeri açıdan başarılı addedilebilecek operasyonlar tarih sayfalarında yerini bulması gereken operasyonlardır.

TSK 1900'lü yılların ya da 2000'li yılların TSK'sı değildir. Sahip oldukları keşif ve gözetleme cihazları terör örgütünün herhangi bir noktadan başka bir noktaya intikalini algılayabilen donanıma sahiptir. Önleyici tedbirler anında alınabilmekte ve böylece ateş destek unsurları direkt hareketlendirilebilmektedir. Bunun karşısında ise terör örgütünün tepesindeki insanlar hala eski yapıda olan ve 1960'ların ideolojik çukurundan/körlüğünden çıkamayan bu körlükte yaşayan ve kendi zihinlerinde yarattıkları, uluslararası alanda dahi kabul edilmeyen sözde gerillaya inanmaya devam etmekle yetinmektedirler. Bu yüzden de gelinen son noktada PKK Irak Kuzeyinde gayri nizami uyguladığı geleneksel yöntemlerle, 2023 yılının teknolojisinde başarısız kalmakta ve bölgede eskisi kadar muktedir olamamakta ve bunun akabinde TSK'nın yeni dönem teknolojiyle ve doktrinleriyle yüzleşemeyip birçok zayıflık vermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından; yabancı ittifakların desteğiyle Suriye ve Irak'ta meydana gelebilecek olan konjonktürel değişiklikler Türkiye'yi bir kriz ortamına sürükleyebilme gücüne haizdir. Bu belirsizlikler orduyu sahada daha keskin dokunuşlar gerçekleştirmeye ve bu kapsamda terör örgütünün Irak'tan silinmesine yönelik daha net adımlar atmaya itmektedir. Bunun sonucu olarak PKK'nın yaşam alanı haline getirdiği tünel ve mağaralar sadece imha edilmemekte; aynı zamanda bölgede kalıcı konuşlanmalar yapılarak örgütün elinde bulundurduğu üst bölgeler de zayıyata uğratılmaktadır.

Belirtilenler ışığında; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 100.yılında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün çizdiği Misak-ı Milli doğrultusunda; Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden aldığı tezkereyle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yürüttüğü Pençe Kilit Operasyonları'nda şu an gelinen safhada başarıya ulaşılmış ve PKK'yı farklı isimlendirmeler yoluyla meşrulaştırma ve bir araç olarak kullanma gayretindeki ülkelere; PKK'nın ve ikiz kardeşleri niteliğinde olan PYD/YPG'nin Irak'ın Kuzeyinde artık kullanışsız hale geldiğini ve kapasitesinin sınırlı olduğunu tüm dünyaya duyurmuştur.

KAYNAKÇA

- (1973).*Türkiye Gerçekleri ve Terörizm*. Ankara: Beyaz Kitap Yayıncılık.
- Acar, H. (2020). *Küresel Terör ve Güvenlik Politikaları*. Nobel Yayınları.
- Acar, H. ve Yenal, S. (2020). *Siyasal Şiddet ve Radikalleşme Bağlamında Terör Örgütleri*. Nobel Yayınları.
- Akderin, F. (2018). *Latince Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Akipek, İ. (1955). *Devletlerarası Hukuk Bakımından Meşru Müdafaa'nın Mahiyeti ve Benzeri Müesseselerden Farkı*, Ankara: Son Havadis Matbaası.
- Akutay S. S. ve Ateş D. (2013). Türkiye'nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Hukuki Çerçevesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(3), 15-17.
- Aslan, M. (2019). Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi: Pençe Harekatı. *Seta Analiz Dergisi*, (289), 24-34.
- Başeren, S. (2003). *Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.
- Chaliand, G. ve Blin, A. (2016). *Terörizmin Tarihi Antikçağdan İşid'e*. Nora Kitap Yayınları.
- Gödekli, M. (2018). *Terörizmin Finansmanı Suçu*. Seçkin Yayıncılık.
- H. J. Kornrumpf. (1966). *Fransızca Türkçe Sözlük*, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Hobsbawm, E. (2008). *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*. Agora Kitaplığı Yayınları.
- <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02.2023)
- <https://www.msb.gov.tr/tr-TR/PenceSerisiOperasyonu> (Erişim Tarihi: 16.02.2023)
- İlhan, S. (1998). *Terör Neden Türkiye*, Ankara: Nu-Do Yayın Dağıtım.
- Karadağ, U. (2006). Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Göre Meşru Müdafaa Hakkı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (2).
- Köylü, M. (2018). Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı, *ASSAM*, Sayı: 11, 70-86.
- Küçükcan, T. (2010). Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6 (24), 33-54.

- Kürkçü, B. ve Bağcı, H. (2020). *Terörizm: Müdahaleden Mücadeleye Devletler ve Radikal Örgütler*. Orion Kitabevi.
- Onay, Y. (2009). *Etki Odaklı Hareket: Terör*. Yeniüzyıl Yayınları.
- Polat, D. Ş., (2020). Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları, *Güv. Str. Derg.*, 16 (33), 53-96.
- t.co/i96Q6JKcqW, (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2023).
- t.co/MKN3ScjEQy, (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2023).
- t.co/qPGfyhkINz, (Erişim Tarihi: 23 Haziran 2019).
- tbmm.gov.tr/develop/owa/dosya.getir?pDosyaAdi=F732390603_ dosya.doc, (Erişim Tarihi: 16 Şubat 2023).
- twitter.com/tcsavunma, (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).
- www.memurlar.net/haber/610653/tsk-personel-sayisini-acikladi.html, (Erişim Tarihi: 27 Haziran 2019)
- www.memurlar.net/haber/643399/profesyonel-asker-sayimiz-153-bin. html.
- Yeşiltaş, M., Seren M. ve Özçelik N., (2017). Fırat Kalkanı Harekâtı, Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler, *SETA*, 25.
- Yılmaz, A. (1995). *Terörün Anatomisi*. Altın Kitap Yayıncılık.
- Yusuf, E. (2016). *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*. Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Terörle Mücadelede Sınır Ötesi Operasyonların Türk Dış Politikasına Yansımaları

Melike TOPUZ*

ÖZET

Jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı tarihin her döneminde saldırılara ve tehditlere maruz kalan Türkiye, kendisine en büyük tehdit olan PKK terör örgütü ile uzun yılları alan mücadelesi var olmuştur. Devletlerin ve de terör örgütlerinin her dönem konjonktüründe yaşanan olaylara ve değişimlere karşı kendini döneme uyumlaması ve de içinde bulunduğu şartları kendine göre yorumlamasına neden olmuştur. Uzun yıllar boyu PKK ile olan mücadelesi sürdüren Türkiye için 2011 yılında başlayan ve de tüm Ortadoğu'yu etkisi altına alan Arap Baharı kırılma noktası olmuştur. Suriye krizinin iç savaşa dönüşmesiyle birlikte terörle mücadelede farklı örgütlerin ve ülkelerin bu mücadeleye dahil olunmasına şahit olunmuştur. İlk sınır ötesi hareket olan Süleyman Şah Türbesi hareketi 22 Şubat 2015'te yapılan Şah Fırat Harekati olmuştur. Türkiye'nin mevcut sınırları dışında sahip olduğu tek toprak parçası olan Caber Kalesi ve Süleyman Şah Türbesi sahip olduğu konumdan dolayı önem arz etmektedir (Politika Akademisi, 2019). Suriye de yaşanan olayların güvenlik krizine evrilmesiyle birlikte Türkiye, açık kapı politikasıyla milyonlarca sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Uluslararası örgütleri Esad Rejiminin kimyasal silah kullandığına dair endişelerinden dolayı uyarılmış ve de birlikte hareket etmeye çağırılmıştır. Rejim tarafından jetinin düşürülmesiyle rejimle olan tüm bağlarının koparıldığını dile getiren Başbakan Erdoğan artık Suriye Ulusal Konseyini Suriye'nin mevcut resmi temsilcisi olarak ilan etmiştir (Dış İşleri Bakanlığı,2013). 2014 yılında olaylar farklı bir noktaya gelmiştir. PKK ve DAES, dış politikada en önemli gündem maddeleri olmuştur. PYD, rejim birliklerinin çekildiği kuzey şehirlerine hakim olmuş; DAES'te Rakka ve civarından hakimiyetini arttırmıştır. Kuzey sınırlarında her iki örgütünde ilerlemesi Türkiye'nin temel güvenlik meselesi haline gelmiştir. Dış politikada benimsediği uzlaşmacı politikadan askerileşmiş bir dış politikaya geçmiştir. Terörle mücadele noktasında 2015'ten itibaren " terörü kaynağında yok etme" stratejisini benimsemiştir. Türk dış politikasının uzun yıllar boyunca uyguladığı ve benimsediği" Batıcılık" ve "Statükoculuk"(Karpaz,2012) yerini "faydacı satükoculuk" olarak değiştirmiştir (Sander,2016). Terör örgütleriyle olan mücadelesinde ABD ve Rusya gibi ülkelerle sık sık görüş ayrılıklarına düşmesi dış politikasına yansımıştır. PYD ve YPG'yi terör örgütü olarak görmemesi ABD ile yaşadığı en temel sorun olmuştur. Bu çalışmanın amacı terörle mücadelede sınır ötesi hareketlerin gerekliliğinin ve de daimi olarak yapılmasını vurgulamaktır. Önemi terörle mücadele noktasında olaylara farklı açıdan yaklaşılmasıdır. Yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden kaynak tarama ve vaka analizi karma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma Türk Dış Politikasında 2010 ve 2019 yılları ele alınarak sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: DAES, Dış Politika, PKK, PYD, Terör

* Öğrenci, Çankırı Karatekin Üniversitesi, meliketopuz01@gmail.com

Allah'ın Partisinden Şeytanın Partisine: Suriye İç Savaşı Bağlamında Hizbullah-Türkiye İlişkileri (2010-2020)

Nail ELHAN*

ÖZET

2006 yılında Hizbullah'ın İsrail ile savaşı, Hizbullah-Türkiye ilişkilerinde görece bir yakınlaşmayı getirmiştir. Bu dönemde Hizbullah'ın İsrail'e karşı "direnişini" meşru gören Ankara, Hizbullah'ı destekleyip İsrail aleyhine açıklamalarda bulunmuştur. Diğer taraftan Hizbullah, Türkiye'nin bu politikasına olumlu bir pozisyon almıştır. O dönemde Hizbullah'ın medya organlarında Türkiye ve R.T. Erdoğan'a sempatiyle bakan yayınlar yapılmıştır. Ancak Orta Doğu'da Arap Baharı'nın başlaması ile birlikte Hizbullah-Türkiye ilişkileri de dönüşmüştür.

Arap Baharı'nın başlamasının ardından Hizbullah, bölgedeki ayaklanmaları halkların demokratik ve meşru talepleri olarak nitelendirmiştir. Buna göre Arap halkları, daha iyi ekonomik koşullar talep etmiş ve ülkelerinin içerisinde buldukları durumun sorumlusu olarak gördükleri Batı ve ABD yanlısı hükümetlerine karşı ayaklanmışlardır. Hizbullah bu süreci İran'ın yaklaşımına da benzer bir biçimde İslami bir uyanış olarak görmüştür. Ancak ayaklanmaların Suriye'de başlaması, Hizbullah'ın söyleminde değişikliklere neden olmuştur. Örgüt, Suriye'de devlet başkanı Beşar Esad'a karşı gelişen muhalefeti Batı yanlısı olmakla itham etmiş ve bunların amaçlarının Suriye'de bir hükümet değişikliği yoluyla Amerikan karşıtı Direniş Cephesi'nin etkinliğini kırmayı amaçladığını iddia etmiştir. Muhalefet bu bağlamda tekfir hareketi olarak tanımlanmıştır. Süreç içerisinde IŞİD ve El Nusra gibi radikal örgütlerin de ortaya çıkması ile birlikte Esad'a karşı muhalif cephe genişlemiş ve Esad Yönetimi iktidarını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Hizbullah'ın bu süreçte Esad'a verdiği sözlü destek kısa süre içerisinde askeri desteğe dönüşmüştür. Örgüt, Suriyeli muhaliflere ve radikal unsurlara karşı Esad Yönetimi'ni desteklemek üzere iç savaşa dâhil olmuştur. Ancak Hizbullah'ın Suriye'deki iç savaşa dâhil olması, onun Lübnan içerisindeki konumunu ve Türkiye ile ilişkilerini etkilemiştir. Lübnanlı bir aktör olduğu iddiasıyla hareket eden Hizbullah'a karşı Lübnan içerisinde eleştiriler gelmeye başlamıştır. Hizbullah hem bu eleştirilere cevap vermek hem de Suriye'de bulunuşunu meşrulaştırmak amacıyla çeşitli söylemler kullanmıştır.

Diğer taraftan Suriye'de iç savaşın başlamasının ardından Türkiye ve Hizbullah'ın farklı cephelerde sürece dâhil olmaları, ikili ilişkileri etkilemiştir. Hizbullah'ın Esad yanlısı politikaları ve İran'la yakın ilişkileri, Türkiye'nin bölgesel çıkarlarının dışında kalmıştır. Esad liderliğindeki rejimin yıkılmasını amaçlayan Türkiye, onu ayakta tutmayı amaçlayan Hizbullah'a karşı durmuştur. Ancak her ne kadar Hizbullah karşıtı bir duruş hâkim olsa da Türkiye Hizbullah'ı doğrudan muhatap almamıştır. Hizbullah'ın Türkiye'nin ABD destekli bir şekilde iç savaşa dâhil olduğu ve IŞİD'i desteklediği şeklindeki iddiaları reddedilmiştir. Söylemsel düzeyde Hizbullah'a karşı kullanılan dil de süreç içerisinde sivrilmiştir. Türk yetkililer, Hizbullah'ın Esad'ı destekleyerek masum Müslümanların ölümüne ortak olduklarını iddia etmişlerdir. Bu bağlamda Hizbullah'ın artık Hizbuşşeytan olarak anılması gerektiği bizzat üst düzey hükümet yetkilileri tarafından dile getirilmiştir. Hizbullah ise buna karşılık Suriye'de

* Doktor, Hitit Üniversitesi Öğretim Üyesi, nail.elhan@gmail.com

bulunuşunu Türkiye'nin politikaları üzerinden meşru bir zemine oturtmaya çalışmıştır. Türkiye'nin IŞİD tehlikesine karşı Süleyman Şah türbesini korumak amacıyla Suriye'ye girişi vurgulanmış ve Suriye-Lübnan sınırındaki Şii türbeleri hatırlatılarak iç savaşa dâhil olunmasına meşruiyet zemini sağlanmaya çalışmıştır. Hatta Hizbullah genel sekreteri Hasan Nasrallah, Türkiye'yi Suriye'de işgalci olmakla itham etmiştir.

Bu çalışma, Türkiye-Hizbullah ilişkilerini Hizbullah'ın Suriye'deki iç savaşa dâhil olma süreci ve dahlinin Lübnan'da yarattığı gelişmeler bağlamında tartışacaktır. İkili ilişkilerin Suriye'deki iç savaş sonucunda yaşanan çıkar çatışmaları ve söylemsel çelişkiler bağlamında kısa sürede dönüştüğü iddia edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Hizbullah, Suriye İç Savaşı, Şiilik, Lübnan

Başkent Üniversitesi / Terörizmle ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM) İnternet ve Sosyal Medya Hesapları

[Başkent Üniversitesi \(baskent.edu.tr\)](http://baskent.edu.tr)

[Başkent Üniversitesi \(@baskentunv\) / Twitter](https://twitter.com/baskentunv)

[Başkent Üniversitesi \(@baskentunv\) • Instagram](https://www.instagram.com/baskentunv)

[Başkent Üniversitesi | Facebook](https://www.facebook.com/baskentunv)

[Başkent Üniversitesi | LinkedIn](https://www.linkedin.com/company/baskentuniv)

[TERAM - Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi](http://www.teram.org)

[TERAM \(@TERAM_\) / Twitter](https://twitter.com/TERAM_)

[TERAM \(@teram_org\) • Instagram](https://www.instagram.com/teram_org)

[TERAM | Facebook](https://www.facebook.com/teram)

[TERAM | LinkedIn](https://www.linkedin.com/company/teram)